

Jaarlijks
evaluatieverslag
2023

Mensenhandel en mensen- smokkel

Een keten van
verantwoordelijkheden

Federaal Migratiecentrum

Jaarlijks
evaluatieverslag
2023

Mensenhandel en mensen- smokkel

Een keten van
verantwoordelijkheden

Inhoudstafel

Voorwoord	6
Deel 1 Focus: Mensenhandel met het oog op economische uitbuiting	9
Inleiding	10
Hoofdstuk 1 • Beeldvorming van het fenomeen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting	11
Inleiding	11
1. Algemene trends	13
2. Sectoren	15
2.1. Bouw	15
2.2. Nagelsalons	16
2.3. Horeca	16
2.4. Land- en tuinbouw	17
2.5. Transport	18
2.6. Textiel	18
2.7. Nachtwinkels	19
2.8. Carwashes	19
2.9. Bakkerij	20
2.10. Schoonmaaksector	20
2.11. Vleesverwerkende industrie	20
2.12. Maneges en paardenfokkerijen	21
2.13. Huishoudelijk werk	21
2.14. Opkomende sectoren	22
3. Geografische spreiding	23
Hoofdstuk 2 • Dossiervoorbeeld transportsector	26
Inleiding	26
1. Structuur van het netwerk	26
2. Opstart van het onderzoek	27
3. Slachtofferanalyse	29
Hoofdstuk 3 • Due diligence inzake mensenrechten in de strijd tegen economische uitbuiting en mensenhandel	30
1. Internationale initiatieven rond ondernemingen en mensenrechten en het principe van <i>human rights due diligence</i>	31
2. Europese initiatieven: duurzaamheidsrapportering en <i>human rights due diligence</i>	32
3. Bestaande regelgeving rond <i>due diligence</i> in andere landen	35
4. België en <i>due diligence</i> : een stand van zaken	36
5. Andere initiatieven met betrekking tot maatschappelijk verantwoord ondernemerschap in België	38
6. Zorgvuldigheidsplicht, een middel in de strijd tegen mensenhandel en economische uitbuiting?	39
Conclusies	43

Hoofdstuk 4 • Best practices en ervaringen	45
1. Belgisch model	45
2. Controles	46
3. Bestuurlijke aanpak	49
4. Geïntegreerde aanpak	51
5. Opstart onderzoek	52
6. Ketenaanpak	53
7. Financiële aanpak	55
8. COL-vergaderingen	56
9. Slachtofferverklaringen aanvankelijk soms tegenstrijdig	56
10. Toepassing multidisciplinaire omzendbrief	57
11. Specialisatie eerstelijnsdiensten voor slachtoffergroepen zonder <i>agency</i>	57
12. Observatorium bij grootschalige controles	58
13. Kwijtschelding schulden sociale bijdragen	58
14. Sensibilisering	59
15. Sensibilisering rond sociaal ondernemerschap	60
Externe bijdrage De rol van de bestuurlijke aanpak in de strijd tegen mensenhandel	62

Deel 2 | Evolutie van en strijd tegen de fenomenen mensenhandel en mensensmokkel **69**

Hoofdstuk 1 • Recente ontwikkelingen van het juridische en politieke kader	70
1. Ontwikkelingen van het Europese juridische en politieke kader	70
1.1. Mensenhandel	70
1.2. Mensensmokkel	74
2. Ontwikkelingen van het Belgische juridische en politieke kader	75
2.1. Bijzondere parlementaire commissie mensenhandel en mensensmokkel	75
2.2. Andere maatregelen	82
Hoofdstuk 2 • Dossieranalyse	83
1. Seksuele uitbuiting: Nigeriaans dossier-Meccano met slachtoffer Eunice	83
Inleiding	83
1.1. Netwerk	84
1.2. Asiel	85
1.3. Opstart van het onderzoek	85
1.4. Gerechtelijk onderzoek	86
1.5. Slachtofferanalyse	87
2. Economische uitbuiting: Dossier rond kippenkwekerijen in Turnhout	89
Inleiding	89
2.1. Netwerk	89
2.2. Opstart van het onderzoek	90
2.3. Gerechtelijk onderzoek	91
2.4. Slachtofferanalyse	91

Hoofdstuk 3 • Rechtspraakoverzicht 2022-begin 2023	93
1. Tendensen	93
2. Mensenhandel	96
2.1. Seksuele uitbuiting	96
2.1.1. Nigeriaanse netwerken	96
2.1.2. Latijns-Amerikaanse slachtoffers	99
2.1.3. 'Loverboy'-methode, waaronder toepassing van het niet-bestraffingsbeginsel	103
2.1.4. Uitbuiting van talloze slachtoffers door Roemeense misdaadbende	110
2.1.5. Kindhuwelijk binnen de Romagemeenschap	111
2.2. Economische uitbuiting	112
2.2.1. Bouw	112
2.2.2. Transport	112
2.2.3. Horeca	114
2.2.4. Bakkerij	117
2.2.5. Carwashes	118
2.2.6. Dag- en nachtwinkels	121
2.2.7. Sorteren van tweedehandskledij	123
2.2.8. Land- en tuinbouw	124
2.2.9. Huishoudelijk werk	126
2.2.10. Voetbal	126
2.2.11. Andere sectoren	127
2.3. Uitbuiting van de bedelarij	128
3. Mensensmokkel	128
3.1. Vietnamese smokkelnetwerken	129
3.2. Iraakse smokkelorganisatie met vrachtwagens	132
3.3. Indiase smokkelorganisatie	134
3.4. Bootjes op de Noordzee	135
3.5. Fraude met humanitaire visa	139
3.6. Surinaamse smokkel door een reisbureau via verschillende verblijfsformules	141
Deel 3 Data	143
Inleiding	144
1. Mensenhandel	145
Inbreuken mensenhandel (gegevens van de politie)	145
RSZ-inspectiedienst (ECOSOC-teams) – Mensenhandel met het oog op economische uitbuiting	146
Strafzaken voor mensenhandel bij de parketten	147
Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers van mensenhandel door de gespecialiseerde centra	151
Slachtoffers mensenhandel die in de procedure zijn gestapt (DVZ)	153
Definitieve veroordelingen voor mensenhandel	156
2. Mensensmokkel	158
Inbreuken mensensmokkel (gegevens van de politie)	158
Strafzaken voor mensensmokkel bij de parketten	159
Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers van mensensmokkel door de gespecialiseerde centra	160
Slachtoffers van een verzwaarde vorm van mensensmokkel die in de procedure zijn gestapt (DVZ)	161
Definitieve veroordelingen voor mensensmokkel	162
Externe bijdrage Toelichting bij de statistische gegevens over onderzoeken naar mensenhandel door de ECOSOC-teams van de RSZ-inspectie in 2022	164
Deel 4 Aanbevelingen	175
Bijlage: aanbevelingen	182

Voorwoord

“Een keten van verantwoordelijkheden”, zo luidt de titel van dit Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel. De thematiek van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting staat centraal, hiermee wenst Myria als onafhankelijk nationaal rapporteur in te spelen op de nood aan verheldering van het fenomeen en de ontwikkeling van een passend instrumentarium.

Alvorens we hier dieper op ingaan, herhaal ik de bezorgdheid van Myria dat de strijd tegen de mensenhandel altijd wordt gevoerd met de ernst en de verbetering om elk slachtoffer, in het bijzonder slachtoffers zonder *agency*, mensen die zich niet kunnen aanmelden of die niet kunnen vluchten, te detecteren, ongeacht de uitbuitingsfinaliteit. Een bepaalde vorm van mensenhandel belangrijker noemen dan een andere, houdt het risico in dat de detectie-inzet selectief wordt. Nochtans weten we uit heel wat zaken van bij ons en elders dat ook sekswerkers verplaatst kunnen worden binnen de Europese Unie en er in die sector criminele netwerken actief zijn met *modi operandi* die in combinatie met gebrekkige transnationale doorverwijssystemen bijzonder effectief zijn.

De recente evoluties in het juridische en politieke kader vergen een diepe analyse, zowel op Europees niveau als op Belgisch niveau. We proberen de lezer wegwijs te maken en aarzelen niet om kritische kanttekeningen te maken. In dit verslag gaan we ook in op het belangwekkende rapport van de Group of Experts van de Raad van Europa (GRETA), die opnieuw

de vinger legt op de schadevergoedingsproblematiek en de tekortkomingen voor een effectieve toegang tot schadevergoeding voor slachtoffers. GRETA stelt ook vragen bij het lage aantal minderjarige slachtoffers dat in België geïdentificeerd en begeleid wordt.

Dit verslag wil echter vooral inspelen op de actualiteit van de Borealis-zaak, als aanleiding tot – maar niet als onderwerp van – het verslag. De schokgolven van deze zaak trillen ook vandaag nog na in de fundamenten van het Belgische model, terwijl de analyses en antwoorden hierop nog op zich laten wachten. Evenals de gerechtelijke uitkomst van de zaak en hiermee ook de vragen van de slachtoffers.

De grondige analyse van het voorbeeldossier in de transportsector toont aan hoe belangrijk de opstart van een onderzoek is en wat we kunnen leren uit de slachtofferanalyse. De beeldvorming van het fenomeen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting krijgt een bijzondere plaats in dit rapport. Voor we diep ingaan op *best practices* en ervaringen in de strijd tegen de mensenhandel, belichten we de ontwikkeling van *due diligence* en tal van initiatieven met betrekking tot maatschappelijk verantwoord ondernemerschap.

De gerechtelijke aanpak van mensenhandel zal in de toekomst meer en meer geflankeerd moeten worden door de ontwikkelingen rond verantwoordelijk en *aansprakelijk* ondernemerschap enerzijds en de versterking van de rol van de bestuurlijke aanpak anderzijds.

Maar alle ontwikkelingen van wetgeving en instrumentarium ten spijt, de keten van verantwoordelijkheden zal pas aangesproken kunnen worden wanneer de gespecialiseerde centra voor elk slachtoffer dat bij hen aangemeld wordt de passende begeleiding kunnen bieden. Ook de debatten over het Borealis-dossier – die in meer dan één bijzondere commissie plaatsvonden – legden al de versnippering bloot van de bevoegdheden inzake de opvang van mogelijke slachtoffers van mensenhandel, gezien de organisatie en financiering van de opvangtehuizen ook afhangen van de gemeenschappen.

Daarom nodigen we de federale overheid uit om de eigen verantwoordelijkheid grondig te onderzoeken en op te nemen. Staten moeten alle passende wettelijke en andere maatregelen nemen om slachtoffers van mensenhandel de mogelijkheid te bieden voorlopig of permanent op het grondgebied te blijven. Na internationale vragen over de adequate financiering van de gespecialiseerde centra gaf de Belgische staat reeds aan de verantwoordelijkheid voor dat budget op federaal niveau te concentreren, met uitzondering van de verantwoordelijkheid voor minderjarigen.

De bedenktijd voor slachtoffers van mensenhandel die niet legaal in het land verblijven beoogt de medewerking van slachtoffers ten behoeve van de kwaliteit van het strafonderzoek.

Myria gelooft dat het federale niveau het meest geschikt is om bij een meer omvangrijke toestroom van potentiële slachtoffers in te staan voor de opvangnoden. Alle maatregelen ter ondersteuning van de slachtoffers van mensenhandel tijdens de kritieke fase van detectie en doorverwijzing vallen onder de verantwoordelijkheid van de federale wetgever omdat deze maatregelen deel uitmaken van het bredere kader van de strijd tegen de mensenhandel. Lopen onderzoek of procedure nog? Kan de persoon beschouwd worden als slachtoffer van het misdrijf van mensenhandel? Is de persoon bereid tot medewerking? Heeft de persoon de banden met de vermoedelijke daders van het misdrijf verbroken? Dit zijn de duidelijke vragen waarop men in dit bredere kader scherpstelt. De strijd tegen de mensenhandel zal niet op een geloofwaardige manier gevoerd – laat staan opgedreven – worden als de federale overheid de eigen verantwoordelijkheid niet als scherp, sluitend en bindend wil voorstellen.

De status van slachtoffers van mensenhandel is zo nauw verbonden met de strijd tegen de mensenhandel dat deze moet gezien worden als een integraal onderdeel van de regelgeving betreffende de bestrijding van mensenhandel.

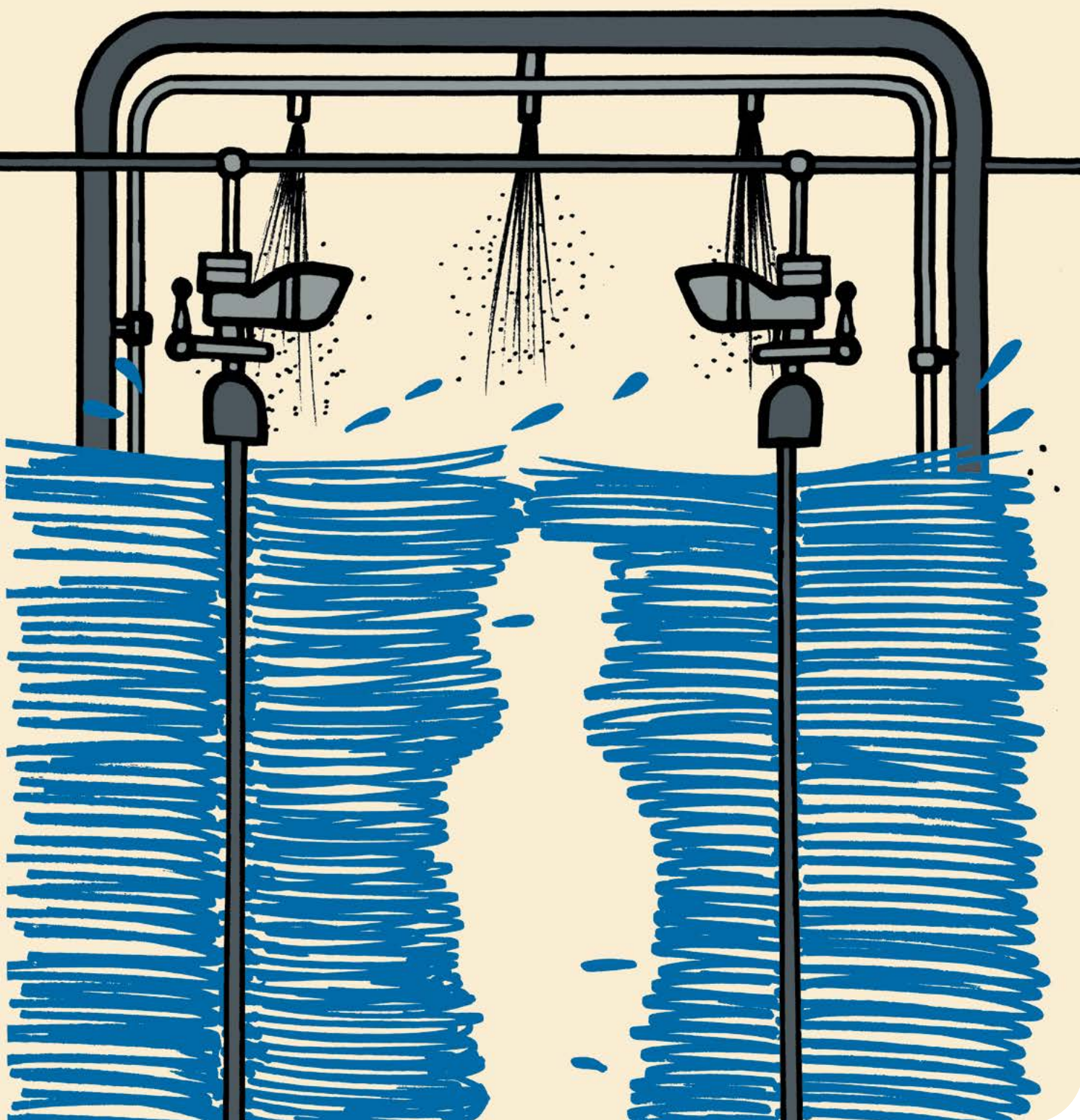
De keten van verantwoordelijkheden kan maar aangesproken worden als deze aangelegd is bij een bevoegdheid die erkend is en wordt opgenomen.

Ik wens u een aandachtige en stimulerende lezing van dit jaarverslag toe.

Koen Dewulf
Directeur

Deel 1

Focus: Mensenhandel met het oog op economische uitbuiting

Inleiding

Ruim tien jaar is er verstreken sinds Myria (toen nog het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding) voor het laatst specifiek een verslag heeft gewijd aan mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. Het was tijd om daaraan opnieuw een focus te wijden en de actualiteit van het jaar 2022 rechtvaardigt ook die keuze. In het Borealis-dossier rond een grote werf met veel onderaannemers werd een grote groep van vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel doorverwezen naar de gespecialiseerde opvangcentra, wat leidde tot een grote opvangcrisis in het systeem. Dat dossier heeft eveneens een sterke invloed gehad op de werkzaamheden van de Bijzondere parlementaire commissie mensenhandel en mensensmokkel¹, die een belangrijk deel van haar werkzaamheden heeft toegespitst op economische uitbuiting.

Myria opent deze focus met de beeldvorming van het fenomeen mensenhandel met het oog op economische

uitbuiting (hoofdstuk 1). Daartoe baseert het zich zowel op diverse schriftelijke bronnen, zoals het verslag van de parlementaire commissie, als op interviews met terreinactoren. Vervolgens illustreert Myria de problematiek van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting door middel van dossieranalyse (hoofdstuk 2). De kwestie van *due diligence* bij ondernemingen evolueert volop op Europees niveau en vormt mogelijk een preventiemiddel voor mensenhandel. Daarom belicht Myria dat eveneens in een hoofdstuk van zijn verslag (hoofdstuk 3). Afsluitend gaat het dieper in op uiteenlopende *best practices* en ervaringen die de strijd tegen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting efficiënter kunnen maken (hoofdstuk 4).

Deze focus is aangevuld met een externe bijdrage over de rol van de bestuurlijke aanpak in de strijd tegen mensenhandel, die werd geschreven door coördinatoren van twee Arrondissementale Informatie- en Expertisecentra (ARIEC's-CIEAR's).

¹ In februari 2022 werd er binnen het parlement een Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel opgericht. Die heeft haar werkzaamheden op 31 mei 2023 beëindigd. Zij werd ermee belast een balans op te maken van de actuele situatie inzake de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel, de wettelijke bepalingen met het oog op zowel de vervolging van daders als de bescherming van slachtoffers te evalueren, en de internationale samenwerking in de strijd tegen mensenhandel te onderzoeken. Zij heeft een lijvig verslag ingediend met maar liefst honderd aanbevelingen. Voor een analyse van de werkzaamheden van de commissie, zie in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 1, punt 2.1.

Hoofdstuk 1

Beeldvorming van het fenomeen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting

Inleiding

Mensenhandel met het oog op economische uitbuiting is een fenomeen dat vaak aan bod komt in de media. Een analyse van de nieuwste trends en ontwikkelingen is nodig om het goed in kaart te kunnen brengen. Daarom sprak Myria met uiteenlopende Nederlandstalige en Franstalige actoren, met name arbeidsauditeurs en de hoofden van de gespecialiseerde teams bij de inspectie van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ), de zogenaamde ECOSOC-teams en hun themadirectie Mensenhandel. De analyse is eveneens gebaseerd op informatie uit de hoorzittingen met diverse actoren en experts in het kader van de Bijzondere parlementaire commissie mensenhandel en mensensmokkel², rechtspraak, Myria's eerdere jaarverslagen, vakliteratuur, verslagen en actieplannen of strategische plannen van uiteenlopende instanties (Europol, de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD), de Expertengroep inzake de bestrijding van mensenhandel (GRETA), de Cel voor Financiële Informatieverwerking (CFI), de RSZ-inspectiediensten en de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid van de FOD Justitie).

Bij het onderzoeken van het fenomeen is het belangrijk om rekening te houden met de verschillende benaderingen bij de detectie en de aanpak van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting door de autoriteiten en

de actoren die op het terrein actief zijn. Die zijn namelijk afhankelijk van de onderzoeksmiddelen en -capaciteit. Dat kan de discrepanties verklaren in de spreiding van het fenomeen aan de Nederlandstalige en de Franstalige kant van het land en de verdeling volgens stedelijk of landelijk gebied of in de verschillende provincies.³ Bovendien geven de kwantitatieve data weliswaar een beeld van de respons van de autoriteiten op een bepaald fenomeen, maar ze zijn niet geschikt om de omvang ervan weer te geven.

Bij de beeldvorming van het fenomeen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting moeten we beseffen dat er een dunne lijn kan lopen tussen mensenhandel en sociale fraude.⁴ De verwevenheid tussen die beide fenomenen leidt tot moeilijkheden en verschillen in aanpak door de actoren op het terrein (met name binnen de inspectiediensten van de RSZ die instaan voor het opsporen van mogelijke gevallen van mensenhandel op basis van de relevante indicatoren) en door de magistraten (die ermee belast zijn om een situatie als mensenhandel te kwalificeren). Dat heeft te maken met het feit dat, volgens een groot deel van deze verschillende actoren, de indicatoren van mensenhandel moeten worden gezocht in de niet-naleving van de sociale regelgeving zelf.⁵ Denk aan het loon dat niet in overeenstemming is met de Belgische loonschalen⁶ of afwezigheid van loon, langere arbeidstijden dan volgens de geldende

Het verschil in aanpak en beschikbare middelen kan de verschillen in de beeldvorming tussen de landsgedeeltes verklaren.

² Zie ook het hoofdstuk rond de ontwikkelingen van het Belgische juridische en politieke kader in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 1, punt 2.1.

³ Zie hieromtrent ook deel 1, hoofdstuk 4, punt 4.

⁴ GRETA, Evaluation report Belgium, derde evaluatieronde, *Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings*, 2022, p. 30; Artikel 433quinquies van het Strafwetboek definieert mensenhandel als volgt: "de werving, het vervoer, de overbrenging, de huisvesting, de opvang van een persoon, het nemen of de overdracht van de controle over hem met als doel de uitbuiting". De uitbuitingsfinaliteiten worden uitputtend opgesomd. Wat arbeidsuitbuiting betreft, gaat het om "het verrichten van werk of het verlenen van diensten in omstandigheden die in strijd zijn met de menselijke waardigheid".

⁵ Volgens arbeidsauditeurs; zie de externe bijdrage van de voormalige arbeidsauditeur van Henegouwen, Charles-Eric Clesse, in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 42-45.

⁶ Vaak is het zo dat werkrachten geen uurloon ontvangen, maar een loon per taak dat complexer te beoordelen is (volgens een arbeidsauditeur).

regels, afwezigheid van een werkaangifte waardoor de arbeidskracht geen sociale zekerheid geniet⁷, tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten⁸, inhoudingen op het loon onder verschillende voorwendsels.⁹ Een manier om een onderscheid te maken tussen sociale fraude en mensenhandel met het oog op economische uitbuiting is het beoordelen van de mate van schending van de menselijke waardigheid: schending van de regels met betrekking tot huisvesting en arbeidsomstandigheden (veiligheid, hygiëne, gezondheid en welzijn)¹⁰, geen contact met anderen, sterke afhankelijkheid van de uitbuiters¹¹, niet-naleving van de regelgeving.¹² In het licht van deze uiteenlopende benaderingen dient er bij de beeldvorming van het fenomeen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting rekening te worden gehouden met de algemene trends binnen de sectoren waarin indicatoren van mensenhandel zijn gedetecteerd of waarin de tenlastelegging van mensenhandel werd weerhouden. Hetzelfde geldt voor de risicosectoren die binnen de brede marge van de interpretatie van de indicatoren eventueel ook tot het fenomeen van mensenhandel kunnen worden gerekend maar dikwijls in de praktijk formeel juridisch niet vervolgd en weerhouden worden als mensenhandel.

De directeur van de themadirectie Mensenhandel binnen de RSZ zegt daarover: "Hoe maken inspecteurs bij controles een onderscheid tussen zwartwerk en illegale tewerkstelling enerzijds en economische uitbuiting en mensenhandel anderzijds? Zoals ik al heb gezegd, vloeien vaststellingen van mensenhandel vaak voort uit sociaalrechtelijke inbreuken. Het onderscheid tussen zware sociaalrechtelijke inbreuken en economische uitbuiting is niet altijd gemakkelijk te maken, want het is geen exacte wetenschap. Economische uitbuiting is een diffuus begrip, waarvoor geen duidelijke definitie bestaat in ons recht. Het is een soort begrip voor uiteenlopende mistoestanden in werksituaties. Men spreekt wel eens

over een continuüm dat gaat van *decent work* naar mensenhandel en alles daartussenin. De extremen aan de ene en de andere kant zijn duidelijk. Alles wat daartussen ligt, is niet duidelijk en soms bevindt men zich in een grijze zone."¹³

Zoals verschillende magistraten in een boek aangeven,¹⁴ is het fenomeen van economische uitbuiting sinds 2002 beginnen toe te nemen door de opkomst van beter georganiseerde netwerken, voornamelijk in de bouw-, horeca-, huishoudhulp- en tuinbouwsector: "het [gaat] veelal om collectieve rekrutering in het thuisland en (...) de *modus operandi* [gaat] gepaard met huisjesmelkerij".¹⁵ Vaak hadden de slachtoffers en daders de Belgische, Chinese, Indiase, Turkse, Marokkaanse of Bulgaarse nationaliteit. Daarnaast waren er ook soms Iraniërs, Kosovaren en Albanezen bij betrokken. Tussen 2003 en 2006 zagen we de opkomst van Chinese triades en vervolgens van Pakistaanse organisaties. In 2007 situeerde de uitbuiting zich vooral in Chinese restaurants en bij de tewerkstelling van Roemenen in de bouw- en tuinbouwsector. Sinds 2007 is er een trend naar professionalisering in de mensenhandel met het oog op economische uitbuiting merkbaar, met de opkomst van gespecialiseerde praktijken (gebruik van valse documenten, schijnhuwelijken, schijnzelfstandigen, "postbusbedrijven", fictieve detacheringen en sociale dumping door niet-naleving van Europese regels), naast een forse toename van de uitbuitingssectoren (renovatie, slagerijen, schoonmaak, verkoop van textiel op markten).¹⁶

Hieronder wordt er een beeld geschetst van het fenomeen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in drie luiken: de algemene trends, een overzicht van de meest vertegenwoordigde sectoren en de geografische spreiding.

7 Volgens een arbeidsauditeur; zie de externe bijdrage van de voormalige arbeidsauditeur van Henegouwen, Charles-Eric Clesse, in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 42-45.

8 Zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiediensten in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, pp. 110-119; Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Peter van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ.

9 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, p. 56.

10 Zie de externe bijdrage van de voormalige arbeidsauditeur van Henegouwen, Charles-Eric Clesse, in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 42-45.

11 Bijvoorbeeld door de inbeslagname van zijn paspoort en/of zijn bankkaart (Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Bruno Devillé, sociaal inspecteur bij de directie Brussel van de RSZ en p. 296, hoorzitting Christian Meulders, directeur van Sürya; SIOD, Strategisch Plan, Bestrijding van sociale fraude en sociale dumping - Regering-De Croo 1, 2022-2025, p. 53).

12 Volgens een arbeidsauditeur; met name het ontbreken van een verzekering tegen arbeidsongevallen of het nalaten om een ongeval te registreren (Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 297, hoorzitting Jan Knockaert, coördinator Fairwork).

13 *Ibid.*, p. 295, hoorzitting Peter van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ.

14 J. Lorré, F. De Ketelaere, F. Demeester en M. Manderick, "Mensenhandel en -smokkel. De weg naar eengemaakte vervolging en berechting", in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Larcier, 2018, pp. 10-11.

15 *Ibid.*, p. 10.

16 *Ibid.*

1. Algemene trends

Met betrekking tot mensenhandel stelt Myria vast dat het aantal gedetecteerde gevallen van economische uitbuiting in België toeneemt.¹⁷ Dat valt te verklaren door het stijgende aantal personen die zich in een kwetsbare situatie bevinden en het toenemende aantal risico's op uitbuiting. Volgens Europol¹⁸, de eerdere jaarverslagen¹⁹ van Myria en de gevoerde interviews komt het fenomeen vandaag de dag wellicht in de meeste economische sectoren voor²⁰, maar typische risicosectoren zijn bouw, horeca, schoonmaak, huishoudelijk werk, transport (nationaal en internationaal), land- en tuinbouw, carwashes, bakkerijen en slagerijen, dag- en nachtwinkels, sorteren van tweedehandskleding, vleesverwerkende industrie, maneges en nagelsalons. Dat zijn over het algemeen minder gereguleerde sectoren met tekorten aan arbeidskrachten²¹ waarin een beroep wordt gedaan op laaggeschoolden die zich in een precare situatie bevinden (vooral voor seizoensgebonden handenarbeid).²² Daarnaast is het ook noodzakelijk om rekening te houden met enkele atypische sectoren: logistiek, kapsalons, krantenverdelers, reisbureaus en de voetbalsector.²³

Het fenomeen van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting kan zich voordoen via een systeem van schuldbinding waarbij het slachtoffer gedwongen wordt zijn reiskosten terug te betalen door gratis te werken. Dat geldt vooral voor Aziatische slachtoffers die in nagelsalons²⁴ of in de horeca

worden tewerkgesteld. In sommige dossiers gaat het om een combinatie van economische uitbuiting, mensensmokkel en seksuele uitbuiting.²⁵ Soms zijn criminele organisaties betrokken bij dat systeem van schuldbinding, zoals Myria kon vaststellen in het kader van het Essex-dossier²⁶ (hieronder besproken in het deel over nagelsalons).

In veel andere gevallen gaat het om kleine of middelgrote dossiers waarbij de werkgever misbruik maakt van de kwetsbare situatie van arbeidskrachten. In de praktijk zijn de meesten onder hen buitenlanders in irregulier verblijf, al kan dat fenomeen van mensenhandel ook buitenlanders in regulier verblijf²⁷ treffen of zelfs Belgische slachtoffers die economisch worden uitgebuit.²⁸ Er zijn vaak gevallen waarbij een legaal verblijvende persoon zijn identiteit uitleent of verhuurt aan een illegaal verblijvende werkkraacht.²⁹

Uitbuiters zetten vaak complexe constructies op om hun verantwoordelijkheid te ontlopen en te verbergen dat zij gebruikmaken van slachtoffers van mensenhandel. In het kader van het vrije verkeer van diensten³⁰ kan dat de vorm aannemen van complexe constructies met ketens van onderaannemingen, schijnzelfstandigheid en/of detacheringssystemen. Detacheringen kunnen zowel betrekking hebben op werknemers als op zelfstandigen. Het gaat dan zowel om onderdanen van de Europese Unie als om onderdanen van derde landen (die naar België kunnen worden gedetacheerd via een bedrijf dat actief is in een andere lidstaat van de Europese Unie). Een dergelijk systeem heeft als voordeel

Uitbuiters zetten vaak complexe constructies op om hun verantwoordelijkheid te ontlopen.

17 De RSZ-inspecteurs vullen een checklist in zodra er voldoende nauwkeurige aanwijzingen zijn dat er mogelijk sprake is van mensenhandel. De RSZ-inspectiediensten hebben 78 checklists opgesteld in 2018, 120 checklists in 2019, 134 checklists in 2020, 86 checklists in 2021 en 280 checklists in 2022 (Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 167; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 125; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, p. 110; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 128; evenals de externe bijdrage van de RSZ in deel 3 met data in dit verslag.

18 Europol, SOCTA, *Serious and organised crime threat assessment*, 2021, p. 72; Europol, SOCTA, *Serious and organised crime threat assessment*, 2017, p. 52.

19 Zie de website van Myria.

20 Hoewel sociaal inspecteurs ook controles uitvoeren in de prostitutiesector, wordt er in dit hoofdstuk niet ingegaan op deze sector, die onder seksuele uitbuiting valt.

21 Volgens een arbeidsauditeur.

22 Europol, *op. cit.*, 2021, p. 72; Europol, *op. cit.*, 2017, p. 52.

23 Voor meer informatie over economische uitbuiting in deze sector: zie F. Loore en R. Job, *Marque ou crève*, Avant-Propos, Waterloo, 2014.

24 Het gaat in dit verband voornamelijk om Vietnamese slachtoffers in Brussel.

25 Sommige Vietnamezen die in Europa als huispersoneel werken kunnen soms ook het slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting door hun werkgevers. Volgens een expert zijn er bijvoorbeeld in Brussel meerdere gevallen van uitbuiting van huispersoneel (vooral vrouwen). Het gaat om mensen die bij landgenoten werken voor kost en inwoon en om hun oversteek naar het Verenigd Koninkrijk te bekostigen. In dat geval zijn de werkgevers voornamelijk gezinnen uit Zuid-Vietnam (*boat people*), die zich sinds enkele decennia in Europa hebben gevestigd (D. Silverstone en C. Brickell, *Combating modern slavery experienced by Vietnamese nationals en route to, and within, the UK*, Independent Anti-Slavery Commissioner (IASC), 2017, p. 14, 32; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 20).

26 Zie de analyse van het Belgische luik van het Essex-dossier in de focus van het vorige jaarverslag over mensensmokkel en -handel van Vietnamese onderdanen in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 25-44.

27 Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 296, hoorzitting Christian Meulders, directeur van Sürya.

28 Zie ook het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punten 2.2.3 en 2.2.8 waarin er twee zaken met betrekking tot Belgische slachtoffers worden voorgesteld: een zaak in de horecasector (Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 12 december 2022, k. AC1(beroep)) en een zaak in de landbouwsector (Luik, 19 januari 2023, 6e k.; Corr. Luik, afdeling Luik, 15 februari 2021, 18e k. (beroep)) en de website van Myria.

29 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

30 Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2021-2025*, p. 20 en p. 39.

dat de arbeidskrachten voor de duur van de detachering onderworpen blijven aan de sociale zekerheid van het zendingland. Het Belgische arbeidsrecht blijft evenwel op hen van toepassing.³¹

Bovendien kan economische uitbuiting in omstandigheden die in strijd zijn met de menselijke waardigheid een essentieel onderdeel vormen in ketens van onderaannemingen die zijn opgezet door bedrijven die hun loonkosten willen drukken. In dat geval is er sprake van sociale dumping.³² Vaak weten uitgebuite arbeidskrachten niet eens voor wie ze eigenlijk werken. Daarvoor maken de uitbuiters misbruik van het systeem van detachering. Dat fenomeen schendt niet alleen de individuele rechten van illegaal verblijvende arbeidskrachten, maar ondermijnt ook het hele Belgische sociaaleconomische systeem.

De activiteiten van criminele organisaties in verband met sociale fraude worden alsmaar complexer in België. Organisaties maken met name gebruik van witwasdiensten³³, zoals de CFI opmerkt: "Het gaat om professionele witwasnetwerken die op internationale schaal opereren. Deze witwasnetwerken bieden hun financiële diensten aan voor verschillende criminele activiteiten zoals de uitbuiting van illegale arbeid, oplichting, fiscale fraude maar dus ook en vooral voor handel in drugs. Ze maken gebruik van vennootschapsstructuren in verschillende landen die klaarstaan om de cashgelden te ontvangen, bijvoorbeeld uit drugshandel, maar via de compensatietechniek ook cash kunnen leveren, zoals voor de uitbetaling van zwartwerk. Aanvankelijk richtten deze netwerken zich vooral op sociale fraude in het Braziliaans-Portugees milieu, vandaar dat er dikwijls naar wordt verwezen als 'de Braziliaanse *filière*'. Intussen zijn de netwerken wel geëvolueerd en hoewel de stromannen – zaakvoerders van de vennootschappen – nog vaak de Portugese of de Braziliaanse nationaliteit hebben, zijn de activiteiten al lang niet meer beperkt tot witwassen van geld uit zwartwerk in de bouwsector."³⁴

Er wordt vastgesteld dat de criminele organisaties die zich bezighouden met sociale fraude alsmaar mobieler worden en zich aanpassen aan de wijzigende economische context. Nog volgens de CFI: "De verschillende vormen van criminele activiteiten waarbij criminele organisaties betrokken zijn maken deel uit van de bestanddelen van het begrip georganiseerde misdaad. Georganiseerde misdaad heeft tal van facetten die via polycriminele activiteiten tot uiting komen. Veel criminele groepen zijn steeds opportunistischer geworden en maken achtereenvolgens gebruik van andere misdrijven om hier een operationeel voordeel uit te halen of meer winst te maken. Volgens het SOCTA-verslag 2021 dat door Europol werd gepubliceerd is het vermogen van criminele netwerken om zich aan veranderingen aan te passen een van de voornaamste kenmerken van deze criminele netwerken. Dat werd duidelijk tijdens de COVID-19-pandemie. Misdadigers hebben hun werkwijzen snel aan deze nooit geziene situatie aangepast."³⁵

De CFI stelt vast dat in sommige dossiers van sociale fraude, met name met betrekking tot de zogenaamde Braziliaanse *filière*, er "(...) banden naar boven komen met mensensmokkelaars. Het betreft tussenpersonen die bij de politie als koppelbazen gekend zijn, die de reis organiseren van Brazilianen die in België en in andere Europese landen in het zwart komen werken."³⁶ De CFI stelt al enkele jaren vast dat Brazilianen of Portugezen bedrijven oprichten of overnemen die voornamelijk actief zijn in de bouwsector en in de industriële schoonmaak.³⁷

Omdat er weinig administratieve formaliteiten en financiële en juridische procedures voor vereist zijn, wordt van "vennootschappen onder firma"³⁸ (VOF) steeds vaker gebruikgemaakt door netwerken die gelinkt zijn aan sociale fraude. De CFI stelt voorts vast dat dit soort vennootschap vaak wordt gebruikt binnen sectoren waarin het risico op faillissementen en witwassen groot is, zoals de bouw, de transportsector en de horeca.³⁹

31 Volgens een arbeidsauditeur; Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 298, hoorzitting Herwig Verschueren, professor aan de Universiteit Antwerpen.

32 In hun gezamenlijke boek verwijzen meerdere magistraten naar de volgende definitie van "sociale dumping" door de auteur Alexandre Defossez: "Sociale dumping is geen juridisch begrip. Defossez staat de volgende omschrijving voor: een vorm van deloyale concurrentie die bestaat in het gebruik, door een economische actor, van een divergentie tussen een of meerdere juridische regels van sociaal recht van de lidstaten. Het doel van deze handelswijze is het bekomen van een economisch voordeel." (A. Defossez, "Le dépassement de la question du dumping social: une condition nécessaire à une meilleure application de la Directive Détachement", in *Revue de Droit Social*, 2014, Vol. 1, pp. 89 e.v., in J. Lorré, F. De Ketelaere, F. Demeester en M. Manderick, *op. cit.*, 2018, p. 72).

33 Zie het Activiteitenverslag 2021 van de CFI (p. 6, p. 14 en p. 16). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#).

34 *Ibid.* (p. 14).

35 Zie het Activiteitenverslag 2021 van de CFI (pp. 15-16). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#). Het SOCTA-verslag van Europol is beschikbaar bij: Europol, *op. cit.*, 2021, p. 94.

36 Zie het Activiteitenverslag 2020 van de CFI (p. 24). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#).

37 *Ibid.* (p. 5 en p. 23). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#).

38 De FOD Economie omschrijft deze vennootschapsvorm als volgt: "De vennootschap onder firma is een vennootschap die wordt aangegaan tussen onbeperkt en hoofdelijk aansprakelijke vennoten. Elke beslissing moet met eenparigheid van stemmen worden genomen, tenzij de overeenkomst bepaalt dat beslissingen bij meerderheid worden genomen." (Federale Overheidsdienst Economie, Vennootschapsvormen, online beschikbaar op de [website van de FOD Economie](#)).

39 Zie het Activiteitenverslag 2020 van de CFI (pp. 23-24). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#).

Een van de nadelen van deze vennootschapsvorm is dat ze de onbeperkte en hoofdelijke aansprakelijkheid van de partners impliceert, wat netwerken ertoe aanzet om stromannen te gebruiken. Voor dat type vennootschap is er geen financieel plan of startkapitaal nodig.⁴⁰ Daardoor kunnen organisaties gemakkelijk snel een nieuwe vennootschap oprichten wanneer de vorige in het vizier van de politiediensten kwam.

Over het algemeen zijn er in België zowel kleine als grote dossiers inzake mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. De kleinschalige dossiers situeren zich voornamelijk in de sector van huishoudwerk en in de bakkerij- en slagerijsector. Myria merkt evenwel een verschil tussen de taalgemeenschappen: in Franstalig België gaat het alsmaar vaker om kleine, geïsoleerde dossiers, terwijl er in Vlaanderen meer gevallen van georganiseerde mensenhandel worden vastgesteld.⁴¹

2. Sectoren

2.1. | Bouw

Het fenomeen van economische uitbuiting komt vooral voor in deze sector.⁴² De uitbuiting wordt over het algemeen verhuld door een systeem van valse detacheringen en/of schijnzelfstandigheid.⁴³ Deze praktijken kunnen worden vastgesteld in dossiers met kleine en grote bedrijven.⁴⁴ Dat maakt het nog moeilijker om het onderliggende netwerk bloot te leggen, vooral in

het geval van zelfstandigen. Volgens een arbeidsauditeur komen mensenhandel en sociale dumping niet langer alleen voor bij frauduleuze bedrijven en zijn er nu ook grotere, "fatsoenlijke" bedrijven met een internationale reputatie bij betrokken die hun loonkosten willen drukken door sociale dumping.

Het gebruik van ketens van onderaannemingen, met alle risico's van dien, is schering en inslag in de bouwsector, zoals blijkt uit de zaak rond de gedeeltelijke instorting van een school in Antwerpen in juni 2022. Daarbij vielen vijf doden en raakten negen mensen met een buitenlandse nationaliteit gewond.⁴⁵ Volgens informatie verstrekt in het kader van de parlementaire commissie waren er op de werf in kwestie meer dan 200 verschillende onderaannemers actief.⁴⁶

In 2022 stelden de inspectiediensten van de RSZ vast dat in de vijf jaar daarvoor bij 37 vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel in de bouwsector de Oekraïense nationaliteit werd vastgesteld.⁴⁷ Aangezien zij in Polen gemakkelijk een visum kunnen krijgen, nemen Oekraïners over het algemeen hun toevlucht tot detachering naar landen van de Europese Unie.⁴⁸ Uit gesprekken die Myria had met arbeidsauditeurs in Vlaanderen bleek dat het in dossiers van mensenhandel vooral gaat om Roemeense arbeidskrachten en onderdanen van derde landen (Oekraïners, Moldaviërs, Kirgiziërs, Macedoniërs, Wit-Russen).⁴⁹ In Oost-Vlaanderen komen de indicatoren van uitbuiting ook bij Turkse, Bulgaarse en Poolse bouwvakkers voor.⁵⁰

In de bouwsector zijn Braziliaanse netwerken al vele jaren bijzonder actief. Vaak hebben zij banden met criminele organisaties in het kader van sociale fraude.⁵¹

40 *Ibid.*

41 Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Eric Garbar, gerechtelijk commissaris, afdelingshoofd mensenhandel en mensensmokkel DJSOC. Zie de hoofdstukken over rechtspraak in de jaarverslagen van Myria: de [website van Myria](#). Zie ook het hoofdstuk over *best practices* en ervaringen in de focus van dit verslag: deel 1, hoofdstuk 4, punt 6 over de aanpak van sociale dumping gerelateerd aan mensenhandel.

42 In de vijf jaar daarvoor had bijna de helft van de vaststellingen van de RSZ-inspectiedienst (ECOSOC-cellen) betrekking op de bouwsector en de horeca – met respectievelijk 139 en 118 checklists. Zie hierover Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 110.

43 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 113 en de website van Myria (rechtspraak).

44 Volgens een arbeidsauditeur: Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 298, hoorzitting Herwig Verschueren, professor aan de Universiteit Antwerpen.

45 Belga, "Aannemer al maanden op de hoogte van constructiefouten ingestorte Antwerpse school", stad naar eigen zeggen nooit op de hoogte gebracht", *De Morgen*, 16 juni 2022; J. Nuyts, "Hoofdaannemer loog tegen stad Antwerpen: geen 27, maar 249 onderaannemers op de werf van ingestorte school Nieuw Zuid", *Het Laatste Nieuws*, 16 augustus 2022; Begin oktober 2023 vond opnieuw een dodelijk arbeidsongeval plaats op een bouwwerf in Mechelen van het bedrijf dat bij deze zaak betrokken was (zie de mondelinge parlementaire vraag daarover: Commissie Sociale Zaken, Werkgelegenheid en Pensioenen, *beknopt verslag*, Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, CRABV 55 COM 183, 3 oktober 2023).

46 Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 298, hoorzitting Herwig Verschueren, professor aan de Universiteit Antwerpen.

47 Zie deel 3 met data in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 110.

48 Volgens een arbeidsauditeur.

49 Volgens arbeidsauditeurs.

50 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 4.

51 Zie het Activiteitenverslag 2020 van de CFI (p. 5 en p. 23). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#).

De dossiers in deze sector kunnen betrekking hebben op een groot aantal mogelijke slachtoffers.⁵² Ter illustratie herinnert Myria aan de Borealis-zaak die in juli 2022 aan het licht kwam nadat op het terrein van het petrochemische bedrijf sommige vormen van uitbuiting werden vastgesteld door de inspectiediensten. Op de site werden arbeidskrachten uit derde landen irregulier tewerkgesteld.⁵³ Aan de ene kant zou het gaan om Bengaalse en Filipijnse arbeidskrachten zonder werkvergunning, die in het zwart werkten en die veel minder betaald kregen dan de loonbarema's in de sector vereisen. Aan de andere kant werden er ook Turkse werkkrachten tewerkgesteld.⁵⁴ Sommigen onder hen zouden in het bezit zijn geweest van een *single permit*, terwijl anderen die alleen zouden hebben aangevraagd. Aanvankelijk werden alle Bengaalse, Filipijnse en Turkse werkkrachten voorlopig erkend als slachtoffers van mensenhandel door het arbeidsauditoraat. Op basis van bijkomend onderzoek werd dat statuut uiteindelijk maar bij een deel van deze arbeidskrachten behouden. Op het moment van voltooiing van dit verslag (augustus 2023) loopt het onderzoek nog.

Nagelsalons zijn bijzonder kwetsbaar voor mensenhandel in het kader van schuldbinding.

draaischijf van de mensensmokkel: slachtoffers worden er tijdelijk ondergebracht (opgesloten) in *safehouses*, terwijl ze wachten op een ander transport, of ze worden er uitgebuit. Sommige organisaties opereren ook vanuit het VK en vanuit andere EU-lidstaten.⁵⁷

Het Essex-dossier, een zaak die in oktober 2019 aan het licht kwam nadat 39 mensen het leven hadden gelaten in een koelwagen, toont aan dat dit nog altijd een actueel fenomeen is. Het onderzoek legde de link bloot tussen een internationaal smokkelnetwerk en de economische uitbuiting van Vietnamese slachtoffers in Brusselse restaurants of nagelsalons. Vietnamese slachtoffers zijn meestal erg terughoudend om in het statuut van slachtoffer van mensenhandel te stappen, maar meerderen onder hen zaten toch in dat statuut in het kader van dat dossier. Zij hebben veel schaamte en een groot wantrouwen en ze voelen zich schuldig tegenover hun familie die schulden heeft aangegaan om hen in staat te stellen de clandestiene reis te ondernemen, en die in het land zelf onder druk staat van het criminele netwerk.⁵⁸

Door de relatief beperkte regelgeving zijn deze handelszaken aantrekkelijk voor criminele organisaties om over te gaan tot economische uitbuiting en hun opbrengsten wit te wassen. Volgens de experts met wie Myria gesproken heeft, vindt deze uitbuiting voornamelijk plaats in Brusselse gebouwen, hoewel er ook vermoedens zijn van mensenhandel in nagelsalons elders in het land.⁵⁹

2.2. | Nagelsalons

In de afgelopen jaren hebben de Belgische autoriteiten een toename vastgesteld van het aantal potentiële slachtoffers van economische uitbuiting die worden geïdentificeerd in nagelsalons.⁵⁵

Deze sector is bijzonder kwetsbaar voor mensenhandel in het kader van schuldbinding. In het geval van Vietnamese netwerken gaat het meestal om een combinatie van mensensmokkel en mensenhandel: bij aankomst in ons land worden migranten uitgebuit, vaak door een criminele organisatie, om hun reisschulden terug te betalen of om voort te kunnen reizen naar het Verenigd Koninkrijk.⁵⁶ In meerdere onderzoeken komt Brussel naar voren als

2.3. | Horeca

In de horecasector vergroot de sterke concurrentie tussen horecazaken de risico's inzake sociale fraude en economische uitbuiting.⁶⁰ Het is dan ook na de bouwsector de sector waarin indicatoren van

52 Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Patrick Bourgeois, federale gerechtelijke politie Brussel.

53 *Ibid.*: p. 296, hoorzitting Patsy Sørensen, oprichtster van Payoke.

54 Op deze site waren ook Oekraïners aan het werk. Het lijkt erop dat ze regulier tewerkgesteld waren.

55 GRETA, *op. cit.*, p. 9.

56 Zie de focus van het vorige jaarverslag over mensensmokkel en -handel van Vietnamezen in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 7-51.

57 *Ibid.* Zie de externe bijdrage van Hilde Sabbe, strategisch analist bij DJSOC Brussel, in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 139-142.

58 Zie de focus van het vorige jaarverslag over mensensmokkel en -handel van Vietnamezen in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 7-51.

59 *Ibid.*

60 Strategisch plan van de SIOD, *op. cit.*, p. 60.

mensenhandel het vaakst worden vastgesteld.⁶¹ Myria merkt dat ook in de rechtspraak.⁶²

Het fenomeen van Vietnamese netwerken doet zich net zoals in de nagelsalons ook voor in de horeca (zie *supra*).⁶³

Chinese restaurants duiken al langer geregeld op in dossiers van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting, al dan niet in het kader van schuldbinding. Volgens een arbeidsauditeur tekent zich evenwel een nieuwe trend af. Recentelijk bleken veel Hongaren betrokken te zijn bij detachering in restaurants, via koppelbazen. Veel Chinese slachtoffers zijn te bang om de procedure voor de erkenning van het statuut als slachtoffer van mensenhandel aan te vatten.⁶⁴

In de horeca worden er naast Aziatische (waaronder Indiase) restaurants ook gemeenschapscafés, pizzeria's, shishabars, champagnebars en snackbars in verband gebracht met mensenhandel.

2.4. | Land- en tuinbouw

De dossiers inzake mensenhandel in de land- en tuinbouwsector hebben vooral betrekking op seizoenarbeiders en flexibele werkrachten die in precare omstandigheden gehuisvest zijn.⁶⁵

In een van zijn verslagen schetst de Raad van de Europese Unie de resultaten van de *Joint Action Days/ EMPACT Action Days* die in 2020 werden gehouden in de verschillende EU-lidstaten, en met name de link tussen documentfraude en mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in de landbouwsector.⁶⁶ De inspectiediensten van de RSZ hebben vastgesteld dat

de potentiële slachtoffers van mensenhandel binnen die sector in de jaren 2017-2021⁶⁷ voornamelijk Roemenen waren. Andere landen van herkomst die worden aangehaald voor slachtoffers in de landbouwsector zijn Marokko⁶⁸ en Polen (in Oost-Vlaanderen).⁶⁹ Daarnaast zijn er slachtoffers uit Oost-Europa die economisch worden uitgebuit via complexe constructies (detacheringen en/of schijnzelfstandigen en/of detacheringen van schijnzelfstandigen).⁷⁰

Myria merkt nog altijd een aanzienlijk aantal vermoedelijke slachtoffers onder het personeel in de pluimveesector.⁷¹ Zo is er een pluimveebedrijf waar zo'n veertig Bulgaren waren tewerkgesteld als schijnzelfstandigen of via fictieve detachering. Onder de dekmantel van vennootschappen probeerden ze een schijn van legitimiteit te wekken. De werklui moesten huurgeld betalen en waren gehuisvest in een woning die later onbewoonbaar werd verklaard door de Wooninspectie. De correctionele rechtbank van Turnhout had de zeven beklaagden veroordeeld voor meerdere sociale en fiscale inbreuken en voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. Het Antwerpse hof van beroep sprak uiteindelijk een van de beklaagden vrij voor deze laatste tenlastelegging.⁷²

Het fenomeen mensenhandel is nog altijd sterk aanwezig binnen de fruitpluk, vooral in de provincie Namen waar 34 vermoedelijke slachtoffers werden gedetecteerd in onderzoeken die in 2019 door de RSZ-inspectiediensten werden uitgevoerd. Zo was er een zaak in verband met een tomatenplantage waarin de correctionele rechtbank van Dendermonde in mei 2022 een Nigeriaanse beklagde veroordeelde voor mensenhandel en identiteitsfraude. Deze laatste werd tweemaal betrap op het tewerkstellen van andere mensen onder zijn naam. In ruil daarvoor moesten de werkrachten, die in een precare financiële en

61 Zie de cijfers verstrekt door de inspectiediensten van de RSZ in het deel 3 met data in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 110; Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Peter van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ.

62 Zie de hoofdstukken over rechtspraak in de jaarverslagen van Myria: de [website van Myria](#).

63 Zie de focus van het vorige jaarverslag over mensensmokkel en -handel van Vietnamezen in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 7-51.

64 *Ibid.*

65 Volgens een arbeidsauditeur. Zie bij wijze van illustratie een beslissing in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016, Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 146; en Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, Schakels verbinden*, p. 118; Corr. Mechelen, 21 januari 2015; hof van beroep Antwerpen, 4 februari 2016, 14e k.) en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

66 Council of the European Union, *General Factsheet – Operational Actions Plans (OAPS), Results 2020*, 2020, p. 7.

67 Zie deel 3 met data in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 110.

68 *Ibid.*

69 Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 297, hoorzitting Jan Devriendt, federale gerechtelijke politie.

70 *Ibid.*: p. 295, hoorzitting Stef Janssens, Myria.

71 Zie deel 3 met data in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 136.

72 Zie de analyse van deze zaak in het hoofdstuk rond de dossieranalyse in dit jaarverslag: deel 2, hoofdstuk 2, punt 2. Zie ook hoofdstuk 3 met het overzicht van de rechtspraak in de voorgaande jaarverslagen: Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 86-87; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 119-120; Antwerpen, 13 november 2019, k. C6.; Corr. Antwerpen, afdeling Turnhout, 20 december 2017, k. TC1 en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

huisvestingssituatie verkeerden, hun loon op zijn rekening storten en hem hun loonfiches geven.⁷³

2.5. | Transport

Enkele uitzonderingen niet te na gesproken,⁷⁴ zijn er in deze sector weinig dossiers vanwege de moeilijkheid om tot een veroordeling voor mensenhandel te komen.⁷⁵

De bewijslast is vaak erg moeilijk voor het Openbaar Ministerie, vooral vanwege de verplaatsingen in het geval van internationaal vervoer.⁷⁶ Daarnaast is het soms moeilijk om aan te tonen dat het bedrijf vanuit België wordt gerund.⁷⁷

Een bijzondere moeilijkheid is de indicator met betrekking tot preciaire huisvesting. Zoiets bevindt zich regelmatig in een grijze zone doordat de rechtbanken over het algemeen van mening zijn dat slapen in de cabine eigen is aan het beroep.⁷⁸ Hoewel er bepaalde regels gelden met betrekking tot de rusttijden van chauffeurs, laten sommige buitenlandse werkgevers documenten ondertekenen waarbij hun werknemers afstand doen van sommige van hun nieuwe rechten. Daarnaast is een groot deel van de chauffeurs niet eens op de hoogte van deze rechten.⁷⁹

Over het algemeen hebben de chauffeurs contracten in Oost-Europa.⁸⁰ Europese (met name Poolse en Litouwse) transportbedrijven doen niet langer een beroep op Poolse of Litouwse chauffeurs, maar geven de voorkeur aan onderdanen van derde landen zoals Oekraïne of Wit-Rusland. Deze chauffeurs bevinden zich in een nog precairdere financiële situatie en zijn nog meer dan andere chauffeurs afhankelijk van hun

werkgever (door problemen met de taal en het bekomen van visa, werkvergunningen of een domicilie).⁸¹ Het gaat ook om Filipijnse, Bulgaarse, Roemeense, Moldavische, Hongaarse⁸² en Belgische chauffeurs.⁸³ Deze chauffeurs rijden meerdere maanden aan een stuk.⁸⁴ Binnen de sector van het internationaal wegvervoer doen steeds meer werkkrachten uit derde landen een beroep op Belgische of buitenlandse vakbonden om uitbuiting aan de kaak te stellen.⁸⁵

In deze sector worden eveneens frauduleuze praktijken vastgesteld in de vorm van illegale cabotage⁸⁶, sociale dumping, "postbusbedrijven"⁸⁷ en constructies met schijnzelfstandigen en detacheringen. Een complexe zaak die behandeld wordt in het volgende hoofdstuk van deze focus en in het rechtspraakoverzicht van het vorige jaarverslag⁸⁸ illustreert dat perfect: het ging om een carrousel van detacheringen met de onopzettelijke doodslag van twee arbeidskrachten als gevolg die leidde tot veroordelingen voor mensenhandel. Meerdere Belgische transportbedrijven hadden een internationale constructie opgezet waarbij het personeel op frauduleuze wijze gelijktijdig in Polen en België werd tewerkgesteld. De Poolse chauffeurs die in België werkten wisten niet eens voor welk Pools bedrijf zij werkten. De vermeende Poolse onderaannemer was in werkelijkheid niet meer dan een kanaal voor goedkope arbeidskrachten die alleen in België tewerkgesteld waren, voor rekening van de Belgische klant dus.⁸⁹

2.6. | Textiel

In verschillende Brusselse randgemeenten, meer bepaald in grote leegstaande loodsen van voormalige

73 Zie ook het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punt 2.2.8 over de landbouwsector (Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 20 mei 2022, k. D13V (beroep)).

74 Zie ook het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punt 2.2.2 over de transportsector (Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 13 januari 2023, k. B17; Gent, 5 oktober 2023, 3e k.).

75 Zie de hoofdstukken over rechtspraak in de jaarverslagen van Myria op de [website van Myria](#).

76 Zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiediensten in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 130.

77 Volgens een arbeidsauditeur.

78 *Ibid.*

79 Zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiediensten in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, p. 116.

80 Zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiediensten in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 40.

81 Zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiediensten in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, p. 116.

82 Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 297, hoorzitting Jan Devriendt, federale gerechtelijke politie.

83 *Ibid.*: p. 295, hoorzitting Eric Garbar, gerechtelijk commissaris, afdelingshoofd mensenhandel en mensensmokkel DJSOC.

84 Zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiediensten in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 40.

85 *Ibid.*, p. 130.

86 Volgens het Rekenhof verwijst cabotage naar "(...) het uitvoeren van binnenlands vervoer door een buitenlandse vervoerder. Er geldt een dubbele beperking op cabotage: in hoeveelheid en in tijd. Een buitenlandse vrachtwagen mag, nadat hij zijn lading volledig heeft gelost, binnen de zeven dagen drie binnenlandse transporten uitvoeren. Na een nieuw internationaal transport kan de vrachtwagen opnieuw onder dezelfde voorwaarden cabotage hernemen" (Verslag van het Rekenhof aan de Kamer van volksvertegenwoordigers, "Goederenvervoer over de weg - handhaving van de regelgeving", Brussel, februari 2015, p. 71).

87 Strategisch plan van de SIOD, *op. cit.*, p. 60.

88 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 82-84 en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#): Gent, 20 januari 2022, 3e k.; Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 27 november 2020, k. B17.

89 *Ibid.*

fabrieken, wordt veel tweedehandskleding gerecycleerd. Hoewel de operationele sorteerwerkplaatsen voor kledij zich meestal in de provincies bevinden, zijn hun managers en hoofdzetels gevestigd in Brussel.⁹⁰

Deze illegale economische activiteiten gaan vaak gepaard met ernstige vormen van economische uitbuiting en mensenhandel.⁹¹ In Vlaams-Brabant hebben de vermoedelijke slachtoffers vaak de Syrische en de Afghaanse nationaliteit.⁹²

Myria vermeldde in eerdere verslagen rechterlijke uitspraken in deze sector die betrekking hadden op clandestiene arbeidskrachten in sorteerbedrijven van tweedehandskleding voor de export. De slachtoffers moeten werken in uiterst precaire omstandigheden en met opgelegde productiequota. Dat type clandestiene werkplaatsen wordt vaak gerund door Syriërs, doorgaans op een verborgen locatie in vervallen hangars of verlaten industriële magazijnen, die soms zijn uitgerust met externe bewakingscamera's.⁹³ Daarnaast zijn er in het verleden al minderjarige slachtoffers opgevangen door een centrum voor slachtoffers van mensenhandel.⁹⁴

2.7. | Nachtwinkels

Ook de sector van de nachtwinkels wordt getroffen door het fenomeen mensenhandel, doorgaans door economische uitbuiting van Pakistaanse en Indiase werkkkrachten.⁹⁵ Daarnaast vonden de inspectiediensten van de RSZ meermaals aanwijzingen van uitbuiting van Afghaanse arbeidskrachten (asielzoekers) in deze sector.

Vaak maken de uitbaters gebruik van constructies om werkkkrachten als schijnzelfstandigen aan het werk te zetten.⁹⁶ Volgens de inspectiediensten verblijven de uitbaters en werkkkrachten alsmear vaker regulier in ons land⁹⁷ en is er een afname van het aantal dossiers en vaststellingen van mensenhandel in deze sector. Het lijkt erop dat de uitbaters zich hebben aangepast door minder werkkkrachten in te zetten en zelf in hun nachtwinkels te werken.⁹⁸

De CFI merkt evenwel een link op tussen nachtwinkels en geld dat afkomstig is van polycriminele activiteiten van witwasnetwerken, waarbij meerdere criminele organisaties ervan worden verdacht belangen te hebben in nachtwinkels.⁹⁹ Myria was trouwens al burgerlijke partij in meerdere dossiers inzake mensenhandel die verband houden met Indo-Pakistaanse mensensmokkelnetwerken, met name criminele organisaties die schijnhuwelijken opzetten op internationale schaal.¹⁰⁰

2.8. | Carwashes

Georganiseerde vormen van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting komen ook voor in de carwashsector bij Indiërs en/of Pakistanen,¹⁰¹ vaak met slachtoffers van dezelfde herkomst.¹⁰² De uitbuiters wisselen regelmatig van uitbater en bedrijf.¹⁰³ We vinden er dezelfde *modus operandi* terug als bij nachtwinkels waar er een beroep wordt gedaan op een systeem van schijnzelfstandigen. In deze sector is er soms sprake van georganiseerde netwerken, naast kleinere dossiers.¹⁰⁴

90 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 10.

91 *Ibid.*, p. 5.

92 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

93 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017, Online*, p. 123; Corr. Henegouwen, afdeling Bergen, 24 november 2016, 8e k. (definitief); *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2013, Bruggen slaan*, p. 116; Corr. Gent, 19 februari 2014; *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 88; Corr. Brussel (Franstalig), 9 maart 2020 en de website van Myria (rechtspraak).

94 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 24; ECPAT, *Traite des enfants en Belgique, Identification et protection des victimes*, 2016.

95 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 4; Zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punt 2.2.5 over carwashes en 2.2.6 over dag- en nachtwinkels (Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 5 januari 2022, k. G29 (definitief); Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 7 december 2022, k. G29 (beroep)). Zie ook de rechtspraak in de volgende jaarverslagen: *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, pp. 71-72; Corr. Luik, afdeling Luik, 2 april 2021, 18e k. (beroep); *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 131-132; Gent, 28 november 2018, 3e k. en Corr. West-Vlaanderen, afdeling Ieper, 8 januari 2018, 19e k. in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 119-121 en de website van Myria (rechtspraak).

96 Zie bij wijze van illustratie de twee Nederlandstalige beslissingen die vermeld zijn in de vorige voetnoot.

97 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

98 *Ibid.*

99 Zie het Activiteitenverslag 2021 van de CFI (p. 16). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#).

100 Zie de twee bovengenoemde Nederlandstalige beslissingen. Volgens een arbeidsauditeur wordt dat fenomeen evenwel niet meer waargenomen in West-Vlaanderen.

101 Zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punt 2.2.5 over carwashes; Corr. Antwerpen, afdeling Mechelen, 22 april 2022, k. MC7; Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 13 januari 2023, k. B17 (beroep); Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 5 januari 2022, k. G29 (definitief).

102 Volgens een arbeidsauditeur.

103 *Ibid.*

104 Zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punt 2.2.5 over carwashes; Corr. Antwerpen, afdeling Mechelen, 22 april 2022, k. MC7; Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 13 januari 2023, k. B17 (beroep); Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 5 januari 2022, k. G29 (definitief); en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

Soms zijn er ook Syrische en Afghaanse arbeidskrachten bij betrokken. De inspectiediensten van de RSZ geven aan dat carwashuitbaters zich na frequente controles hebben aangepast en het fenomeen beter verbergen: nu schrijven ze hun personeel gedeeltelijk in om de illusie te wekken dat alles in orde is. In werkelijkheid moeten sommige arbeidskrachten, onder wie Afghanen, soms beschikbaar zijn om de hele dag te werken voor een bijzonder karig loon.¹⁰⁵

In de schoonmaaksector zijn er nog steeds mensenhandelpraktijken via ketens van onderaannemingen.

Antwerpen werkzaam zijn bij schoonmaakbedrijven in West-Vlaanderen.¹¹¹ In Henegouwen troffen de RSZ-inspectiediensten ook Afrikaanse personen aan die gebruikmaakten van het *lookalike*-systeem en identiteitsfraude.¹¹²

Daarnaast stelt de CFI vast dat de Braziliaanse en Portugese *filères* nog altijd bedrijven hebben of overnemen die actief zijn in de sector.¹¹³

2.9. | Bakkerij

Politie- en inspectiediensten hebben eveneens indicatoren van mensenhandel vastgesteld in de bakkerijsector. In deze gevallen gaat het om kleinschalige dossiers. Uit de rechtspraakoverzichten van Myria blijkt dat het fenomeen zich vooral voordoet in Marokkaanse koekjesbakkerijen en bakkerijen, met voornamelijk Marokkaanse slachtoffers.¹⁰⁶ Soms gaat het ook om Turkse bakkerijen.¹⁰⁷

2.10. | Schoonmaaksector

In de schoonmaaksector is er veel zwartwerk.¹⁰⁸ De eerstelijnsdiensten vinden er voornamelijk Marokkaanse en Portugese werkkrachten – of Brazilianen met (valse) Portugese papieren.¹⁰⁹ De laatste tijd worden er eveneens meer arbeidskrachten uit andere Zuid-Amerikaanse landen aangetroffen.¹¹⁰ In deze sector bestaan er nog altijd praktijken van mensenhandel via ketens van onderaannemingen. Dat is met name het geval in bepaalde dossiers waarbij onderaannemers met een maatschappelijke zetel in Gent, Brussel of

2.11. | Vleesverwerkende industrie

Volgens een SIOD-onderzoek uit 2021 "(...) bestaat er verregaande outsourcing binnen de vleessector aan twijfelachtige onderaannemers die afwisselend met binnen- en buitenlandse vennootschappen opereren in bewust opgezette fraudenetwerken".¹¹⁴ In deze sector hebben de slachtoffers van economische uitbuiting vooral de Portugese, de Roemeense en de Bulgaarse nationaliteit.¹¹⁵

Vooraf in de vleesbedrijven in West-Vlaanderen zijn er veel onderaannemers actief (met maatschappelijke zetels in Gent, Brussel of Antwerpen).¹¹⁶ Volgens een arbeidsauditeur gaat het vooral om fraude met detacheringen. Zo zouden Bulgaren uit Gent als onderaannemers werken voor belachelijk lage lonen.¹¹⁷ Soms is er evenwel sprake van mensenhandel. In 2015 bijvoorbeeld veroordeelde de correctionele rechtbank van Dendermonde een beklagde en zijn vennootschap voor mensenhandel ten opzichte van meerdere Roemenen die in zijn vleesverwerkingsbedrijf werkten.¹¹⁸

¹⁰⁵ Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

¹⁰⁶ Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 89-90: Corr. Brussel Franstalig, 3 februari 2020, 69e k. (definitief); Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 133: Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 27 juni 2018, k. G29W (definitief) en de [website van Myria](#).

¹⁰⁷ Zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punt 2.2.4 over de bakkerijsector; en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#): Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 16 november 2022, k. B17 (definitief).

¹⁰⁸ Volgens een arbeidsauditeur.

¹⁰⁹ *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 297, hoorzitting Jan Devriendt, federale gerechtelijke politie.

¹¹⁰ *Ibid.*: p. 295, hoorzitting Eric Garbar, gerechtelijk commissaris, afdelingshoofd mensenhandel en mensensmokkel DJSOC.

¹¹¹ SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 3.

¹¹² Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

¹¹³ Zie het Activiteitenverslag 2020 van de CFI (p. 5 en 23). Deze publicatie is online te raadplegen op de [website van de CFI](#).

¹¹⁴ Strategisch plan van de SIOD, *op. cit.*, p. 61.

¹¹⁵ *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 297, hoorzitting Jan Devriendt, federale gerechtelijke politie.

¹¹⁶ SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 3.

¹¹⁷ Volgens een arbeidsauditeur.

¹¹⁸ Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016, Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 151: Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 27 februari 2015, 13e k. (definitief) en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

2.12. | Maneges en paardenfokkerijen

Myria ontvangt al vele jaren rechterlijke uitspraken rond deze sector, waarbij er sprake is van aanwijzingen van mensenhandel met betrekking tot het onderhoudspersoneel, namelijk stalknechten.¹¹⁹ Maneges en paardenfokkerijen¹²⁰ zijn in verscheidene provincies te vinden, maar vooral in Waals-Brabant zijn er heel veel – voor recreatieve, sportieve of artistieke activiteiten.¹²¹ De inspectiediensten van de RSZ hebben er herhaaldelijk Braziliaanse vermoedelijke slachtoffers aangetroffen.

Zo veroordeelde de correctionele rechtbank van Antwerpen in 2017 twee beklaagden met de Belgische nationaliteit voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting van een illegaal verblijvende werkkraft die instond voor de verzorging van de dieren en het schoonmaken van de stallen. Hij moest de paarden berijden en verbleef op de manege in een stacaravan zonder sanitaire voorzieningen en zonder degelijke verwarming. Uit het onderzoek bleek dat het slachtoffer tewerkgesteld was in onmenselijke werk- en leefomstandigheden en meer dan 40 uur per week werkte. Hij ontving 500 euro per maand en moest permanent ter beschikking staan. Hij had geen recht op verlof of vakantiegeld en er was geen verzekering tegen arbeidsongevallen afgesloten. De caravan waarin het slachtoffer verbleef voldeed niet aan de basisvereisten op het vlak van veiligheid, gezondheid en woonbaarheid. Het slachtoffer moest aanvankelijk douchen in het huis van de buurvrouw. Daarna mocht hij dat tegen betaling doen in het huis van de beklaagden. Het slachtoffer werkte duidelijk in een ondergeschikte relatie onder het gezag van de eerste beklaagde.¹²²

Huishoudpersoneel is een kwetsbare groep slachtoffers door hun isolement en de moeilijke detectie.

2.13. | Huishoudelijk werk

Huishoudelijk werk neemt verschillende vormen aan: schoonmaken, koken, tuinieren, voor kinderen zorgen, enzovoort. De huishoudhulp kan in dienst zijn van een enkel gezin (intern of extern), of voor verschillende gezinnen werken. De statuten waaronder huishoudpersoneel werkt lopen ook sterk uiteen (dienstbodes, huisbedienden, dienstchequemedewerkers, diplomatiek huispersoneel). Daarnaast komt het voor dat au pairs, die geen werknemers zijn, ook bepaalde huishoudelijke taken moeten verrichten.¹²³

Huispersoneel is kwetsbaarder dan werkkrachten in andere sectoren: vaak zijn ze geïsoleerd, hebben zij geen collega's en wonen ze in bij hun werkgever.¹²⁴ Bovendien gaat het om werkzaamheden die worden uitgevoerd in privéwoningen, waar je niet zomaar binnenkomt.¹²⁵ De opsporing van het misbruik wordt bemoeilijkt door het feit dat er geen directe link met de uitbuiting kan worden gelegd als het slachtoffer geen klacht indient.

Zoals verschillende geïnterviewde actoren aangeven, dienen slachtoffers van uitbuiting als huispersoneel vaak pas achteraf een klacht in, wanneer de uitbuiting voorbij is.¹²⁶ Soms komt een zaak wel toevallig aan het licht bij een occasionele controle of via informatie van burens of van ziekenhuispersoneel. Praktijken van mensenhandel blijven vaak onopgemerkt. Dat was vooral zo tijdens de *lockdowns* door de gezondheids crisis, toen slachtoffers het huis niet konden verlaten en inspectiediensten minder controles uitvoerden. In dat soort dossiers is de bewijslast vaak alleen gebaseerd op de verklaringen van de slachtoffers. Maar dat is niet vanzelfsprekend. Slachtoffers doen bijna uitsluitend aangifte na te zijn gevlucht uit de woning waarin ze werden uitgebuit.¹²⁷

De ernstigste gevallen van misbruik van huispersoneel worden soms gekwalificeerd als mensenhandel. Het gaat wel maar om heel weinig gevallen. De profielen

¹¹⁹ Zie de hoofdstukken over rechtspraak in de jaarverslagen van Myria: de [website van Myria](#).

¹²⁰ Maneges zijn werkplaatsen voor het trainen van paarden, terwijl paardenfokkerijen zich bezighouden met het fokken en het onderhoud.

¹²¹ SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 11.

¹²² Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 123; Corr. Antwerpen, 13 juni 2017, k. AC1 (definitief) en de [website van Myria](#).

¹²³ Voor meer informatie over economische uitbuiting in deze sector, zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 7-32.

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Peter van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ.

¹²⁶ Volgens een arbeidsauditeur: Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

¹²⁷ Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 7-32.

van de slachtoffers zijn eveneens uiteenlopend. Het lijkt erop dat een aanzienlijk deel van het huishoudelijk werk clandestien wordt gedaan door huispersoneel van buitenlandse afkomst.¹²⁸

Praktijken van mensenhandel in de sector van huishoudelijk werk komen nog moeilijker aan het licht als het gaat om personeel van diplomaten of ambassade medewerkers. Veel zaken met betrekking tot huishoudelijk werk bij ambassades kunnen niet strafrechtelijk worden vervolgd vanwege de diplomatieke onschendbaarheid (civiel, strafrechtelijk en administratief).¹²⁹ Volgens de inspectiediensten van de RSZ wordt dit fenomeen, dat zich vooral voordoet in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, minder vaak vastgesteld sinds de Directie Protocol van de FOD Buitenlandse Zaken tussenbeide komt om de toekenning van verblijfsdocumenten op te schorten voor huispersoneel van ambassades waar in het verleden te veel misbruik werd vastgesteld.¹³⁰

Meerdere zaken van economische uitbuiting in de sector van huishoudelijk werk kunnen worden gelinkt aan vormen van seksuele uitbuiting. In Brussel vormt huishoudelijk werk de sector waarin de ernstigste gevallen van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting werden vastgesteld door de inspectiediensten van de RSZ. Het betreft zaken waarin de uitbuiting soms ook gepaard kan gaan met ontvoering en/of fysiek en seksueel geweld.¹³¹

2.14. | Opkomende sectoren

Koerierdiensten

Een nieuwe risicosector waarrond waakzaamheid geboden is, is die van de koerierdiensten.¹³² Vaak gaat het om ketens van onderaannemingen.¹³³ Er lopen verschillende onderzoeken naar feiten van sociale dumping. Het is nog niet duidelijk of er al praktijken van mensenhandel kunnen worden vervolgd.¹³⁴

Zorgsector

Hoewel er in deze sector nog geen slachtoffers van mensenhandel werden gedetecteerd, stellen de RSZ-inspectiediensten en arbeidsauditeurs een nieuw fenomeen vast: het inzetten van medisch en/of paramedisch personeel uit derde landen in ziekenhuizen of woonzorgcentra. Volgens de RSZ-inspectiediensten zou de rekrutering in het land van herkomst gebeuren door gespecialiseerde wervingsbedrijven, waarna de betrokkenen een opleiding volgen in België voor de gelijkwaardigheidserkenning van hun diploma. De inspectiediensten van de RSZ wijzen op dubieuze praktijken in verband met de gevolgde opleiding of de hoge commissie die de wervingsbureaus vragen aan ziekenhuizen en/of woonzorgcentra.¹³⁵

In een zaak over de overbrenging van tientallen Indiase verpleegkundigen tussen 2014 en 2022 bleek dat sommigen onder hen aan de Indiase zakenman die de werving organiseerde een bedrag betaalden van enkele duizenden euro om een job in België te krijgen.¹³⁶ Myria heeft ondertussen vernomen dat de zaak wordt vervolgd voor mensensmokkel en andere sociale inbreuken.

Daarnaast stellen de RSZ-inspectiediensten in migrantenwijken van sommige grote steden een toename vast van het aantal tandartspraktijken in bepaalde buurtgemeenschappen. Ook hier zijn nog geen vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel gedetecteerd. In deze praktijken werken stagiair-tandartsen uit derde landen die soms een deel van hun opleiding in de EU hebben genoten. De stage is gericht op het behalen van een gelijkwaardigheidserkenning van hun diploma. Diegenen die deze gelijkwaardigheid niet kunnen verkrijgen, werken als assistenten. Zowel de stagiairs als de assistenten voeren tandheelkundig werk uit. Ze werken onder een zelfstandigenstatuut en moeten veel uren kloppen voor een laag loon. Wanneer zij de praktijk willen verlaten, worden ze bedreigd. De stagiairs en de assistenten zijn meestal Tunesiërs, Palestijnen (vluchtelingen) of Iraniërs.

128 *Ibid.*; Or.c.a (intussen: Fairwork Belgium), *Huishoudpersoneel: door een andere bril bekeken*, 2008, p. 34.

129 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 7-32.

130 *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Bruno Devillé, sociaal inspecteur bij de directie Brussel van de RSZ.

131 *Ibid.*

132 De koerierdiensten mogen niet worden verward met maaltijdbezorging.

133 Volgens arbeidsauditeurs.

134 Tot nu werd er een grote multinational vervolgd voor mensenhandel, sociale dumping en de tewerkstelling van minderjarige koeriers in een lange keten van onderaannemingen (*Belga*, "Onderzoek PostNL - Onderzoeksrechter laat CEO van PostNL vrij", 6 april 2023, beschikbaar op <https://www.belga.press>).

135 Zie de externe bijdrage van de RSZ-inspectiediensten in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 136.

136 Bron: E. Raspoet, "Indiase verpleegkundigen veroveren Vlaamse woonzorgcentra", *Knack*, 26 januari 2021.

3. Geografische spreiding

In de dossiers inzake mensenhandel met het oog op economische uitbuiting tekenen zich bepaalde trends af op basis van de geografische ligging. Over het algemeen zijn er overal kleinschalige dossiers te vinden, maar vooral in het Nederlandstalige landsgedeelte zijn er ook meerdere grote dossiers inzake mensenhandel aan het licht gekomen.¹³⁷ Aan Franstalige kant worden de grotere dossiers veeleer als georganiseerde sociale fraude behandeld, terwijl het bij mensenhandel doorgaans om kleine geïsoleerde dossiers gaat, zonder link met een criminele organisatie.¹³⁸

Het fenomeen mensenhandel hangt ook samen met een grootstedelijke problematiek van economische uitbuiting; in grote steden hangt deze soms samen met de georganiseerde criminaliteit van gemeen recht, zoals de drugs- en wapenhandel. In tegenstelling tot plattelandsgebieden kennen grote steden zowel legale als informele en illegale economieën en zijn ze economische knooppunten die zich lenen tot meer anonimiteit en ook tot meer migratie en immigratie. Er is veel minder sociale controle. Deze factoren vergemakkelijken de organisatie van criminele sociale fraude binnen een ondergrondse economie, via het gebruik van "postbusbedrijven", valse statuten, stromannen of carrousels van faillissementen en detachering.¹³⁹

Daarnaast heeft elke provincie zijn eigen specifieke kenmerken en sociaaleconomische context, zodat het fenomeen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting sterk verschilt naargelang van de provincie.

West-Vlaanderen heeft geen echte metropool maar telt wel meerdere provinciesteden en kent verschillende sectoren met een hoog risico inzake mensenhandel:

Het fenomeen mensenhandel hangt ook samen met een grootstedelijke problematiek van economische uitbuiting.

vleesverwerking (kippen), schoonmaak, bouw en carwashes.¹⁴⁰ Het is eveneens de provincie met het grootste aantal land- en tuinbouwbedrijven. De kust en de stad Brugge zetten vooral in op toerisme, dus zijn er veel nachtwinkels en horecagelegenheden¹⁴¹ (Aziatische restaurants, pitazaken, pizzeria's).¹⁴² Tot slot trekt de nabijheid van het Verenigd Koninkrijk veel buitenlandse onderdanen aan die kwetsbaar zijn voor arbeidsuitbuiting in het kader van de georganiseerde mensensmokkel in de regio.¹⁴³

In Oost-Vlaanderen zijn er naast de stad Gent nog enkele middelgrote steden met kwetsbare bevolkingsgroepen en diverse sectoren met een groot risico:¹⁴⁴ carwashes, nachtwinkels en de bouwsector.¹⁴⁵ Vooral de transportsector is er sterk vertegenwoordigd. Indicatoren van uitbuiting worden waargenomen in hoofde van Turkse, Bulgaarse, Roemeense en Poolse werkkrachten in de bouw, de horeca en bakkerijen; in de toeleveringsketens van de vleesverwerkende industrie; en ook bij Indiase of Pakistaanse werkkrachten in nachtwinkels en carwashes.¹⁴⁶

De stad Antwerpen en het gelijknamige arrondissement kennen een grote diversiteit en een groot bevolkingsaantal.¹⁴⁷ Risicosectoren zijn de bakkerijen en de bouwsector.¹⁴⁸ De politiediensten hebben de handen vol met zaken van drugshandel.¹⁴⁹ Het Antwerpse grondgebied is ook een transitregio voor mensensmokkel. Het is na Brussel de provincie waar de meeste gevallen van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting worden vastgesteld,¹⁵⁰ met name in verband met enkele grootschalige dossiers met veel vermoedelijke slachtoffers.¹⁵¹

De provincie Limburg blijft evenmin achter. Volgens de inspectiediensten van de RSZ hebben sommige dossiers met indicatoren van mensenhandel betrekking op kleine bedrijven in de bouwsector. De tuinbouwsector is er sterk aanwezig en daar worden indicatoren

137 Zie hieromtrent ook deel 1, hoofdstuk 4, punt 4; zie ook het punt over de bouwsector hierboven.

138 Volgens een arbeidsauditeur. Zie deel 4 met de aanbevelingen in dit verslag: aanbeveling 3.

139 Strategisch plan van de SIOD, *op. cit.*, p. 26 en pp. 54-56.

140 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

141 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 3.

142 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

143 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 3.

144 *Ibid.*, pp. 3-4.

145 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

146 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 4.

147 *Ibid.*, p. 4.

148 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

149 Volgens een arbeidsauditeur; In het "Sky ECC"-dossier: zie C. Verhaeghe, "Megaproces op komst: 128 verdachten doorverwezen in grootste Sky ECC-dossier van Brussel", *VRT NWS*, 5 juni 2023.

150 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 4.

151 Zie hieronder de punten over de bouwsector en de land- en tuinbouwsector.

van uitbuiting van buitenlandse arbeidskrachten vastgesteld,¹⁵² zij het recentelijk in mindere mate.¹⁵³ Dat is wellicht te danken aan de bestuurlijke aanpak door de overheidsdiensten.¹⁵⁴ De afgelopen jaren zijn er onderzoeken naar economische uitbuiting in de bouw- en de schoonmaaksector.¹⁵⁵

In Vlaams-Brabant is er een verschuiving merkbaar van criminele activiteiten vanuit Brussel, vanwege de talrijke controles die in de hoofdstad worden uitgevoerd en de regionale voordelen op het gebied van werkgelegenheid. De meest vertegenwoordigde sectoren zijn hier restaurants, huishoudelijk werk, carwashes en textiel.¹⁵⁶ In de Brusselse randgemeenten bevinden zich veel hangars van oude industrieën die zich lenen tot de ontplooiing van illegale activiteiten die verband houden met economische uitbuiting, zoals het recycleren van tweedehandskleding, de illegale vervaardiging van textiel en de import/export of opslag van goederen. In Vlaams-Brabant zijn er bij grote bedrijven in de randgemeenten tal van onderzoeken uitgevoerd in de sectoren van de logistiek (via ketens van onderaannemers), bouw, renovatie en schoonmaak.¹⁵⁷ Daarnaast gaat het ook om de volgende sectoren: nagelsalons (met Roemenen)¹⁵⁸ en massagesalons, de horeca (via illegale detachering), sauna's, privérecepties en krantenverdelers in dienst van vzw's. In het gerechtelijke arrondissement Halle-Vilvoorde tot slot is de uitbuiting van huispersoneel (in de privésector) dat illegaal in ons land verblijft een veelvoorkomend fenomeen.¹⁵⁹

Henegouwen is qua oppervlakte de derde grootste provincie. Die provincie telt ook enkele grote steden en heeft een groot bevolkingsaantal. In de afgelopen jaren werd in de bouwsector de detachering van werkkrachten die in penibele omstandigheden moeten werken vastgesteld. Maar de controles zijn vooral gericht op de volgende sectoren: carwashes, de horeca, nachtwinkels

en prostitutie,¹⁶⁰ ook al gaat dat ten nadele van andere risicosectoren.

Een kwart van het grondgebied van België valt onder de provinciale directie Namen-Luxemburg. Aan het ene uiterste van deze provincies ligt de stad Namen en aan het andere de stad Aarlen. De economische activiteit is zowat overal verspreid, waardoor het moeilijk is om situaties van economische uitbuiting te detecteren.¹⁶¹ De sectoren waarin uitbuiting het vaakst voorkomt zijn de detailhandel, Aziatische massagesalons (alleen de salons waarbij Chinezen betrokken zijn) en de horeca.¹⁶²

Luik is qua oppervlakte de op een na grootste provincie. Ze telt naast de grote stad Luik nog andere steden die kampen met armoede en criminaliteit.¹⁶³ De voornaamste risicosectoren voor mensenhandel zijn hier nachtwinkels, carwashes, Chinese restaurants en de bouwsector.¹⁶⁴

Brussel-Hoofdstad onderscheidt zich door de diversiteit van haar bevolking (meer dan 180 verschillende nationaliteiten), het hoge bevolkingsaantal¹⁶⁵ en de aanwezigheid van officiële gebouwen.¹⁶⁶ De stad kent een grote informele economie. 35% van de Brusselse bevolking is niet-Belgisch (mensen die hier irregulier verblijven niet meegerekend). Naast mensen zonder officiële baan die maatschappelijke bijstand krijgen, verblijven er veel migranten, asielzoekers en buitenlandse studenten. Dat heeft te maken met de aanwezigheid van de Dienst Vreemdelingenzaken, het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS), het Maximiliaanpark en de universiteiten en hogescholen.¹⁶⁷ Brussel is een startpunt voor een groot aantal mensensmokkeloperaties.¹⁶⁸ De stad heeft verschillende buurten waar bepaalde groepen van nationaliteiten verblijven, vaak in precare omstandigheden en met veel sociale achterstelling. Zo raken slachtoffers van mensenhandel gemakkelijk

152 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 5.

153 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

154 Zie ook deel 1, hoofdstuk 4, punt 3.

155 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 5.

156 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

157 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, pp. 5-6.

158 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

159 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, pp. 5-6.

160 *Ibid.*, pp. 6-7.

161 *Ibid.*, pp. 7-8.

162 Volgens de inspectiediensten van de RSZ.

163 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 8.

164 Volgens een arbeidsauditeur.

165 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 9.

166 *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Patrick Bourgeois, federale gerechtelijke politie Brussel.

167 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 9.

168 *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Patrick Bourgeois, federale gerechtelijke politie Brussel.

geïsoleerd.¹⁶⁹ De hoofdstad wordt beschouwd als een draaischijf van mensensmokkel.¹⁷⁰ Onder de migranten die werkzaam zijn als huispersoneel (bij diplomaten en particulieren) is er een sterke blootstelling aan uitbuiting. Terwijl sorteerwerkplaatsen voor kleding zich in andere provincies bevinden, hebben ze over het algemeen hun maatschappelijke zetel in Brussel. Maar de jongste tijd lijkt dat fenomeen zich wel alsmaar meer naar de Brusselse rand te verplaatsen.¹⁷¹ Ook in traditionele sectoren zoals de bouw, schoonmaak¹⁷², bakkerijen en slagerijen¹⁷³ zijn vormen van uitbuiting te vinden. Brussel heeft voorts heel wat horecagelegenheden, met name in de context van het toerisme, en buurten met veel seksindustrie en prostitutie. Een specifiek fenomeen tot slot is de sterke aanwezigheid van Vietnamese nagelsalons en hoofdzetels van frauduleuze bedrijven die gelinkt zijn met de Braziliaanse *filière*.¹⁷⁴ In deze netwerken werden met name niet-begeleide minderjarigen gedetecteerd.¹⁷⁵

Waals-Brabant, aan de rand van Brussel, is klein van oppervlakte maar heeft een groot bevolkingsaantal. Deze provincie heeft meerdere steden met veel winkels en zones van de industriële en tertiaire sector, evenals tal van (Chinese of Japanse) horecagelegenheden. Doordat het gemiddelde inkomen van de huishoudens er zich in de hoge middenklasse situeert, is de sector van huispersoneel bij particulieren goed vertegenwoordigd.¹⁷⁶ In deze provincie zijn er geen ambassades, maar wel een consulaat.¹⁷⁷ Ook zijn er veel maneges en paardenfokkerijen, naast tal van boerderijen en landbouwbedrijven. Die laatste hebben vaak seizoenarbeiders in dienst, evenals werkrachten uit Oost-Europa of derde landen.¹⁷⁸ Tot slot zijn er enkele dossiers van mensenhandel op bouwerven, in de provincie talrijk aanwezig vanwege de grote nood aan arbeidskrachten.¹⁷⁹

169 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, pp. 9-10.

170 *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Patrick Bourgeois, federale gerechtelijke politie Brussel.

171 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, pp. 9-10.

172 *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Bruno Devillé, sociaal inspecteur bij de directie Brussel van de RSZ.

173 Volgens een arbeidsauditeur.

174 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 10.

175 *Verslag namens de Bijzondere commissie voor de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, bijlage 4, p. 295, hoorzitting Bruno Devillé, sociaal inspecteur bij de directie Brussel van de RSZ.

176 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 11.

177 Volgens een arbeidsauditeur.

178 SIOD, *Antwoord op de parlementaire vraag nr. 142 van 5 januari 2021 van de heer Ben Segers*, p. 11.

179 Volgens een arbeidsauditeur.

Hoofdstuk 2

Dossiervoorbeeld transportsector

Inleiding

In dit dossier mensenhandel werden Poolse werknemers economisch uitgebuit via detachingscarrouzels in de transportsector, met de onopzettelijke doodslag van twee arbeidskrachten als gevolg. Het ging om een bijzonder lange procedure: het dossier werd in 2012 opgestart en de definitieve uitspraak door het hof van beroep van Gent viel pas op 20 januari 2022.¹⁸⁰ Enerzijds viel dat lange tijdsinterval te wijten aan de coronapandemie. Anderzijds werden door de verdediging alle mogelijke juridische procedures uitgeput. Het verzoek tot cassatieberoep werd in januari 2023 afgewezen.

Zes beklagden, waaronder de Belgische hoofdbeklaagde met zijn transportfirma en bijbehorende vennootschappen, werden voor diverse tenlasteleggingen vervolgd. De meeste beklagden werden veroordeeld voor mensenhandel maar ook voor andere feiten, zoals inbreuken op de sociale wetgeving, huisjesmelkerij, onopzettelijke brandstichting en onopzettelijke doodslag.

1. Structuur van het netwerk

Het transportbedrijf bestond uit een netwerk van diverse vennootschappen in België en in Polen, die in werkelijkheid louter waren opgericht om activiteiten in en vanuit België te ontplooiën en tegelijkertijd frauduleus aan de toepassing van de Belgische wet te ontsnappen. De Belgische hoofdbeklaagde was verantwoordelijk voor het dagelijkse beheer en leidde

de operaties en exploitaties van het bedrijf vanuit de zetel in West-Vlaanderen.

De Poolse werknemers hadden verschillende functies, namelijk chauffeur, mecaniciens en pallethersteller. Hun tewerkstelling gebeurde puur met de bedoeling om aan gunstigere loon- en arbeidsvoorwaarden te kunnen werken en niet onderworpen te zijn aan het socialezekerheidsrecht in België, en de bijdrageplicht van dien. Voor veel werknemers werd er ook geen Dimona-aangifte gedaan en/of konden ze geen detachingsdocumenten voorleggen.

Zowel de hoofdbesturen als de hoofdvestigingen van de Poolse en de Belgische vennootschappen werden vanuit België geleid. Er was sprake van een postbusfirma in Polen; er werden geen activiteiten verricht op dat adres. Dit zijn indicaties dat een bewust opgezette carousel van detacheringen werd aangetroffen, onder het mom van gelijktijdige tewerkstelling in België en in Polen. Dezelfde werknemers bleken door opeenvolgende Poolse ondernemingen in België tewerkgesteld te zijn. Steeds gebeurde deze tewerkstelling op dezelfde plek in West-Vlaanderen met ook stevast dezelfde baas, namelijk de zesde beklagde. De betrokkenen werkten nooit daadwerkelijk in Polen, enkel en alleen in België. Uiteindelijk kwam men tot een systeem waarbij de Poolse werknemers zelf niet meer wisten voor welke firma zij eigenlijk werkten. De zogenaamde Poolse onderaannemer fungeerde in werkelijkheid dus louter als een doorgeefluik van goedkoop personeel om in en vanuit België tewerkgesteld te worden. Bijgevolg kwam dat personeel onder rechtstreeks gezag te staan van de Belgische klant.

¹⁸⁰ Gent, 20 januari 2022, 3e k. en Corr. West Vlaanderen, afdeling Brugge, 27 november 2020, k. B17. Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 82-84 en de website van Myria (rechtspraak).

2. Opstart van het onderzoek

a. | Start van het onderzoek

Op 1 april 2012 rukte de lokale brandweer uit naar een loods in West-Vlaanderen naar aanleiding van een melding van brandstichting. Opvallend was dat de eigenaar van de loods, de eerste beklagde binnen dit dossier, niet rechtstreeks naar de politie had gebeld. Hij belde eerst naar een bevriende brandweerman om te vragen wat hij moest doen. Al snel konden de deskundigen vaststellen dat er geen vermoeden van kwaad opzet was. Deze feiten leidden tot de start van het onderzoek.

Voor zover de gemeente wist, was deze loods louter een werkplaats. Uit onderzoek bleek die evenwel niet alleen ingericht te zijn als opberghok voor vrachtwagenzeilen en als kaasmakerij, maar ook als een slaappleaats voor zestien personen. De personen die in de loods verbleven waren Poolse werknemers voor het transportbedrijf.

Tijdens de brand verbleven er acht werknemers (chauffeurs, mecaniciens, palletherstellers) en een bezoeker op de benedenverdieping. Twee Poolse werknemers stierven, twee raakten zwaargewond, twee lichtgewond en de anderen bleven ongedeerd. De specifieke oorzaak van de brand kon niet worden achterhaald. Mogelijke verklaringen waren een defect aan de elektrische installatie, een brandende sigaret of een slecht opgesteld verwarmingstoestel.

Ook werd er vaststelling gedaan van huisjesmelkerij. Het transportbedrijf had misbruik gemaakt van de kwetsbare situatie van de Poolse werknemers door de loods aan hen ter beschikking te stellen als slaapkamer, en zo een abnormaal profijt te realiseren. De gemeente had geen vergunning gegeven om de werkplaats om te bouwen tot een woning.

Een drietal jaar later werd er een voertuig op de A3 richting Brussel aan de kant gezet door de politiediensten. Het voertuig trok de aandacht door zijn gelede, tweedelige structuur en door de kleuren van de Belgische vennootschap. Uit onderzoek bleek dat de betrokkene zich al zeven weken in zijn voertuig bevond en dat hij 48 euro per dag kreeg. Hoewel de feiten in dit dossier van sociale dumping in Verviers plaatsvonden, konden die worden gelinkt aan het transportbedrijf op basis van internetopzoeken. Deze feiten bevestigden het vermoeden dat de firma een onderliggende carrousel van frauduleuze detachering verdoezelde.

b. | Voorafgaand aan de feiten

Voor de start van het onderzoek waren er al vermoedens van een frauduleus netwerk en precaire werkomstandigheden. Dat blijkt uit de bestuurlijke handeling die werd gesteld vóór de brand in de loods. Begin 2012 stelde de gemeentesecretaris immers een huisvestingsambtenaar aan om een kwaliteitsonderzoek te verrichten naar aanleiding van een vermoeden van overbezetting van het pand door buitenlandse werknemers. De aanwezige ambtenaren hadden geen toestemming gekregen van de bewoners om het pand te betreden en hadden geen wettelijke basis om een huiszoeking te verrichten, waardoor ze hun controle niet konden uitvoeren. Het transportbedrijf kon zijn activiteiten dus voortzetten zonder dat er bestuurlijke maatregelen werden opgelegd.

Het transportbedrijf kon geen beroep doen op dwaling aangezien ze voorafgaand aan de feiten actief handelingen hadden gesteld om tot kennis te komen. In 2005 had het bedrijf zich geïnformeerd bij een consultancybureau over de mogelijkheid om te werken met buitenlandse onderaannemers en over de modaliteiten van gratis huisvesting en de lonen van de Poolse arbeiders. Daardoor werd de betrokken *legal expert* van het consultancybureau later in het onderzoek verhoord als getuige.

Daarnaast werd er in 2008 door een ander consultancybureau een audit uitgevoerd waarbij ernstige problemen werden vastgesteld. In het verslag werden die als volgt omschreven: "Zware afwijkingen: er worden geen systematische, geregelde controles gepland noch uitgevoerd bij de chauffeurs (staat van het voertuig, volledigheid van de uitrusting, beschikbaarheid van persoonlijke documenten en boorddocumenten)." In de audit werden daarop corrigerende maatregelen vereist. Als reactie voerde de firma een checklist in die door de chauffeurs moest worden ingevuld en jaarlijks per vrachtwagen moest worden gecontroleerd. Deze checklist bestaat uit vier luiken: onderhoud, veiligheid, documenten en kaarten. Het aspect documenten werd gecontroleerd door een kwaliteitsverantwoordelijke door middel van een steekproefsgewijze controle. Sinds deze controles midden november opgestart zijn, werden er al een veertigtal trekkers op een totaal van 104 gecontroleerd. Daarbij kwamen zowel de Belgische als de Poolse vrachtwagens aan bod. Door deze feiten kan Myria vaststellen dat het wel degelijk mogelijk is om bepaalde controlesystemen te ontwikkelen in het kader van zelfregulering, zodat de opdrachtgever achteraf niet meer kan ontkennen dat hij op de hoogte was van de mistoestanden.

c. | Gerechtelijk onderzoek

Kort na de brand werd er een onderzoeksrechter gevorderd. Het onderzoek was gebaseerd op internetopzoeken, een buurtonderzoek, een rogatoire commissie, huiszoekingen en allerlei verhoren. Allereerst werd het internet gebruikt om opzoeken te verrichten en zo de verschillende frauduleuze vennootschappen met elkaar in verband te brengen.

In het beginstadium van het onderzoek werd er een buurtonderzoek gevorderd dat veel informatie opleverde over de leefomstandigheden binnen de loods. Voor de buurtbewoners viel het op dat de loods gefrequenteerd werd door verschillende mensen van vreemde origine, vermoedelijk Polen. Er stonden allerlei wagens met Poolse nummerplaten voor het pand. De drukste momenten waren 's morgens, 's middags en 's avonds, wat de werkuren van de Poolse werknemers bevestigde. Het laatste halfjaar was er veel meer passage dan voordien. De poorten van het pand bleven permanent open en het licht brandde steeds. Opmerkelijk was dat de buurtbewoners benadrukten dat de Polen nooit voor overlast zorgden.

Verschiedende databanken werden doorzocht. De mailboxen van allerlei computers die toebehoorden aan het transportbedrijf werden uitgelezen. De meeste werknemers gaven aan dat hun contacten met de firma verliepen via telefoon, per e-mail of met de post. Verlengingen of aanpassingen van arbeidsovereenkomsten gebeurden via de post of werden zelfs gefaxt naar het kantoor van het transportbedrijf. Door de computerbestanden te controleren, kon er worden aangetoond dat het dagdagelijkse beheer, de exploitatie en de operaties van de vennootschappen gebeurden door de Belgische hoofdbeklaagde en werden geleid vanuit de zetel in West-Vlaanderen.

Er vond een overleg plaats tussen de onderzoeksrechter, de federale gerechtelijke politie (FGP) en de verschillende inspectiediensten over het verdere verloop van het onderzoek en over afspraken met betrekking tot de rolverdelingen. Er was dus sprake van een geïntegreerde aanpak waarbij de verschillende organen werden betrokken. In het kader van het gerechtelijk onderzoek werden er eveneens huiszoekingen verricht. Daarbij werden onder meer de loonlijsten van al het personeel dat werkzaam was voor het transportbedrijf, inschrijvingsbewijzen voor Poolse voertuigen, ... in beslag genomen.

Daarnaast hadden de Belgische inspectie- en politiediensten in 2012 via een rogatoire commissie verschillende rechtshandelingen gevraagd aan de Poolse

overheid. Er werden diverse huiszoekingen verricht en verhoren afgenomen bij de Poolse werknemers. "Het is een hondenleven. Ik kan me niet permitteren om eens in een hotel te overnachten of een maaltijd te nuttigen in een restaurant. Ik moet een gezin onderhouden", verklaarde een Poolse chauffeur die was tewerkgesteld bij het transportbedrijf. De verhoren die bij de Poolse werknemers werden afgenomen bevestigden hun precare leefomstandigheden.

d. | Financieel onderzoek

Het transportbedrijf was uit op winstmaximalisatie door het aanwerven van Poolse werknemers aan minimumtarieven. Het financieel onderzoek wijst uit dat het bedrijf zich aan de Belgische loon- en arbeidsvoorwaarden en de socialezekerheidswetgeving wist te onttrekken en zo een voordeel kon behalen op de concurrentie.

De dienst Toezicht op de Sociale Wetten (TSW) speelde een belangrijke rol binnen dit onderzoek. TSW legde een uitvoerig onderzoeksverslag voor, onder meer over de vermogensvoordelen van de beklaagden ten aanzien van alle werknemers. Daarbij werden er maar twee arbeidsovereenkomsten van vrachtwagenbestuurders teruggevonden. Nochtans werden de arbeidsovereenkomsten van alle werknemers meerdere malen opgevraagd door de FGP. In deze overeenkomsten werd het Poolse minimummaandloon vermeld met daarbovenop een eventuele premie die onder meer afhankelijk was van de kwaliteit van hun werk. Een Poolse chauffeur verklaarde daarover: "Niemand weet hoe die premie berekend wordt". De chauffeurs werden niet betaald voor hun overuren. Ze kregen dus telkens het minimumloon zonder enige vergoeding voor wachttijden. In 2006 verdienden deze Poolse chauffeurs dus gemiddeld 1,44 euro bruto per uur. Daarbovenop ontvingen ze nog een dagvergoeding van 46 euro die op een andere rekening werd uitbetaald.

De Poolse werknemers zaten in een werkregime waarbij ze gemiddeld vier weken werkten, gevolgd door twee rustweken in Polen. Uit onderzoek blijkt dat van deze regeling heel sterk werd afgeweken en dat niet alle werknemers verder werden uitbetaald tijdens hun rustweken in Polen.

In het kader van het financieel onderzoek werden ook de jaarbalansen van de verschillende betrokken firma's opgevraagd en onderzocht.

Uiteindelijk werd er in beroep een bedrag van 924.000 euro verbeurdverklaard.

3. Slachtofferanalyse

Het arbeidsauditoraat heeft de vijf Poolse werknemers in de loods als slachtoffers van mensenhandel beschouwd omwille van de precare omstandigheden die aanleiding hebben gegeven tot de brand. Daarnaast waren er ook nog meerdere andere Poolse werknemers tewerkgesteld binnen het bedrijf die schade hebben geleden.

De vijf slachtoffers van mensenhandel werden op een erbarmelijke manier gehuisvest in de loods. Iedereen wandelde er binnen en buiten. De deuren waren altijd open. Het licht brandde de hele dag door. De sanitaire voorzieningen waren bijzonder rudimentair. Voor zestien personen was er maar één sanitair blok met één douche, één toilet, één lavabo en twee wasmachines. De infrastructuur van de loods was niet brandveilig. Toen de brand was uitgebroken, konden de Polen geen kant meer op. Zij sliepen in een kamer met drie bedden zonder rechtstreekse uitgang. Aangezien er geen controle was uitgevoerd door de brandweer en de overheid geen vergunning had verleend om de loods om te bouwen tot een woonplaats, hoefde het niet te verbazen dat er in het transportbedrijf slachtoffers zijn gevallen.

Meerdere Poolse werknemers kregen bijzonder lage lonen. Zo verklaarde een mecanicien maandelijks 465 euro te verdienen. Uit de administratie bleek dat een van de chauffeurs gemiddeld een bruto maandloon had van 363,17 euro. Ook werd er door enkele Poolse werknemers verklaard dat zij in cash werden uitbetaald. Die lage lonen moesten worden gecompenseerd door huisvesting en voedselvoorziening. Zoals hierboven vermeld, voldeden de erbarmelijke woonomstandigheden evenwel niet aan de normen. Ook kunnen er vragen worden gesteld bij de voedselvoorziening. Hoewel de firma beweert dat ze voldoende voedsel verstrekke aan haar werknemers, blijkt uit het onderzoek dat de werknemers zelf hun eten meenamen uit Polen en de buurtbewoners soms voedsel brachten.

Daarbovenop moesten de Poolse werknemers terugkeren naar Polen indien zij medische verzorging nodig hadden. "Ik ben van plan om morgen naar Polen te vertrekken. Ik heb dringend verzorging nodig voor mijn brandwonden. Ik laat me in Polen verzorgen omdat ik daar verzekerd ben en anders hier alles zelf dien te betalen." Dat verklaarde een van de Poolse slachtoffers die brandwonden had opgelopen tijdens de brand in de loods, waarvoor de hoofdbeklaagde als werkgever verantwoordelijk was.

Tot slot moesten de werknemers die verbleven in de loods zelf voor verwarming zorgen. Zij hebben aangegeven dat ze zelf hun elektrische installatie zijn gaan kopen om de loods te verwarmen in de winter.

De werknemers bevonden zich in beroerde omstandigheden op sociaal vlak en op verblijfsvlak. Ze moesten bijzonder lange werkdagen presteren (meer dan 65 uur per week, zes dagen per week) zonder compensatie en voor een ontoereikend loon.

Uiteindelijk hebben drie actoren zich burgerlijke partij gesteld tijdens het proces. Het ging om de moeder van een van de overleden mecaniciens, Myria en een intercommunale voor gas en elektriciteit.

Hoofdstuk 3

Due diligence inzake mensenrechten in de strijd tegen economische uitbuiting en mensenhandel¹⁸¹

Lang werd ervan uitgegaan dat ondernemingen geen of nauwelijks maatschappelijke verantwoordelijkheden hadden. De laatste decennia is die visie gewijzigd en is het idee over de rol en de verantwoordelijkheden die ondernemingen binnen de maatschappij hebben grondig aan het veranderen. Er is een groeiende consensus dat de bescherming van mensenrechten een plicht is voor zowel overheden als bedrijven. Mee door de globalisering, het toenemende belang en de impact van grote ondernemingen en de complexe productieketens wint het principe van maatschappelijk verantwoord ondernemerschap (MVO) als het gaat over mensenrechten, milieu en klimaat wereldwijd aan belang. Internationale instanties zoals de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), de Verenigde Naties (VN) en de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) beschouwen daarbij “*human rights due diligence*” als een sleutelement bij de concretisering van de maatschappelijke verantwoordelijkheid van ondernemingen.

In deze tekst gaat Myria dieper in op het principe van *due diligence* inzake mensenrechten. Daarbij worden, naast het bestaande internationale regelgevende kader, de bestaande initiatieven in Europa, die in onze buurlanden en de stand van zaken in België onder de loep genomen. Waar mogelijk wordt de link gelegd met mensenhandel en economische uitbuiting en wordt er onderzocht hoe dat principe ook in België zou kunnen worden aangewend in het kader van de strijd tegen mensenhandel en economische uitbuiting.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen (of *corporate social responsibility*): een begrip dat wordt gebruikt om aan te geven dat bedrijven in het kader van hun activiteiten en in hun relaties met andere partijen vrijwillig aandacht schenken aan sociale kwesties en het milieu.¹⁸²

ESG-criteria of doelstellingen (*environmental, social and governance*) zijn de criteria die toelaten om het duurzaamheidsbeleid van een onderneming te meten.

Gepaste zorgvuldigheid (*due diligence*): het proces dat organisaties moeten doorlopen om vast te stellen wat de huidige en potentiële toekomstige negatieve gevolgen inzake mensenrechten zijn in het kader van hun eigen activiteiten, binnen hun toeleveringsketen en met andere zakelijke relaties, en hoe ze die kunnen voorkomen en beperken. Daarbij leggen zij rekenschap af over de manier waarop ze dat alles aanpakken.

¹⁸¹ Myria heeft het in deze tekst over de begrippen mensenhandel en economische uitbuiting. Mensenhandel is het werven, vervoeren, huisvesten, opvangen van een persoon over wie men controle heeft met de bedoeling hem werk te laten verrichten of diensten te laten leveren in omstandigheden die in strijd zijn met de menselijke waardigheid. Economische uitbuiting slaat op “verzwaarde economische uitbuiting” die ruimer is dan mensenhandel. Onder meer sociale dumping, illegale tewerkstelling en andere inbreuken tegen het sociaal strafrecht vallen daaronder. Zie deel 1, hoofdstuk 1, punt 1.

¹⁸² Definitie zoals gebruikt door de Europese Commissie in haar *Een vernieuwde EU-strategie 2011-2014 ter bevordering van maatschappelijk verantwoord ondernemen*.

1. Internationale initiatieven rond ondernemingen en mensenrechten en het principe van *human rights due diligence*

Op internationaal niveau zijn er tal van initiatieven rond MVO en *due diligence*. Zij zijn niet bindend (*soft law*) maar hebben vaak een groot aanzien, zoals de initiatieven van de VN en de OESO.

In 1976 al keurde de OESO de **richtlijnen voor multinationale ondernemingen**¹⁸³ goed die aanbevelingen bevatten over maatschappelijk verantwoord ondernemen op het vlak van mensenrechten, arbeidsbetrekkingen, milieu, fiscaliteit, ... Binnen de **Verenigde Naties** kwam de discussie rond maatschappelijk duurzaam ondernemerschap medio de jaren 2000 in een stroomversnelling. In 2011 nam de Mensenrechtenraad unaniem de **UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPR)**¹⁸⁴ aan, die bestaan uit 31 richtsnoeren over ondernemingen en mensenrechten. Deze richtlijnen steunen op drie pijlers (**protect, respect and remedy**):

Ondernemingen moeten binnen hun eigen activiteiten en in hun keten de negatieve gevolgen voor mensenrechten in kaart brengen en maatregelen nemen.

1. De **plicht van de staat** om personen te beschermen tegen mensenrechtenschendingen door derden, waaronder ondernemingen, en de personen achter deze ondernemingen (*state duty to protect*);
2. De **verantwoordelijkheid van ondernemingen** om de mensenrechten te respecteren (*corporate responsibility to respect*);
3. De **toegang tot effectieve remediëring** voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen (*access to effective remedy*).

Om aan de verantwoordelijkheid binnen de tweede pijler te voldoen, moeten ondernemingen een gepaste zorgvuldigheid rond mensenrechten nastreven. Dat is de "**human rights due diligence**" (HRDD). In het Nederlands heeft men het ook wel over een verplichting tot **gepaste of redelijke zorgvuldigheid**, of over een **zorgvuldigheidsplicht** of **ketenverantwoordelijkheid**.

Deze zorgvuldigheidsplicht is het proces waarbij ondernemingen binnen hun activiteiten de huidige en potentiële toekomstige negatieve gevolgen voor de mensenrechten in kaart moeten brengen, die voorkomen of beperken en rekenschap moeten afleggen over de wijze waarop deze negatieve gevolgen worden aangepakt. Deze inspanning moet continu zijn. De toepassing ervan zal afhankelijk zijn van de context, de grootte en de aard van de activiteiten van de ondernemingen, de complexiteit van de keten, en de relaties met andere actoren. De zorgvuldigheidsplicht moet worden toegepast in het kader van de eigen activiteiten maar ook binnen de filialen en de toeleveringsketen (de onderaannemers). Dit houdt onder meer in dat ondernemingen regelmatig moeten rapporteren over financiële en niet-financiële informatie.¹⁸⁶

Figuur 1¹⁸⁵

Pijler 1	Pijler 2	Pijler 3
Statelijke plicht om te beschermen	Verplichting van ondernemingen om de mensenrechten te respecteren	Toegang tot effectieve remediëring voor slachtoffers
Beleid, wetgeving, regulering	Zorgvuldigheidsplicht rond mensenrechten	Toegang tot gerechtelijke of niet-gerechtelijke remediëring

183 OESO, Guidelines for multinational enterprises. De richtlijnen werden al meermaals geactualiseerd, de laatste keer in juni 2023.

184 UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPR).

185 Bron van figuur: European Parliament, DG external policies, *Implementation of the UN Guiding Principles on business and human rights*, 2017.

186 UNGP 17.

Due diligence vormt een continu proces dat bestaat uit zes stappen die in de afbeelding hierboven worden weergegeven.¹⁸⁷

In het kader van de UNGP heeft de VN Mensenrechtenraad een werkgroep ondernemingen en mensenrechten opgericht. Die werkgroep ziet toe op de toepassing van de UNGP-richtsnoeren en heeft het idee van **Nationale Actieplannen** (NAP's) gelanceerd. België heeft zijn eerste **Nationaal Actieplan (NAP) Ondernemingen en Mensenrechten** goedgekeurd in juli 2017.¹⁸⁸

De VN werken sinds 2014 aan een bindend VN-verdrag inzake bedrijven en mensenrechten. Een derde ontwerp van dat Verdrag is in 2021 voorgesteld.¹⁸⁹

Het principe van passende zorgvuldigheid is ook opgenomen in de aanbevelingen van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) "*Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy*" uit 2017.¹⁹⁰ Die verklaring biedt multinationals, regeringen, werkgevers- en werknemersorganisaties richtsnoeren op het vlak van de beginselen die vervat zijn in internationale arbeidsverdragen. Ze verwijst onder meer naar de uitbanning van gedwongen en verplichte arbeid, het respecteren van de arbeidsvoorwaarden en

leefomstandigheden en het naleven van veiligheids- en gezondheidsnormen.

2. Europese initiatieven: duurzaamheidsrapportering en human rights due diligence

Ook op Europees niveau kwam er meer aandacht voor MVO en *due diligence*. Grote drama's waarbij Europese bedrijven betrokken waren, zoals de ramp van het Rana Plaza in 2013 in Bangladesh, en de publieke verontwaardiging daarover hebben dat proces nog versneld.

De EU heeft in het laatste decennium reglementering aangenomen, die soms bindend is, die moet garanderen dat Europese ondernemingen niet (onrechtstreeks)

¹⁸⁷ Deze afbeelding komt uit het document *OESO Due Diligence Handreiking voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen*, gepubliceerd op 6 juni 2019. Het is een document dat bedrijven praktische handvatten geeft om verantwoord ondernemen in de praktijk toe te passen.

¹⁸⁸ Zie *infra* voor meer info.

¹⁸⁹ Zie *draft VN-verdrag*. Er wordt momenteel verder onderhandeld over een vierde draft.

¹⁹⁰ IAO, *Driepartijenverklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie*.

bijdragen tot mensenrechtenschendingen of milieuschendingen.

In een onderzoek van het Fundamental Rights Agency (FRA) in 2017¹⁹¹ werden er incidenten onderzocht waarbij Europese bedrijven zich schuldig maakten aan mensenrechtenschendingen. Uit de gegevens die daarbij werden verzameld bleek dat de op een na meest voorkomende soort schending slechte arbeidsvoorwaarden betrof. Werknemers vormen een van de drie categorieën slachtoffers die het meest betrokken waren bij schendingen, zowel rechtstreekse werknemers van bedrijven als de werknemers in de aannemersketen.

Transparantie en het vrijgeven van informatie zijn essentieel om schendingen te voorkomen en het risico daarop te beperken en vormen een van de basisprincipes van MVO. De **richtlijn 2014/95 over niet-financiële rapportering (NFRD)**¹⁹² verplicht sommige grote bedrijven om informatie te verstrekken over de effecten van hun activiteiten op het milieu, op sociale en personeelsaangelegenheden, op de eerbiediging van mensenrechten en op de bestrijding van corruptie en omkoping, en over welk beleid zij daarrond voeren, met inbegrip van de toegepaste zorgvuldigheidsprocedures. Ze moeten daarnaast aangeven wat de resultaten zijn van hun beleid en welke risico's er met deze aangelegenheden verbonden zijn.¹⁹³

Dat kan investeerders, consumenten, beleidsmakers en andere belanghebbenden helpen om de niet-financiële prestaties van grote ondernemingen te evalueren. Het zou voor een voortdurende monitoring moeten zorgen en het maatschappelijk verantwoord ondernemen moeten aanmoedigen. België zette deze richtlijn om.¹⁹⁴

Deze richtlijn was nog heel vrijblijvend waarbij ondernemingen veel vrijheid kregen inzake de manier waarop ze rapporteerden. De richtlijn werd in 2022 herzien en resulteerde in de **richtlijn met betrekking tot duurzaamheidsrapportering door ondernemingen**

(*corporate sustainability reporting directive (CSRD)*)¹⁹⁵. Onder deze nieuwe richtlijn moeten zowel grote ondernemingen¹⁹⁶ als bepaalde kleine en middelgrote ondernemingen¹⁹⁷ (met uitzondering van micro-ondernemingen) rapporteren. Het gaat om de 50.000 grootste ondernemingen van de EU. Zij moeten onder meer rapporteren over bepaalde sociale factoren en mensenrechtenfactoren zoals arbeidsomstandigheden en de eerbiediging van de mensenrechten in tal van mensenrechtenverdragen. Deze informatie moet betrekking hebben op de effecten van de onderneming op personen, met inbegrip van werknemers en in voorkomend geval ook over dwangarbeid en kinderarbeid in hun waardeketen.

Een meerwaarde van de nieuwe richtlijn is dat ze een gestandaardiseerd meetinstrument invoert volgens nieuwe Europese standaarden (*European Sustainability Reporting Standards (ESRS)*). Dat zijn de technische vereisten waaraan de duurzaamheidsrapporten moeten voldoen en ze bestaan uit twaalf standaarden. Die bieden een houvast aan bedrijven over hoe ze hun rapportering aan de slag moeten gaan. Een van deze standaarden gaat ook over de arbeidsomstandigheden van de eigen werknemers en de werknemers in de toeleveringsketen.¹⁹⁸

De grotere ondernemingen moeten rapporteren over sociale factoren en mensenrechten volgens nieuwe Europese standaarden.

De Commissie en de Europese Dienst voor extern optreden (EDEO) hebben in juli 2021 richtsnoeren over passende zorgvuldigheid gepubliceerd om EU-ondernemingen te helpen het risico op dwangarbeid in het kader van hun eigen activiteiten en in hun toeleveringsketens aan te pakken in overeenstemming met de internationale normen.¹⁹⁹

Uit een studie van de Europese Commissie in 2020 bleek dat zelfregulering en de vrijwillige initiatieven, zoals gedragscodes rond *due diligence* in de bedrijfswereld, niet volstaan. Nauwelijks een op de drie bedrijven voldoet vrijwillig aan een zorgplicht inzake mensenrechten.²⁰⁰ Bovendien wil de EU zorgen voor een harmonisering omdat alsmear meer lidstaten zelf wetgeving rond

191 Onderzoek van de FRA in 2017 op vraag van de Europese Commissie: *Business-related human rights abuse reported in the EU and available remedies*.

192 Richtlijn 2014/95/EU van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2014 tot wijziging van Richtlijn 2013/34/EU met betrekking tot de bekendmaking van niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit door bepaalde grote ondernemingen en groepen.

193 Art. 1 richtlijn 2014/95/EU.

194 Zie *infra*.

195 Richtlijn 2022/2464 van 14 december 2022 tot wijziging van Verordening (EU) nr. 537/2014, Richtlijn 2004/109/EG, Richtlijn 2006/43/EG en Richtlijn 2013/34/EU, met betrekking tot duurzaamheidsrapportering door ondernemingen. Deze moet worden omgezet door de lidstaten tegen 6 juli 2024.

196 Meer dan 250 werknemers, een omzet van meer dan 40 miljoen euro en een winst van meer dan 20 miljoen euro.

197 Als ze minstens 1) meer dan tien werknemers, 2) een omzet van meer dan 700.000 euro, 3) een winst van meer dan 350.000 euro hebben.

198 De ESRS werden op 31 juli 2023 aangenomen door de Europese Commissie. EFRAG, *Draft ESRS social standards S1: own workers* en *Draft ESRS social standards S2: workers in the value chain*. Zie EFRAG, *First Set of draft ESRS*.

199 Europese Commissie, *Nieuwe EU-richtsnoeren helpen ondernemingen dwangarbeid te bestrijden*.

200 Nauwelijks 37% voldoet vrijwillig aan de zorgplicht, zie *Study on due diligence requirements through the supply chain. Part I, Synthesis report*. Dat is ook de conclusie van KnowTheChain, *Closing the gap, evidence for effective human rights due diligence from five years measuring company efforts to address forced labour*, 2022.

een gepaste zorgvuldigheidsplicht invoeren, wat kan leiden tot een versnipperde markt en ongelijke mededingingsvoorwaarden voor ondernemingen binnen de interne Europese markt.²⁰¹

Daarom onderhandelt de EU momenteel over een **richtlijn rond passende zorgvuldigheid in het bedrijfsleven op het gebied van duurzaamheid (corporate sustainability due diligence directive (CSDDD))**.²⁰² De Europese Commissie kwam in februari 2022 met een voorstel, waarover de Raad en – recent in juni 2023 – het parlement een standpunt innamen.²⁰³ De drie voorstellen die nu op tafel liggen verschillen op tal van aspecten.²⁰⁴ Op het moment van de redactie van dit hoofdstuk²⁰⁵ waren de triloog-onderhandelingen over de richtlijn nog aan de gang. Een definitieve versie van de richtlijn wordt tegen het voorjaar van 2024 verwacht.²⁰⁶

Deze richtlijn zou grote en sommige middelgrote ondernemingen verplichten om een passende zorgvuldigheid na te streven op het gebied van mensenrechten en milieu door: 1) daarrond een beleidskader in te voeren, 2) de mogelijke negatieve impact te identificeren en passende maatregelen te nemen die de negatieve impact moeten voorkomen of beperken, 3) de effectiviteit van hun beleid en maatregelen te monitoren, 4) een interne klachtenprocedure in te voeren en 5) de informatie over passende zorgvuldigheid openbaar te maken. Het gaat om de negatieve effecten op het vlak van de mensenrechten en het milieu van hun eigen activiteiten of die van hun dochterondernemingen alsook van hun gevestigde zakelijke relaties binnen hun waardeketen. De zorgvuldigheidsplicht zou gelden ten aanzien van alle internationaal erkende mensenrechten.²⁰⁷ De richtlijn

zal mogelijk eveneens buiten de EU een impact hebben, aangezien ook ondernemingen van buiten de EU die toegang tot de EU-markt willen hebben aanpassingen zullen moeten doorvoeren. Verschillende actoren stellen dat deze richtlijn het potentieel heeft om een wereldwijde *gamechanger* te worden.²⁰⁸

De tekst stipuleert voorts dat een of meer nationale toezichthoudende autoriteiten zouden worden aangeduid om erop toe te zien dat ondernemingen hun zorgvuldigheidsverplichtingen naleven. Deze zouden inspecties kunnen doen, een onderzoek kunnen starten en indien nodig gepaste maatregelen afdwingen en administratieve geldboetes opleggen. De ondernemingen zouden aansprakelijk kunnen worden gesteld indien ze niet de nodige zorgvuldigheid aan de dag hebben gelegd.

De EU voerde in 2014 ook de Maatschappelijk verantwoorde overheidsopdrachten (MVOO) of **Socially responsible public procurement (SRPP)** in via haar overheidsopdrachtenreglementering.²⁰⁹ Het centrale principe daarbij is dat overheden niet alleen tegen de laagste prijs of tegen de beste prijs-kwaliteitverhouding inkopen, maar ook rekening houden met milieu- en sociale criteria, zoals de naleving van sociale rechten en arbeidsrechten.²¹⁰

Daarnaast zijn er tal van andere initiatieven, zoals initiatieven die gericht zijn op de controle van handel en import van bepaalde goederen en die daarbij een zorgvuldigheidsplicht invoeren zoals het voorstel van de Europese Commissie om producten die gemaakt zijn met dwangarbeid te bannen²¹¹ of de verordeningen met betrekking tot de ontginning van

201 De Franse *Loi relative au devoir de vigilance* en de Duitse *Sorgfaltspflichtengesetz* verschillen sterk wat het persoonlijke toepassingsgebied, de materiële vereisten en de handhavingsregeling betreft.

202 Deze richtlijn maakt deel uit van de Europese *Green Deal*, waarbij de EU streeft naar een duurzame toekomst. Zie *Een rechtvaardige en duurzame economie: Commissie komt met regels die bedrijven verplichten mensenrechten en milieu in mondiale waardeketens te eerbiedigen*.

203 De Europese Commissie heeft met het oog op de uitwerking van de tekst een raadpleging gehouden, die op 8 februari 2021 werd afgesloten. België heeft daaraan bijgedragen en heeft de invoering van een dergelijk Europees kader gesteund.

204 Meer bepaald welke ondernemingen (grote en kleinere ondernemingen) al dan niet aan deze verplichting moeten voldoen, of de financiële sector daaronder valt, en verschillende invulling van gepaste maatregelen, de mate waarin ondernemingen gerechtelijk kunnen worden vervolgd, de verschillende mate van remediëring en van financiële of niet-financiële herstelmaatregelen voor slachtoffers, de mate waarin de bestuurders en de directie van de onderneming mee verantwoordelijk zijn ...

205 Augustus 2023.

206 Voorstel van 23 februari 2022 van de Europese Commissie voor een richtlijn inzake passende zorgvuldigheid in het bedrijfsleven op het gebied van duurzaamheid en tot wijziging van Richtlijn (EU) 2019/1937; zie ook het standpunt van de Raad van november 2022 en het standpunt van het Europees Parlement van 1 juni 2023.

207 De richtlijn wordt onder meer beschouwd als een aanvulling op de richtlijn ter bestrijding en voorkoming van mensenhandel en de sanctierichtlijn. Zie *toelichting* voorstel, p. 7. De richtlijn wordt bovendien gezien als een aanvulling op de Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan in de zin dat deze richtlijn voorziet in de aansprakelijkheid en sancties van rechtspersonen voor de strafbare feiten die in hun voordeel worden gepleegd door eenieder die in de rechtspersoon een leidende positie bekleedt of voor strafbare feiten die mogelijk werden gemaakt door het ontbreken van toezicht of controle, en als een aanvulling op de sanctierichtlijn, die de tewerkstelling verbiedt van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen, met inbegrip van slachtoffers van mensenhandel en die in sancties en maatregelen voorziet tegen de werkgevers.

208 Zie onder meer KnowTheChain, *Closing the gap, evidence for effective human rights due diligence from five years measuring company efforts to address forced labour*, 2022.

209 Zie onder meer artikel 18, lid 2 van Richtlijn 2014/24/EU, artikel 36, lid 2 van Richtlijn 2014/25/EU, en artikel 30, lid 3 van Richtlijn 2014/23/EU. De lidstaten moesten deze omzetten tegen 18 april 2016. De richtlijn werd in België omgezet via de wet van 17 juni 2016 inzake overheidsopdrachten.

210 Zie Mededeling van de Commissie "Sociaal kopen – Gids voor de inachtneming van sociale overwegingen bij overheidsaanbestedingen (tweede editie)" van 26 mei 2021.

211 Voorstel van 14 september 2022 voor een Verordening inzake een verbod op met dwangarbeid vervaardigde producten op de markt van de Unie.

mineralen²¹² en de chemiesector²¹³ en de ontbossing.²¹⁴ Andere initiatieven zijn veeleer gericht op de zorgvuldigheidsplicht met betrekking tot financiële aspecten, zoals de EU Verordening rond duurzame financiële informatieverschaffing.²¹⁵

3. Bestaande regelgeving rond *due diligence* in andere landen

Terwijl in de meeste landen de initiatieven rond *due diligence* vooral gebaseerd waren op zelfregulering en vrijwillige acties van de bedrijfswereld is er een trend richting meer bindende regelgeving. Sommige landen hebben een algemene zorgvuldigheidsplicht ingevoerd voor ondernemingen (Frankrijk, Duitsland, Noorwegen²¹⁶), terwijl in andere landen de regelgeving veeleer beperkt blijft tot een bepaalde sector of een specifieke problematiek (Nederland, VK, California²¹⁷).²¹⁸

Al sinds 2015 bestaat in het **Verenigd Koninkrijk** de *Modern Slavery Act*²¹⁹ waarbij Britse ondernemingen een verklaring moeten opstellen waarin zij de maatregelen toelichten die ze hebben genomen om ervoor te zorgen dat er bij hun productie en in hun toeleveringsketens geen sprake is van mensenhandel. Als een onderneming geen verklaring inzake slavernij en mensenhandel indient, bestaat er in theorie een procedure die kan leiden tot het opleggen van een boete aan de onderneming. De verklaringen worden gepubliceerd in een online te raadplegen *Slavery Statement Registry*.²²⁰

Frankrijk heeft sinds 2017 de *Loi devoir de vigilance*.²²¹ Franse ondernemingen met meer dan 5.000 werknemers in eigen land of meer dan 10.000 werknemers wereldwijd zijn in dat kader gehouden door een zorgvuldigheidsplicht. Zij moeten jaarlijks een zorgvuldigheidsplan opstellen waarin ze de maatregelen beschrijven die zij nemen om de risico's te identificeren en om ernstige schade te voorkomen op het vlak van de grondrechten en vrijheden, de gezondheid en de veiligheid van personen en het milieu. Het gaat daarbij zowel om de eigen activiteiten als om die van de ondernemingen die rechtstreeks of onrechtstreeks onder hun controle vallen, hun onderaannemers en alle bedrijven waarmee zij een commerciële relatie aangaan. Elke belanghebbende kan een onderneming in gebreke stellen om de verplichtingen te laten respecteren. Daarbij kan ook elke ngo voor eigen rekening in rechte optreden om haar belangen te verdedigen.²²²

In **Duitsland** bestaat er sinds 1 januari 2023 een zorgvuldigheidsplicht²²³ voor Duitse ondernemingen met meer dan 3.000 werknemers in eigen land (en vanaf 2024 ook voor ondernemingen met meer dan 1.000 werknemers), alsook voor sommige buitenlandse ondernemingen met een vestiging in Duitsland. Deze ondernemingen moeten een vorm van risicomanagement implementeren, een gepaste en voortdurende monitoring van de risico's toepassen en gepaste preventiemaatregelen nemen tegen bepaalde milieu- en mensenrechtenschendingen (zoals kinderarbeid en dwangarbeid, discriminatie, inbreuken tegen arbeids- en gezondheidsrechten of het recht op een eerlijk loon, ...). Het gaat om de risico's bij de eigen activiteiten, die van handelspartners en directe en indirecte onderaannemers. Bedrijven moeten jaarlijks hun inspanningen bekendmaken op hun website en de bevoegde overheid daarover informeren. Er werden geen nieuwe burgerrechtelijke aansprakelijkheidsmechanismen ingevoerd, maar er is wel een nieuwe toezichthoudende instantie die toeziet

212 Verordening 2017/821 van 17 mei 2017 tot vaststelling van verplichtingen inzake passende zorgvuldigheid in de toeleveringsketen voor Unie-importeurs van tin, tantaal en wolfram, de overeenkomstige ertsen, en goud uit conflict- en hoogrisicogebieden.

213 Verordening nr. 1907/2006 van 18 december 2006 inzake de registratie en beoordeling van en de autorisatie en beperkingen ten aanzien van chemische stoffen (REACH).

214 Europese Commissie, *Deforestation-free-products*.

215 Verordening (EU) 2019/2088 van het Europees Parlement en de Raad van 27 november 2019 betreffende informatieverschaffing over duurzaamheid in de sector van de financiële diensten.

216 Haavind, 16 maart 2022, *The new Norwegian Transparency Act enters into force on 1 July 2022*.

217 In Californië werd al in 2011 de *Transparency in supply chains Act* aangenomen waarbij bepaalde bedrijven transparant moeten zijn over hun inspanningen om mensenhandel uit hun keten te bannen.

218 Voor een overzicht, zie Boris Verbrugge, *Overview of legislative developments in the field of sustainability due diligence*, december 2022.

219 *Modern Slavery Act*, 2015. Er zijn momenteel debatten om de wet te hervormen en de aansprakelijkheid van bedrijven te vergroten. Zie *Modern Slavery Bill in the Queen's speech* van 2022.

220 *Slavery Statement Registry*.

221 *Loi n° 2017-399 du 27 mars 2017 relative au devoir de vigilance des sociétés mères et des entreprises donneuses d'ordre*.

222 Voor een evaluatie van de wet, zie: *Evaluation de la mise en œuvre de la loi n° 2017-399 du 27 mars 2017 relative au devoir de vigilance des sociétés mères et des entreprises donneuses d'ordre*.

223 *Gesetz über die unternehmerischen Sorgfaltspflichten zur Vermeidung von Menschenrechtsverletzungen in Lieferketten (Lieferkettensorgfaltspflichtengesetz)* van 16 juli 2021.

op de naleving van de verplichting. Zo nodig kan die sanctioneren.

In **Nederland** bestaat er sinds 2019 de Wet zorgplicht kinderarbeid.²²⁴ Elke in Nederland gevestigde onderneming die goederen of diensten aan Nederlandse eindgebruikers verkoopt of levert, verklaart in het kader van die wet dat zij een gepaste zorgvuldigheid nastreeft om te voorkomen dat die goederen of diensten met behulp van kinderarbeid tot stand komen. Een instantie is belast met het toezicht op de naleving. Elke belanghebbende kan een klacht indienen bij die toezichthouder. De toezichthouder publiceert de verklaringen in een openbaar register op zijn website en kan ook een boete opleggen. Daarnaast wordt er momenteel onderhandeld over een ontwerp van een algemenere zorgplichtwet.²²⁵

4. België en *due diligence*: een stand van zaken

Ook in België neemt de aandacht voor MVO, en specifiek voor ESG, toe. Hoewel België nog geen bindende zorgvuldigheidswet heeft, komt het publieke debat daarover op gang vanuit het middenveld en een deel van de bedrijfswereld. Ook zijn er al enkele politieke initiatieven geweest.

In het kader van de UNGP's heeft België zijn eerste **Nationaal Actieplan Ondernemingen en Mensenrechten (NAP)** goedgekeurd in juli 2017. Het bestaat uit 33 acties.²²⁶ Intussen gebeurde er in 2021 een evaluatie²²⁷ van de vooruitgang die de Belgische overheid en de ondernemingen hebben geboekt. Die evaluatie

dient mee als basis voor de huidige onderhandelingen over een tweede NAP. In deze evaluatie onderzoekt het NBA (*National Baseline Assessment*) in welke mate België tegemoetkomt aan de drie pijlers van de UNGP en concludeerde daarbij dat de implementatie van de UNGP's door de overheid en de bedrijven te beperkt en te vrijblijvend is.

Het NBA merkt op dat weinig bedrijven voldoen aan de *human rights due diligence*.²²⁸ Dat is enerzijds omdat België veel kleinere en middelgrote ondernemingen telt die daarbij meer moeilijkheden ondervinden en anderzijds omdat de overheid geen verplichte zorgvuldigheidstoets oplegt. Het regelgevende kader in België moedigt bedrijven onvoldoende aan om aandacht te hebben voor *due diligence*. België moet het evenwicht tussen vrijwillige acties en verplichte maatregelen herzien. En er dienen meer tools te komen om ondernemingen te helpen. Daarnaast moet België meer doen voor de effectieve toegang tot remediëring voor slachtoffers.²²⁹ Het NBA roept ook op om meer aandacht en bewustzijn te creëren rond MVO en *due diligence*, en dat vanuit de overheid, de werkgeversorganisaties, de vakbonden en het middenveld.

België zette in 2017²³⁰ de Europese richtlijn rond **duurzaamheidsrapportering**²³¹ om. Sindsdien zijn bepaalde grotere ondernemingen²³² verplicht om jaarlijks te rapporteren via een **verklaring van niet-financiële informatie (NFI-verklaring)** hoe zij omgaan met milieuaangelegenheden, sociale aangelegenheden en personeelsaangelegenheden, de eerbiediging van de mensenrechten en de bestrijding van corruptie en omkoping. In deze NFI-verklaring moet het volgende worden opgenomen: 1) een omschrijving van de activiteiten van de onderneming, 2) het gevoerde beleid en de toegepaste zorgvuldigheidsprocedures, 3) de resultaten van dat beleid, 4) de risico's die met deze aangelegenheden verbonden zijn en 5) de niet-financiële essentiële prestatie-indicatoren die relevant zijn voor de bedrijfsactiviteiten. De informatie over

224 De wet trad pas in werking op 1 januari 2022.

225 Voorstel van 1 november 2022 tot wet verantwoord en duurzaam internationaal ondernemen.

226 Onder meer het respect voor de mensenrechten in overheidsopdrachten vergroten en controleren, het Belgische label voor sociaal verantwoorde productie evalueren, *due diligence* voor mensenrechten in bestuursorganen integreren, de maatschappelijke verslaggeving over mensenrechten bevorderen, maatschappelijk verantwoordelijke overheidsondernemingen promoten, een verantwoord beheer van de toeleveringsketens met een sectorale benadering stimuleren, ...

227 *National Baseline Assessment (NBA): National Baseline Assessment Business and Human Rights in Belgium, main report 2.0.*

228 NBA, *Executive summary*, p. 7 e.v.

229 De brochure *Toegang tot remediëring in België, UNGP in België, Gerechtelijke en buitengerechtelijke mechanismen van de staat die toegang bieden tot herstel en/of verhaal* wordt door de FRA wel als een *good practice* beschouwd.

230 Wet van 3 september 2017 betreffende de bekendmaking van niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit door bepaalde grote vennootschappen en groepen.

231 Richtlijn 2014/95/EU van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2014 tot wijziging van Richtlijn 2013/34/EU met betrekking tot de bekendmaking van niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit door bepaalde grote ondernemingen en groepen. Zoals hoger al vermeld werd, is deze richtlijn onlangs gewijzigd door een nieuwe Richtlijn 2022/2464 van 14 december 2022 tot wijziging van Verordening (EU) nr. 537/2014, Richtlijn 2004/109/EG, Richtlijn 2006/43/EG en Richtlijn 2013/34/EU, met betrekking tot duurzaamheidsrapportering door ondernemingen. Deze moet worden omgezet door de lidstaten tegen 6 juli 2024.

232 Art. 3, 4°: Een vennootschap van Belgisch recht is verplicht een NFI-verklaring te doen als ze een organisatie van openbaar belang is; en een gemiddeld personeelsbestand heeft van meer dan 500 werknemers; en een balanstotaal heeft van meer dan 17.000.000 euro of een omzet haalt van meer dan 34.000.000 euro. Ook de moedervennootschap van een ondernemingsgroep is verplicht de NFI-verklaring te doen als ze meer dan 500 werknemers in dienst heeft.

zorgvuldigheidsprocedures moet ook betrekking hebben op de toeleveringsketen en de onderaannemingsketen van de onderneming.²³³ De verklaring moet worden opgenomen in het jaarverslag van de onderneming of in een afzonderlijk verslag.

Het Nationale Actieplan Mensenhandel 2021-2025 stelt dat de wet zou moeten worden aangepast zodat mensenhandel uitdrukkelijk wordt opgenomen als een van de aangelegenheden waarover ondernemingen moeten rapporteren.²³⁴ Een recent wetsvoorstel voorziet in een uitdrukkelijke rapportering rond risico's inzake mensenhandel en in een publicatie van de NFI-verklaring op de website van de onderneming.²³⁵

Volgens het NBA lijkt deze verplichting inzake duurzaamheidsrapportering nog niet het beoogde effect te hebben, gedeeltelijk omdat de Belgische omzetting niet helemaal zou voldoen aan de internationale standaarden.²³⁶ Verschillende Belgische bedrijven²³⁷, de vakbonden en het middenveld willen een stap verder gaan en zijn voorstanders van een nationaal wettelijk kader rond de zorgplicht.²³⁸ Ook in het regeerakkoord van 30 september 2020²³⁹ engageerde de federale regering zich om daarin een voorttrekkersrol te spelen op internationaal niveau.²⁴⁰

Het huidige Nationale Actieplan Mensenhandel 2021-2025 vermeldt dat België de Europese regelgeving steunt die zorgt dat ondernemingen een proces rond *due diligence* invoeren en zo economische uitbuiting helpen te voorkomen en de opdrachtgevers verantwoordelijker helpen te maken (in het kader van de toeleveringsketens).²⁴¹ Ook de Expertengroep inzake de bestrijding van mensenhandel van de Raad van Europa (GRETA) moedigt dat in aan in zijn laatste rapport over België van 2022.²⁴²

In de recente aanbevelingen van de Bijzondere parlementaire commissie inzake mensenhandel en mensensmokkel, waarvan de werkzaamheden in mei 2023 afgerond zijn²⁴³, worden grote bedrijven opgeroepen om bij hun onderaannemers aandachtig te zijn voor fenomenen van mensensmokkel, uitbuiting, mensenhandel en sociale dumping.

In 2021 werd er een **wetsvoorstel inzake een zorg- en verantwoordingsplicht voor ondernemingen** over hun hele waardeketen heen ingediend.²⁴⁴ Het is momenteel onzeker of deze wet er komt, aangezien België veeleer in afwachting is van een Europese richtlijn.

Het is essentieel dat via bindende regelgeving een kwalitatieve en effectieve zorgplicht met de nodige garanties wordt ingevoerd. Opdat een zorgplicht effectief zou zijn en niet zou verworden tot *whitewashing*, moeten er meerdere garanties zijn. Een daarvan is dat niet alleen de heel grote bedrijven een zorgplicht hebben maar ook de kleinere bedrijven, in verhouding tot hun mogelijkheden. Daarnaast moet de overheid toezien op de naleving via permanente controles en zorgen dat er desgevallend consequenties zijn, zoals boetes.²⁴⁵ Sommige actoren pleiten er ook voor dat ondernemingen moeten worden gedwongen tot transparantie en lijsten moeten vrijgeven met hun onderaannemers in de volledige aannemersketen.²⁴⁶

Ook de toegang tot effectieve remediëring voor slachtoffers is essentieel. Onder meer het FRA (Europese Agentschap voor Grondrechten) bevestigde dat in een uitgebreid rapport. De effectieve remediëring moet kunnen via de gerechtelijke weg, een burgerrechtelijke of strafrechtelijke procedure, via een administratieve procedure of via buitengerechtelijke mechanismen die eerst kunnen worden aangewend om de rechten van slachtoffers af te dwingen en die vaak sneller,

Het is essentieel dat via bindende regelgeving een kwalitatieve en effectieve zorgplicht met de nodige garanties wordt ingevoerd.

233 Memorie van toelichting bij het wetsontwerp betreffende de bekendmaking van niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit door bepaalde grote vennootschappen en groepen, *Parl. St.*, Kamer, Zitting 2016-2017, Doc. 54 2564/001, p. 4.

234 Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen Mensenhandel 2021-2025*, p. 34.

235 Zie wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen wat de bekendmaking van niet-financiële informatie door bepaalde grote vennootschappen en groepen betreft, *Parl. St.*, Kamer, Zitting 2022-2023, Doc. 55 2977/001.

236 *Belgian National Baseline Assessment (NBA) on Business and Human Rights*, 2021, p. 27.

237 *Zestig Belgische ondernemingen richten brief aan de bevoegde ministers met een vraag naar wetgeving rond due diligence*.

238 *Memorandum Essentiële bouwstenen voor een Belgische Zorgplichtwet*, oktober 2020.

239 Zie Regeerakkoord 2020, p. 89.

240 Resolutie van 14 januari 2021 betreffende de ondersteuning van een bindend VN-Verdrag inzake "Ondernemingen en Mensenrechten" en van een Europees initiatief inzake de zorgplicht, *Parl. St.*, Kamer, Zitting 2020-2021, Doc. 55 0524/005.

241 Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2021-2025*, p. 32.

242 GRETA, *Evaluation report Belgium, Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings*, 20 oktober 2022, p. 40.

243 Zie *aanbeveling 69.1*. Zie deel 2, hoofdstuk 1, punt 2.

244 Wetsvoorstel van 2 april 2021 houdende de instelling van een zorg- en verantwoordingsplicht voor de ondernemingen, over hun hele waardeketen heen.

245 Dit is ook de conclusie van de gespecialiseerde ngo KnowtheChain na een benchmark gedurende vijf jaar van grote multinationals, zie KnowTheChain, *Closing the gap, evidence for effective human rights due diligence from five years measuring company efforts to address forced labour*, 2022.

246 *Ibid.*, p. 19.

minder duur en gemakkelijker toegankelijk zijn. De FRA pleit in sommige gevallen ook voor een omkering van de bewijslast in dossiers waarin er al een begin van bewijs is van een mensenrechtenschending door een onderneming. Daarbij zou het dan aan de onderneming zijn om aan te tonen dat er geen schending was. Daarnaast blijft het heel moeilijk voor slachtoffers om een schending aan te tonen omdat het net de onderneming is die over alle informatie beschikt. Een deel van de informatie moet worden vrijgegeven via de rapportageverplichting. De FRA pleit daarnaast wel voor een verplichting tot "disclosure" van alle documenten van de onderneming die relevant zijn met betrekking tot een bepaalde schending. Daarnaast zou er ook een mogelijkheid moeten zijn tot collectief verhaal (*collective redress or representative actions*) van slachtoffers van schendingen door ondernemingen. Daarnaast kan een zorgplan van een onderneming het best worden uitgewerkt met de betrokkenheid van alle belanghebbenden (*stakeholder engagement*), zoals het middenveld en de werknemersorganisaties. Sommige organisaties pleiten eveneens voor de aansprakelijkheid van de bestuurders (*duty of directors*).²⁴⁷

Naar aanleiding van enkele grote dossiers²⁴⁸ inzake economische uitbuiting zet Vlaanderen nu de eerste stappen om binnen zijn bevoegdheid **een minimale zorgvuldigheidsplicht** in te voeren voor de (hoofd)aannemer met betrekking tot de illegale tewerkstelling van werknemers.²⁴⁹ Deze minimale zorgvuldigheidsplicht houdt in dat (hoofd)aannemers bepaalde informatie moeten opvragen van hun rechtstreekse onderaannemers om aan te tonen dat die aan de wettelijke voorschriften voldoen. Wanneer deze informatie illegale tewerkstelling aan het licht brengt, of wanneer er onvoldoende gegevens aanwezig zijn, wordt de (hoofd)aannemer verplicht om de rechtstreekse onderaannemer op het matje te roepen. Als de onderaannemer vervolgens niet ingaat op deze vraag, is de (hoofd)aannemer verplicht om de Vlaamse sociale inspectie daarvan op de hoogte te stellen.

Of uiteindelijk de (hoofd)aannemer mee aansprakelijk is voor inbreuken zal nog altijd geval per geval door de sociale inspectie worden beoordeeld op basis van meerdere factoren. Het is niet de bedoeling dat

ondernemingen zelf de rol van de inspectie op zich nemen, maar wel dat zij op basis van de ingebouwde zorgvuldigheidstoets op een eenvoudige manier sneller malafide onderaannemers kunnen detecteren. Momenteel kan de opdrachtgever of de hoofdaannemer worden aangesproken op inbreuken inzake illegale tewerkstelling op de werf door de onderaannemer, maar dat wordt uitgehold door de huidige bepaling die toelaat dat de aannemer of opdrachtgever via een eenvoudige contractuele clausule de aansprakelijkheid voor illegale tewerkstelling door de rechtstreekse contractant uitsluit.²⁵⁰

5. Andere initiatieven met betrekking tot maatschappelijk verantwoord ondernemerschap in België

In het kader van de OESO-richtlijnen werd er beslist dat elk land een **Nationaal Contactpunt (NCP) voor maatschappelijk verantwoord ondernemen** zou oprichten voor de toepassing van de richtlijnen. Het Belgische NCP²⁵¹ werd opgericht in de schoot van de FOD Economie en bestaat uit afgevaardigden van de federale en de gewestelijke overheden, werkgeversorganisaties en vakbondsorganisaties. Het NCP heeft twee kerntaken: 1) de bekendheid en de naleving van de richtlijnen vergroten en promoten en 2) een buitengerechtelijk mechanisme garanderen voor de onpartijdige beslechting van geschillen tussen partijen in het geval dat een Belgische onderneming de richtlijnen niet naleeft. Iedere organisatie of elk individu kan een klacht bij het NCP indienen wegens een vermeende schending van de OESO-richtlijnen door een onderneming of een organisatie. Het NCP biedt aan om tussen de partijen te bemiddelen.²⁵²

247 Zie onder meer FRA, *Business-related human rights abuse reported in the EU and available remedies* en *Business and human rights - access to remedy* en zie ook ENNHRI, *Statement on the proposal for a Corporate Sustainability Due Diligence Directive*.

248 Het persbericht van 20 januari 2023 verwijst daarbij naar de Borealis-zaak en de onregelmatigheden die vastgesteld zijn bij Antwerp Container Transport International (ACT) en BASF.

249 Ontwerp van decreet tot wijziging van de wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers, het decreet houdende sociaalrechtelijk toezicht van 30 april 2004 en het decreet van 22 december 2017 houdende een premie om de transitie van werkzoekenden naar ondernemerschap te stimuleren, *Parl. St.*, VI. Parl. 2022-23, nr. 1.1805/1. Het decreet werd aangenomen op 25 oktober 2023.

250 Art. 23 van de wet van 11 februari 2013 tot vaststelling van sancties en maatregelen voor werkgevers van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen en art. 12/4,§1 van de Wet Buitenlandse Arbeidskrachten.

251 Nationaal Contactpunt (NCP) voor maatschappelijk verantwoord ondernemen.

252 Zie "Een klacht neerleggen bij het Nationaal Contactpunt voor de OESO-richtlijnen (NCP)".

België voerde in 2002 al een **productlabel ter bevordering van een sociaal verantwoorde productie**²⁵³ in dat wordt toegekend door de minister van Economische Zaken aan ondernemingen die kunnen aantonen dat bij hun producten en diensten door heel hun productieketen heen de basisconventies van de IAO worden nageleefd. Dat label is gebaseerd op een ketenbenadering: de fundamentele arbeidsnormen moeten in heel de productieketen worden nageleefd. Zij mogen het “Belgisch sociaal label” op hun producten en diensten aanbrengen. De controle wordt uitgevoerd door een gecertificeerde controle-instelling. Dat label kwam evenwel nooit echt van de grond. Maar een tiental ondernemingen hebben het ooit aangevraagd.

Er bestaan verschillende **multi-stakeholder initiatieven**, zoals de zogeheten convenanten waarbij ondernemingen, de overheid, vakbonden en het middenveld samenwerken om wantoestanden, zoals mensenrechtenschendingen, te voorkomen.²⁵⁴

België ontwikkelde ook een **Toolbox Human Rights**²⁵⁵ waarin verschillende instrumenten verzameld zijn die ondernemingen helpen om hun verplichtingen inzake mensenrechten na te komen.

Overheden en overheidsbedrijven zijn grote afnemers van goederen en diensten. De overheid heeft daarbij een voorbeeldfunctie inzake het respect voor en de bescherming van mensenrechten, zowel wat betreft haar eigen overheidsbedrijven, bij het gunnen van overheidsopdrachten, als bij de toekenning van steun aan ondernemingen. In de wet van 17 juni 2016 inzake **overheidsopdrachten**²⁵⁶ wordt er bijzondere aandacht besteed aan de problematiek van economische uitbuiting en sociale dumping. Deze stelt dat ondernemers ertoe gehouden zijn alle toepasselijke verplichtingen op het gebied van het milieu-, sociaal en arbeidsrecht na te leven en na te doen leven door elke persoon die handelt als onderaannemer in welke fase dan ook, en door elke persoon die personeel tewerkstelt voor de uitvoering van de opdracht.²⁵⁷ Bovendien moet een kandidaat op elk moment van de procedure worden uitgesloten indien blijkt dat deze kandidaat in het verleden al is veroordeeld voor feiten van onder meer kinderarbeid en andere vormen van mensenhandel of tewerkstelling van illegaal verblijvende onderdanen.²⁵⁸ België zou

evenwel een nog ambitieuzer en effectiever beleidskader inzake overheidsaankopen en mensenrechten kunnen uitwerken.²⁵⁹ Nog te vaak worden deze verplichtingen maar op één ogenblik in het gunningsproces gecontroleerd, waardoor dat niet de gewenste impact heeft, namelijk dat de duurzaamheidsverplichtingen ook effectief deel gaan uitmaken van de bedrijfscultuur van het betrokken bedrijf.

6. Zorgvuldigheids- plicht, een middel in de strijd tegen mensenhandel en economische uitbuiting?

Hieronder gaat Myria na in welke mate de zorgvuldigheidsplicht zou kunnen helpen in de strijd tegen mensenhandel en economische uitbuiting.

De afgelopen jaren zijn er in België meerdere grote zaken van economische uitbuiting aan het licht gekomen. De onderzoeken naar sociale dumping en mensenhandel gaan daarbij vaak hand in hand. Geregeld zijn daarbij grotere en keurige ondernemingen betrokken, meestal in arbeidsintensieve sectoren.²⁶⁰ Zij doen, al dan niet met kennis, een beroep op onderaannemers die zich op hun beurt schuldig maken aan economische uitbuiting.

Onderaanneming wordt daarbij vaak niet meer gebruikt om specifieke taken uit te besteden aan een andere aannemer, maar als een verdienmodel door malafide werkgevers, waarbij er sprake is van sociale dumping en uitbuiting door zoveel mogelijk te besparen op de loonkosten. De winsten enerzijds en de risico's en verantwoordelijkheid anderzijds worden van elkaar afgesplitst en de arbeidsrechten en sociale zekerheidsbijdragen worden omzeild.²⁶¹

253 Wet van 27 februari 2002 ter bevordering van een sociaal verantwoorde productie.

254 Voorbeelden zijn TruStone en Beyond chocolate.

255 <https://bedrijven-mensenrechten.be>

256 De wet is in werking getreden op 30 juni 2017 en vormt een omzetting van de Europese richtlijnen (zie *supra*).

257 Art. 7 van de wet van 17 juni 2016 inzake overheidsopdrachten.

258 Art. 67.

259 B. Verbrugge, *Mensenrechten in overheidsaanbestedingen: opportuniteiten in regelgeving botsen op realiteiten in de aankooppraktijk*.

260 Zie deel 1, hoofdstuk 4, punt 6.

261 The Left, *Subcontracting: exploitation by design, tackling the business model for social dumping*, 2022.

Ook criminele groeperingen spelen in op de stijgende vraag naar goedkope arbeidskrachten binnen meerdere lidstaten en maken misbruik van verschillen in de arbeidswetgeving om slachtoffers uit te buiten in de grijze zone tussen legale tewerkstelling en arbeidsuitbuiting. Uit de ervaring van de Cel voor Financiële Informatieverwerking (CFI) blijkt dat er linken zijn met sociale fraude, waarbij er frauduleuze constructies worden opgezet om uitbuiting te verhullen. Daarbij worden er ook alsmear vaker banden met de georganiseerde misdaad vastgesteld.²⁶² Er wordt een kluwen aan onderaannemers en constructies gecreëerd via verschillende ondernemingen in het binnenland en soms ook in het buitenland. Op die manier probeert men bepaalde situaties van mensenhandel en economische uitbuiting te maskeren of zelfs te legitimeren. Dat door middel van illegale tewerkstelling, schijnzelfstandigheid, oneigenlijke detacheringen, postbusondernemingen in andere lidstaten, ...

In de praktijk is het moeilijk om te bewijzen dat de opdrachtgever of hoofdaannemer daarvan op de hoogte was. Soms zijn de opdrachtgevers of hoofdaannemers te goeder trouw en niet op de hoogte van de economische uitbuiting onderaan de keten. In andere gevallen zijn zij wel op de hoogte, of houden ze zich bewust onwetend omdat het vaak interessant is om bepaalde zaken niet te weten. En in nog andere gevallen dragen zij onrechtstreeks bij tot de malafide praktijken, doordat ze dusdanig scherpe prijzen hanteren. De opdrachtgevers blijven op deze manier buiten schot. Er geldt het vermoeden van onschuld en het is aan de overheid of aan de slachtoffers om te bewijzen dat de opdrachtgever op de hoogte was, wat in de praktijk bijzonder moeilijk en tijdrovend is.

De malafide praktijken zijn niet alleen dramatisch voor de slachtoffers die worden uitgebuit. Ze verstoren ook de markt en leiden tot oneerlijke concurrentie tegenover ondernemingen die wel te goeder trouw zijn.²⁶³

De zorgvuldigheidsplicht kan een sensibiliserend en responsabiliserend effect hebben.

6.1. | Due diligence, vooral een preventiemiddel

Due diligence zal mogelijk in de eerste plaats **een preventieve rol** hebben voor de ondernemingen zelf.

De ondernemingen worden namelijk verantwoordelijk gemaakt om zelf een controle uit te voeren rond de risico's (op mensenhandel en economische uitbuiting) bij hun eigen activiteiten en de activiteiten van hun onderaannemers (of van hun zakenrelaties) en om mogelijke risico's te beperken en daartegen op te treden. Door deze verplichting kunnen ondernemingen zich dus niet meer verbergen achter hun onwetendheid. Zij moeten aantonen dat ze er alles aan hebben gedaan om het te controleren en te voorkomen. Dat zou een sensibiliserend en responsabiliserend effect kunnen hebben voor ondernemingen, vooral als die te goeder trouw zijn.

Ondernemingen die te goeder trouw zijn, zullen mogelijk geïnformeerd kiezen om samen te werken met onderaannemers die aan hun verplichtingen voldoen.

Doordat de processen inzake *due diligence* publiek gemaakt worden, zou dat ook naar investeerders en de consumenten toe een sensibiliserend effect kunnen hebben. Het niet-naleven van de zorgvuldigheidsverplichting kan namelijk leiden tot ernstige reputatieschade voor bedrijven.

Het sensibiliserende effect zou nog sterker kunnen zijn indien bedrijven deze informatie op hun websites moeten publiceren en indien de informatie verzameld zou worden in een online register (cfr. *Slavery Statement Registry* in het Verenigd Koninkrijk).

Om een volledig zicht te krijgen op hun keten, zouden hoofdaannemers voor de controles, in aanvulling op eigen interne audits, ook een beroep moeten doen op (onafhankelijke, gecertificeerde) externe diensten. Op deze manier zou de controlefunctie op de keten niet alleen bij de overheid liggen maar ook bij de bedrijven via een soort zelfregulerend systeem.²⁶⁴

Tijdens de informele gespreksronde die Myria ter voorbereiding van het jaarverslag had met uiteenlopende actoren in de strijd tegen mensenhandel met het oog

²⁶² Cel voor Financiële Informatieverwerking (CFI), Activiteitenverslag 2018, p. 14. Zie deel 1, hoofdstuk 1, titel 1.

²⁶³ Zie deel 1, hoofdstuk 4, punt 6.

²⁶⁴ Zie deel 1, hoofdstuk 4, punt 6.

op economische uitbuiting gaf een arbeidsauditeur aan dat er een soort onafhankelijke externe dienst zou kunnen worden opgericht die toeziet op de zorgvuldigheidsplicht. Hij maakte de vergelijking met een externe dienst voor preventie en bescherming op het werk. Een vergelijkbare externe dienst zou kunnen worden opgericht voor de zorgplicht, die bedrijven helpt met de controle op de naleving van deze zorgplicht. Indien de verplichtingen niet worden nageleefd binnen de keten van onderaannemers, verwittigt de dienst het betrokken bedrijf of de betrokken opdrachtgever. Zo kunnen opdrachtgevers zich niet meer verstoppen achter hun onwetendheid. Ook de GRETA leek iets dergelijks te suggereren²⁶⁵, namelijk onafhankelijke audits in de ondernemersketen en een monitoring van de werkplaats.

Een andere arbeidsauditeur opperde dat een zorgvuldigheidsplicht eveneens nuttig zou kunnen zijn op het niveau van de sociale secretariaten. Indien zij onregelmatigheden zouden opmerken, zouden ze die kunnen signaleren aan de bevoegde diensten.

Om de samenwerking en de communicatie met de toezichthoudende overheid en andere externe actoren te faciliteren zouden grotere en middelgrote ondernemingen een contactpunt of contactpersoon kunnen aanduiden die bevoegd is voor het zorgvuldigheidsbeleid. Deze dienst of persoon zou alle informatie rond de maatregelen inzake *due diligence* van het bedrijf kunnen centraliseren en het aanspreekpunt hiervoor kunnen zijn zowel intern als extern.

Het is essentieel dat de verplichting inzake *due diligence* effectief deel gaat uitmaken van een ondernemingsbeleid. De verplichting inzake *due diligence* zal niet tot het gewenste resultaat leiden indien bedrijven dat maar beschouwen als een 'one shot'-document, als een voorwaarde waaraan ze jaarlijks op een moment van controle moeten voldoen. Het zal pas een impact hebben als *due diligence* werkelijk deel gaat uitmaken van hun bedrijfscultuur.

De zorgvuldigheidsverplichting kan worden gekoppeld aan de ketenaanpak om zo hoger op te geraken bij de verantwoordelijken.

6.2. | De rol van *due diligence* bij een repressieve aanpak en bewijsgaring

De zorgvuldigheidsplicht zou een bijkomend hulpmiddel kunnen zijn binnen de bestaande opsporings- en vervolgingssystemen inzake mensenhandel en economische uitbuiting.

a. | *Due diligence* koppelen aan de ketenaansprakelijkheid in de strijd tegen mensenhandel

De zorgvuldigheidsverplichting en de verplichting inzake duurzaamheidsrapportage zouden kunnen worden gekoppeld aan de ketenaanpak om op die manier hoger op te geraken bij de verantwoordelijken in de keten.

In de praktijk worstelen magistraten vooral met de zware bewijslast om aan te tonen dat men hoger op wel degelijk op de hoogte was van de wanpraktijken.

Voor bepaalde situaties bestaat er al een wettelijke **ketenaansprakelijkheid** zoals de hoofdelijke aansprakelijkheid voor alle loonschulden in bepaalde sectoren²⁶⁶ of de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de illegale tewerkstelling van buitenlandse werknemers.²⁶⁷ Maar ook daar is de aansprakelijkheid hoger op in de keten in de praktijk vaak beperkt of kunnen opdrachtgevers zich vrijpleiten indien ze een schriftelijke verklaring hebben waarin de rechtstreekse onderaannemer bevestigt dat hij geen onderdanen van derde landen in onwettig verblijf tewerkstelt en zal tewerkstellen.²⁶⁸ De huidige regelgeving rond de hoofdelijke aansprakelijkheid voor hoofdaannemers volstaat vaak niet om hen verantwoordelijk te stellen.²⁶⁹

265 GRETA, *Guidance note on preventing and combating trafficking in human beings for the purpose of labour exploitation*, september 2021, p. 18: *Conduct or require independent supply chain audits and workplace monitoring, and ensure that companies are held accountable in case of human rights abuses.*

266 De programmawet van 29 maart 2012 heeft in de Loonbeschermingswet de ketenaansprakelijkheid ingevoerd voor bepaalde sectoren: de schoonmaak, bewaking, bouw, transport, elektriciens, metaalsector, stoffering en houtbewerking, land- en tuinbouw en bepaalde werken in de voedingsnijverheid en -handel.

267 Zie wet van 11 februari 2013 tot vaststelling van sancties en maatregelen voor werkgevers van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen (sanctiewet).

268 In het Nationale Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2015-2019 was er sprake van een wetsontwerp rond de hoofdelijke aansprakelijkheid van de opdrachtgevers die een beroep doen op tussenpersonen die zich inlaten met mensenhandel. De wet zou voorzien in sancties op het vlak van de burgerlijke en strafrechtelijke aansprakelijkheid wanneer de opdrachtgever wist of had moeten weten dat zijn tussenpersoon personen uitbuitte in arbeidsomstandigheden die strijdig zijn met de menselijke waardigheid. Het is nooit tot een wetsontwerp gekomen bij gebrek aan een politiek akkoord. Zie Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2015-2019*, p. 11 e.v. Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, p. 98 e.v.

269 Zie deel 1, hoofdstuk 4, punt 6.

Er gaan meerdere stemmen op voor een strengere ketenaansprakelijkheid.²⁷⁰

Door de zorgvuldigheidsplicht te koppelen aan de hoofdelijke aansprakelijkheid in de volledige keten van onderaannemingen zou men mogelijk wel een interessant bijkomend instrument kunnen hebben om hogerop te klimmen op de ketenladder.

Door de zorgvuldigheidsplicht en de rapportageverplichting kan een opdrachtgever zich niet meer verstoppen achter onwetendheid. Hij moet zijn eigen activiteiten en die in zijn keten controleren. Hij is op de hoogte of had op de hoogte moeten zijn van de problematische arbeidsomstandigheden. Eventueel kan op die manier het aspect “wetens en willens” worden aangetoond en zou hij kunnen worden vervolgd voor mededaderschap aan een misdrijf van mensenhandel of voor andere feiten van economische uitbuiting. Het zou dan aan de opdrachtgever zijn om aan te tonen dat hij niet op de hoogte was van de uitbuitingssituatie.²⁷¹

Tijdens de informele gespreksronde ter voorbereiding van het jaarverslag met verschillende actoren was het concept van de zorgvuldigheidsplicht niet zo gekend. Toch meenden enkele magistraten er een bijkomend hulpmiddel in te zien. Enkele arbeidsauditeurs opperden dat het belangrijk zou zijn dat de zorgvuldigheidsplicht en de duurzaamheidsrapportering ook door kleinere bedrijven zouden worden nageleefd, meer bepaald de bedrijven die het dichtst staan bij de werknemers die effectief worden tewerkgesteld. In de praktijk stelden sommigen vast dat het vooral kleinere ondernemingen waren die het niet zo nauw namen met de arbeidsomstandigheden.

Het Belgische wetsvoorstel rond een zorgplicht bepaalt, in tegenstelling tot het voorstel van Europese richtlijn, dat alle in België gevestigde of actieve ondernemingen gehouden zijn door een zorgvuldigheidsplicht. Ook kleine en middelgrote ondernemingen hebben een zorgplicht. De omvang van de verplichtingen moet wel in verhouding staan tot de grootte, de middelen, de mogelijkheid om kennis te hebben van de risico's en om effectieve maatregelen te nemen, en de mogelijke negatieve

impact van een onderneming. Van ondernemingen die actief zijn in risicovolle sectoren of regio's wordt er dus met het oog op de zorgplicht een grotere inspanning gevraagd. De proportionaliteit van de verplichtingen doet evenwel geen afbreuk aan de aansprakelijkheid voor de impact van de bedrijfsactiviteiten.²⁷²

b. | *Due diligence* als bewijsgaring

De meegedeelde informatie in het kader van de *due diligence* en de rapportageverplichting kan ook van nut zijn tijdens het onderzoek door de inspectiediensten, parketten en arbeidsauditoraten in het kader van de **bewijsgaring** in een onderzoek.²⁷³

In het Brugse transportdossier dat ook in dit jaarverslag besproken wordt, kon Myria vaststellen dat de opdrachtgever een consultancybedrijf vroeg om een audit uit te voeren. Tijdens deze audit werden zware afwijkingen vastgesteld, waarna correctie maatregelen werden geëist en genomen.²⁷⁴

Tot slot zou een kwalitatieve duurzaamheidsrapportage nuttig kunnen zijn met het oog op een effectieve remediëring voor slachtoffers. De informatie kan slachtoffers helpen als bewijsmateriaal bij verhaal en herstel in een gerechtelijke of een buitengerechtelijke procedure.

c. | *Due diligence* in het kader van de detectie van probleemsituaties

De informatie die verstrekt wordt in het kader van de duurzaamheidsrapportage kan ook worden gebruikt in het kader van de **detectie van probleemsituaties**. Opdrachtgevers die bij controles de niet-naleving van bepaalde regels en problemen bij de onderaannemer vaststellen zouden die kunnen signaleren aan de bevoegde instanties, een vergelijkbare situatie als bij de meldingsplicht aan de inspectiediensten in het Vlaamse ontwerpdecreet inzake de minimale zorgplicht bij illegale tewerkstelling.

Daarnaast zou een **toezichthoudende instantie** (waarin de Europese richtlijn momenteel voorziet en

270 Zie recent nog de vraag van arbeidsauditeur Filiep De Ketelaere en de burgemeester van Gent naar aanleiding van economische uitbuiting van Bulgaarse arbeiders in Gent. *VRT NWS*, Gent draaischijf voor sociale uitbuiting van Bulgaren: “Echte maffiapraktijken, ik kreeg 50 euro per week” en *VRT NWS*, Gent vraagt regering om bedrijven die meedoen aan sociale uitbuiting via onderaannemers harder aan te pakken. Zie ook Verslag namens de Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002, aanbeveling 67.

271 Zie deel 1, hoofdstuk 4, punt 6.

272 Wetsvoorstel van 2 april 2021 houdende de instelling van een zorg- en verantwoordingsplicht voor de ondernemingen, over hun hele waardeketen heen en Memorandum Essentiële bouwstenen voor een Belgische Zorgplichtwet, oktober 2020.

273 Dat werd nuttig geacht door een bevroegde arbeidsauditeur.

274 Zie deel 1, hoofdstuk 2. En zie deel 1, hoofdstuk 4, punt 6.

die in Duitsland is geïmplementeerd) kunnen instaan voor de finale controle van het zorgvuldigheidsproces. Bij niet-naleving zou deze instantie boetes of andere maatregelen (een vordering tot staking of een uitsluiting van overheidsopdrachten) kunnen opleggen. De toezichthoudende overheid die bij controles onregelmatigheden vaststelt kan die doorgeven aan de bevoegde instanties, zoals de inspectiediensten, voor verder onderzoek.

d. | *Due diligence* in het kader van bestuurlijke maatregelen

Volgens een andere arbeidsauditeur zou *due diligence* ook een interessant element kunnen zijn binnen een **bestuurlijke aanpak**. Zo zou een stad of een gemeente het vergunningsbeleid voor ondernemingen afhankelijk kunnen maken van de naleving van een zorgvuldigheidsplicht.²⁷⁵ Beroepsfederaties zouden hun beleid en de criteria waaraan ondernemingen moeten voldoen om een bepaalde vergunde activiteit uit te mogen oefenen ook kunnen laten afhangen van het vervullen van een zorgvuldigheidsplicht.

Conclusies

Myria heeft met deze analyse een begin van een antwoord willen geven op de vraag in welke mate een dwingende zorgvuldigheidsplicht voor Belgische ondernemingen, die er hoe dan ook op korte of middellange termijn zal komen door de omzetting van de Europese richtlijn, zou kunnen helpen in de strijd tegen mensenhandel. Hoewel dat middel niet voor alle situaties van mensenhandel en economische uitbuiting zal kunnen worden toegepast, meent Myria toch dat het in de eerste plaats een nuttig sensibiliserend middel kan zijn.

Eenzijds voor ondernemingen die te goeder trouw zijn en die hun eigen activiteiten en de activiteiten binnen hun keten onder de loep moeten nemen. Ze kunnen daarbij met een kritische blik hun aannemers uitkiezen en aanmoedigen om regels met betrekking tot correcte arbeidsomstandigheden na te leven. Als een toezichthoudende overheid boetes en andere maatregelen oplegt voor de niet-naleving van de verplichtingen, zullen ook andere ondernemingen een

incentive krijgen om correcte arbeidsvoorwaarden te garanderen.

Anderzijds heeft het sensibiliserende aspect ook een effect op investeerders, consumenten en het brede publiek doordat zij op basis van de vrijgegeven informatie weloverwogen keuzes kunnen maken over de bedrijven waarmee ze in zee willen gaan. Bedrijven die hun verplichtingen niet naleven kunnen in die zin ernstige reputatieschade oplopen.

Alhoewel het nog heel theoretisch blijft, meent Myria dat de zorgvuldigheidsplicht ook in een repressieve context een interessant middel zou kunnen zijn in de strijd tegen mensenhandel, in de mate dat die plicht zou worden gekoppeld aan een hoofdelijke aansprakelijkheid van de opdrachtgever. Het komt de bedrijven toe om aan te tonen dat zij niet op de hoogte waren of konden zijn van de arbeidsomstandigheden in strijd met de menselijk waardigheid binnen hun keten. De informatie die ze daarrond moeten vrijgeven kan helpen bij onderzoeken naar mensenhandel.

Om te garanderen dat een zorgvuldigheidsplicht kan helpen in de strijd tegen mensenhandel, mag het volgens Myria geen louter *aanvinkvakje* worden voor ondernemingen. Een zorgvuldigheidsplicht moet worden gekoppeld aan enkele noodzakelijke garanties, niet in het minst een effectieve remediëring voor slachtoffers. In die zin lijkt het nuttig dat de Belgische overheid er zich bij de omzetting van een dergelijke verplichting van vergewist hoe effectief die is in de andere landen die al een dergelijke wetgeving hebben.

Op basis van deze analyse kan Myria het volgende concluderen:

- België moet het evenwicht tussen vrijwillige acties en verplichte maatregelen herzien.
- België heeft nood aan dwingende regelgeving rond een gepaste zorgvuldigheidsplicht, bovenop de vrijwillige initiatieven.
- België kan een voortrekkersrol spelen tijdens de onderhandelingen over de Europese richtlijn en pleiten voor de nodige garanties voor een effectieve en kwalitatieve richtlijn om *greenwashing* en *whitewashing* te voorkomen.
- Bij de omzetting van de richtlijn garanderen dat er zodanige controles worden ingebouwd dat *due diligence* voor bedrijven geen eenmalig *“aanvinkvakje”* wordt waaraan ze jaarlijks bij controles moeten voldoen, maar zorgen dat het effectief deel gaat uitmaken van hun bedrijfscultuur.

²⁷⁵ Zie deel 1, hoofdstuk 4, punt 3.

- België zou ter voorbereiding van eigen regelgeving de effectiviteit van de systemen in de andere landen kunnen analyseren, zodat België het beste systeem kan kiezen.
- Bij de omzetting van de richtlijn duurzaamheidsrapportage expliciet in de Belgische wet verwijzen naar mensenhandel, zoals voorzien in het Nationale Actieplan Mensenhandel. En daarbij bepalen dat de NFI-verklaringen online worden gepubliceerd op de website van de onderneming.
- De Belgische overheid moet ondernemingen ondersteunen en tools aanbieden die helpen om hun verplichtingen rond de zorgvuldigheidsplicht na te leven.
- Magistraten zouden moeten worden gesensibiliseerd rond het concept van *due diligence* en moeten worden aangemoedigd om gebruik te maken van de NFI-verklaringen van bedrijven bij hun strafonderzoek.
- In de mogelijkheid voorzien van een *due diligence*-voorwaarde binnen een bestuurlijke context en bij het gunnen van overheidsopdrachten.
- De beroepsfederaties zouden het afleveren van vergunningen afhankelijk kunnen maken van een verplichting inzake *due diligence*.

Hoofdstuk 4

Best practices en ervaringen

In dit hoofdstuk wordt er dieper ingegaan op de *best practices* en de ervaringen inzake de aanpak van de strijd tegen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. Het is gebaseerd op interviews met arbeidsauditeurs en eerstelijnsdiensten, op informatie uit de rechtspraakanalyse en de dossieranalyse, op het eindrapport en de hoorzittingen van de Bijzondere parlementaire commissie inzake mensenhandel en mensensmokkel (hierna genoemd “de parlementaire commissie”) en op relevante literatuur.

Er wordt ingegaan op meerdere aspecten die onderling samenhangen. Het vertrekpunt is het Belgische model vanuit een internationaal perspectief, waarbij het belang van de controles van de inspectiediensten binnen risicosectoren en de mogelijke rol van de bestuurlijke aanpak daarbij vanuit een geïntegreerde visie worden toegelicht. Voorts wordt er nagegaan hoe een onderzoek kan worden opgestart vanuit een ketenaanpak en een financiële aanpak bij grote dossiers. In dat verband is het slachtofferperspectief belangrijk. De verschillende actoren, het maatschappelijke middenveld en de bedrijfswereld moeten daarrond worden gesensibiliseerd.

1. Belgisch model

Het Belgische model in de strijd tegen mensenhandel staat internationaal hoog aangeschreven voor de aanpak van economische uitbuiting. Mensenhandel is een “*high profit low risk*”-misdrijf, wat in meerdere landen nog wordt verergerd door het lage aantal vervolgingen en veroordelingen van mensenhandelaars.

Bij mensenhandel is dat des te meer het geval bij economische uitbuiting. België wordt op dat vlak internationaal als een voorbeeld beschouwd, maar er is zeker nog ruimte voor verbetering.

Het Belgische multidisciplinaire model is gebaseerd op een verfijnde wetgeving rond mensenhandel, een gespecialiseerd detectie- en bestrijdingsapparaat, gespecialiseerde opvangcentra en een slachtofferstatuut dat uitzicht biedt op een permanente verblijfsvergunning.

Voor de detectie van feiten en vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting spelen in België – naast de politie – de sociale inspectiediensten een belangrijke rol. Tijdens de hoorzittingen van de parlementaire commissie²⁷⁶ legde de directeur van de themadirectie Mensenhandel binnen de RSZ²⁷⁷ (hierna: ECOSOC-directeur²⁷⁸) de impact daarvan uit:

“Er zijn maar enkele landen waar **sociaal inspecteurs wettelijk bevoegd zijn voor het onderzoeken van mensenhandel**. Behalve in België is dat alleen het geval in Nederland en in het Verenigd Koninkrijk. Dat bijzondere wettelijke mandaat vormt een grote troef van het Belgische multidisciplinaire model inzake de aanpak van mensenhandel. Het Belgische model staat internationaal hoog aangeschreven, omdat tal van actoren goed samenwerken, zoals gerechtelijke overheden, de politie, de inspectie en de opvangcentra. Soms wordt er sterk belicht wat er fout loopt of wat er beter kan, maar ook de goede kanten mogen eens worden onderstreept. België heeft, in vergelijking met andere Europese landen, een uitzonderlijk hoog aantal vervolgingen en veroordelingen voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. Wij zien dat

²⁷⁶ In februari 2022 werd er binnen het parlement een Bijzondere parlementaire commissie mensenhandel en mensensmokkel opgericht. Zij heeft haar werkzaamheden beëindigd op 1 juni 2023. Zie in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 1, punt 2.1. De integrale verslagen van de hoorzittingen zijn als Kamerstuk verschenen op de [website van de Kamer](#).

²⁷⁷ <https://www.rsz.be>

²⁷⁸ Binnen de RSZ zijn er ECOSOC-inspectieteams die onder meer bevoegd zijn om mensenhandel te detecteren en te onderzoeken.

niet altijd als we dicht op de feiten zitten en niet over de grenzen kijken. Het bestaan van gespecialiseerde inspectieteams en het wettelijke mandaat van sociaal inspecteurs²⁷⁹ om feiten van mensenhandel op te sporen en te onderzoeken spelen daarbij ongetwijfeld een grote rol.”²⁸⁰

De gespecialiseerde teams van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ)-inspectie, de zogenaamde ECOSOC-teams, hebben bij meerdere diensten en organisaties, zowel in eigen land als internationaal, een stevige reputatie opgebouwd als het over de strijd tegen mensenhandel gaat. Elk jaar spelen ze een cruciale coördinerende rol bij de **“EMPACT Action Days labour exploitation”**²⁸¹, een Europees initiatief met steun van Europol dat voordien *Joint Action Days (JAD) labour exploitation* heette en past in het kader van het EU-actieplan mensenhandel. In meerdere EU-lidstaten voeren de verschillende politie- en inspectiediensten daarbij tijdens een afgesproken periode van een week binnen bepaalde risicosectoren controles uit om gevallen van economische uitbuiting op te sporen. Aan deze controleacties kunnen buitenlandse inspectiediensten deelnemen in een ondersteunende rol.

Tijdens de hele JAD-actieperiode is er bij Europol in Den Haag een coördinatiecentrum actief, waar ook een vertegenwoordiger van de RSZ-inspectie aanwezig is om de afstemming van de acties en de informatie-uitwisseling tussen de verschillende landen te faciliteren. De deelnemende lidstaten kunnen “speciale verzoeken” aan een andere lidstaat richten, meer bepaald om buitenlandse inspectiediensten te vragen informatie te verstrekken of een aanvullend onderzoek uit te voeren. Zo zullen in samenwerking met de diensten van de arbeidsinspectie van andere Europese landen verschillende onderzoeken naar economische uitbuiting worden opgestart. De uitwisseling van informatie blijft overigens niet beperkt tot de duur van die JAD-periode. Ook nadien zal er in zaken die lopen nog altijd informatie worden uitgewisseld.

Tijdens de JAD-actie van 2020 waren de verschillende controleacties in België (en ook in Nederland, in Frankrijk, in Duitsland en in het Verenigd Koninkrijk) gericht op nagelstudio's. Bij deze controles konden de inspecteurs rekenen op ondersteuning van de FOD Volksgezondheid.

In een zaak werden illegale schoonheidsproducten in beslag genomen. Gezamenlijke controles waren er ook in de land- en tuinbouwsector. Daarbij werd er overigens een drone ingezet. Op basis van die beelden kon op uitgestrekte oppervlaktes zoals boomgaarden precies worden bepaald waar de werkrachten aan de slag waren. Het gebruik van deze technologie vormt bij dat soort controles absoluut een meerwaarde. In totaal werden er toen op 39 werkplekken in heel België 78 werknemers en 45 zelfstandigen gecontroleerd. De werknemers werden grondig verhoord over hun werken leefomstandigheden en aangezien het vaak om buitenlandse werknemers ging, gebeurde dat met de hulp van beëdigde tolken. Tien van de 78 gecontroleerde werknemers werkten in het zwart en vier van hen hadden geen toelating om in België te werken.²⁸²

Tijdens de JAD-actie van 2021 lag de focus op het opsporen van economische uitbuiting van gedetacheerde derdelanders in de bouwsector.²⁸³ Tijdens de JAD-actie van 2022 heeft ECOSOC Brussel in het kader van de strijd tegen *child trafficking* deelgenomen aan controles binnen risicosectoren waarin minderjarigen economisch kunnen worden uitgebuit.²⁸⁴

2. Controles

Essentiële rol van de inspectiediensten

Controles binnen risicosectoren (carwashes, nachtwinkels, horeca, bouw, landbouw, nagelsalons, textiel, schoonmaak, huishoudpersoneel, ...) door de diensten van de sociale inspectie vormen de basis van de detectie van feiten van mensenhandel en van vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel.

De ECOSOC-directeur legde in de parlementaire commissie uit wat hun rol ter zake is:

“Het echte terreinwerk, namelijk het opsporen en het onderzoeken van mensenhandel onder de vorm van economische uitbuiting, gebeurt door onze ECOSOC-teams, ... De ECOSOC-teams werken samen met de politie

279 Naast ECOSOC, zijn ook de inspecteurs van de Algemene Directie Toezicht op de Sociale Wetten (TSW) bij de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg bevoegd voor mensenhandel.

280 Verslag namens de Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002 bijlage 4, p. 295 hoorzitting Peter Van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ.

281 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 133; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, p. 115.

282 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, p. 115.

283 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 134.

284 Zie ook de externe bijdrage van ECOSOC in het deel 3 rond data in dit verslag.

en de arbeidsauditeurs en stellen processen-verbaal op, maar bij de onderzoeken inzake mensenhandel hebben zij bij het verzamelen van bewijzen van het misdrijf bijzondere aandacht voor de belangen van potentiële slachtoffers van mensenhandel, die zij informeren over hun rechten en die ze proberen door te verwijzen naar de gespecialiseerde opvangcentra.”²⁸⁵

Aan de hand van cases kan er worden aangetoond hoe dat in de praktijk gebeurt en welke gevolgen dat heeft voor de slachtoffers. Daarbij zijn er voorbeelden van goede en slechte praktijken.

Voorbeeld *best practice*: horeca²⁸⁶

Tijdens een multidisciplinaire controle van een restaurant door de sociale inspectie bleek dat een Tibetaanse werknemer geen geldige identiteitsdocumenten had en niet ingeschreven was door zijn Pakistaanse werkgever. Tijdens het verhoor bleek dat hij economisch werd uitgebuit maar zichzelf niet als een slachtoffer beschouwde. De politie stelde een aanvankelijk proces-verbaal voor mensenhandel op en bracht hem in contact met PAG-ASA, het gespecialiseerde opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel in Brussel. De politie bracht hem van Brugge naar PAG-ASA, waar zijn vertrouwen werd gewonnen.²⁸⁷ Zo werd hij toch als slachtoffer van mensenhandel geïdentificeerd en kwam hij in het slachtofferstatuut terecht.

Uitbuitingssituaties detecteren door voldoende controles in risicosectoren waarvoor capaciteit vereist is.

Voorbeeld *bad practice*: nagelsalon

Het Essex-dossier²⁸⁸ bevatte een Brussels gevoegd dossier waarin er tijdens een multidisciplinaire controle in oktober 2018 een Vietnamees slachtoffer uit een nagelsalon werd geïntercepteerd. Het slachtoffer verklaarde dat hij van Vietnam op weg was naar Engeland via België en in afwachting van zijn overtocht naar Engeland in een nagelsalon werkte. Nadien kon het slachtoffer niet meer worden verhoord omdat hij verdwenen was nadat hij een bevel om het grondgebied te verlaten (BGV) had ontvangen.²⁸⁹

Myria onderstreepte in de parlementaire commissie het **detectieprobleem van deze slachtoffergroep zonder agency** bij de eerstelijnsdiensten die daarvoor de noodzakelijke capaciteit ontberen:

“Bij de detectie van Vietnamese slachtoffers die in nagelsalons of cannabisplantages werken, moeten de alarmbellen bij de eerstelijnsdiensten afgaan. Zij moeten dat als indicatoren van mensenhandel beschouwen. Ze moeten de vermoedelijke slachtoffers doorverwijzen naar gespecialiseerde centra mensenhandel ... De autoriteiten dienen ook heel goed te beseffen dat de eerstelijnsdiensten een essentiële rol spelen. Alleen zij kunnen die bijzonder kwetsbare slachtoffers detecteren en uit hun erbarmelijke situaties bevrijden. Dikwijls zitten ze opgesloten in *safehouses* of zijn zij werkzaam in uitbuitingssituaties. Daarvoor is het natuurlijk cruciaal dat de eerstelijnsdiensten de noodzakelijke middelen krijgen, wat momenteel een probleem is.”²⁹⁰

De uitbuitingssituaties kunnen maar worden gedetecteerd als er voldoende proactieve controles binnen de risicosectoren plaatsvinden.²⁹¹

De ECOSOC-directeur stelde in de parlementaire commissie dat er op dat vlak een probleem was: “Maar 25% van de in 2021

²⁸⁵ Verslag namens de Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002 bijlage 4, p. 295 hoorzitting Peter Van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ.

²⁸⁶ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 108.

²⁸⁷ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 34-35 en Bijzondere commissie mensenhandel en mensensmokkel aanbeveling 37.

²⁸⁸ Dit dossier werd opgestart na het smokkeldrama van 22-23 oktober 2019 in Essex (VK), waarbij negenendertig Vietnamese slachtoffers dood werden aangetroffen in een koelcontainer. Dat leidde in België tot veroordelingen voor mensensmokkel en criminele organisatie, maar in het dossier zijn er eveneens linken inzake mensenhandel aanwezig. Het Belgische Essex-dossier is gebaseerd op de twee *safehouses* van waaruit veel slachtoffers van het dodelijke smokkeltransport vertrokken zijn. Deze *safehouses* werden beheerd door de Vietnamese criminele organisatie. Meerdere Vietnamese smokkeldossiers uit Brussel en Brugge waarin deze *safehouses* met Vietnamese slachtoffers opdoken werden bij het Essex-dossier gevoegd; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 25-26; zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 3, punt 3.1.

²⁸⁹ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 29.

²⁹⁰ Verslag namens de Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002 bijlage 4, p. 295 hoorzitting Stef Janssens, Myria.

²⁹¹ *Ibid.*, Peter Van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ.

afgehandelde onderzoeken was het resultaat van een ECOSOC-initiatief, dus van een controle in risicosectoren. Dat lage aantal kan alleen worden opgetrokken als er meer systematisch en meer uitgebreid zou kunnen worden gecontroleerd in die risicosectoren.”²⁹²

Daarbij verwees hij naar de ontbrekende middelen qua personeel, wat sowieso problematisch is maar vooral een impact heeft op de bestrijding van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in Brussel en in Wallonië.²⁹³ Zijn voornaamste aanbeveling was dus duidelijk een verhoging van de **capaciteit van de ECOSOC-teams**.²⁹⁴ “De dramatische personeelstoestand in Brussel werd al geschetst, maar ook in de andere, voornamelijk Franstalige provincies is het probleem bijzonder groot. Luik heeft momenteel maar twee inspecteurs en een deeltijdse teamchef. Dat is ook het geval in Henegouwen. Ik kan u verzekeren dat economische uitbuiting en mensenhandel daar zeker voorkomen.”²⁹⁵

De continuïteit van de controles is nochtans essentieel om hun effectiviteit te garanderen. Als er veel controles gebeuren, dan verbetert de situatie. Bij verminderde aandacht van de inspectiediensten duiken de problemen opnieuw op. De parlementaire commissie heeft dat begrepen en daarvan een prioriteit gemaakt in haar aanbevelingen.

Daarnaast **moet bij de controles de focus verschuiven in functie van de evolutie van het fenomeen**. Zo stelden sommige sociaal inspecteurs tijdens hun controles een verschuiving vast van gedetacheerde werknemers naar alsmaar meer gedetacheerde zelfstandigen. De focus van de meeste sociaal inspecteurs ligt evenwel nog altijd op de controle van werknemers. Zo dreigen ze voorbij te gaan aan de economische uitbuiting van personen die zich in een juridisch zwakke positie bevinden omdat zij als zelfstandigen minder opeisbare rechten hebben. **Het is belangrijk om inspecteurs te sensibiliseren zodat ze ook bij de gedetacheerde zelfstandigen alert zijn voor mogelijke indicatoren van mensenhandel, zoals loon-, werk- en huisvestingsomstandigheden.**

Dat is zeker het geval binnen risicosectoren zoals de bouw waarin zich dikwijls problemen stellen op het vlak van veiligheid en arbeidsreglementering die kunnen leiden tot situaties van mensenhandel. Uit de interviews met de arbeidsauditoraten blijkt dat een arbeidsongeval met derdelanders als een indicator van mensenhandel wordt beschouwd. De parlementaire commissie heeft dat in haar eindrapport ook aanbevolen (aanbeveling 71). Voor de Brugse magistraten, die in 2018 een boek schreven over hun aanpak van mensenhandel dat als basismodel dient voor de parlementaire commissie (aanbeveling 60), vormt zelfs de **afwezigheid van een arbeidsongevallenverzekering** bij dergelijke arbeiders een indicatie van mensenhandel:

“Het is nuttig om te vermelden dat het nalaten om een arbeidsongevallenverzekering aan te gaan een van de sociaalrechtelijke inbreuken is die veelal gepaard gaat met mensenhandel. Slachtoffers van mensenhandel worden dikwijls in onveilige werkomstandigheden tewerkgesteld, terwijl er geen verzekering werd afgesloten. In deze omstandigheden kan Fedris overgaan tot het opleggen van de ambtshalve aansluiting.”²⁹⁶

In het Brugse transportdossier dat eerder in deze focus aan bod komt²⁹⁷, was dat in 2012 nog een probleem toen de Poolse werknemers moesten terugkeren naar hun thuisland indien zij medische verzorging nodig hadden. Dat bleek uit de verklaring van een van de Poolse slachtoffers die brandwonden had opgelopen tijdens de brand in de loods, waarvoor de hoofdbeklaagde als werkgever verantwoordelijk was.

Meerwaarde van de aanwezigheid van de politie bij controles

Tijdens multidisciplinaire controles zijn de politiediensten vanuit hun ondersteunende rol van een grote meerwaarde voor de sociale inspectiediensten. De politie garandeert de veiligheid van de inspecteurs, al hebben zij daarnaast elk hun eigen bevoegdheid en rollen die elkaar versterken.

²⁹² *Ibid.*

²⁹³ Zie deel 1, hoofdstuk 1.

²⁹⁴ De ECOSOC-directeur gaf hierover meer uitleg in de parlementaire commissie: “De capaciteit van de ECOSOC-teams is op dit ogenblik beperkt tot een bezetting van 39 inspecteurs niveaus A en B, 35,55 voltijdse equivalenten, verspreid over tien teams over het hele land. Dat zijn gespecialiseerde, heel gemotiveerde en heel gedreven inspecteurs die vaak al tien, soms twintig jaar dit soort onderzoeken doen. Het zijn dus mensen die een jarenlange expertise hebben opgebouwd ... Om voldoende aanwezigheid op het terrein te garanderen en voldoende capaciteit te hebben voor de detectie van uitbuitingssituaties, zijn evenwel 57 inspecteurs nodig”; zie ook de externe bijdrage van ECOSOC in het deel 3 met data van dit verslag.

²⁹⁵ Verslag namens de Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002 bijlage 4, p. 295 hoorzitting Peter Van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ.

²⁹⁶ J. Lorré (Ed.), F. De Ketelaere, F. Demeester, M. Manderick, “Mensenhandel en -smokkel, De weg naar een eengemaakte vervolging en berechting” in *Cahiers Antwerpen Brussel Gent*, Larcier 2018, p. 105.

²⁹⁷ Zie het hoofdstuk 2 van dit deel.

De federale gerechtelijke politie (FGP) van Brugge legde dat tijdens de hoorzitting in de parlementaire commissie uit aan de hand van een voorbeeld:

“Als de inspectie ter plaatse gaat voor een bedrijfscontrole en de aanwezige werkgever beïnvloedt de werknemers, dan krijgt men geen verklaring meer van die werknemers. Zij hebben schrik van die werkgever. Als de politie dan ook ter plaatse is, dan hebben wij **de bevoegdheid om die werkgever mee te nemen** en die zal dan een paar uur in de wachtzaal van de politie moeten zitten. Dat is van een grote meerwaarde, voor de inspectie omdat zij weet dat ze kan rekenen op de politie om dwang uit te oefenen, maar ook voor de slachtoffers die zien dat de politie ingrijpt en de werkgever aan de kant zet. Zo is er geen beïnvloeding meer door de werkgever. Daarnaast is de kennis van de inspectie enorm. Wat wij niet kennen, kent zij wel. Als men dus samen op pad gaat, heeft men een ruime bevoegdheid en meer kennis. Zij mag ook bepaalde zaken doen die wij niet mogen, bijvoorbeeld de werkplaatsen betreden. Ik kan niet zomaar ergens binnenstappen, zij wel. We mogen wel **meegaan als sterke hand. Zodra wij op een legale manier binnen zijn, kijken wij of we bepaalde bevoegdheden kunnen uitoefenen.**”²⁹⁸

3. Bestuurlijke aanpak²⁹⁹

In Brugge betrekken de magistraten diverse inspectiediensten (sociaalrechtelijk, de fiscus, stedenbouw, het voedselagentschap) bij de multidisciplinaire controles om zoveel mogelijk informatie te verzamelen.³⁰⁰ **Meerdere arbeidsauditeurs hebben tijdens interviews gepleit voor een maximale informatiedoorstroming van alle inspectie- en overheidsdiensten op het terrein.** Voor de parlementaire commissie zijn informatie-uitwisseling en coördinatie tussen alle inspectiediensten dan ook noodzakelijk (aanbeveling 36).

Hoe kan een bestuurlijke aanpak helpen bij een gerechtelijke aanpak in het kader van de detectie van feitelijke situaties van mensenhandel? Er zijn veel

bestuurlijke inspectie- en overheidsdiensten die geen bevoegdheid hebben inzake mensenhandel maar tijdens hun controles en interventies wel als ogen en oren kunnen fungeren om mogelijke uitbuitingssituaties op te merken. Meerdere Vlaamse arbeidsauditeurs hebben tijdens hun interviews gepleit voor een **toekomstvisie waarbij de bestuurlijke handhaving en de gerechtelijke aanpak hand in hand gaan.** De bestuurlijke handhaving moet een rol spelen op het vlak van informatie-uitwisseling waarbij zoveel mogelijk overheidsdiensten gegevens doorgeven die nuttig kunnen zijn voor de detectie van mensenhandel. In sommige provincies zijn de ARIEC's³⁰¹ daarbij betrokken. Op Europees niveau bestaat hiervoor het ENAA (*European Network on the Administrative Approach tackling serious and organised crime*).³⁰²

Volgens de magistraten heeft dat in de praktijk al resultaten opgeleverd.

Voorbeelden van best practices: brandweer en dienst bevolking

De brandweer, die geen enkele bevoegdheid inzake mensenhandel heeft, had bij een van haar interventies vastgesteld dat een derdelander op de grond sliep in een restaurant en had die informatie aan de overheid doorgegeven, wat leidde tot een controle en een onderzoek naar mensenhandel. Een ander voorbeeld betrof een dienst bevolking die bij de inschrijving van een groep Moldaviërs had vastgesteld dat de betrokkenen vergezeld werden door een mogelijke koppelbaas. Die gedroeg zich verdacht door zijn controlerende houding. Een groot dossier inzake mensenhandel met sociale dumping werd gedetecteerd op basis van een controle en de alertheid van de Vlaamse arbeidsinspectie.

Door controles uit te voeren en loodsen te laten sluiten via een bestuurlijke tussenkomst van de wooninspectie, kunnen opdrachtgevers of werkgevers worden verplicht om werkrachten goede slaapvoorzieningen te bieden. Daarom wordt de gewestelijke wooninspectie

298 Verslag namens de Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002 bijlage 4, p. 295 hoorzitting federale gerechtelijke politie Brugge.

299 Zie de externe bijdrage bij deze focus voor een definitie van de bestuurlijke aanpak: een bestuurlijke aanpak van zware en georganiseerde criminaliteit bestaat uit het voorkomen van het faciliteren van illegale activiteiten, door criminelen het gebruik van de legale bestuurlijke infrastructuur te ontzeggen, alsmede het opzetten van gecoördineerde interventies (*“working apart together”*) om zware en georganiseerde criminaliteit en problemen op het vlak van openbare orde te verstoren en te onderdrukken.

300 J. Lorré (Ed.) F. De Ketelaere, F. Demeester, M. Manderick, *op. cit.*, p. 55.

301 Zie de externe bijdrage bij deze focus.

302 Voor meer uitleg zie de website [European Network on the Administrative Approach](#).

nauw betrokken bij de controles in verschillende arrondissementen, waaronder Brugge.³⁰³

Voorbeelden van best practices: samenwerking met de wooninspectie

In verschillende dossiers rond mensenhandel heeft de wooninspectie een rol gespeeld. In het **Brugse transportdossier** dat eerder in deze focus aan bod komt³⁰⁴, had de wooninspectie al voor de dodelijke brand bestuurlijke handelingen gesteld. Begin 2012 stelde de gemeentesecretaris immers een huisvestingsambtenaar aan om een kwaliteitsonderzoek te verrichten naar aanleiding van een vermoeden van overbezetting van het pand door buitenlandse werknemers. De hoofdbeklaagde had rond die kwestie verstopperij gespeeld met de gemeente. Hij had gelogen over wie er aanwezig was en steevast foutieve namen doorgegeven.

In het **dossier rond kippenkwekerijen** dat verderop aan bod komt³⁰⁵, heeft de onderzoeksrechter een huiszoeking gevorderd in een pand dat onderverhuurd werd door de hoofdbeklaagde aan zijn uitgebuite arbeiders. De wooninspectie betrad samen met de FGP het pand en stelde meerdere gebreken vast, wat leidde tot een onbewoonbaarverklaring van de burgemeester.

Het **sensibiliseren van de gewestelijke inspectiediensten** rond de indicatoren van mensenhandel **kan van een grote meerwaarde zijn in de strijd tegen mensenhandel**. De parlementaire commissie gaat daarin nog een stap verder en beveelt aan om ook de gewestelijke arbeidsinspecteurs een bevoegdheid inzake mensenhandel te geven (aanbeveling 36). De gewesten zijn dan ook bevoegd voor een aantal materies zoals huisvesting en de controle daarvan. Dat wordt op verschillende manieren ingevuld en gereguleerd, wat een impact heeft op de werking van onder meer de wooninspectie. Zo moet in Wallonië de wooninspectie de betrokkene er op voorhand over

informerend dat er een controle zal plaatsvinden. In Vlaanderen is dat niet het geval.

Voor meerdere arbeidsauditeurs mag deze sensibilisering op een ruimere schaal plaatsvinden. In dat verband verwijzen ze naar OCMW's, artsen, notarissen, gerechtsdeurwaarders, ... maar ook naar de bekende actoren zoals de wegpolitie, de wooninspectie, de brandweer, wijkinspecteurs, de dienst bevolking en de economische inspectie. Deze personen komen op veel plaatsen en zien veel mensen. Zij beschikken soms over info die interessant kan zijn. Als de informatie bij het arbeidsauditoraat terechtkomt, kan dat nog altijd oordelen of het al dan niet om mensenhandel gaat en de gepaste maatregelen nemen. Dat was het geval in een dossier dat opgestart werd nadat bankpersoneel aan de loketten een verdachte uitbuitingssituatie had vastgesteld en de politie had verwittigd.³⁰⁶

Voor sommige arbeidsauditeurs in Vlaanderen kan deze bestuurlijke aanpak ook in het kader van het vergunningsbeleid een belangrijk wapen zijn in de strijd tegen mensenhandel. Antwerpen en Limburg hebben een vergunnings- en handhavingsbeleid dat hiervoor kan worden toegepast. Volgens de magistraten werkt dat goed en kunnen zo veel zaken preventief worden aangepakt zodat een repressieve aanpak van het arbeidsauditoraat kan worden vermeden. Daarrond werden er protocollen afgesloten tussen het auditoraat, het parket en de gemeente. In Antwerpen krijg je niet zomaar een vergunning voor een carwash en de voorwaarden voor die vergunning worden bovendien gecontroleerd. Indien nodig wordt de vergunning ingetrokken of de zaak verzegeld. In Limburg is er eveneens een beleid rond een bestuurlijke aanpak in de tuinbouw dat prima functioneert met controles op huisvesting door gemeenten, de wooninspectie en de brandweer. Bij een vermoeden van mensenhandel wordt het ECOSOC-team erbij gehaald.

In West-Vlaanderen wordt de bestuurlijke aanpak altijd in overleg met de gerechtelijke instanties gehanteerd:

“Maar ook in het kader van mensenhandel kan de aanpak ruimer zijn dan alleen de klassieke strafrechtelijke opsporing en vervolging. Vooreerst is er de bestuurlijke

Het sensibiliseren van gewestelijke inspectiediensten kan een grote meerwaarde zijn in de strijd tegen mensenhandel.

303 J. Lorré (Ed.), F. De Ketelaere, F. Demeester, M. Manderick, *op. cit.*, p. 51: “Ten slotte wordt ook de wooninspectie tijdens controles geconfronteerd met huisvestingssituaties waarbij buitenlandse arbeidskrachten samenwonen. ... Om die reden wordt er door de lokale en federale politie geregeld voor geroepen om niet alleen samen met de diensten van de sociale inspectie, maar ook met de wooninspectie controles uit te voeren.”

304 Zie het hoofdstuk 2 in de focus van dit verslag.

305 Zie de analyse van deze zaak in het hoofdstuk rond de dossieranalyse in dit jaarverslag: deel 2, hoofdstuk 2, punt 2.

306 Zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag, punt 2.2.3.: Corr. West-Vlaanderen, Brugge, 8 april 2022, 17e k.

handhaving, ... waarbij artikel 134*quinquies* van de Nieuwe Gemeentewet³⁰⁷ in het bijzonder kan worden vermeld. Belangrijk daarbij is dat een overleg met de gerechtelijke instanties werd geïnstalleerd: om belemmeringen van het strafrechtelijk onderzoek te vermijden, zal de burgemeester zijn intentie om een bepaalde inrichting te sluiten meedelen aan de procureur des Konings en hem vragen of daartoe enig bezwaar bestaat. Zo werden er in West-Vlaanderen al diverse uitbatingen door de respectieve burgemeesters gesloten na consultatie van het parket. Voorts kan een (evenzeer bestuurlijk) vergunningsbeleid ervoor zorgen dat uitbatingen binnen bepaalde sectoren in orde zijn vooraleer er met de uitbating wordt gestart.”³⁰⁸

Door de multidisciplinaire aanwezigheid en verschillende expertise van diverse diensten bij de controles kan de arbeidsauditeur alle puzzelstukken samenleggen om de keuze voor vervolging te bepalen.

Het West-Vlaamse model impliceert dat politie- en inspectiediensten allemaal zowel de parketmagistraat als de arbeidsauditeur beschouwen als een mogelijke gesprekspartner bij een dossier van economische uitbuiting.³⁰⁹ Zo is de Brugse FGP-sectie mensenhandel en -smokkel ook gespecialiseerd in economische uitbuiting. Door die multidisciplinariteit kunnen de eerstelijnsdiensten op basis van de aanwezige indicatoren de verschillende opties nagaan. Alle diensten hebben hun eigen expertise en mogelijkheden. Ze kennen elkaar en spreken af om op het terrein samen te werken. Op die manier is er voldoende personeel ter plaatse zodat dat probleem zich in West-Vlaanderen niet echt stelt. Momentum is heel belangrijk om bewijzen te verzamelen en deze multidisciplinariteit bevordert dat. Bij het auditoraat komt dat allemaal samen, waardoor het beeld van het onderzoek veel ruimer is. Nadien worden alle puzzelstukken samengelegd en maakt het arbeidsauditoraat zijn strategische keuze voor vervolging op basis van de verkregen informatie.

4. Geïntegreerde aanpak

Op het vlak van de visies en de samenwerkingsverbanden tussen de verschillende politiediensten en de diverse federale en regionale inspectiediensten zijn er enorme verschillen tussen de regio's in België. In West-Vlaanderen is er sprake van een sterk geïntegreerde samenwerking en dat is volgens de magistraten ook in Antwerpen grotendeels het geval.

De parlementaire commissie citeert in haar aanbeveling 60 het **West-Vlaamse model als een best practice van een geïntegreerde aanpak van het arbeidsauditoraat, het parket en de eerstelijnsdiensten** met gezamenlijke controles en een gelijktijdige toetsing van de wetgeving op het vlak van mensenhandel en het sociaal strafrecht. Indien nodig moet de FGP bij deze controles onmiddellijk dwangmaatregelen kunnen treffen, zoals inbeslagnames – na de onmiddellijke berekening van de vermogensvoordelen door de inspectie –, zodat lonen die niet correct worden betaald nog altijd in rekening kunnen worden gebracht.

In verschillende regio's, waaronder Luik en Brussel, heeft de FGP onvoldoende capaciteit om een rol te spelen in de strijd tegen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. In Charleroi bestaat er zelfs geen FGP-cel mensenhandel meer. De beleidskeuzes van de parketten en de auditoraten zijn op dat vlak eveneens relevant. Dat alles leidt tot een andere aanpak en *de facto* tot een ander resultaat in de beeldvorming binnen deze regio's.³¹⁰

De getuigenis van de FGP Brussel in de parlementaire commissie sprak alvast boekdelen:

“Welke initiatieven zijn er genomen op het vlak van economische uitbuiting? Jarenlang heb ik daarvoor geen vaste capaciteit gehad. Als noodoplossing werden die dossiers wel ergens toebedeeld. Maar zo ontwikkel je geen kennis, geen specialisatie, geen band met de inspectiediensten of het arbeidsauditoraat. Nochtans is die samenwerking heel belangrijk.”³¹¹

Om in grote dossiers inzake mensenhandel onderzoeken grondig te voeren, hebben de arbeidsauditeurs ook de medewerking van de politiediensten nodig die daarvoor

307 Dit artikel verleent de burgemeester een bijzondere politionele bevoegdheid. Hij kan namelijk een inrichting tijdelijk sluiten wanneer er ernstige aanwijzingen zijn dat die wordt gebruikt voor mensensmokkel en mensenhandel. Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, p. 27.

308 J. Lorré (Ed.), F. De Ketelaere, F. Demeester, M. Manderick, *op. cit.*, p. 50.

309 *Ibid.*, p. 49.

310 Zie deel 1, hoofdstuk 1.

311 *Verslag namens de Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002 bijlage 4, p. 295 hoorzitting federale gerechtelijke politie Brussel.

de capaciteit hebben. Indien dat in bepaalde regio's niet het geval is, zal dat daar resulteren in een beeldvorming van vooral – of zelfs uitsluitend – kleine dossiers.³¹²

Net zoals in West-Vlaanderen werkt een team van de FGP Antwerpen normaal ook voor het arbeidsauditoraat. Momenteel stelt er zich wel een capaciteitsprobleem omwille van het grote "Sky ECC"-drugsonderzoek. **In Gent werden speciaal MOTEM's³¹³ (multidisciplinaire onderzoeksteams) opgezet voor de grote dossiers, wat een voorbeeld van een best practice is.** MOTEM's zijn de multidisciplinaire onderzoeksteams waarbij de federale gerechtelijke politie (FGP) en de diensten van de sociale inspectie samen grote dossiers van georganiseerde sociale fraude aanpakken. De verschillende luiken van het onderzoek die iedereen aanbelangen vormen dan het voorwerp van een MOTEM-onderzoek. Daarvoor worden er dan geregeld bijeenkomsten met de verschillende diensten georganiseerd, om de stand van zaken in die dossiers te bespreken.

5. Opstart onderzoek

Naast de controles vormen de klachten van mogelijke slachtoffers en de meldingen van buurtbewoners bij de politie of van betrokkenen bij de gespecialiseerde centra, bij het meldpunt mensenhandel of bij de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD) via hun meldpunt oneerlijke concurrentie de basis voor de start van een onderzoek. Op basis daarvan probeert de magistraat de nodige informatie te verzamelen via de inspectiediensten (en de politie). Afhankelijk van het type dossier worden er verschillende onderzoeksmaatregelen getroffen. Volgens de magistraten is het belangrijk om op het juiste moment bewijzen te verzamelen, anders kan het momentum voorbij zijn. Tolken spelen daarbij een niet te onderschatten rol, want de verhoren van slachtoffers zijn cruciaal in deze dossiers. Een tolk kan slachtoffers geruststellen. Ze dragen geen uniform en hebben vaak dezelfde roots, wat vertrouwen kan wekken bij de slachtoffers. Het probleem is wel dat ze niet altijd beschikbaar zijn.

Bij dossiers rond detachering en/of sociale dumping worden kortstondige observaties opgestart door

sommige arbeidsauditeurs om bijvoorbeeld na te gaan waar de werkrachten slapen. Een operatie wordt dan ook zo gepland dat de eerstelijnsdiensten op verschillende plaatsen tegelijk moeten binnenvallen om een maximaal verrassingseffect tegenover de uitbouter te bekomen. In dergelijke grotere dossiers is de medewerking van de FGP vereist, ook voor onderzoeken van sociale media. Foto's en berichten van gsm's worden geanalyseerd om informatie in te winnen over de verantwoordelijken. In een bepaald dossier heeft de politie zelfs eens met een helikopter overgevlogen (bijzondere opsporingsmethode) om te controleren of personen in een bestelwagen sliepen.

Het is voorts **belangrijk dat er bij andere criminele feiten aandacht wordt besteed aan mogelijke indicatoren van mensenhandel.**

Voorbeelden:

Zo werd het **dossier rond een champignon-kwekerij³¹⁴** opgestart na de vaststelling van winkeldiefstallen. Daarnaast kunnen vaststellingen van criminele feiten mee aanleiding geven tot latere controleacties. Dat bleek in een **dossier van dag- en nachtwinkels** waarin naar aanleiding van een opsporingsonderzoek van een diefstal door de politie werd vastgesteld dat een persoon illegaal tewerkgesteld was in een winkel. Dat bleek uit de eerste opzoekingen in databanken. Ongeveer een jaar later vonden er nog controles plaats.³¹⁵

Uit de interviews bleek daarnaast dat er op basis van opzoekingen in het Kadaster kon worden vastgesteld dat een uitbater van een nachtwinkel die zijn personeel uitbuitte nog meer winkels en slaappleatsen in eigendom had. Na controles bleek dat deze uitbater een systeem had opgezet waarbij hij zijn personeel van de ene winkel naar de andere overplaatste om hen uit te buiten. Sindsdien worden daar systematisch opzoekingen in het Kadaster uitgevoerd om dergelijke patronen op het spoor te komen.

Opzoekingen in databanken kunnen dus tot de opstart van een onderzoek leiden. Zo werd er

³¹² Zie deel 1, hoofdstuk 1.

³¹³ VRT NWS, *Gent vraagt regering om bedrijven die meedoen aan sociale uitbuiting via onderaannemers harder aan te pakken.*

³¹⁴ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 85; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 30; Hof van beroep Gent, 19 januari 2017, 3e k.; Corr. West-Vlaanderen, afdeling Kortrijk, 10e k., 16 februari 2015; *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, Schakels verbinden*, pp. 117-118. De beslissingen zijn ook beschikbaar op de [website van Myria](#).

³¹⁵ Zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag, punt 2.2.6.; Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 7 december 2022, k. G29 en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

een **transportdossier** opgestart nadat de FGP via openbare bronnen en via overheidsdatabanken verdere inlichtingen had ingewonnen over een buitenlandse vennootschap en daarop controles had uitgevoerd.³¹⁶

Opzoekingen in databanken kunnen daarnaast een **bijkomend hulpmiddel vormen voor een netwerkanalyse**. Door informatie uit verschillende databanken te koppelen, kan een crimineel netwerk worden ontdekt, zelfs al leek het aanvankelijk om verschillende kleine dossiers te gaan. Zo werden er bij de analyse van een **grootschalig carwashdossier**³¹⁷ malafide constructies vastgesteld waarachter enkele spilfiguren van de criminele organisaties schuilgingen. Meermaals werden de maatschappelijke zetels van de firma's verplaatst naar andere regio's waarbij stromannen werden gebruikt. Dezelfde Afghaans-Pakistaanse zaakvoerders doken op bij diverse firma's, telkens in een andere combinatie, zoals carwashes, benzinstations, telefoonshops of nachtwinkels. De zaken stevenden na een tijdje af op een frauduleus faillissement. In een van de carwashdossiers uit de rechtspraakanalyse was er eveneens sprake van een kluwen van vennootschappen, maar in die casus kwam het tot een vrijspraak.³¹⁸ In het dossier uit de pluimveesector dat besproken wordt bij de dossieranalyse was er eveneens sprake van dergelijke constructies met vennootschappen.³¹⁹

6. Ketenaanpak

Volgens verschillende arbeidsauditeurs kunnen sociale dumping en mensenhandel hand in hand gaan. Sommigen investeren veel in onderzoeken naar sociale dumping, waardoor de eventuele link met mensenhandel zichtbaar kan worden. Momenteel lopen in dat verband meerdere grote onderzoeken naar bekende internationale firma's. De parlementaire commissie doet in haar rapport meerdere aanbevelingen over de aanpak van detacheringscarrousel (66) en sociale

Sociale dumping en mensenhandel kunnen hand in hand gaan en kunnen worden bestreden via de ketenaanpak.

dumping (67) en over het sensibiliseren van grote bedrijven daarrond (69.1).

Sommige magistraten waarschuwen dat ook keurige bouwbedrijven en firma's uit arbeidsintensieve sectoren zich schuldig maken aan sociale dumping die verband houdt met mensenhandel waarbij detacheringconstructies, onderaannemers en postbusvennootschappen worden gebruikt. Er wordt met dermate veel onderaannemers gewerkt dat het uiteindelijk niet meer duidelijk is wie er verantwoordelijk is. Op woonkosten en loonkosten kan je momenteel nog besparen, op bouwmaterialen niet meer. In de ergste gevallen gaat deze tewerkstelling gepaard met huisvesting in omstandigheden beneden de menselijke waardigheid.³²⁰

De magistraten hebben verduidelijkt hoe deze firma's kunnen afglijden richting mensenhandel:

“Voor de daders gaat het dikwijls om niet meer dan een economische kosten-batenanalyse, waarbij de uitgaven of kosten verbonden aan de productiefactor arbeid zoveel mogelijk worden gedrukt ten gunste van omzet- of winstmarges. Dergelijke toestanden zijn niet alleen marktverstoring, ze leiden ook tot oneerlijke concurrentie waardoor bonafide ondernemingen uit de markt worden geprijsd. Niet zelden bevatten dossiers rond sociale dumping ook aspecten van mensenhandel, inzonderheid wanneer het miskennen of terugschroeven van de beschermende regels van het arbeidsrecht of de sociale zekerheid, of de arbeids- en huisvestingscontext, de limieten van de menselijke waardigheid opzoekt of overschrijdt.”³²¹

Voor de magistraten **kan de ketenaanpak daarvoor een belangrijk** middel zijn. Ze willen zich niet alleen op de kleine garnalen richten. Hun doel is om zo hoog mogelijk te klimmen op de ladder van de ketenaansprakelijkheid wat een zwaardere bewijslast tot gevolg heeft. Hoe hoger op de ladder van de keten, hoe zwaarder de bewijslast valt en hoe vaker de opdrachtgever juridisch beter ingedekt

316 Zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag, punt 2.2.2.: Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 10 maart 2022, k. B17 en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

317 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, pp. 49-51.

318 Zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag, punt 2.2.5.: Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 5 januari 2022, k. G29 en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

319 Zie de analyse van deze zaak in het hoofdstuk rond de dossieranalyse in dit jaarverslag: deel 2, hoofdstuk 2, punt 2.

320 J. Lorré (Ed.) F. De Ketelaere, F. Demeester, M. Manderick, *op. cit.*, p. 8. Deze divergentie (loondivergentie met Centraal- en Oost-Europa) nodigt sommige (Belgische) ondernemingen uit om figuurlijk te gooichelen met vennootschapsrechtelijke constructies, maatschappelijke zetels en vestigingsadressen, postbussen en minimale infrastructuur, en sociaal statuut. Op die manier worden buitenlandse arbeidskrachten soms via kunstmatige constructies of ronduit frauduleuze ingrepen in België tewerkgesteld, zonder dat het toepasselijke arbeidsrecht, het socialezekerheidsrecht en de daarbij geboden bescherming worden gerespecteerd. In de ergste gevallen gaan dergelijke gevallen van sociale fraude hand in hand met een tewerkstelling en huisvesting in omstandigheden beneden de menselijke waardigheid, waardoor er evenzeer sprake kan zijn van mensenhandel door economische uitbuiting.

321 *Ibid.*, p. 73.

is. Vooral de prijsbepaling is belangrijk. Als er te weinig betaald wordt, is het duidelijk. Maar vaak zijn er geen uurlonen en wordt er per opdracht gewerkt, wat moeilijker te achterhalen valt.

Meerdere magistraten pleiten voor meer juridische regelgeving rond de hoofdelijke aansprakelijkheid van de opdrachtgevers. Dat kwam ook al aan bod in de aanbevelingen van eerdere jaarverslagen en in het Nationale Actieplan Mensenhandel.³²² Dat zou gekoppeld kunnen worden aan regelgeving rond *due diligence*.³²³

Het **concept van mededaderschap**³²⁴ in het kader van mensenhandel is volgens meerdere arbeidsauditeurs **essentieel om hoger in de keten te raken**. De opdrachtgever moet “wetens en willens” handelen. Daarover bestaat al rechtspraak dankzij dossiers rond mensenhandel in de toiletsector³²⁵, waarbij de opdrachtgever door controles van de diensten van de sociale inspectie op de hoogte was van de uitbuitingssituatie. De interpretatie van de rechtbank over mededaderschap in deze zaak was belangrijk: “Mededaderschap in de zin van artikel 66 van het Strafwetboek vereist alleen dat de mededader wetens en willens zijn medewerking verleent aan het door de dader gewilde misdrijf. Het voor deelneming vereiste opzet is ook aanwezig wanneer de dader wetens en willens een gedraging verricht zonder dat hij de bedoeling heeft daardoor aan een welbepaald misdrijf deel te nemen, maar waarbij hij zich bewust is van het risico daartoe, en dat risico aanvaardt.”³²⁶

De magistraten slagen er niet altijd in om de malafide rol van de opdrachtgever aan te tonen, maar moeten proberen te bewijzen dat de opdrachtgever op de hoogte was van de slechte omstandigheden. Het auditoraat moet dus bewijzen dat de opdrachtgever op de hoogte was (van de lonen, de huisvesting, de abnormaal lage prijzen). Zo kan volgens een magistraat het feit dat een betrokken firma al veroordeeld is geweest voor terbeschikkingstelling en “postbusbedrijven” een

mogelijk bewijselement zijn van dat aspect “wetens en willens”.

Een **systeem van verplichte zelfregulering met rapportageverplichtingen**³²⁷ zou kunnen helpen om bij eventuele latere vaststellingen van mensenhandel toch dat aspect “wetens en willens” in het kader van mededaderschap te bewijzen. Daarbij zouden audits een rol kunnen spelen. In het Brugse transportdossier dat in deze focus als voorbeeld aan bod komt³²⁸, vroeg de opdrachtgever een consultancybedrijf om een audit uit te voeren. Bij die audit werden zware afwijkingen vastgesteld, waarna correctie maatregelen werden geëist en die werden genomen. Dat kan als inspiratie dienen voor het opzetten van een zelfreguleringsstelsel.

Zo zou het mogelijk kunnen worden om via zelfregulering bepaalde controlesystemen te ontwikkelen zodat de opdrachtgever achteraf niet meer kan ontkennen dat hij op de hoogte was van de mistoestanden. In het kader van een verplicht zelfreguleringsstelsel zou een opdrachtgever die een onderaannemer wenst aan te stellen een consultancybureau moeten vragen om daarover een uitvoerige audit uit te voeren. Bij deze audit zou de onderaannemer moeten worden doorgelicht in het licht van de bestaande regelgeving op het vlak van veiligheid, huisvesting, jaarbalansen en minimumbarema's. De consultancybureaus hebben in dat geval ook een verantwoordelijkheid voor het opstellen van zorgvuldige audits.

Er bestaat in meerdere landen al regelgeving rond *due diligence* met diverse rapportagesystemen die beschikbaar zijn op websites.³²⁹ In dat kader kan de publicatie van deze audits op de website van de opdrachtgever of toezichthouder worden verplicht. Indien er feiten van mensenhandel worden vastgesteld bij de onderaannemer terwijl de opdrachtgever dat genegeerd heeft in de audits of rapportage/publicatie daarvan, dan zou op basis van het aspect “wetens en willens” het mededaderschap van de opdrachtgever kunnen worden bewezen.

322 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, p. 131; *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2011. Het geld dat telt*, pp. 70-71 en 143; Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2015-2019*, p. 11.

323 Zie deel 1, hoofdstuk 3.

324 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2005, “Het Belgische mensenhandelbeleid: gewikt en gewogen”*, p. 27.

325 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2015, Schakels verbinden*, pp. 81-82; Corr. Gent, 5 november 2012; voor uitleg over het dossier, zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, pp. 46-48.

326 Corr. Gent, 5 november 2012; De rechtbank concretiseerde dat verder in haar vonnis: “De rechtbank was van mening dat verschillende elementen uit het dossier aantoonde dat de opdrachtgever met kennis van zaken de ogen had gesloten voor de wijze waarop zijn onderaannemer zijn personeel tewerkstelde. De rechtbank oordeelde dat de kennis van de opdrachtgever dat zijn onderaannemer buitenlandse werkkrachten tewerkstelde via het zelfstandigenstatuut, zonder zich ervan te vergewissen of dat statuut regelmatig was, en zonder enige zekerheid dat correcte arbeidsvoorwaarden op het vlak van arbeidsduur en loon werden toegepast, inhield dat hij bewust een risico nam, en dat hij aanvaardde dat zijn samenwerking met de onderaannemer tot een tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten zonder naleving van de toepasselijke regels (zoals die inzake arbeidskaarten en sociale zekerheid) en zonder de eerbiediging van minimumregels inzake arbeidsduur en loon zou leiden.”

327 Zie *California Supply Chain Act* en impactstudies hierover in A.A. Aronowitz, *Regulating business involvement in labor exploitation and human trafficking*, *Labor and Society*, 2019:22, pp. 145-164, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/wusa.12372>.

328 Zie het hoofdstuk 2 van dit deel.

329 Zie deel 1, hoofdstuk 3; A.A. Aronowitz, *op. cit.*, pp. 145-164, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/wusa.12372>.

Bij de ketenaanpak moet er eveneens aandacht zijn voor het financiële onderzoek op basis van het principe “*follow the money*”. Dat maakt die dossiers vaak complexer, omdat grote firma’s alle mogelijke procedures uitputten om hun vermogen te beschermen. Volgens een magistraat zijn de opdrachtgevers vaak Belgische bedrijven. Indien het onderzoek ver genoeg gaat op de ketenladder dan kunnen er doorgaans goederen worden teruggevonden om in beslag te nemen. Een bijkomend effect is dat zoiets een signaalfunctie heeft naar andere Belgische bedrijven. Die worden zo aangespoord om te controleren met welke onderaannemers zij samenwerken.

Bij ketenaanpak aandacht hebben voor het financieel onderzoek op basis van het principe follow the money.

wordt ingezet. In West-Vlaanderen³³³ ligt dat mee aan de basis van hun aanpak, zoals ook aangegeven in de parlementaire commissie (aanbeveling 60). Een financieel onderzoek gebeurt eveneens met rogatoire commissies die worden ingezet om in het buitenland te “plukken”.³³⁴ Zoiets maakt het dossier complexer met langdurige procedures waarbij er wel moet worden opgepast voor de overschrijding van de redelijke termijn.

Daarnaast vormt de berekening van het vermogensvoordeel een relevant aspect van elk financieel onderzoek. De ECOSOC-directeur legde dat uit in de parlementaire commissie

mensenhandel:

“In datzelfde kader berekenen de inspecteurs geregeld de vermogensvoordelen, op verzoek van de arbeidsauditeurs. Zij berekenen het vermogensvoordeel dat de werkgever heeft verworven door de illegale tewerkstelling en de uitbuiting van slachtoffers, met name niet-betaalde lonen, en niet-aangegeven en niet-betaalde sociale zekerheidsbijdragen.”³³⁵

De ECOSOC-directeur gaf een voorbeeld van het belang van een financieel onderzoek voor de schadevergoeding die naar het slachtoffer gaat, wat ook wordt onderstreept in een evaluatiestudie van het Nationaal Actieplan (NAP) “Ondernemingen en mensenrechten”³³⁶:

“In dit kader is het interessant om te verwijzen naar een recente gerechtelijke uitspraak in het dossier van ECOSOC Brussel omtrent de uitbuiting van een huishoudhulp door een hoge functionaris van de Europese Commissie. De woning van die dader werd verbeurdverklaard en de strafrechter besliste dat de opbrengst prioritair moest worden gebruikt voor de schadevergoeding van het slachtoffer. Dat is een erg uitzonderlijk vonnis, zowel nationaal als internationaal. Het is evenwel een gerechtelijke uitspraak in eerste aanleg, dus er kan nog een beroepsprocedure volgen. Toch bevat het vonnis een bijzonder interessante motivering. Het vermeldt bijvoorbeeld dat het misdrijf, de uitbuiting, plaatsvond in die woning en dat dit als

7. Financiële aanpak

In Myria’s jaarverslag van 2019 kwam het belang van een financieel onderzoek al ruim aan bod voor de compensatie van het slachtoffer, de netwerkanalyse en de financiële drooglegging van criminele netwerken.³³⁰ De parlementaire commissie besteedt daaraan eveneens aandacht en heeft aanbevelingen geformuleerd op het vlak van het principe “*follow the money*” en een internationale aanpak (aanbeveling 13 en 23).

De ECOSOC-directeur haalde dat aan in de parlementaire commissie:

“Onze inspecteurs zijn tijdens hun controles alert voor de aanwezigheid van activa die in aanmerking komen voor inbeslagname. Arbeidsauditeurs verzoeken ons ook geregeld om alert te zijn zodat bij duidelijke indicaties van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting er al in een vroege fase activa, waardevolle goederen dus, in beslag kunnen worden genomen. Tijdens controles wordt daarover vaak gecommuniceerd tussen de inspecteurs die de actie leiden en de arbeidsauditeur.”³³¹

Sommige magistraten benadrukken daarbij het belang van samenwerking met de “kaalplukcel”³³² van de politie die in grotere dossiers systematisch vanaf het begin

330 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 71.

331 Verslag namens de Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002 bijlage 4, p. 295 hoorzitting Peter Van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ.

332 Het woord plukteam komt van het Nederlandse woord kaalplukken, wat letterlijk het financieel plukken van criminelen betekent. De term is afkomstig van de kaalplukwetgeving inzake inbeslagname en verbeurdverklaring van goederen van criminelen. Het kaalplukteam is belast met de opmaak van de inventaris van een crimineel vermogen met het oog op een latere inbeslagname.

333 J. Lorré (Ed.), F. De Ketelaere, F. Demeester, M. Manderick, *op.cit.*, p. 91.

334 Zie de analyse van deze zaak in het hoofdstuk rond de dossieranalyse in dit jaarverslag: deel 2, hoofdstuk 2, punt 2.

335 Verslag namens de Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002 bijlage 4, p. 295 hoorzitting Peter Van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ.

336 Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2021-2025*, p. 23; Final report of the NBA on Business & HR - Belgian NBA Business and Human Rights (nationalbaselineassessment.be).

gevolg had dat de woning verbeurdverklaard kon worden.”³³⁷

8. COL-vergaderingen

De parlementaire commissie mensenhandel vraagt in haar aanbevelingen om in alle gerechtelijke arrondissementen een COL-vergadering mensenhandel³³⁸ te organiseren (aanbeveling 19). In meerdere arrondissementen werden er geen COL-vergaderingen meer georganiseerd. Uit de interviews bleek dat sommige sprekers dat betreurden omdat zo iets belangrijk is voor de persoonlijke contacten. Anderen stelden dat ze via andere arrondissementale vergaderingen³³⁹ voldoende contacten konden leggen.

Er is overigens nauwelijks of geen overleg tussen de arbeidsauditoraten in Vlaanderen, Brussel en Wallonië – wat door sommige Franstalige magistraten openlijk werd betreurd. Een **uitwisseling van best practices** op nationaal niveau zou op dat vlak een meerwaarde kunnen bieden. De parlementaire commissie beveelt alvast aan om een nationaal netwerk van arbeidsauditoraten op te richten (aanbeveling 69).

9. Slachtofferverklaringen aanvankelijk soms tegenstrijdig

Slachtoffers van mensenhandel leggen tijdens een eerste verhoor – omwille van angst of wantrouwen – soms onsamenhangende verklaringen af.³⁴⁰ Nadien, als ze worden begeleid door een gespecialiseerd

opvangcentrum en als hun vertrouwen kan worden gewonnen, corrigeren zij tijdens latere verhoren hun verklaringen of vullen ze die aan op basis van objectief bewijsmateriaal. Zo iets wijst niet op een gebrek aan geloofwaardigheid van deze slachtofferverklaringen, wat door de referentiemagistraten en eerstelijnsdiensten vanaf het begin van de detectiefase dient te worden beseft.

De Brugse magistraten stellen dat overigens duidelijk in hun boek naar hun collega's toe:

“De strafrechter is op zoek naar de materiële waarheid, maar botst daarbij soms op verklaringen van getuigen en slachtoffers die *prima facie* een wankele waarheid opleveren. In 2014 verscheen een ‘internationaal verkennende studie’ omtrent de ‘Bejegening van getraumatiseerde slachtoffers van mensenhandel ten behoeve van coherente of consistente getuigenverklaringen’ in opdracht van het WODC van het Nederlandse ministerie van Veiligheid en Justitie, waarin ook Belgische onderzoekers en parketmagistraten werden geïnterviewd.³⁴¹ Allen waren zij zich vanuit hun werkveld bewust van de druk en angst waarmee dergelijke slachtoffers geconfronteerd worden, waardoor hun verklaringen wel eens inconsistenties of incoherenties durven te bevatten ... Een rechter dient zich in dossiers van mensensmokkel en -handel rekenschap te geven van het feit dat het hanteren van de ‘interne logica’ als toetssteen voor verklaringen, en dat omdat externe verificatie onmogelijk is, soms problematisch kan zijn. Met andere woorden, terwijl rechters in de regel geneigd zijn inconsistente verklaringen te schuwen, kan interne inconsistentie juist wijzen op waarachtigheid. Slachtoffers van mensensmokkel en -handel verklaren het ene moment ‘zus’ en het andere moment ‘zo’, en hebben daar vaak hun eigen heel goede redenen voor. Hen daarop afrekenen door hun verklaring als ongeloofwaardig te bestempelen, zou tot dwalingen leiden.”³⁴²

337 Verslag namens de Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002 bijlage 4, p. 295 hoorzitting Peter Van Hauwermeiren, directeur *anti-trafficking unit* RSZ; meer uitleg over het vonnis in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 88-89; Corr. Brussel Franstalig, 20 april 2022, 69e k.

338 De COL-vergaderingen over mensenhandel worden in elk gerechtelijk arrondissement georganiseerd onder leiding van de referentiemagistraat mensenhandel in het kader van de gemeenschappelijke (vertrouwelijke) omzendbrief over mensenhandel (COL 01/15) van de minister van Justitie, de minister van Werkgelegenheid, de minister van Binnenlandse Zaken, de staatssecretaris voor de Bestrijding van Sociale Fraude en het College van procureurs-generaals. Daarin worden de diensten samengebracht die bevoegd zijn voor het onderzoek in deze materie binnen het arrondissement.

339 Bijvoorbeeld via de arrondissementcellen. De arrondissementscel is een orgaan dat per gerechtelijk arrondissement is opgericht en wordt voorgezeten door de arbeidsauditeur. In elke cel zetelen vertegenwoordigers van verschillende inspectiediensten, het parket van de procureur des Konings en de federale politie. Ook de gewestelijke inspectiediensten die bevoegd zijn voor tewerkstelling kunnen deel uitmaken van de arrondissementscellen. De cel heeft als kernopdracht om op lokaal niveau de controles op de naleving van de verschillende sociale wetgevingen in verband met illegale arbeid en sociale fraude te organiseren en te coördineren. Zie artikels 13 en 14 van het Sociaal Strafwetboek en de [website van de FOD Werkgelegenheid](#).

340 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 43 en p. 146 (aanbevelingen).

341 INTERVICT, *Bejegening van getraumatiseerde slachtoffers van mensenhandel ten behoeve van coherente of consistente getuigenverklaringen – Een internationaal verkennende studie*, Tilburg, International Victimology Institute Tilburg, 2014.

342 J. Lorré (Ed.), F. De Ketelaere, F. Demeester, M. Manderick, *op. cit.*, pp. 51-52.

10. Toepassing multidisciplinaire omzendbrief

In de parlementaire commissie werden er vragen gesteld over de correcte en volledige toepassing van de multidisciplinaire omzendbrief.³⁴³ In deze omzendbrief wordt het nationale (door)verwijzingsmechanisme voor de vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel en de rol van de uiteenlopende actoren daarbij beschreven. Onterecht wordt er soms verondersteld dat het slachtoffer altijd verplicht wordt om verklaringen af te leggen. In welke mate kan het voldoende zijn voor een slachtoffer om relevante informatie te verstrekken, zoals het geven van een wachtwoord van een smartphone die telefoonnummers van de uitbuiters bevat, en in welke mate wordt dat al toegepast?

Het federaal parket antwoordde op die vraag in de parlementaire commissie:

“[het is] niet zo dat de slachtoffers een relevante verklaring moeten afleggen. Ze moeten alleen de intentie hebben om samen te werken met de politie. Dat staat ook in de omzendbrief van 2016, waarnaar ik al verwezen heb. Die wordt soms verkeerd geïnterpreteerd, waardoor men veronderstelt dat het slachtoffer verklaringen dient af te leggen. Dat klopt niet, want het slachtoffer moet de intentie hebben om samen te werken. Dan start de reflectieperiode en kan men onderzoeken of men de verklaringen al dan niet nodig heeft. Men moet er namelijk voor zorgen dat het onderzoek voldoende objectief wordt gevoerd en dat de verklaringen aansluiten bij de objectieve vaststellingen.”³⁴⁴

Uit de interviews met de arbeidsauditeurs bleek dat de meesten de omzendbrief op deze ruime en correcte wijze toepassen. Maar dat was niet altijd het geval omdat niet iedereen de correcte interpretatie van de omzendbrief kende. Dit betekent dat de magistraten daarrond nog beter kunnen worden gesensibiliseerd.

11. Specialisatie eerstelijnsdiensten voor slachtoffergroepen zonder agency

Er is meer specialisatie nodig bij eerstelijnsdiensten (ECOSOC-teams en de FGP) om het vertrouwen te winnen van bepaalde slachtoffergroepen die dikwijls worden aangetroffen in risicosectoren. Onder hen bevinden zich vaak kwetsbare groepen zonder *agency*, zoals Vietnamezen. Daarom moet er extra aandacht worden besteed aan illegaal tewerkgestelde Vietnamezen die in nagelalons werden geïntercepteerd. Om hun vertrouwen te winnen, moeten eerstelijnsdiensten rekening houden met en gevoelig zijn voor de culturele eigenheid van Vietnamese slachtoffers van mensenhandel of mensensmokkel om een vertrouwensband op te bouwen, zoals dat aangegeven werd in een aanbeveling van Myria in het vorige jaarverslag.³⁴⁵ Het opleiden van de actoren, waaronder de eerstelijnsdiensten, door ngo's met kennis van de Vietnamese cultuur – zoals dat in het verleden al is gebeurd – is een voorbeeld van een *best practice* die moet worden voortgezet.

In welke mate zou er daarbij aan kunnen worden gedacht om bij een eerstelijnsdienst een gespecialiseerd Vietnam-/Azië-team op te zetten dat expertise opbouwt in de Vietnamese cultuur en zo beter het vertrouwen van Vietnamese slachtoffers kan winnen? Dat naar analogie met het Brusselse FGP-Afrikateam dat vertrouwd is met de Nigeriaanse vooedocultuur en meerdere Nigeriaanse slachtoffers kon bereiken.

De multidisciplinaire omzendbrief moet correct en volledig worden toegepast.

³⁴³ Omzendbrief van 23 december 2016 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, BS, 10 maart 2017.

³⁴⁴ Verslag namens de Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002 bijlage 4, p. 298 hoorzitting Ann Lukowiak, federaal parket.

³⁴⁵ Zie aanbeveling 4 in Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 145.

12. Observatorium bij grootschalige controles

De Borealis-zaak is veelvuldig aan bod gekomen in de parlementaire commissie. Die heeft in de zomer van 2022 tot een ongekende opvangcrisis bij de gespecialiseerde centra mensenhandel geleid.

Om dergelijke problemen in de toekomst te vermijden, hebben de gespecialiseerde centra een voorstel gelanceerd over de manier waarop grote aantallen slachtoffers na een grootschalige controle kunnen worden opgevangen:

“Wij dachten daarom aan de oprichting van een soort ‘observatiecentra’ of ‘wachtzalen’, waar de slachtoffers 45 dagen zouden kunnen blijven, zodat de opvangcentra de tijd zouden krijgen om de situatie te evalueren en in te schatten of het verhaal van de betrokkenen al dan niet aspecten van mensenhandel behelst. Indien er van dergelijke aspecten sprake is, kan er begeleiding worden aangeboden. In andere gevallen kunnen de betrokkenen naar andere instanties worden doorverwezen. Zoiets zou de politie, de inspectiediensten en de magistratuur de tijd geven om hun werk te doen en eveneens het dossier te analyseren.”³⁴⁶

Dat voorstel kan als basis dienen voor een verdere uitwerking. De arbeidsauditeurs gaven daarop tijdens de interviews verschillende reacties. Sommigen stelden voor om een draaiboek op te stellen, terwijl anderen vreesden dat dit het gevoel van onzekerheid bij de potentiële slachtoffers zou kunnen vergroten.

De parlementaire commissie heeft hier op een heel algemene en wat dubbelzinnige wijze naar verwezen in haar aanbeveling 43, waarbij ook een verband wordt gelegd met mensensmokkel.

De parlementaire commissie wil daarnaast de mogelijkheid bieden om de reflectieperiode te verlengen tot drie maanden (aanbeveling 47). Dat kan belangrijk zijn

in situaties met grootschalige controles en intercepties van mogelijke slachtoffers. Daarvoor zou wel de toestemming van de referentiemagistraat vereist zijn. Dat laatste element zou bij sommigen toch wat vragen kunnen oproepen omdat dat in feite wat tegenstrijdig is met de basisprincipes van de reflectieperiode.³⁴⁷

13. Kwijtschelding schulden sociale bijdragen

Onder de slachtoffers van economische uitbuiting zijn er veel schijnzelfstandigen die niet op de hoogte waren dat ze in een zelfstandigenstatuut werkten. Terwijl zij in het slachtofferstatuut mensenhandel zitten, lopen ze het risico om ongewild een zware schuldenlast op te bouwen en later de facturen voor hun sociale bijdragen niet te kunnen betalen.

In Myria's jaarverslag van 2012³⁴⁸ werd dat al vastgesteld en werden er aanbevelingen ter zake geformuleerd. Nadien werd dat opgenomen en uitgewerkt in het Nationale Actieplan Mensenhandel 2015-2019³⁴⁹ maar het werd nooit uitgevoerd. Dat probleem is nochtans nog altijd bijzonder actueel³⁵⁰ en werd opnieuw opgenomen in het Nationale Actieplan Mensenhandel 2021-2025.³⁵¹

De arbeidsauditoraten en inspectiediensten moeten nog altijd rond die problemen worden gesensibiliseerd. In die gevallen zouden de arbeidsauditeurs het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ) moeten inlichten dat de betrokkene is geïdentificeerd als een slachtoffer van mensenhandel – en dat het dus om een schijnzelfstandige gaat – en de RSZ vragen om een onderzoek bij de werkgever te voeren.

Bovendien zou het RSVZ een contactpersoon moeten aanstellen die de schulden kan kwijtschelden zodra het parket of het auditoraat de persoon als slachtoffer van mensenhandel heeft erkend.

Bij de schijnzelfstandige slachtoffers van mensenhandel moet hun schuldenlast voor de sociale bijdragen kwijtscholden worden.

³⁴⁶ Verslag namens de Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, DOC 55 2530/002 bijlage 4, p. 295 hoorzitting Sarah De Hovre, PAG-ASA.

³⁴⁷ Zie in dat verband het stuk over de Bijzondere parlementaire commissie mensenhandel en mensensmokkel in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 1, punt 2.1.

³⁴⁸ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2012, Bouwen aan vertrouwen*, p. 22, 29 en pp. 104-105.

³⁴⁹ Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2015-2019*, pp. 25-26.

³⁵⁰ VRT NWS, *Gent draaischijf voor sociale uitbuiting van Bulgaren: "Echte maffiapraktijken, ik kreeg 50 euro per week"*.

³⁵¹ Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2021-2025*, pp. 25-26.

14. Sensibilisering

Sensibilisering eerstelijnsdiensten

Meerdere magistraten en eerstelijnsdiensten stelden dat de sensibilisering van alle eerstelijnsdiensten noodzakelijk is om een betere detectie van vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel te garanderen. Daarbij moeten de belangen van de vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel voorop staan.

De ECOSOC-directeur verklaarde in de parlementaire commissie dat het aantal gedetecteerde slachtoffers een goede maatstaf zou kunnen zijn om de impact daarvan te meten:

“Een tweede punt betreft de sensibilisering en de vorming inzake mensenhandel van een zo groot mogelijke groep van eerstelijnsactoren en zeker ook van alle sociaal inspecteurs, niet alleen de gespecialiseerde inspecteurs maar alle inspecteurs van alle diensten van de sociale inspectie, omdat zij net zo sterk aanwezig zijn op het terrein ... De voorbije jaren heeft de RSZ-inspectie al heel veel initiatieven genomen, zoals sensibilisering en opleiding van onze eigen inspecteurs, TSW, RSVZ, de Brusselse inspectie – waaraan wij sinds 2018 opleidingen geven – en ook de Vlaamse sociale inspectie. Dat zou evenwel vaak moeten worden herhaald. Ik denk dus dat het inderdaad een positieve impact heeft gehad, maar voor een blijvende positieve impact is herhaling nodig. Om de impact vast te stellen, zou je als graadmeter het aantal gedetecteerde slachtoffers kunnen nemen ... De ECOSOC-inspecteurs hebben nu veel meer aandacht voor de belangen van potentiële slachtoffers dan jaren geleden.”

De parlementaire commissie roept in haar aanbevelingen 40 en 41 op om de federale en de gewestelijke inspectiediensten te sensibiliseren en een opleidingscyclus te geven rond mensenhandel.

In verschillende arrondissementen zijn de lokale politiediensten ook niet altijd goed op de hoogte van de multidisciplinaire omzendbrief. Verschillende magistraten vragen meer voortgezette vormingen en een basiscursus daaromtrent voor de politiediensten. De parlementaire commissie heeft veel aandacht voor opleiding, vorming en sensibilisering van de politiediensten (aanbevelingen 29 en 32). Tijdens het interview met de ECOSOC-cellen van de RSZ-inspectie

werd er een Zwitserse *best practice* aangehaald: die waarbij er een lijst met indicatoren beschikbaar is met een duidelijke uitleg en vakjes om aan te vinken.

Sensibilisering magistraten

In meerdere arrondissementen zijn er bij de arbeidsauditoraten geen wachtdiensten. Het arrondissement Luik vormt daarop een uitzondering en is derhalve een voorbeeld van een *best practice*. Volgens sommige eerstelijnsdiensten is dat vooral een probleem bij detectie 's nachts van een vermoedelijk slachtoffer dat moet worden doorverwezen naar een gespecialiseerd centrum.

Daarnaast zijn er arrondissementen waar de magistraten van wacht weinig of geen kennis hebben van de materie mensenhandel. In **Luik** is er een **voorbeeld van een best practice** waarbij de referentiemagistraat mensenhandel binnen het arbeidsauditoraat een **werkfiche mensenhandel** voor de magistraten van wacht heeft opgesteld. Deze fiche vermeldt de wettelijke bepalingen, de indicatoren mensenhandel, de juiste reflexen en de gespecialiseerde centra voor slachtoffers van mensenhandel die kunnen worden gecontacteerd.

In het Actieplan Mensenhandel 2021-2025 is dat opgenomen in de doelstellingen.³⁵² De parlementaire commissie hecht tot slot veel belang aan een verplichte basisopleiding en bijscholing voor de magistraten rond mensenhandel (aanbeveling 20).

Sensibilisering ziekenhuizen

In ziekenhuizen worden er soms patiënten aangetroffen die als vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel kunnen worden gedetecteerd en doorverwezen naar de gespecialiseerde centra. Via verschillende campagnes wordt het ziekenhuispersoneel gesensibiliseerd om bij het aantreffen van vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel de gespecialiseerde centra te contacteren, waarmee ze nauwe contacten onderhouden.³⁵³

Uit de casuïstiek blijkt hoe belangrijk de sensibilisering van ziekenhuizen kan zijn voor de detectie van vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel.³⁵⁴

³⁵² Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2021-2025*, p. 17.

³⁵³ Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2021-2025*, pp. 35-36; Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2015-2019*, p. 34; brochure www.dsb-spc.be/doc/pdf/Mensenhandel-Ziekenhuis-NL.PDF.

³⁵⁴ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 32.

In een **dossier rond een arbeidsongeval in de bouwsector**³⁵⁵ verwittigde een verpleger van een ziekenhuis de politie na de verdwijning van zijn patiënt. Het slachtoffer, een Algerijnse werknemer zonder papieren, werd teruggevonden en doorverwezen naar een gespecialiseerd centrum. Uit zijn verklaringen bleek dat hij tijdens cementeringswerken aan een huis van een slecht geplaatste stelling was gevallen, met ernstige letsels tot gevolg. Hij had meerdere schedelfracturen opgelopen. Het slachtoffer, dat zich nadien burgerlijke partij stelde, kreeg een provisionele som toegekend van 10.000 euro op een schade die werd geraamd op 250.000 euro.

Een **voorbeeld van een best practice** is dat arbeidsauditoraten, onder meer in Waals Brabant, samen met politieke overheden, de politie, de diensten van de sociale inspectie en de gespecialiseerde centra een vormingsdag rond mensenhandel organiseren voor ziekenhuizen, OCMW-medewerkers, jeugdhuisen, de lokale politie, ...

Sensibilisering vakbonden, middenveld en empowerment slachtoffers

Slachtoffers kunnen via de vakbond³⁵⁶ of na sociale acties of de interventie van een buitenlandse ngo worden geïnformeerd over het slachtofferstatuut en worden doorverwezen naar een gespecialiseerd opvangcentrum. *Empowerment* van de slachtoffers kan in dat verband eveneens een rol spelen. Meestal verloopt dat via de eerstelijnsdiensten die door middenveldorganisaties of instanties worden gecontacteerd. Het belang van deze sensibilisering kon in enkele dossiers worden vastgesteld. Zo werd er in een **bouwdossier**³⁵⁷ met **gedetacheerde schijnzelfstandigen** een onderzoek naar mensenhandel opgestart na een collectief protest van de Bulgaarse en Bosnische arbeidskrachten waarbij een van de ambassades tussenkwam en hen aanraade een klacht neer te leggen bij de politie. De slachtoffers werden geïnformeerd en doorverwezen naar een gespecialiseerd centrum. Vijf slachtoffers stelden zich burgerlijke partij.

Sociale media kunnen een doorslaggevende rol spelen bij empowerment van slachtoffers.³⁵⁸ Dat werd bijvoorbeeld vastgesteld in een dossier rond een pallettenbedrijf waarin twee Bulgaarse slachtoffers die in België bij de lokale politie een klacht hadden neergelegd websites hebben opgezet om andere arbeiders te waarschuwen voor de valse beloftes en de misbruiken van de betrokken firma en onderaannemers.³⁵⁹

Internationale sensibilisering van ngo's kan voor dossiers van economische uitbuiting eveneens belangrijk zijn. Zo werd PAG-ASA in een **transportdossier**³⁶⁰ gecontacteerd door een Servische ngo die slachtoffers van mensenhandel helpt met de informatie dat er anonieme klachten waren tegen een Belgische beklagde die meerdere buitenlandse "postbusbedrijven" had opgericht in Bulgarije voor transportactiviteiten in België en diens buurlanden.

Sensibilisering van de vakbonden kan een positieve impact hebben op de samenwerking met het arbeidsauditoraat voor de belangenbehartiging van de slachtoffers. Zo regelde in een transportdossier de magistraat via de Nederlandse vakbond FNV dat de vrachtwagenchauffeurs hun spullen konden recupereren uit vrachtwagens die in beslag waren genomen en dat ze op hun vraag konden terugkeren naar Litouwen.³⁶¹

15. Sensibilisering rond sociaal ondernemerschap³⁶²

De regeringen kunnen ook andere maatregelen treffen door benaderingen met meerdere stakeholders te steunen, zoals het *Fair Trade*-label of het "Harkin-Engel"-protocol (kinderarbeid tegengaan in de cacao-industrie bij plukkers in herkomstlanden), die op hun beurt bedrijven kunnen aanmoedigen tot zelfregulering

355 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016, Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, pp. 142-143.

356 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 32-33.

357 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 33; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017, Online*, p. 114.

358 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017, Online*, p. 34; A.A. Aronowitz, *op. cit.*, pp. 145-164, *Regulating business involvement in labor exploitation and human trafficking*.

359 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, p. 80.

360 Zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag, punt 2.2.2.: Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 11 maart 2022, k. B17 (verzet) en Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 13 januari 2023, k. B17.

361 Zie het hoofdstuk met het overzicht van de rechtspraak in dit verslag, punt 2.2.2.: Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 10 maart 2022, k. B17.

362 Zie deel 1, hoofdstuk 3.

via vrijwillige certificeringsregelingen.³⁶³ Professor Aronowitz citeerde in dat verband als voorbeeld het sectoroverschrijdende initiatief KnowTheChain³⁶⁴, dat door middel van *benchmarking* en *best practices* als hulpmiddel kan dienen voor bedrijven om dwangarbeid aan te pakken in wereldwijde toeleveringsketens binnen de ICT-, voedings-, dranken-, kleding- en schoenenindustrie. In zijn laatste rapport heeft KnowTheChain de voedingsindustrie doorgelicht.³⁶⁵

In de Nationale Actieplannen Mensenhandel³⁶⁶ werd er tot slot aandacht besteed aan het sociaal ondernemerschap met daarbij een verwijzing naar een evaluatiestudie van het Nationaal Actieplan (NAP) “bedrijven en mensenrechten”³⁶⁷.

³⁶³ A.A. Aronowitz, *op. cit.*, pp. 145–164, *Regulating business involvement in labor exploitation and human trafficking*.

³⁶⁴ <https://knowthechain.org/>

³⁶⁵ KnowTheChain, *2023 Food & Beverage Benchmark findings report*.

³⁶⁶ Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2021-2025*, p. 23; Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2015-2019*, p. 35.

³⁶⁷ *Final report of the NBA on Business & HR*.

Externe bijdrage

De rol van de bestuurlijke aanpak in de strijd tegen mensenhandel

Kevin Libioul, coördinator CIEAR Namen³⁶⁸
Annemie De Boye, coördinatrice ARIEC Limburg³⁶⁹

Wat zijn ARIEC's/CIEAR's?

De verschillende bestaande ARIEC's (Arrondissementale Informatie- en Expertisecentra) en CIEAR's (*Centres d'Information et d'Expertise d'Arrondissement*) zijn voortgekomen uit de ARIEC/PAALCO³⁷⁰-proefprojecten.

A.C.M. Spapens, M. Peters en D. Van Daele hebben in 2015 in het boek *Administrative measures to prevent and tackle crime*³⁷¹ de volgende definitie gegeven van de bestuurlijke aanpak: "een bestuurlijke aanpak van zware en georganiseerde criminaliteit bestaat uit het voorkomen van het faciliteren van illegale activiteiten, door criminelen het gebruik van de legale bestuurlijke infrastructuur te ontzeggen, alsmede het opzetten van gecoördineerde interventies (*'working apart together'*) om zware en georganiseerde criminaliteit en problemen op het vlak van openbare orde te verstoren en te onderdrukken".

In het kader van deze geïntegreerde strijd tegen de alsmaar complexere en georganiseerde criminaliteit heeft de federale politie in 2018 Europese financiering ontvangen om projecten van bestuurlijke handhaving op te starten. Er werden drie initiatieven gelanceerd in de provincies Antwerpen, Limburg en Namen.

Hoewel er verschillende formules werden uitgetest (aanwezigheid van het centrum binnen de federale politie, partnerschap met de provincie of met de gouverneur), zijn de ARIEC's/CIEAR's in de eerste plaats structuren die functioneren binnen een netwerk. Met andere woorden, ze functioneren dankzij interne partnerschappen (federale en lokale politie),

maar ook en vooral dankzij externe partners (parket, arbeidsauditoraat, federale overheidsdiensten³⁷², regionale³⁷³ of lokale³⁷⁴ inspectiediensten, ...).

De ARIEC's/CIEAR's zijn belast met een aantal belangrijke taken in het kader van de bestuurlijke handhaving. Ze spelen een sleutelrol bij het verzamelen van informatie en expertise, maar ook bij de coördinatie en de strategie. Daarnaast zorgen ze voor een efficiënt beheer van relevante informatie.

Wat informatie en expertise betreft, zijn de ARIEC's/CIEAR's verantwoordelijk voor het verzamelen en het analyseren van gegevens om inzicht te krijgen in criminele fenomenen, de betrokken personen en organisaties te identificeren en de nodige deskundigheid te leveren aan de bevoegde autoriteiten.

Op het vlak van de coördinatie en de strategie vervullen deze entiteiten een coördinerende rol tussen de verschillende actoren zoals de administratieve overheden, de federale politie, de lokale politie, het parket, de arbeidsauditeur, de inspectiediensten. Ze zorgen voor een gecoördineerde en efficiënte aanpak van de strijd tegen zware en georganiseerde criminaliteit door de samenwerking en de uitwisseling van informatie tussen die actoren te bevorderen.

Tot slot zijn de ARIEC's/CIEAR's ook verantwoordelijk voor informatiebeheer. Zij zorgen voor het verzamelen, de veilige opslag en de passende verspreiding van informatie die relevant is voor onderzoeken en handavingsacties. Dat nauwkeurige informatiebeheer helpt de doeltreffendheid van de interventies te

368 <https://clear-namur.wixsite.com/clear>

369 <https://www.arielimburg.be>

370 *Pour une Approche Administrative de Lutte contre la Criminalité Organisée*, sindsdien omgedoopt tot CIEAR.

371 Peters, M., & Spapens, A. (2015). The administrative approach in England & Wales. In A. C. M. Spapens, M. Peters, & D. Van Daele (Eds.), *Administrative measures to prevent and tackle crime* (pp. 91-149), Eleven International Publishing.

372 Zoals bijvoorbeeld de FOD Financiën, de FOD Economie, Douane en Accijnzen, Dienst Vreemdelingenzaken, de RVA, de RSZ, ...

373 Zoals bijvoorbeeld de Vlaamse sociale inspectie (VSI), Wonen Vlaanderen, Omgeving Vlaanderen, ...

374 Zoals bijvoorbeeld de dienst Ruimtelijke Ordening of de Dienst Milieu (in het Vlaamse landsgedeelte vormen die samen de dienst "Omgeving"), het OCMW, ...

vergroten en zorgt ervoor dat de regels inzake vertrouwelijkheid en gegevensbescherming worden nageleefd.

Eind 2021 besliste de federale politie – na diverse audits waarbij de bestuurlijke aanpak gunstig beoordeeld werd – om de bestaande centra te behouden en er nieuwe op te richten in de andere arrondissementen. In juni 2023 werden normaal gesproken de coördinatoren van de arrondissementen die nog geen aanspreekpunt hebben voor de bestuurlijke handhaving aangeworven.

Het wetsontwerp bestuurlijke handhaving

Het wetsontwerp betreffende de gemeentelijke bestuurlijke handhaving, de instelling van een gemeentelijk integriteitsonderzoek en houdende oprichting van een Directie Integriteitsbeoordeling voor Openbare Besturen (DIOB)³⁷⁵, dat door de minister van Binnenlandse Zaken parallel aan de ontwikkeling van de ARIEC's/CIEAR's werd geïnitieerd, is bedoeld om lokale overheden de nodige instrumenten te geven om criminaliteit efficiënter te bestrijden. Het is ook bedoeld om de ARIEC's/CIEAR's wettelijk te verankeren en hun opdrachten duidelijk te omschrijven ten behoeve van de autoriteiten.

Een van de wijzigingen die met dat wetsontwerp worden doorgevoerd is de mogelijkheid voor bestuurlijke overheden om integriteitsonderzoeken uit te voeren. Deze onderzoeken zullen betrekking hebben op de uitbating of vestiging van publiek toegankelijke inrichtingen. Ze maken het mogelijk om een uitbatingsvergunning te weigeren, op te schorten of in te trekken en/of een problematische inrichting te sluiten.

De nieuwe Directie Integriteitsbeoordeling voor Openbare Besturen (DIOB)³⁷⁶ zal verantwoordelijk zijn voor het uitvoeren van risicoanalyses binnen economische sectoren en activiteiten waarin er zich ondermijnende criminaliteit kan voordoen. Daarnaast zal zij verantwoordelijk zijn voor het beheer en de ontwikkeling van het Centraal Register van Integriteitsonderzoeken en zal ze, op verzoek van de betrokken lokale overheid, een advies uitbrengen als onderdeel van het integriteitsonderzoek.

Een ander doel van het wetsontwerp is om het uiterst complexe fenomeen van stromannen en -vrouwen te bestrijden. Neem het voorbeeld van de eigenares van een meedrinkbar die is veroordeeld voor mensenhandel. In principe zou zij geen vergunning meer kunnen krijgen voor het uitbaten van een horecagelegenheid.

Het is evenwel belangrijk om te erkennen dat uitbaters met slechte intenties dat verbod kunnen omzeilen door nieuwe bars te openen met behulp van personen in kwetsbare situaties die van hen afhankelijk zijn. Die personen fungeren als stromannen of -vrouwen en doen zich voor als de eigenaars van die etablissementen, terwijl ze in feite handelen namens de veroordeelde eigenaar.

Dat fenomeen is vooral zorgwekkend omdat het mensen die betrokken zijn bij illegale activiteiten in staat stelt om door te gaan met hun activiteiten door misbruik te maken van de kwetsbaarheid van anderen. Het versterkt de cyclus van uitbuiting en mensenhandel, aangezien deze personen in kwetsbare situaties vaak gedwongen worden om menonwaardige arbeidsomstandigheden voor lief te nemen en beroofd worden van hun grondrechten.

In het wetsontwerp worden daarom specifieke maatregelen voorgesteld om dat probleem te bestrijden. Het versterkt de controles en verificaties bij het verlenen van vergunningen en zorgt ervoor dat de echte eigenaars en exploitanten worden geïdentificeerd en niet alleen de stromannen of -vrouwen. Het wetsontwerp is bedoeld om de vicieuze cirkel van uitbuiting en mensenhandel te doorbreken. Op die manier kan het bijdragen tot een betere bescherming van de rechten en de waardigheid van iedereen, vooral van de meest kwetsbaren binnen onze samenleving.

Samenwerking met parket, arbeidsauditeur, overheden en partners

De samenwerking met het parket, de arbeidsauditeur, de overheden en partners neemt uiteenlopende vormen aan. Die kunnen wel per arrondissement verschillen. Hier volgen enkele voorbeelden:

³⁷⁵ Wetsontwerp DOC 55 3152/013 van 18 juli 2023 betreffende de gemeentelijke bestuurlijke handhaving, de instelling van een gemeentelijk integriteitsonderzoek en houdende oprichting van een Directie Integriteitsbeoordeling voor Openbare Besturen. De tekst die door de Commissie voor Binnenlandse Zaken, Veiligheid, Migratie en Bestuurszaken van de Kamer is goedgekeurd zou normaal in voege moeten treden tegen het einde van het jaar 2023.

³⁷⁶ De DIOB werkt in alle autonomie en staat onder het gemeenschappelijke gezag van de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie.

- **Casusgericht:** in individuele cases wordt er *ad hoc* contact gelegd met de referentiemagistraat bestuurlijke aanpak. Dat kan bijvoorbeeld gebeuren bij de opmaak van een bestuurlijk verslag (een document waarin met goedkeuring van het parket gerechtelijke informatie ter beschikking wordt gesteld van de burgemeester), of bij een vergunningsaanvraag (bijvoorbeeld in het kader van een gemeentelijk reglement op carwashes of seksuitbatingen).
- Tijdens arrondissementele overleggen onder voorzitterschap van de procureur des Konings: de deelname heeft tot doel om de bestuurlijke aanpak als methodologie te integreren bij concrete fenomenen of cases. Het kan bijvoorbeeld gaan om dossiers rond mensenhandel (in het kader van het COL-overleg), criminele motorbendes of lopende rechercheonderzoeken.
- De arrondissementele inspectiecellen (AIC's): deze worden voorgezeten door de arbeidsauditeur, en hebben tot doel om alle acties en onderzoeken die door de diensten van de sociale inspectie (soms in samenwerking met andere partners) zijn of worden uitgevoerd strategisch te coördineren. Er worden bijvoorbeeld zogenaamde "flex"- of "multidisciplinaire" acties besproken.
- Overlegmomenten met overheden: dat kan de vorm aannemen van interne politievergaderingen (in het bijzonder met politiezones of de gerechtelijke pijler), overlegplatformen zoals het provinciaal veiligheidsoverleg, burgemeestersoverleg onder voorzitterschap van de gouverneur, of bilaterale of andere vergaderingen met lokale, regionale of federale overheden. Na deze bijeenkomsten kunnen controleacties worden ondernomen.
- Met maatschappelijke en academische partners: het betrekken van deze partners vergroot het begrip van de problemen en helpt om effectieve strategieën te ontwikkelen. Door informatie, middelen en expertise te delen, kunnen de meest geschikte initiatieven worden uitgezocht om probleemsituaties te voorkomen en gericht actie te ondernemen. Door met verenigingen samen te werken, leren we van hun expertise en hun diepgaande kennis van de realiteit waarin de slachtoffers leven. Hun ervaring in het veld en hun relaties met de betrokken gemeenschappen geven ons een beter inzicht in de problemen en specifieke behoeften.

Deze verschillende vormen van samenwerking garanderen een doeltreffende coördinatie tussen de verschillende actoren, zodat de bestuurlijke aanpak op een gecoördineerde wijze uitvoering kan krijgen.

Best practices

Grensoverschrijdende casus in Linne: EURIEC-ARIEC Limburg³⁷⁷⁻³⁷⁸

In mei 2021 vond in Linne (Nederland) een controle plaats van de Nederlandse vreemdelingenpolitie, de Inspectie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en de gemeente Maasgouw. Er werden ruim vijftig Roemeense arbeidsmigranten aangetroffen op een aspergeboerderij waar ze werkten en woonden in "erbarmelijke en gevaarlijke omstandigheden". Vooral de leefomstandigheden werden als mensonwaardig beschouwd: de woonvertrekken (met daarin om en bij de zeventig bedden en stapelbedden) oogden volgens de gemeente zwaar verouderd, vervuild, verwaarloosd en onveilig. De stapelbedden kwamen soms tegen het dak aan, er leek geen goede ventilatie te zijn, en voor sommige ramen zaten tralies. Er waren ook risico's op het vlak van de brandveiligheid, zoals kookplaten met gasflessen en gasbranders dicht bij de ruimtes waar telkens vier tot zes mensen sliepen, ontbrekende of gebarricadeerde vluchtroutes, slechte rookmelders en een gebrek aan blusmateriaal. Er zou ook sprake zijn geweest van geweld tegen de arbeidsmigranten.

De burgemeester eiste dat de arbeidsmigranten binnen de 24 uur het ongeschikte pand zouden verlaten. Daarop vertrokken de arbeiders, maar het was niet meteen duidelijk waar zij heen zouden gaan. Er bestond wel een vermoeden dat ze naar Dilsen-Stokkem of Oudsbergen in België getrokken waren, omdat de arbeidsmigranten tijdens gesprekken met de gemeente of met de sociale diensten aangaven dat hun partners in Dilsen-Stokkem gehuisvest werden en dat de leefsituatie ook daar niet optimaal zou zijn.

Via het EURIEC³⁷⁹ werd de informatie meteen doorgegeven aan het ARIEC Limburg en aan de Belgische inspectie Toezicht op de Sociale Wetten (TSW). Ook tussen de inspectiediensten van de beide landen onderling werden signalen gedeeld.

377 [AD.nl](#), Migranten "met noorderzon vertrokken" na vondst op Limburgse boerderij: "We weten niet waar ze zijn".

378 [De Limburger](#), Fikse boete voor aspergeteler uit Linne die Roemeense arbeidsmigranten in erbarmelijke omstandigheden liet werken en wonen.

379 [www.euriec.eu](#). Het doel van het EURIEC is om de bestuurlijke samenwerking tussen België, Duitsland en Nederland bij de aanpak van georganiseerde criminaliteit te versterken. Dat doen ze door het opbouwen van netwerken en overlegplatformen, het sensibiliseren rond de bestuurlijke aanpak van grensoverschrijdende criminaliteit en door het bieden van ondersteuning in concrete gevallen. Voorts leveren zij voortdurend informatieproducten die de kennis vergroten over de mogelijkheden tot grensoverschrijdende informatie-uitwisseling.

TSW organiseerde daarop een controleactie in Dilsen-Stokkem, samen met de lokale politie. De Vlaamse Wooninspectie had er een maand eerder al een controle gedaan. Deze inspecties brachten geen bijkomende problemen aan het licht. De lokale politie merkte geen nieuwe arbeidsmigranten meer op. Ook in de dagaangiftes van de Belgische onderneming werd er een sterke afname van het aantal aangemelde personen vastgesteld. De burgemeester organiseerde vervolgens met haar eigen medewerker nog een bijkomend plaatsbezoek.

In het licht van de vermoedens rond Oudsbergen werd er door de lokale politie toezicht gehouden op een camping en een fruitbedrijf. Er kwamen geen verontrustende elementen uit de beeldvorming naar voren. Het bedrijf had een goede reputatie en de arbeiders sliepen in een gebouw dat volgens de politie ruimschoots voldeed aan de noden.

De verschillende controles in België brachten geen situaties aan het licht die vergelijkbaar waren met die in Nederland.

Er wordt wel verder onderzocht hoe – wanneer een dergelijke situatie zich nog eens voordoet – de flow van informatie naar de gemeente vlotter kan verlopen. In de casus-Linne gebeurde de informatiedeling via de lijnen inspectiedienst-inspectiedienst, EURIEC-inspectiedienst (open bronnen) en EURIEC-ARIEC-gemeente.

Best practice: reglement seksuitbatingen Genk

Via een nieuw reglement op seksuitbatingen, een betere begeleiding van sekswerkers op medisch en sociaal vlak en bijkomende ondersteuning van mogelijke slachtoffers van sekswerk wil de stad Genk de sector extra ondersteunen en uitwassen – zoals overlast en mensenhandel – aanpakken. Het reglement werd op 21 juni 2022 gestemd in de gemeenteraad.

“Seksuitbatingen zullen zich voortaan aan bepaalde voorwaarden moeten houden inzake de leef- en werkomstandigheden, de uitbating en de openbare gezondheid”, vertelt burgemeester Wim Dries. “De panden moeten zowel vanbinnen als vanbuiten volledig in orde zijn. We willen daarmee vooral sociale fraude en uitbuiting tegengaan en voor een menswaardig kader zorgen.”

Uitbaters die volledig in orde zijn kunnen via een aanvraag een exploitatievergunning verkrijgen. “Daar gaat een grondig administratief onderzoek aan vooraf, waarbij we onder meer de fiscaalrechtelijke situatie laten controleren en nagaan of de voorschriften rond de brandveiligheid, inrichting en hygiëne van het pand worden nageleefd”, aldus burgemeester Dries. “Deze aanpak stelt ons in staat om malafide uitbaters te traceren, alsook om overlast en criminaliteit te voorkomen.” De stad Genk maakte het reglement op in samenwerking met het ARIEC Limburg en het parket Limburg en liet zich inspireren door de stad Antwerpen, die al langer een sterk beleid voert rond sekswerk.

Belangrijk bij de nieuwe aanpak is de hulpverlening. Burgemeester Wim Dries: “Onze diensten hadden verkennende gesprekken met enkele expertiseorganisaties, om zo een netwerk te ontwikkelen. In de nabije toekomst willen we met hen een preventie- en hersteltraject op poten zetten. Enerzijds om sekswerkers beter te begeleiden op medisch en sociaal vlak, en anderzijds om mogelijke slachtoffers van bijvoorbeeld mensenhandel de nodige ondersteuning te bieden.”

De stad Genk hoopt met haar nieuwe beleid andere steden en gemeenten te inspireren. “Verschillende bestuurlijke controles, of ‘flex-acties’, de afgelopen jaren leerden ons dat deze sector kwetsbaar is en aandacht nodig heeft”, aldus burgemeester Wim Dries.³⁸⁰

Best practice: een duidelijk beeld krijgen van de prostitutiebranche in Namen

Geregeld worden we geconfronteerd met vragen over de omvang en de aard van een fenomeen, in het bijzonder als het gaat om prostitutie. Om deze vragen te beantwoorden en de situatie te verduidelijken, heeft het CIEAR van het arbeidsauditoraat de opdracht gekregen om een grondige analyse uit te voeren van de prostitutiesector in het arrondissement Namen.

Het doel van dat initiatief is om verder te gaan dan een louter repressieve aanpak. Het gaat er vooral om een realiteit te objectiveren die vaak gehuld is in stereotypen en hardnekkige vooroordelen. Door deze analyse hopen we vooringenomen ideeën te deconstrueren en een duidelijk en genuanceerd beeld van de situatie te krijgen.

De analyse zal antwoorden bieden op cruciale vragen, zoals die naar de ware omvang van het fenomeen in het arrondissement en de impact ervan op de samenleving. Ze stelt ons eveneens in staat om te bepalen of er

³⁸⁰ Bron: persbericht van de stad Genk, zoals ook hernomen op <https://www.tvl.be/nieuws/genk-bindt-de-strijd-aan-met-illegale-ontuchthuizen-en-misbruik-in-het-sekswerk-140131>.

problematische situaties of vormen van uitbuiting zijn en om gebieden te zien die bijzondere aandacht nodig hebben.

Om deze diepgaande analyse uit te voeren, werkt het CIEAR nauw samen met politiezones, lokale overheden, sociale actoren, gespecialiseerde verenigingen en andere betrokken partners. Deze partnerschapsbenadering stelt ons in staat om een completer en nauwkeuriger beeld te krijgen van de prostitutiesector, door gegevens en informatie uit verschillende bronnen met elkaar te kruisen.

De resultaten van deze analyse zijn van onschatbare waarde voor alle betrokken actoren. Ze bieden een relevantere en gerichtere input voor acties en interventies, waarbij de specifieke behoeften van de betrokkenen in kaart worden gebracht en de ondersteunings- en preventiemaatregelen overeenkomstig worden aangepast. Dankzij deze gezamenlijke aanpak kunnen de verschillende belanghebbenden efficiënter en meer gecoördineerd samenwerken, door gezamenlijke acties op te zetten die zijn afgestemd op de plaatselijke realiteit.

Best practice: reglement handcarwashes Genk en Sint-Truiden

Nadat er in februari 2021 een gecoördineerde controleactie (een zogenaamde "flex-actie") was gehouden bij veertien handcarwashes in vier gemeenten, werkten de betrokken lokale besturen samen met het ARIEC een gemeentelijk reglement uit dat handcarwashes verplicht om een uitbatingsvergunning te bekomen. De vergunning wordt afgeleverd na een grondig administratief onderzoek, dat de ondermijnende criminaliteit en economische uitbuiting beoogt te voorkomen, alsook mogelijke economisch oneerlijke voordelen uit te sluiten. Daarnaast laat het reglement toe om de handcarwashsector continu te monitoren. Dat reglement werd alvast ingevoerd in Genk en Sint-Truiden. In Genk heeft dit ertoe geleid dat de laatste van de vijf handcarwashes in de stad werd gesloten³⁸¹.

Het doel van het reglement is om te zorgen voor een gelijk speelveld en om illegale praktijken in de carwashsector tegen te gaan. Door exploitatievergunningen in te voeren en grondige onderzoeken uit te voeren, zorgen de lokale autoriteiten ervoor dat alleen carwashes die voldoen aan de wettelijke en reglementaire normen mogen werken.

In het verleden werden er in Genk regelmatig controles uitgevoerd omdat er in sommige zaken problemen waren met mensenhandel, rond het arbeidsrecht en omtrent de milieuwetgeving. Twee van de vijf handcarwashes werden zelfs strafrechtelijk veroordeeld voor mensenhandel.

Best practice: sluiting van een carwash die onderdak bood aan mensenhandelaren

Tijdens een eerdere inspectie van een carwash in de provincie Namen ontdekte het arbeidsauditoraat een illegale werknemer. Daarbij kwamen problemen aan het licht die zorgwekkender waren dan de meer "traditionele" fraude: een ontoereikend loon in verhouding tot de gewerkte uren evenals de erbarmelijke leefomstandigheden van deze persoon, die gedwongen werd om op de grond te leven onder een golfplaten afdak, zonder ramen of ventilatie, onder voortdurend cameratoezicht. Hoewel er strafrechtelijke maatregelen genomen werden, bleef de uitbating bestaan. Daardoor konden de zaakvoerders – en vervolgens de overnemers – een activiteit voortzetten die in veel opzichten verdacht was.

Dankzij een nieuwe inspectie, waarbij andere problemen aan het licht kwamen die weliswaar minder alarmerend maar toch zorgwekkend waren, kon de lokale overheid de beslissing nemen om de uitbating bestuurlijk te sluiten, op basis van het advies van het CIEAR. Deze gecoördineerde actie, gebaseerd op een hoogwaardige uitwisseling van informatie tussen de verschillende actoren, maakte een einde aan een dubieuze activiteit, zowel op economisch vlak, op ecologisch vlak als met betrekking tot het welzijn van de betrokken werknemers.

Deze situatie illustreert het belang van nauwe samenwerking tussen de verschillende overheden en betrokken actoren, en de noodzaak om relevante informatie efficiënt uit te wisselen. Dankzij deze samenwerking is het mogelijk om gezamenlijk actie te ondernemen en passende maatregelen te nemen om mensenhandel te bestrijden en waardige arbeidsomstandigheden en respect voor ieders rechten te garanderen.

³⁸¹ VRT NWS, [Laatste handcarwash in Genk blijft voorlopig gesloten, Raad van State fluit uitbater terug](#).

Conclusie

De voorbije jaren is er met de bestuurlijke aanpak van mensenhandel heel wat ervaring opgebouwd. Meerdere *best practices* werden ontwikkeld, en hier en daar werden deze ook al aan de rechtspraak getoetst. De resultaten zijn bemoedigend: via de administratieve weg slagen lokale besturen erin om minstens meer zicht – en vaak ook meer grip – te krijgen op de meest kwetsbare sectoren op hun grondgebied.

Maar de kous is daarmee niet af. Gemeenten die een reglement op bepaalde uitbatingen invoeren of concrete controles op het terrein uitvoeren vormen vooralsnog een kleine minderheid. Het is dan ook van belang om op lokaal niveau te (blijven) sensibiliseren en te (blijven) responsabiliseren. Het fenomeen mensenhandel blijft niet beperkt tot de grote steden. In elke Belgische gemeente is er een reëel risico op mensenhandel. Vanwege de complexe aard van dat fenomeen blijkt een gezamenlijke en multidisciplinaire aanpak aangewezen.

Deel 2

Evolutie van en strijd tegen
de fenomenen mensenhandel
en mensensmokkel

Hoofdstuk 1

Recente ontwikkelingen van het juridische en politieke kader

1. Ontwikkelingen van het Europese juridische en politieke kader

1.1. | Mensenhandel

Op Europees niveau waren er in 2022 twee markante gebeurtenissen. Ten eerste was er de publicatie van het derde evaluatieverslag van de Expertengroep van de Raad van Europa (GRETA) over de toepassing door België van het Verdrag inzake de bestrijding van mensenhandel. Ten tweede was er de indiening door de Europese Commissie van een voorstel tot herziening van de EU-richtlijn 2011/36 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel.

1.1.1. | Evaluatieverslag van de GRETA over de uitvoering door België van het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bestrijding van mensenhandel

Op 20 oktober 2022 publiceerde de Expertengroep van de Raad van Europa inzake de bestrijding van

mensenhandel (GRETA) zijn derde evaluatieverslag over België³⁸², gewijd aan de toegang tot de rechter en effectieve rechtsmiddelen voor slachtoffers van mensenhandel. Daarbij lag de nadruk op de uitvoering van de bepalingen van het Verdrag die de materiële en procedurele verplichtingen instellen op het gebied van de toegang tot de rechter voor slachtoffers. In het verslag werd de vooruitgang beoordeeld die België heeft geboekt in de strijd tegen mensenhandel sinds het vorige evaluatieverslag van 16 november 2017.³⁸³

In het licht van deze derde evaluatiecyclus wijdde Myria in zijn jaarverslag van 2019 de focus aan de toegang tot juridische bijstand en de bescherming van slachtoffers.³⁸⁴ De GRETA heeft overigens veel lof voor de diepgaande en uitgebreide verslagen van Myria, die een belangrijk instrument vormen voor onderzoek en actie op het gebied van mensenhandel.³⁸⁵

De GRETA verwelkomt een aantal positieve veranderingen die hebben plaatsgevonden sinds zijn laatste evaluatieverslag, in het bijzonder de goedkeuring van de wet van 22 mei 2019 die het niet-bestaftingsbeginsel voor slachtoffers van mensenhandel verankerde in het Belgische Strafwetboek.³⁸⁶ De groep is evenwel van mening dat de autoriteiten aanvullende maatregelen moeten nemen om ervoor te zorgen dat dit beginsel in de praktijk wordt toegepast, met name ten aanzien van minderjarige slachtoffers die onder dwang strafbare feiten hebben gepleegd.³⁸⁷

382 GRETA, Evaluation report Belgium, *Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings*, derde evaluatieperiode, 20 oktober 2022.

383 Voor een kort overzicht, zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 72-73.

384 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, deel 2.

385 GRETA, Evaluatieverslag België, § 17.

386 Dit principe is verankerd in de nieuwe §5 van artikel 433quinquies: "Het slachtoffer van mensenhandel dat betrokken is bij misdrijven als rechtstreeks gevolg van zijn uitbuiting loopt geen straf op voor deze misdrijven". Voor een korte analyse, zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 99-101.

387 GRETA, Evaluatieverslag België, §§ 113 tot 122.

Toch blijven er volgens de GRETA nog een aantal uitdagingen. In het verslag wordt er immers op gewezen dat vermoedelijke slachtoffers beter moeten worden geïnformeerd over hun rechten, de stappen die ze moeten nemen en de gevolgen van hun identificatie als slachtoffers van mensenhandel, met name door de informatie-instrumenten voor minderjarige slachtoffers verder uit te bouwen.³⁸⁸

Een ander aandachtspunt betreft de effectieve toegang tot een schadevergoeding.³⁸⁹ De GRETA is van oordeel dat aanvullende maatregelen nodig zijn, waaronder het herzien en vereenvoudigen van de criteria voor toegang tot juridische bijstand en het zorgen voor voldoende financiering voor de gespecialiseerde centra die slachtoffers van mensenhandel in rechte vertegenwoordigen die niet voor juridische bijstand in aanmerking komen. Daarnaast moeten de criteria voor toegang tot het Slachtofferfonds worden herzien.

Bovendien dringt de GRETA er bij de Belgische autoriteiten op aan om voldoende personele en budgettaire middelen toe te wijzen aan de politie-eenheden die instaan voor de bestrijding van mensenhandel en aan de arbeidsinspectie, zodat zij in staat zijn hun opdracht effectief en proactief uit te voeren.

Tot slot is de GRETA bezorgd over het beperkte aantal kinderen dat wordt geïdentificeerd als slachtoffers van mensenhandel en roept hij de autoriteiten op om de opleiding van professionals op het terrein te verbeteren en de hulpverlening aan niet-begeleide minderjarigen te versterken.³⁹⁰

1.1.2. | Voorstel voor een richtlijn inzake mensenhandel tot wijziging van richtlijn 2011/36/EU

Op 19 december 2022 heeft de Commissie een voorstel tot herziening van de richtlijn van 2011 inzake de bestrijding van mensenhandel voorgesteld.³⁹¹

De Commissie had een evaluatie van de richtlijn van 2011³⁹² en een effectbeoordeling³⁹³ uitgevoerd. Ze had ook verschillende raadplegingen gehouden.

In haar evaluatie stipte zij aan dat de richtlijn daadwerkelijk heeft bijgedragen tot de bestrijding van mensenhandel binnen de Unie, met name door bij te dragen tot een grotere harmonisatie van het strafrecht in de lidstaten. De Commissie voegde er evenwel aan toe dat er nog problemen bleven bestaan op verschillende niveaus: de interpretatie van strafbare feiten op het gebied van mensenhandel was in de lidstaten niet altijd gelijk, en vooral de uitvoering van de richtlijn was problematisch, met name wat de bijstand aan en ondersteuning van slachtoffers betreft.³⁹⁴ Daarnaast werden er ook lacunes vastgesteld op het vlak van onderzoek en vervolging, met name met betrekking tot het versterken van de capaciteit van rechtshandhavings- en justitiële autoriteiten om financiële onderzoeken uit te voeren of om in te spelen op de toenemende digitalisering van mensenhandel.

Een gevoelig punt tot slot was de vaststelling dat de effectiviteit van de richtlijn beperkt was wat het terugdringen van de vraag langs wetgevende weg betreft, vanwege de niet-omzetting of de heel verschillende benaderingen door de lidstaten van de facultatieve bepaling om het wetens en willens gebruikmaken van de afgedwongen diensten van slachtoffers van mensenhandel strafbaar te stellen. Uit de evaluatie bleek dat belanghebbenden verdeeld waren over de effectiviteit van deze maatregel voor het terugdringen van de vraag.³⁹⁵

388 *Ibid.*, §§ 31 tot 46.

389 *Ibid.*, §§ 73 tot 93.

390 *Ibid.*, §§ 195 tot 210.

391 Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Richtlijn 2011/36/EU inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, 19 december 2022, COM(2022) 732 final.

392 Werkdocument van de diensten van de Commissie, *Evaluation of the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims*, 19 december 2022, SWD(2022) 427 final. Een samenvatting van de evaluatie (SWD(2022) 428 final) is ook beschikbaar (in het Frans, Engels en Duits).

393 Werkdocument van de diensten van de Commissie, *Impact assessment report accompanying the document proposal for a directive of the European parliament and of the council amending Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims*, 19 december 2022, SWD(2022) 425 final. Een beknopte versie is ook beschikbaar.

394 Met name inzake de toepassing van de beginselen van niet-vervolging en niet-bestrafing, het verlenen van gerichte bijstand en ondersteunende diensten om tegemoet te komen aan de specifieke behoeften van bijzonder kwetsbare slachtoffers, waaronder kinderen, en toegang tot schadeloosstelling.

395 De evaluatie toonde dus aan dat het vaak moeilijk is om bewust gebruik te bewijzen, zelfs als de gegevens niet toelaten om te concluderen dat de verwijdering van de vereiste inzake bewust gebruik leidt tot een hoger aantal vervolgingen en veroordelingen.

Uit de uitgevoerde effectbeoordeling bleek dat een combinatie van wetgevende en niet-wetgevende maatregelen het meest efficiënt zou zijn om het huidige kader te verbeteren.

Het voorstel van de Commissie is gericht op verschillende punten. Dit zijn de voornaamste:

- toevoeging van gedwongen huwelijken als een bijzondere vorm van geweld tegen vrouwen en meisjes, en van illegale adoptie aan de lijst van handelingen die ten minste als uitbuiting moeten worden aangemerkt;
- toevoeging van een expliciete verwijzing naar de online dimensie voor strafbare feiten op het gebied van mensenhandel;
- invoering van een verplichte sanctieregeling voor rechtspersonen, zodat maatregelen zoals uitsluiting van voordelen, steun of subsidie kunnen worden uitgesproken, evenals de tijdelijke of permanente sluiting van de vestigingen die zijn gebruikt voor het plegen van strafbare feiten;
- het formeel instellen van nationale verwijzingsmechanismen en nationale contactpunten voor de doorverwijzing van slachtoffers: deze nemen op nationaal niveau heel verschillende vormen aan. Het doel is om de doorverwijzing van slachtoffers te verbeteren, vooral in grensoverschrijdende zaken.
- strafbaarstelling van het gebruikmaken van diensten van slachtoffers van mensenhandel in de wetenschap dat de betrokkene het slachtoffer is van een dergelijk strafbaar feit. Dat om de vraag te ontmoedigen en daarmee de effectiviteit van de preventie en het bestrijden van mensenhandel te vergroten.³⁹⁶
- verplichting om jaarlijks gegevens te verzamelen en te rapporteren over indicatoren op het gebied van mensenhandel: de gegevensverzameling onder leiding van Eurostat zou veel breder en frequenter zijn (jaarlijks in plaats van om de twee jaar zoals nu).

Op het moment dat de redactie van dit verslag afgesloten wordt (augustus 2023), heeft de Raad het voorstel goedgekeurd, maar het Europees Parlement heeft nog geen standpunt ingenomen.

Vierde verslag van de Commissie over de vorderingen van de lidstaten op het gebied van de bestrijding van mensenhandel

Op de dag van de indiening van haar voorstel tot herziening van de richtlijn inzake de bestrijding van mensenhandel (19 december 2022) publiceerde de Europese Commissie eveneens haar vierde verslag over de vorderingen die zijn gemaakt op het gebied van de bestrijding van mensenhandel.³⁹⁷ In het verslag worden de ontwikkelingen tussen 2019 en 2022 behandeld en worden de statistieken voor de periode 2019-2020 geanalyseerd.³⁹⁸ Het verslag benadrukt, in het verlengde van het vorige, de impact van de COVID-19-pandemie op mensenhandel. Zo zorgden de COVID-19-beperkingen en de *lockdowns* in deze periode ervoor dat slachtoffers meer geïsoleerd raakten, soms samen met de mensenhandelaars in kwestie. De identificatie van slachtoffers werd complexer, evenals hun doorverwijzing naar diensten voor bijstand, ondersteuning en bescherming en hun toegang tot justitie. Daarnaast heeft de COVID-19-pandemie de verschuiving van criminele activiteiten naar de digitale omgeving aanzienlijk versneld.

Tot slot was er in de verslagperiode ook de sterke impact van de militaire agressie van Rusland tegen Oekraïne, die begon op 24 februari 2022 en leidde tot een massale instroom in de EU van mensen die de oorlog ontvluchtten, van wie 90% vrouwen en kinderen. Het risico op mensenhandel werd van het begin af bijzonder groot geacht.

Voor de periode 2019-2020 werden er 14.311 slachtoffers van mensenhandel geregistreerd binnen de EU, een iets hoger aantal dan het aantal in de vorige periode van twee jaar (14.145). Terwijl vrouwen en meisjes nog altijd de meerderheid (63%) van alle geregistreerde slachtoffers in de EU uitmaken, is het aandeel mannelijke slachtoffers (33%) toegenomen. EU-burgers maakten 53% van de slachtoffers uit, onderdanen van derde landen 43%. Tot slot waren 37% van alle geregistreerde slachtoffers burgers van het land waarin zij waren geregistreerd (binnenlandse mensenhandel).

Seksuele uitbuiting blijft de meest voorkomende vorm van mensenhandel binnen de EU (51%). In het verslag wordt er aangestipt dat technologie daarbij op grote schaal wordt gebruikt als middel om slachtoffers te

³⁹⁶ Myria kon tijdens de publieke raadpleging van de Commissie over dit onderwerp zijn terughoudendheid uiten over de goedkeuring van een dergelijke maatregel, die contraproductief zou zijn in de strijd tegen mensenhandelaars. Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, pp. 35-36. De effectiviteit van een dergelijke maatregel in de strijd tegen mensenhandel werd ook door anderen in twijfel getrokken. Zie *La Strada International, The Impact of Criminalising the 'Knowing Use' on Human Trafficking, policy paper*, december 2022.

³⁹⁷ Verslag van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's over de vorderingen die zijn gemaakt op het gebied van de bestrijding van mensenhandel (vierde verslag), 19 december 2022, COM(2022) 736 final.

³⁹⁸ Deze statistieken zijn beschikbaar in het werkdokument (*staff working document*) van de diensten van de Commissie ter aanvulling van het verslag.

ronselen, aan te prijzen en om hen seksueel uit te buiten. Nigeria is nog altijd een van de voornaamste landen van herkomst bij mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, maar daarnaast is er een toenemend aantal vrouwen en trans(gender) personen uit Zuid-Amerika het slachtoffer van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting.³⁹⁹ De 'loverboy'-methode wordt vaak aangehaald als manier om slachtoffers te ronselen.

Wat mensenhandel met het oog op arbeidsuitbuiting betreft, is er een aanzienlijke toename tijdens de referentieperiode (met 15%).⁴⁰⁰ Deze vorm van mensenhandel treft vooral mannen (66%). De criminele netwerken zijn voornamelijk actief in bedrijven die met een grote hoeveelheid contant geld werken en die een groot aantal laagbetaalde werknemers in dienst hebben, evenals seizoenarbeiders. Deze risicosectoren gaan van landbouw, bouw en bosbouw tot voedselverwerking, assemblage, horeca, detailhandel, carwashes, schoonheids- en schoonmaakdiensten, vervoer, huishoudelijk werk en huishoudelijke hulp. Ook hier valt op dat mensenhandelaars hun slachtoffers alsmat vaker online ronselen. De lidstaten benadrukten de bijzondere kwetsbaarheid van migranten voor deze vorm van uitbuiting.

Wat de andere vormen van uitbuiting betreft, wordt er melding gemaakt van gevallen van mensenhandel voor illegaal draagmoederschap en gedwongen zwangerschap, waarbij vrouwen worden gerekruteerd om hun pasgeborenen weg te geven op basis van de belofte dat zij vergoed zullen worden of om deel te nemen aan een programma voor illegaal draagmoederschap.

Positief is dat de samenwerking op het gebied van rechtshandhaving in de periode 2019-2022 aanzienlijk is geïntensiveerd, zowel op EU- als op internationaal niveau. Ondanks de gemaakte vorderingen op het gebied van grensoverschrijdende rechtshandhaving en justitiële samenwerking, blijft het aantal vervolgingen en veroordelingen van mensenhandelaars evenwel laag.

Toch is het zo dat er op meerdere fronten vooruitgang is geboekt. Zo hebben de lidstaten verschillende strategieën ingevoerd om gevallen van mensenhandel op te sporen die mogelijk zijn gemaakt door technologie. Het gaat onder meer om internetbewaking (zowel het zichtbare internet als het *dark web*), in combinatie

met de onmiddellijke analyse van inlichtingen uit open bronnen, de oprichting van een cybereenheden die gespecialiseerd is in de bestrijding van mensenhandel en de inzet van "cyberpatrouilles".

Daarnaast hebben de lidstaten stappen ondernomen om in toenemende mate en beter gebruik te maken van financiële onderzoeken bij mensenhandel, en zijn er initiatieven genomen om de informele of formele doorverwijzingsmechanismen voor slachtoffers op nationaal vlak te verbeteren.

1.1.3. | Andere maatregelen

Op Europees niveau zijn er eveneens andere maatregelen aangenomen of voorgesteld die van invloed kunnen zijn op de strijd tegen mensenhandel.

Wet inzake digitale diensten

De Europese Unie heeft een uitgebreid geheel van nieuwe regels⁴⁰¹ aangenomen inzake de verantwoordelijkheden van de digitale diensten die als tussenpersonen fungeren binnen de EU om consumenten te verbinden met goederen, diensten en content. In dat verband gaat het onder meer om onlineplatformen.

Deze wetgeving inzake digitale diensten⁴⁰² is met name een hulpmiddel om online content met betrekking tot mensenhandel te identificeren, te controleren en te verwijderen. Ze introduceert een zorgplicht voor intermediaire dienstverleners, zoals onlineplatformen, om illegale en schadelijke online content tegen te gaan.

Voorstel voor een nieuwe richtlijn betreffende ontneming en confiscatie van vermogensbestanddelen

De Commissie heeft een nieuwe richtlijn voorgesteld betreffende de ontneming en confiscatie van vermogensbestanddelen.⁴⁰³ Deze moet de capaciteit van de bevoegde autoriteiten versterken om vermogensbestanddelen te identificeren, te bevriezen en te beheren, en de confiscatiemogelijkheden versterken en uitbreiden tot alle relevante criminele activiteiten, al dan niet van criminele organisaties. De richtlijn zou met name van toepassing zijn op mensenhandel.

399 Dat is ook een vaststelling van Myria in dit deel, hoofdstuk 3, punt 2.1.2.

400 Het verslag wijst erop dat deze vorm van uitbuiting ondergerapporteerd is, wat betekent dat het werkelijke aantal slachtoffers waarschijnlijk veel hoger ligt.

401 <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package>

402 Verordening (EU) 2022/2065 van het Europees Parlement en de Raad van 19 oktober 2022 betreffende een eengemaakte markt voor digitale diensten en tot wijziging van Richtlijn 2000/31/EG (digitaal dienstenverordening of *Digital Services Act*) (PB, L 277 van 27 oktober 2022, p. 1). Deze verordening trad in werking op 16 november 2022. Ze is rechtstreeks van toepassing in de hele EU vanaf 17 februari 2024.

403 Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende ontneming en confiscatie van vermogensbestanddelen, 25 mei 2022, COM/2022/245 final.

Verantwoordelijkheid van bedrijven⁴⁰⁴

In overeenstemming met de EU-strategie inzake mensenhandel⁴⁰⁵ heeft de Commissie meerdere maatregelen genomen om de verantwoordelijkheid van bedrijven aan te pakken om de vraag terug te dringen en potentiële gevallen van mensenhandel in hun activiteiten en toeleveringsketens op te sporen.

In juli 2021 publiceerden de Commissie en de Europese dienst voor extern optreden richtsnoeren om EU-bedrijven te helpen passende maatregelen te nemen om het risico van dwangarbeid aan te pakken in hun activiteiten en toeleveringsketens.⁴⁰⁶

Daarnaast werd de richtlijn over niet-financiële rapportering (NFRD)⁴⁰⁷ in 2022 herzien, wat resulteerde in de richtlijn met betrekking tot duurzaamheidsrapportering door ondernemingen⁴⁰⁸. Onder deze nieuwe richtlijn moeten grotere ondernemingen in de EU rapporteren over de effecten van hun activiteiten op het milieu en de eerbieding van mensenrechten.

Op dat gebied formuleerde de Commissie overigens eveneens een richtlijn voor bedrijven inzake passende zorgvuldigheid op het gebied van duurzaamheid.⁴⁰⁹ Deze richtlijn bepaalt een horizontaal kader om bedrijven die binnen de EU actief zijn aan te moedigen om bij te dragen aan de eerbieding van de mensenrechten en het milieu in hun eigen activiteiten en via hun hele waardeketen. Dat kunnen ze doen door hun negatieve effecten op het vlak van mensenrechten, waaronder mensenhandel, te identificeren, te voorkomen, te verminderen en te verantwoorden.

Tot slot heeft de Commissie op 14 september 2022 een voorstel voor een verordening gelanceerd die met dwangarbeid vervaardigde producten verbiedt op de markt van de Unie.⁴¹⁰

1.2. | Mensensmokkel

Op Europees niveau verdienen enkele maatregelen inzake mensensmokkel een vermelding.⁴¹¹ Zo stelde de Europese Commissie eind 2022 twee actieplannen voor om de toenemende irreguliere migratie langs de centrale Middellandse Zeeroute en de Westelijke Balkanroute aan te pakken. Het actieplan voor de Westelijke Balkan⁴¹² is opgebouwd rond twintig operationele maatregelen en vier prioritaire pijlers: het beheer van de grenzen verbeteren; de smokkel van migranten bestrijden; de samenwerking bevorderen voor readmissie en terugkeer; het visumbeleid van de verschillende staten op elkaar afstemmen. Het actieplan voor het centrale Middellandse Zeegebied⁴¹³ zet vooral in op het versterken van de samenwerking met partnerlanden en internationale organisaties en op een betere coördinatie van opsporings- en reddingsoperaties. Bovendien lanceerde de Europese Commissie in 2022, in het kader van de wereldwijde partnerschappen van de EU inzake migratie met de landen langs de irreguliere migratieroutes naar de EU, een aantal operationele partnerschappen op maat met Marokko, Niger en de Westelijke Balkanlanden om mensensmokkel tegen te gaan.⁴¹⁴

404 Voor meer details hieromtrent, zie deel 1, hoofdstuk 3.

405 Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's over de EU-strategie voor de bestrijding van mensenhandel 2021-2025, 14 april 2021, COM (2021) 171 final.

406 Europese Commissie, *Nieuwe EU-richtsnoeren helpen ondernemingen dwangarbeid in toeleveringsketens te bestrijden*.

407 Richtlijn 2014/95/EU van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2014 tot wijziging van Richtlijn 2013/34/EU met betrekking tot de bekendmaking van niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit door bepaalde grote ondernemingen en groepen, PB L 330 van 15 november 11 2014, pp. 1-9.

408 Richtlijn 2022/2464 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2022 tot wijziging van Verordening (EU) nr. 537/2014, Richtlijn 2004/109/EG, Richtlijn 2006/43/EG en Richtlijn 2013/34/EU, met betrekking tot duurzaamheidsrapportering door ondernemingen, PB L 322 van 16.12.2022, pp. 15-80. Deze moet worden omgezet door de lidstaten tegen 6 juli 2024.

409 Zie het hoofdstuk in de focus van dit verslag over *due diligence* inzake mensenrechten in de strijd tegen economische uitbuiting en mensenhandel: deel 1, hoofdstuk 3, punt 2.

410 Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad inzake een verbod op met dwangarbeid vervaardigde producten op de markt van de Unie, 14 september 2022, COM (2022) 453 final.

411 Bron: Europees Migratienetwerk (EMN), *Annual report on Migration and asylum 2022*, juli 2023.

412 Europese Commissie, *EU Action Plan for the Western Balkans*, 5 december 2022.

413 Europese Commissie, *EU Action Plan for the Central Mediterranean*, 21 november 2022.

414 Europese Commissie, *EU working together with African partners on migration: Launch of Team Europe initiatives*, 12 december 2022.

2. Ontwikkelingen van het Belgische juridische en politieke kader

Op Belgisch niveau betrof het voornaamste nieuws de werkzaamheden van de Bijzondere commissie mensenhandel en mensensmokkel binnen het parlement.

2.1. | Bijzondere parlementaire commissie mensenhandel en mensensmokkel

2.1.1. | Context en opdrachten

Zoals in het vorige jaarverslag⁴¹⁵ vermeld werd, werd er in februari 2022 binnen het parlement een Bijzondere commissie opgericht belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel. De Bijzondere commissie was samengesteld uit dertien vaste leden en evenveel plaatsvervangers, die aangeduid werden door de Kamer volgens de regel van de evenredige vertegenwoordiging van de politieke fracties. De oprichting van deze commissie speelde in op het punt binnen het regeerakkoord om van deze criminele fenomenen een prioriteit te maken en de strijd daartegen op te voeren.⁴¹⁶

De parlementaire commissie werd ermee belast om een balans op te maken van de actuele situatie inzake de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel, de geldende wettelijke bepalingen met het oog op zowel de vervolging van daders als de bescherming van slachtoffers te evalueren en de internationale samenwerking in de strijd tegen mensenhandel te onderzoeken. Voorts moest zij bijzondere aandacht besteden aan het lot van minderjarigen en andere kwetsbare profielen. Tot slot diende ze een verslag⁴¹⁷ in te dienen met conclusies en eventuele aanbevelingen.

De commissie begon haar werkzaamheden op 9 maart 2022 en sloot die af op 31 mei 2023, waarbij zij tweemaal een verlenging kreeg.⁴¹⁸

Bij haar werkzaamheden werd ze begeleid door twee deskundigen, een Nederlandstalige en een Franstalige. De commissie organiseerde 23 hoorzittingen, waarin tal van deskundigen en diensten aan bod kwamen.⁴¹⁹ Naast de minister van Justitie hadden de gehoorde instanties en personen verschillende achtergronden (federaal, lokaal of internationaal): institutionele actoren waaronder het coördinerende orgaan voor het beleid inzake mensenhandel⁴²⁰, politiediensten⁴²¹, arbeidsinspecties⁴²², magistraten, gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel en minderjarigen, actoren uit het maatschappelijke middenveld⁴²³ en actoren die werken met minderjarigen⁴²⁴, advocaten, vakbonden, academici, Europese en internationale instanties⁴²⁵, en een Nederlandse actor op het gebied van de bestrijding van mensenhandel⁴²⁶. Ook Myria werd, in zijn hoedanigheid van onafhankelijk nationaal rapporteur mensenhandel, tweemaal gehoord.⁴²⁷

415 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 56.

416 Regeerakkoord van 30 september 2020, punt 6.2.2.: "De strijd tegen zowel mensenhandel als mensensmokkel wordt opgevoerd. (...) Daartoe worden wetgeving en beleid doorgelicht in een parlementaire commissie of werkgroep".

417 *Verslag van de Bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel*, 12 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, zitting 2022-2023, Doc. 55-2530/002.

418 Het mandaat van de Bijzondere commissie was aanvankelijk voor acht maanden. Ze vroeg de Conferentie van voorzitters tweemaal om een verlenging, wat werd aanvaard. Het mandaat werd eerst verlengd tot 31 maart 2023 en vervolgens tot 1 juni 2023: zie het verslag van de Bijzondere commissie, *op. cit.*, Doc 55-2530/002, p. 7.

419 63 individuele deskundigen van in totaal 46 organisaties of instellingen werden gehoord. De integrale verslagen van de hoorzittingen die door de geïnterviewde instanties/personen beschikbaar worden gesteld zijn als bijlage bij het verslag van de commissie gevoegd en online beschikbaar op de website van de Kamer: zie bijlage 4 bij het verslag van de Bijzondere commissie, *op. cit.*, pp. 295-297.

420 Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, Fedasil, Dienst Vreemdelingenzaken.

421 De volgende instanties/personen werden gehoord: de dienst mensenhandel van de centrale Directie zware en georganiseerde criminaliteit van de federale gerechtelijke politie (DJSOC), leden van de federale gerechtelijke politie, van de lokale politie (Brussel en Luik), scheepvaart, spoorwegen, wegverkeer, luchthavenpolitie, grenscontrole. Daarbij valt op dat geen enkel lid van de lokale of federale gerechtelijke politie van een groot arrondissement als Antwerpen werd gehoord.

422 Alleen de inspectiediensten van de RSZ werden gehoord.

423 Fairwork, ECPAT, Conseil des Femmes francophones de Belgique, Stichting Samilia, UTSOPI (vertegenwoordiger van sekswerkers), Sister's House (opvang vrouwelijke migranten), Klaprozen vzw.

424 *Délégué général aux droits de l'enfant* van de Federatie Wallonië-Brussel en Child Focus.

425 Europese coördinatrice van de strijd tegen mensenhandel, Raad van Europa, Eurojust, IAO.

426 Comensha (Nederland).

427 Op 25 april 2022 tijdens de eerste hoorzitting en op 6 februari 2023 tijdens de laatste hoorzitting om er, samen met de actoren die Myria gegevens verstrekken, een beknopt cijferverslag te presenteren over de fenomenen van mensenhandel en mensensmokkel in de afgelopen tien jaar.

Na afloop van de hoorzittingen legden de deskundigen hun verslag met een dertigtal aanbevelingen voor aan de parlementaire commissie.⁴²⁸ Op 31 mei 2023 hebben de leden van de commissie evenwel op voorstel van de meerderheid hun eigen pakket aanbevelingen aangenomen, gebaseerd op een nieuwe structuur en, inhoudelijk, op zowel de verslagen van de hoorzittingen als die van de deskundigen. Dat pakket werd op 15 juni 2023 gestemd in een plenaire vergadering van de Kamer.⁴²⁹

2.1.2. | Analyse van de voornaamste aanbevelingen

De parlementaire commissie nam niet minder dan 100 aanbevelingen aan⁴³⁰, veel meer dan wat de deskundigen aanvankelijk hadden voorgesteld. Daarnaast werden veel van de door hen voorgestelde aanbevelingen niet overgenomen door de commissie: met name het absoluut voorrang geven aan de strijd tegen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting, het herverdelen van de beschikbare middelen en capaciteit⁴³¹, en een reeks voorgestelde maatregelen om bedelarij binnen Romagezinnen aan te pakken.⁴³²

De aanbevelingen van de commissie hebben betrekking op zowel structurele als operationele aspecten (en dat zowel op het gebied van onderzoek en vervolging als op dat van de hulp aan slachtoffers). Er wordt ook bijzondere aandacht besteed aan minderjarigen. Daarnaast worden er maatregelen voorgesteld om de strijd tegen mensensmokkel te verbeteren. Tot slot worden er aanbevelingen gedaan die ruimer zijn dan het domein van mensenhandel. Tijdens de werkzaamheden van de parlementaire commissie kwam immers de Borealis-zaak aan het licht, vernoemd naar het bedrijf waar meer dan honderd vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel werden gedetecteerd.⁴³³ Deze zaak beïnvloedde dan ook sterk de werkzaamheden van de commissie en deed de focus verschuiven naar mensenhandel met het oog op economische uitbuiting.

De voornaamste aanbeveling van de commissie betreft evenwel de oprichting van een nieuwe structuur ter observatie en bestrijding van mensenhandel en mensensmokkel.

Hieronder bespreekt Myria de voornaamste aanbevelingen uit het verslag.

a. Voornaamste structurele aanbeveling: oprichting van een nationaal coördinatiecentrum ter bestrijding van mensenhandel en mensensmokkel

De voornaamste structurele aanbeveling van de parlementaire commissie betreft de oprichting van een nationaal coördinatiecentrum voor de bestrijding van mensenhandel en mensensmokkel, een instelling onder het gezag van de minister van Justitie. Dat houdt een herziening in van het koninklijk besluit van 16 mei 2004.⁴³⁴

Deze structuur zou het huidige coördinatieorgaan (de Interdepartementale Coördinatiecel) en het Informatie- en Analysecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel (IAMM) integreren, waarvan de oprichting, hoewel die vastgelegd was in het koninklijk besluit van 2004, jammer genoeg niet is doorgegaan.⁴³⁵ Ook zou dat centrum nieuwe opdrachten krijgen.

Het nieuwe coördinatiecentrum, dat geïnspireerd is op het Nederlandse model⁴³⁶, zou een operationele opdracht hebben (centraal aanmeldpunt voor slachtoffers), naast een opdracht op het vlak van informatie en analyse (met name de aard en de omvang van mensenhandel nagaan⁴³⁷) en een "intrafederale" coördinerende rol (aanbevelingen 1 en 2). Op basis van de andere aanbevelingen van de commissie lijkt het erop dat het nieuwe coördinatiecentrum eveneens een opdracht zou hebben op het vlak van wetenschappelijk onderzoek (aanbeveling 4), opleiding en sensibilisering (aanbeveling 87), als meldpunt voor minderjarige slachtoffers (aanbeveling 92) en voor de verdwijning van minderjarigen (aanbeveling 93⁴³⁸).

428 Het verslag en de aanbevelingen van de deskundigen vormen een bijlage bij het verslag van de commissie: zie bijlage 3 bij het verslag van de commissie, *op. cit.*, pp. 166-294.

429 Motie aangenomen door de plenaire vergadering, *Parl. St. Kamer*, zitting 2022-2023, Doc. 55-2530/004.

430 Zie hoofdstuk 3 van het verslag van de commissie, *op. cit.*, pp. 104-128.

431 Zie aanbevelingen 2 en 9 van de experts: *ibid.*, pp. 276 en 281.

432 Zie aanbevelingen 28-30 van de deskundigen: *ibid.*, pp. 288-289.

433 Zie ook in dit verslag deel 1, hoofdstuk 1, punt 2.1. en deel 1, hoofdstuk 4, punt 12.

434 Koninklijk besluit van 16 mei 2004 betreffende de bestrijding van de mensensmokkel en mensenhandel, *BS*, 28 mei 2004.

435 Voor een analyse van de problemen op dat moment, zie Myria, *Jaarverslag: het Belgische mensenhandelbeleid, gewikt en gewogen*, november 2005, pp. 64-67.

436 Zie de uitleg van de heer Ben Segers ter zake: verslag van de commissie, *op. cit.*, p. 30.

437 Zie de toelichting bij aanbeveling 1.

438 Deze aanbeveling is gericht op een verbetering van de procedures voor het melden van verdwijningen van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen door een nationaal protocol over de verdwijningen van minderjarigen te implementeren waarin het centrale aanmeldpunt is opgenomen.

Het doel is om het instrumentarium in de strijd tegen mensenhandel te herstructureren en eenvormig te maken, met name door de deelstaten nauwer te betrekken. Grote dossiers zoals de Borealis-zaak tonen immers de beperkingen van het huidige systeem, dat niet in staat bleek om een groot aantal vermoedelijke slachtoffers snel op te vangen. Die nieuwe structuur zou dus een centrale coördinerende rol spelen op het gebied van registratie, opvang en informatievoorziening.⁴³⁹ Het zou ook de bevoegdheid hebben om slachtoffers in centra te plaatsen.

Hoewel Myria het eens is met het idee dat eenvormigheid en coördinatie noodzakelijk zijn in de strijd tegen mensenhandel, naast een voortdurende verbetering van de beeldvorming van het fenomeen⁴⁴⁰, uit het enig voorbehoud wat betreft de implementatie van een dergelijke “megastructuur”. Myria vraagt zich ook af of dat een echte oplossing zou zijn voor de coördinatieproblemen op het terrein.

Gezien de veelheid aan opdrachten van dat nationale coördinatiecentrum, rijzen er verschillende vragen over de uitrol:

1. **Als centraal aanmeldpunt voor slachtoffers van mensenhandel en van ernstige vormen van mensensmokkel**⁴⁴¹: dit centrale aanmeldpunt dat 7 dagen op 7 en 24 uur op 24 toegankelijk zou zijn en al operationeel is⁴⁴² zou in het nationale coördinatiecentrum worden geïntegreerd. Het zou onder meer instaan voor het ontvangen van meldingen (via een digitaal formulier, via chat, via telefoon of via een centraal oproepnummer) en het coördineren van het vervoer van gedetecteerde slachtoffers naar een gespecialiseerd opvangcentrum (aanbevelingen 2 en 37). Het zou fungeren als een centrale voor de eenvormige registratie van de meldingen en de gevolgen die daaraan worden gegeven. In dat verband wordt er in een van de aanbevelingen over slachtofferhulp (aanbeveling 48) gepreciseerd dat het doel zelfs is om van het nationale coördinatiecentrum de officiële en centrale instantie te maken waaraan niet alleen

het begin en het einde van de begeleiding maar ook de plaatsing, de planning van de bezettingsgraad van de centra en de eventuele activering van het noodplan moeten worden gemeld.

Het zou daarnaast fungeren als informatiecentrum, om zo bij te dragen aan de verbetering van de beeldvorming van het fenomeen ten behoeve van alle actoren en in het bijzonder de nationale rapporteur (Myria). Daarnaast zou het de hotline voor het melden van economische uitbuiting⁴⁴³ en de Dienst Voogdij integreren.

Myria steunt het idee van een centralisatie met betrekking tot potentiële slachtoffers, want dat kan een uniforme behandeling garanderen en zorgen voor een beter begrip van het fenomeen. Het ziet het ook als een vooruitgang dat er een centraal aanmeldpunt komt om actuele gegevens voor de beeldvorming van het fenomeen te verkrijgen. Een ander positief element is dat dit centrale aanmeldpunt in staat zou zijn het vervoer van slachtoffers te organiseren.⁴⁴⁴

Toch blijven er meerdere vragen: wat met de samenwerking tussen en de mogelijke versterking van de opvangcentra? Hoe zal zo'n centraal aanmeldpunt het vervoer van slachtoffers organiseren en met welke middelen, in de wetenschap dat het in de eerste plaats vaak de eerstelijnsdiensten (politie en inspectiediensten) zijn die daarbij betrokken zijn? Daarnaast zou dat centrale aanmeldpunt instaan voor de coördinatie en zelfs het plaatsen van slachtoffers in de centra. Betekent dit dat het centrum enige hiërarchische macht of enig gezag zou hebben ten opzichte van de opvangcentra?

De meest kwetsbare slachtoffers (illegaal verblijvende onderdanen van derde landen zonder *agency*⁴⁴⁵) kunnen vaak alleen worden opgespoord door de tussenkomst van de al dan niet gespecialiseerde eerstelijnsdiensten, die daarrond blijvend moeten worden gesensibiliseerd. Het risico bestaat dat zo'n centraal aanmeldpunt de illusie wekt dat doelbewuste en proactieve detectie door de eerstelijnsdiensten – op basis van indicatoren mensenhandel – minder belangrijk wordt, wat koste wat het kost moet worden vermeden.

439 Zie de toelichting bij aanbeveling 1.

440 Zie met name de toelichting bij aanbevelingen 3 en 5.

441 Zie aanbeveling 2 en de toelichting daarbij.

442 Op 30 juli 2022, ter gelegenheid van de Werelddag van de strijd tegen mensenhandel, lanceerde de minister van Justitie een nieuwe website met als titel *Stop Human Trafficking*. Deze is beschikbaar in dertien talen en biedt informatie over de vormen en indicatoren van mensenhandel, evenals de contactgegevens van de drie gespecialiseerde opvangcentra. Dat meldpunt mensenhandel fungeert als [hulplijn](#) voor slachtoffers of personen die een mogelijk geval van mensenhandel willen melden.

443 Het is voor Myria niet duidelijk over welke hotline het gaat. Wordt het Meldpunt voor een Eerlijke Concurrentie bedoeld, wiens thematiek en doelstelling veel ruimer is dan mensenhandel?

444 Dat was trouwens een van de problemen die werden aangestipt door de commissie tijdens haar werkzaamheden en die door Myria in een vorig verslag werden belicht: zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 34–36.

445 De opsporing van deze uiterst kwetsbare slachtoffers was geen specifiek punt in de aanbevelingen van de commissie. Zie hieromtrent ook: deel 1, hoofdstuk 4, punt 11 en, voor een voorbeeld van slachtoffers zonder *agency*, de focus van Myria's *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, die gewijd was aan Vietnamese slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel.

Daarnaast plaatst Myria vraagtekens bij de wenselijkheid van de integratie van de Dienst Voogdij in dat centrale coördinatiepunt. Deze dienst heeft immers een specifieke rol voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV's). Zijn bevoegdheidsgebied is dus ruimer dan alleen de slachtoffers van mensenhandel, maar tegelijk ook beperkter aangezien dergelijke slachtoffers eveneens Belgen kunnen zijn. Het lijkt daarom beter om vormen van samenwerking met deze dienst te ontwikkelen in plaats van die te integreren.

Tot slot heeft Myria met de drie gespecialiseerde opvangcentra een gemeenschappelijke registratie-database van slachtofferdossiers (MyEldo) ontwikkeld. Dat elektronische dossierbeheersysteem bevat een reeks gegevens, onder meer over het begin en het einde van de begeleiding van slachtoffers. Het zou contraproductief zijn om danig veel databases of analyses te ontwikkelen. Myria staat daarom ter beschikking van de autoriteiten om effectieve manieren van samenwerking te onderzoeken.

2. Als **operationeel informatie- en analysecentrum**: het doel is om een actuele stand van zaken te krijgen van de fenomenen mensenhandel en mensensmokkel. In dat kader wordt het volgende overwogen: structurele banden en een automatische gegevensuitwisseling tussen het centrale aanmeldpunt en het informatie- en analysecentrum (aanbeveling 3), om dat laatste een wetenschappelijke onderzoekopdracht te geven, door verschillende samenwerkingen aan te gaan (Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC), universiteiten, Myria, ...) (aanbeveling 4).

Hoewel dat een lovenswaardige ambitie is, plaatst Myria ook vraagtekens bij de haalbaarheid daarvan, vanuit het besef dat de databanken van de verschillende diensten (politie, inspecties, justitie, Dienst Vreemdelingenzaken) niet "gekoppeld" zijn en dat de geregistreerde gegevens niet vergelijkbaar zijn. Een dergelijk geïntegreerd centrum zou nochtans waardevol zijn, op voorwaarde dat bepaalde fouten uit het verleden niet worden herhaald. Het informatie- en analysecentrum waarin het koninklijk besluit van 2004 voorzag, is er immers nooit gekomen, met name vanwege het gebrek aan duidelijkheid en overeenstemming over

de (strategische of operationele) doelstellingen, het budgettaire aspect en de gegevensverwerking en privacy.

3. Als **"intrafederale" Interdepartementale Coördinatiecel**: aannemen van meerjarige "voortschrijdende" actieplannen met nog te bepalen kwantitatieve en kwalitatieve beoordelingscriteria (aanbeveling 6), evenals een interne overzichtstabel van de personele middelen die voor de strijd tegen deze fenomenen worden ingezet (aanbeveling 8). Jaarlijks moet er ook een jaarverslag aan de Kamer worden voorgelegd, dat het voorwerp uitmaakt van openbaar debat, met statistische informatie en een voortgangsverslag over het actieplan en de aanbevelingen van de parlementaire commissie (aanbeveling 7).

Het huidige bureau van de cel zou verantwoordelijk zijn voor het opzetten en coördineren van thematische werkgroepen met de bevoegde autoriteiten.

Myria steunt een constante actualisering van de middelen die worden toegewezen aan de strijd tegen mensenhandel. Dat veronderstelt evenwel permanente input van de betrokken actoren. Daarom is het essentieel dat dit nieuwe coördinatiecentrum voldoende invloed heeft op de uiteenlopende actoren. Er zullen ook efficiënte samenwerkingsverbanden moeten worden opgezet.

4. Als **centraal coördinatieorgaan** met heel uiteenlopende opdrachten: hoe wordt de mogelijke integratie gerealiseerd van de bestaande departementen van Justitie die deze rol nu (deels) vervullen? Wordt er een versterking van het personeel overwogen? Hoe zal dat centrum worden gerund?

Myria signaleert in dat verband dat de minister van Justitie parallel aan de werkzaamheden van de commissie op 21 juni 2023, in reactie op een parlementaire vraag, de oprichting binnen de FOD Justitie aankondigde van de functie van nationaal operationeel coördinator.⁴⁴⁶ Overigens werd een van de twee deskundigen van de parlementaire commissie aangesteld voor deze functie. De weinig transparante aanwervingsprocedure⁴⁴⁷ en de

446 Zie het antwoord van de minister van Justitie aan de heer Ben Segers, integraal verslag, Commissie Justitie van de Kamer, 21 juni 2023, *Parl. St.*, Kamer, CRIV 55 COM 1130, pp. 30-32.

447 De vacature werd alleen in het Nederlands gepubliceerd en de beoogde functie was als ondersteunend beleidsmedewerker (niveau B) en niet als nationaal operationeel coördinator, wat een ander niveau van verantwoordelijkheden met zich meebrengt.

precieze rol van de coördinator⁴⁴⁸ gaven trouwens aanleiding tot een andere parlementaire vraag.⁴⁴⁹

b. Operationele aanbevelingen

Tal van aanbevelingen hebben betrekking op operationele aspecten en zijn gericht op een betere informatiedoorstroming tussen en specialisatie van de actoren. Daarbij vermelden we met name, wat **onderzoek en vervolging** betreft:

- grootschalige financiële onderzoeken inpassen in een ketenbenadering voor het ontmantelen van grote internationale netwerken (“*follow the money*”) (aanbeveling 13), een aanbeveling die Myria ook meermaals heeft geformuleerd in zijn jaarverslagen⁴⁵⁰;
- inzetten op specialisatie van de onderzoeksrechters, zodat bepaalde onderzoeksrechters binnen een afdeling met alle onderzoeken naar mensenhandel worden belast (aanbeveling 16), en gespecialiseerde kamers ontwikkelen in de rechtbanken (aanbeveling 15);
- effectief de coördinatievergaderingen houden van de gespecialiseerde actoren op het gebied van mensenhandel in elk gerechtelijk arrondissement, in toepassing van de omzendbrief van de procureurs-generaal (“COL”-vergaderingen)⁴⁵¹ (aanbeveling 19);
- de parketten verplichten om informatie te melden bij het federaal parket (aanbeveling 22);
- de gespecialiseerde opvangcentra meer betrekken bij (grootschalige) controleoperaties, om een kwaliteitsvol eerste gesprek te garanderen (aanbevelingen 49 en 50).

Veel aanbevelingen zijn gericht op het **versterken van de opleiding van actoren**, ook al bestaan die in de praktijk al. Naast het personeel van de Dienst Vreemdelingenzaken (aanbeveling 56) en Fedasil (aanbeveling 54) zijn de opleidingen vooral gericht op magistraten (referentiemagistraten en jeugdmagistraten) (aanbevelingen 20, 21 en 91), politie (aanbevelingen 29 en 32) en inspectiediensten (aanbevelingen 40 en 41), zowel federaal als gewestelijk. Met name bij politiediensten moet erop worden gelet

dat zij worden opgeleid om een onderscheid te maken tussen slachtoffer en dader (aanbeveling 82.1).

Hoewel Myria het idee van geharmoniseerde opleidingen steunt, met name voor de federale en gewestelijke inspectiediensten, heeft het toch vragen bij de coördinatie van dergelijke opleidingen. Is het de rol van het nieuwe coördinatiecentrum om dergelijke opleidingen te organiseren? In een van de aanbevelingen (aanbeveling 42) wordt er voorgesteld dat er aan het nationaal coördinatiecentrum verslag wordt uitgebracht over de uitgevoerde inspecties en over het aantal gesignaleerde slachtoffers, en dat die cijfers worden meegedeeld als indicatoren om het opleidingsprogramma van de inspectiediensten te evalueren.

Veel aanbevelingen zijn gericht op het **versterken van de capaciteit**⁴⁵² van zowel de **politie** (aanbeveling 26), met name door multidisciplinaire teams op te richten binnen de federale gerechtelijke politie, waaronder profielen die gespecialiseerd zijn in de online bestrijding van deze fenomenen (aanbevelingen 27, 31 en 75) en door een regeling tot stand te brengen voor het aanwijzen van referentiepersonen binnen de lokale politiezones (aanbeveling 28), als de **inspectiediensten** (aanbeveling 35), met name door gewestelijke arbeidsinspecteurs ertoe te machtigen om mensenhandel te onderzoeken⁴⁵³ (aanbevelingen 36 en 42/1). Dat laatste punt vindt Myria op het eerste gezicht een onderzoekswaardig spoor, dat best ook op het niveau van de Interdepartementale Coördinatiecel wordt besproken, niet alleen met het oog op het te ontwikkelen instrumentarium, maar ook met het oog op de te behalen doelstellingen. Tot slot zijn er nog aanbevelingen gericht op het **verhogen van de middelen** die worden toegewezen aan de bestrijding van mensenhandel (investering in software voor de politie, aanbeveling 30) of in de nodige uitrusting voor de inspectiediensten (aanbeveling 38).

Slachtofferhulp

Een tiental aanbevelingen zijn gericht op **slachtofferhulp**. Verscheidene daarvan zijn positief, zoals het bijhouden van een lijst van de advocaten die

448 Die laatste zal voornamelijk instaan voor het ontwikkelen van een crisisplan om te voorkomen dat de problemen met het gebrek aan opvangplaatsen die met de Borealis-zaak aan het licht kwamen zich herhalen.

449 Zie de mondelinge vragen van mevrouw Vanessa Matz en het antwoord van de minister van Justitie, integraal verslag, Commissie van de Kamer, 5 juli 2023, *Parl. St.*, Kamer, CRIV 55 COM 1152, pp. 7-9.

450 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld en Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*.

451 Zie ook deel 1, hoofdstuk 4, punt 8 in dit verslag.

452 Zie ook aanbevelingen 80 en 81 voor andere vormen van criminaliteit dan seksuele of economische uitbuiting.

453 Op dit moment zijn alleen bepaalde federale sociaal inspecteurs gemachtigd om mensenhandel te onderzoeken: inspecteurs van het ministerie van Werkgelegenheid en Arbeid, het ministerie van Middenstand en die van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (ECOSOC-teams). Zie artikel 81 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

gespecialiseerd zijn in mensenhandel en mensensmokkel via bureaus voor juridische bijstand, en om te zorgen voor de onmiddellijke aanstelling van een advocaat (aanbeveling 24).⁴⁵⁴

Myria verwelkomt daarnaast enkele aanbevelingen met betrekking tot de wetgeving, zoals het invoeren van een vereenvoudigde procedure voor de toekenning van het statuut wanneer slachtoffers de voorwaarden van de procedure hebben nageleefd maar hun status afloopt om redenen buiten hun wil (seponering, buitenvervolginstelling, minnelijke schikking) (aanbeveling 57), en van een doeltreffende regeling voor de schadeloosstelling van slachtoffers door een wijziging van de wet van 1 augustus 1985 (aanbeveling 52). Hetzelfde geldt voor de voorgenomen wijziging van artikel 61/2, §2 van de Wet van 15 december 1980 (vreemdelingenwet) betreffende de reflectieperiode, verlengd tot drie maanden in bepaalde situaties waarin een periode van 45 dagen niet zou volstaan (aanbeveling 47).⁴⁵⁵ Myria merkt op dat punt evenwel enkele onduidelijkheden of tegenstrijdigheden, aangezien deze verlenging mogelijk zou zijn "wanneer onmiskenbaar vooruitgang is geboekt" en "bij beslissing van de referentiemagistraat". Myria vraagt zich af welk soort vooruitgang er wordt bedoeld. Bovendien vereist de reflectieperiode nog geen medewerking van het slachtoffer, dat dus in principe nog niet aan de autoriteiten is gemeld. Myria vraagt zich derhalve af hoe een dergelijke aanbeveling zal worden uitgevoerd.

Bovendien is het, zoals al vermeld werd, met het losbarsten van de Borealis-zaak tijdens de werkzaamheden van de commissie niet verwonderlijk dat er met sommige van haar aanbevelingen wordt geprobeerd om de problemen aan te pakken die door dat emblematische geval duidelijk werden, zoals het ontwikkelen door het bureau van de Interdepartementale Cel van een actieplan met het oog op crisissen en het beheer daarvan in de opvang van slachtoffers (aanbeveling 44), de mogelijkheid om een of meer observatiecentra op te richten voor potentiële slachtoffers van mensenhandel of -smokkel waar zij maximaal 45 dagen kunnen verblijven (aanbeveling 43) of het voorzien in begeleidingstrajecten op maat, rekening houdend met het specifieke profiel van het slachtoffer (aanbeveling 46).

Minderjarigen

Meerdere aanbevelingen zijn gericht op het verbeteren van de detectie en bescherming van minderjarige slachtoffers. Myria verheugt zich daarover. Enkele stappen in de goede richting zijn bijvoorbeeld het bevorderen van de opvang van NBMV's in kleinschalige opvangstructuren waarbij er specifieke beschermingsmaatregelen worden getroffen (aanbeveling 53), het zorgen voor en het grondig opleiden van SPOC's (*single points of contact*) in alle opvangcentra van Fedasil of van partners (aanbeveling 55), evenals het versterken van de uitwisseling tussen jeugdparketten en referentiemagistraten op het gebied van mensenhandel en bewustmaking (aanbeveling 91).

Tegelijk is Myria er geen voorstander van om van het centrale meldpunt voor slachtoffers het meldpunt voor minderjarige slachtoffers te maken in plaats van de Dienst Voogdij⁴⁵⁶, die een veel bredere rol heeft dan alleen als meldpunt, ook al is die niet bevoegd voor Belgische slachtoffers. Myria is van mening dat het beter is om te onderzoeken hoe er tot een effectieve samenwerking kan worden gekomen, zowel voor de melding, plaatsing en registratie van potentiële slachtoffers als voor de versterking van de middelen van deze dienst.

In dat verband kreeg Myria overigens een specifieke opdracht toevertrouwd: het produceren van een bijlage bij zijn jaarverslag, met name met betrekking tot (de statistieken over) minderjarige slachtoffers (aanbeveling 94). Dat is een uitdaging van formaat, die de samenwerking van veel actoren vereist. De opdracht vergt ook bijzondere aandacht en een passend kader. Myria zal daarrond het gesprek aangaan.

c. Aanbevelingen specifiek voor uitbuitingsfinaliteiten, mensensmokkel, preventie, bewustmaking en evaluatie

Zoals al vermeld werd, ging de aandacht van de parlementaire commissie vooral uit naar economische uitbuiting. Andere vormen van uitbuiting kregen weinig aandacht en weinig aanbevelingen.

Wat **seksuele uitbuiting** betreft, focuste de commissie op de wettelijke en regelgevende kaders die nog

454 Dat zijn aanbevelingen die Myria ook in een vorig verslag formuleerde. Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019, Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 174-176. Dat is eveneens een van de aandachtspunten van de GRETA in de focus van zijn derde evaluatiecyclus.

455 Zie hieromtrent ook deel 1, hoofdstuk 4, punt 12.

456 De voornaamste reden daarvoor is het feit dat de Dienst Voogdij niet 24 uur op 24 en 7 dagen op 7 toegankelijk is.

ontbraken na de hervorming van het seksueel strafrecht (aanbevelingen 72, 73 en 74)⁴⁵⁷, de versterking van de aandacht voor verborgen vormen van seksuele uitbuiting, inclusief het opvoeren van de online bestrijding (aanbeveling 75) en bewustmaking, met name van de hotelsector en van klanten (aanbevelingen 76 en 77). Myria betreurt evenwel dat de commissie niet meer aandacht besteedde aan deze vorm van mensenhandel en bijvoorbeeld de internationale aanpak van criminele organisaties die daarbij zelfs slachtoffers (van prostitutie) internationaal uitwisselen of de proactieve detectie van diverse slachtoffers van seksuele uitbuiting in een kwetsbare positie (bijvoorbeeld sans-papiers).

Met betrekking tot **mensensmokkel** benadrukt de commissie het belang van een betere afstemming tussen het bestuurlijke en gerechtelijke luik (aanbeveling 84) en stuurt ze aan op het ontwikkelen van een operationele leidraad (aanbeveling 86) en het zorgen voor een doeltreffend communicatiekanaal tussen de eerstelijnsdiensten en de federale gerechtelijke politie in elk arrondissement (aanbeveling 89).

Tot slot hebben enkele aanbevelingen betrekking op preventie en bewustmaking, of op evaluatie. Zo moet er een nationaal preventieplan worden ontwikkeld en moeten de bewustmakingscampagnes worden voortgezet (aanbeveling 98).

Bovendien is het bureau van het nationale coördinatiecentrum (en ondertussen de Interdepartementale Cel) verantwoordelijk voor het ontwikkelen van een operationeel actieplan op basis van de aanbevelingen van de parlementaire commissie, en voor het toezicht op en de monitoring van de geboekte vooruitgang. De vraag rijst evenwel in hoeverre dat orgaan het best geplaatst is om zoiets te doen, aangezien sommige aanbevelingen niet beperkt zijn tot mensenhandel, maar in ruimere zin betrekking hebben op andere thema's (zie hieronder) en potentiële actoren.

d. Aanbevelingen die niet alleen betrekking hebben op mensenhandel: focus op economische uitbuiting

In enkele aanbevelingen wordt er voorgesteld om het Belgische voorzitterschap van de EU te benutten om meer aandacht te vragen voor mensenhandel en economische uitbuiting: een actieve rol vervullen bij de evaluatie van de Europese Arbeidsautoriteit (aanbeveling 9) of pleiten voor een strikt Europees kader tegen sociale dumping en een betere organisatie van migratie om uitbuiting te voorkomen (aanbeveling 14).

Twee aanbevelingen hebben betrekking op wetgevingsaspecten, namelijk de ratificatie van Conventie nr. 143 van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) inzake migrerende werknemers (aanbeveling 12) en het concreet onderzoeken van de omzetting van artikel 13, §4 van de sanctierichtlijn (dat wil zeggen het verlenen van een tijdelijk verblijf aan derdelanders die het slachtoffer zijn van bijzonder slechte arbeidsomstandigheden)⁴⁵⁸, waarbij erop moet worden gelet dat het systeem ter bestrijding van mensenhandel niet wordt uitgehold.

Aandachtspunten die niet alleen op mensenhandel betrekking hebben

Zoals eerder al vermeld werd, brak de Borealis-zaak los tijdens het mandaat van de commissie. Veel aandacht van de leden (en deskundigen) ging dan ook naar aspecten die verband houden met economische uitbuiting, maar veel breder zijn dan mensenhandel. Meerdere aanbevelingen hebben betrekking op zaken zoals het creëren van een nieuwe inbreuk van verzwaarde economische uitbuiting (aanbeveling 61). Myria vraagt zich evenwel af hoe dat laatste kan worden gedefinieerd in een zone tussen 'gewone economische uitbuiting' en 'mensenhandel'. De prioriteit in dat verband is om alternatieven en mogelijkheden voor ondersteuning te bieden aan personen in dergelijke situaties, maar zonder rechtsonzekerheid te riskeren of het statuut van slachtoffer van mensenhandel uit te hollen.

⁴⁵⁷ Naar aanleiding van de werkzaamheden van de commissie keurde de ministerraad op 23 juni 2023 een voorontwerp van wet goed dat de voorwaarden vastlegt voor de tewerkstelling van sekswerkers. De arbeidsovereenkomst zou onderworpen zijn aan de gebruikelijke reglementering, met uitzondering van bepaalde specifieke aspecten met betrekking tot de vier vrijheden die algemeen worden erkend voor sekswerkers (recht om een seksuele partner te weigeren, recht om specifieke seksuele handelingen te weigeren, recht om de activiteit te allen tijde te onderbreken of stop te stoppen, recht om zelf voorwaarden te stellen aan de seksualiteit). Het voorontwerp definieert ook de voorwaarden waaraan een werkgever moet voldoen om te worden erkend. Deze erkenning is aan strenge eisen onderworpen om misbruik en uitbuiting van sekswerkers te voorkomen. Daarnaast moet er een vertrouwenspersoon worden aangesteld. Het voorontwerp van wet werd ter advies voorgelegd aan de Nationale Arbeidsraad, het Beheerscomité van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ), de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD), de Gegevensbeschermingsautoriteit (GBA), de Raad van de Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen, en academici die gespecialiseerd zijn in deze thema's.

⁴⁵⁸ Richtlijn 2009/52/EG van het Europees Parlement en de Raad van 18 juni 2009 tot vaststelling van minimumnormen inzake sancties en maatregelen tegen werkgevers van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen, *PB*, L168 van 30 juni 2009, p. 24. Deze paragraaf bepaalt dat de lidstaten in het kader van hun nationale wetgeving de voorwaarden bepalen waaronder zij, naargelang het geval, verblijfstitels van beperkte duur kunnen afgeven aan de betrokken onderdanen van derde landen, afhankelijk van de duur van de overeenkomstige nationale procedures.

Sommige aanbevelingen hebben betrekking op gevallen van uitgebuite werknemers in een precare verblijfssituatie. De parlementaire commissie beveelt aan om werknemers beter te informeren over de mogelijkheid om eventueel achterstallig loon op te eisen en stelt voor om te onderzoeken hoe de sanctierichtlijn kan worden uitgevoerd zonder de regeling voor de hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel in het gedrang te brengen (aanbevelingen 62 en 63).

Er moet een uniek veilig eerstelijnsloket worden opgericht, in samenwerking met het centrale aanmeldpunt voor mensenhandel, waar potentiële slachtoffers en illegaal verblijvende werknemers de uitbuiting anoniem aan de kaak kunnen stellen en hun rechten kunnen laten gelden (aanbeveling 64).

Verschillende aanbevelingen hebben betrekking op preventie van werkgerelateerd misbruik⁴⁵⁹, door de werknemer minder afhankelijk te maken van zijn werkgever (aanbeveling 65), door frauduleuze detachering tegen te gaan (aanbeveling 66) en door de strijd tegen sociale dumping op te voeren (aanbevelingen 67, 68 en 71).

Tot slot wordt Myria gevraagd de mogelijkheid te onderzoeken om gebruik te maken van de methodologie en de tool om het aantal slachtoffers te ramen die door de IAO werden ontwikkeld⁴⁶⁰ teneinde de omvang en de aard van economische uitbuiting in België in te schatten (aanbeveling 70).

2.2. | Andere maatregelen

Sinds 30 juli 2022, de Werelddag van de strijd tegen mensenhandel, is er een nieuwe website met de naam “*Stop Human Trafficking*”⁴⁶¹. Die is beschikbaar in dertien talen en legt uit welke vormen mensenhandel kan aannemen en wat de indicatoren zijn. Ook bevat de site de contactgegevens van de drie gespecialiseerde opvangcentra. Dat meldpunt voor mensenhandel fungeert als een hulplijn voor slachtoffers of voor personen die een mogelijk geval van mensenhandel wensen te signaleren.

In verband met mensenhandel dient er tot slot nog te worden vermeld dat het College van procureurs-

generaal naar aanleiding van de hervorming van het seksuele strafrecht een nieuwe omzendbrief heeft aangenomen waarin de nieuwe bepalingen worden geanalyseerd, waaronder die inzake misbruik van prostitutie.⁴⁶²

459 Zie hieromtrent ook deel 1, hoofdstuk 3 en hoofdstuk 4.

460 Zie het verslag van de commissie, *op. cit.*, p. 224: de suggestie om een instrument te ontwikkelen om het aantal slachtoffers van economische uitbuiting te schatten werd specifiek geformuleerd door de twee experts in hun verslag.

461 www.stophumantrafficking.be/nl

462 Omzendbrief nr. 05/2022 van 9 juni 2022 van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep inzake de wet van 21 maart 2022 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht met betrekking tot het seksueel strafrecht gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad op 30 maart 2022 en in werking getreden op 1 juni 2022 (COL. 05/2022). De omzendbrief is beschikbaar op de website van het Openbaar Ministerie.

Hoofdstuk 2

Dossieranalyse

In dit hoofdstuk analyseert Myria twee gerechtelijke dossiers van mensenhandel waarin het als burgerlijke partij volledige inzage heeft gekregen. Het geeft een inkijk in de wijze waarop een onderzoek wordt opgestart en gevoerd op het terrein. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk voor de belangrijkste uitbuitingsvormen een beeld van het fenomeen mensenhandel geschetst. De analyse is gebaseerd op de processen-verbaal van die dossiers en is vooral toegespitst op het criminele systeem en het slachtofferperspectief. We lichten in de eerste plaats de synthese-pv's, waarin de speurders het dossier samenvatten, grondig en kritisch door. Er gaat ook veel aandacht naar de aanvankelijke pv's die informeren op welke basis het dossier concreet opgestart werd en of er slachtoffers geïntercepteerd en gedetecteerd werden. Daarnaast bevat het dossier de pv's met de verhoren van slachtoffers, verdachten en getuigen; de informatie-pv's; de mappen van de afgeluisterde gesprekken op basis van de telefoontap; de observatierapporten en tot slot de rapporten van rogatoire commissies. Het bestuderen van concrete dossiers is een hoeksteen om het beleid te evalueren. Dat leidt tot kennis over de implementatie van het opsporings- en vervolgingsbeleid op het terrein, en over de knelpunten die daarbij opduiken. Samen vormen die bevindingen ook een belangrijke informatiebron voor de focussen van de jaarverslagen en een onmisbare basis om aanbevelingen te formuleren.

1. Seksuele uitbuiting: Nigeriaans dossier-Meccano met slachtoffer Eunice

Inleiding

Dit Nigeriaanse dossier uit Brussel over feiten die zich afspeelden tussen 2016 en 2018 leidde tot veroordelingen voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, exploitatie van ontucht, criminele organisatie en illegaal verblijf.⁴⁶³

Er waren vier beklaagden van wie er drie bij verstek werden veroordeeld. Alleen de Nigeriaanse beklagde die in België verbleef kon worden gearresteerd. Voor de andere beklaagden werd er een Europees aanhoudingsbevel uitgevaardigd maar zij konden nog niet worden aangetroffen en gearresteerd. Drie Nigeriaanse prostitutieslachtoffers en Myria hebben zich burgerlijke partij gesteld.

Opmerkelijk in dit dossier is het feit dat de Nigeriaanse Eunice die vermoord werd door een klant een van de slachtoffers was van het netwerk. Eunice werd nadien het symbool van de preciaire situatie van Nigeriaanse sekswerkers in Brussel. Er werd een documentaire over haar gemaakt en er werd in Brussel een straat naar haar vernoemd.

⁴⁶³ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, pp. 59-60: Corr. Brussel (Nederlandstalig), 12 januari 2021, 26e k. (definitief), zie de [website van Myria](#).

1.1. | Netwerk

1.1.1. | Structuur netwerk

De criminele organisatie steunde op het familiale netwerk van de hoofdbeklaagde in Nigeria. Diens vader is een machtig stamhoofd in Benin City en bekleedt daar een belangrijke positie. Ze ontplooiden hun criminele activiteiten in Nigeria, Niger, Libië, Italië, Frankrijk en België.

Binnen het criminele milieu stond de familie bekend voor mensensmokkel en mensenhandel. Ze smokkelden Nigeriaanse meisjes naar Europa met het oog op uitbuiting in de prostitutie. Zij deden dat ook op bestelling van 'madammen' in België en Frankrijk. Daarvoor werkten ze samen met andere Nigeriaanse families zoals die rond "mama M"⁴⁶⁴. Uit de gesprekken van de telefoontap bleek er een concurrentiële sfeer te heersen tussen deze families. Zo werd er opgescheept over wie het meest had verdiend.

De hoofdbeklaagde P. verbleef vooral in Italië, waar hij een verblijfsvergunning op humanitaire gronden had gekregen. Hij had binnen het criminele milieu een reputatie als expert van de Libische route en had nauwe banden met de contactpersonen langs die smokkelroute. Ook was hij de eigenaar van een van de *safehouses* in Noord-Italië waar de gesmokkelde Nigeriaanse slachtoffers op hun doortocht moesten verblijven.

Zijn vader, het stamhoofd, is een voodoo priester die in Nigeria de slachtoffers onderwierp aan een *voodoo-shrine* waarbij ze moesten zweren nooit te spreken met de politie en nooit te vluchten. Ook mochten zij nooit de namen van hun smokkelaars of uitbuiters prijsgeven en moesten ze zweren om altijd hun smokkelschuld af te betalen. Hij speelde een relevante rol binnen het netwerk in Nigeria. Hij werd in dit dossier niet vervolgd maar kwam ook nooit op Europees grondgebied.

De zus van de hoofdbeklaagde, een van de andere beklaagden, bracht de gesmokkelde slachtoffers onder in haar appartement in Noord-Italië dat een belangrijk verzamelpunt vormde voor de Nigeriaanse gesmokkelde meisjes die door hen uit de kampen in Zuid-Italië werden opgehaald. Nadien werden zij door haar seksueel uitgebuit in België en in Frankrijk. Daarnaast stuurde ze slachtoffers voor seksuele uitbuiting naar een medebeklaagde K. in Frankrijk. In Brussel werden de slachtoffers aanvankelijk in de

straatprostitutie ingezet om eventueel later in vitrines te werken. De slachtoffers stonden er onder controle van de gearresteerde medebeklaagde M., die veroordeeld werd. Zij regelde in Brussel de prostitutie, zamelde het geld van de slachtoffers in en beheerde in Vilvoorde het *safehouse* van de slachtoffers. Bij de prostitutie werd er gebruikgemaakt van het 'Yemeshe'-systeem. Dat is een *modus operandi* binnen het Nigeriaanse prostitutiemilieu waarbij een meisje dat geen vaste prostitutieplaats heeft van een contractuele prostituee de mogelijkheid krijgt om zich voor enkele uren te prostitueren achter haar vitrine. Als tegenprestatie moet het meisje 50 procent van haar inkomsten uit prostitutie afstaan aan de contractuele prostituee. Voor een kwartier sekswerk moesten ze de klant 20 euro vragen.

De broer van de hoofdbeklaagde was vermoedelijk een van de beheerders van een kamp in Sicilië (Italië) waar de gesmokkelde Nigeriaanse slachtoffers arriveerden en werden ondergebracht.

1.1.2. | Link mensensmokkel

De smokkelkampen bevinden zich in Valderice nabij Palermo (Sicilië) met de 'hotspots' waar de Nigeriaanse slachtoffers uit Libië per boot arriveren en nadien in 'kampen' worden geplaatst. Uit de verklaringen van vroegere en huidige slachtoffers en dankzij contacten met de Italiaanse autoriteiten weet de politie dat deze regio een grote concentratie van Nigeriaanse criminele netwerken kent.

In opdracht van Nigeriaanse 'madammen' halen hun bendeleden de gesmokkelde Nigeriaanse meisjes uit de 'kampen' om hen nadien te vervoeren naar het noorden van Italië, meer bepaald naar Ferrara, Jesolo, Varzi en Rovigo waar de Nigeriaanse netwerken actief zijn. Daar worden ze 'geparkeerd' in *safehouses* van de beklaagden of van familieleden van de Nigeriaanse 'madammen'. Nadien worden de slachtoffers naar hun eindbestemming in Frankrijk gebracht of verder naar onder meer België waar ze seksueel worden uitgebuit.

Het Nigeriaanse slachtoffer F. legde tijdens haar verklaring uit hoe het smokkeltraject van haarzelf, Eunice en het slachtoffer H. vanuit Nigeria naar Italië was verlopen:

"Wij vertrokken met een bus richting Kano State. In die bus zaten wij met ruim vijftig personen. Vanuit Kano gingen we verder met verschillende voertuigen tot in Libië. De hele reis tot in Libië duurde ongeveer

464 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 76-84.

twee weken. Wij kwamen er aan in Sabah en werden ondergebracht in een wijk die 'Prince Getto' wordt genoemd. In die wijk kregen we onderdak van een Nigeriaanse man, bijgenaamd 'Prince', die het gelijknamige getto beheerde. Daar dienden wij ongeveer een week te blijven. Nadien werden wij allemaal in Hilux-voertuigen, een soort jeeps, gepakt en tot aan de kust gebracht. Deze tocht door de woestijn duurde drie weken. Tijdens dat traject kwamen meerdere tientallen mensen om het leven, omdat zij door fysieke uitputting van de jeeps vielen. In de woestijn wachtte hen een gewisse dood. Ik kon blijven aanklampen en raakte zo tot aan de kust."

"Zodra we aan de kust aangekomen waren, werden wij ondergebracht in een getto waar wij een week moesten wachten. Op een zondagnacht werd ons plots meegedeeld dat wij de oversteek van de Middellandse Zee gingen maken. Voor die oversteek werden de zogenoemde "lappa-lappa"-boten gebruikt. Het betreft hier grote opblaasbare boten, waarin telkens bijna 150 mensen dienden plaats te nemen. Bij ons vertrek werden er vijf van die "lappa-lappa"-boten gebruikt, dus ik schat dat wij in totaal met een zeshonderdtal personen waren. Wij vertrokken met de boten rond middernacht. De volgende ochtend omstreeks zeven uur werden we gered door de Italiaanse kustwacht."

Het Nigeriaanse slachtoffer H. dat haar vergezeld had samen met Eunice gaf tijdens haar verklaring meer details over de oversteek, waarbij er sprake was van ontvoering:

"Op het moment dat de boot vertrekkensklaar was, werden wij tegengehouden door Arabieren en overgebracht naar een gebouw. Zij vroegen om contact op te nemen met de smokkelaars of met de mensen voor wie wij bestemd waren. Zij moesten dan geld vragen voor onze vrijlating. Een smokkelaar is naar het gebouw gekomen om ons vrij te kopen, waarna we werden teruggebracht naar zijn getto."

Tijdens de slachtofferverklaringen was er eveneens sprake van pogingen tot verkrachting. Zo probeerde smokkelaar A. het slachtoffer H. in een *safehouse* in Italië te verkrachten toen zijn vriendin afwezig was:

"Ik wil er nog op wijzen dat de vriendin van A. normaal gezien altijd in de woning aanwezig was. Op een dag was zij er evenwel niet en toen heeft A. geprobeerd mij te verkrachten. Ik verbleef een tiental dagen in deze woning."

1.2. | Asiel

Meerdere Nigeriaanse slachtoffers hadden asiel aangevraagd in Lille (Frankrijk). Daartoe werden zij verplicht door de beklagden. Uit de telefoongesprekken bleek dat een van de verdachten daarbij een faciliterende rol speelde. Volgens de politie is dat een typische werkmethode van deze netwerken: "Uit ervaring weten we dat Nigeriaanse mensenhandelaars zich bedienen van deze *modus operandi* om te voorkomen dat hun slachtoffers na een politiecontrole in België naar Nigeria worden gerepatrieerd. Met een Franse asielaanvraag worden zij alleen over de Belgisch-Franse grens gezet en zijn ze op korte termijn opnieuw actief in het Brusselse prostitutiemilieu."

Deze vaststellingen deden de politie vermoeden dat het netwerk zich niet alleen inliet met het smokkelen en seksueel uitbuiten van hun slachtoffers, maar eveneens in Frankrijk asielprocedures opstartte voor deze slachtoffers.

De beklagden maakten daarnaast gebruik van *black taxis*⁴⁶⁵ om hun slachtoffers nog meer uit te buiten bij hun asielaanvraag. Met deze *black taxis* werden de slachtoffers vanuit Frankrijk naar België overgebracht en in Brussel gedropt bij de verdachten. Daarnaast bleek uit de vaststellingen dat deze *black taxis* ook naar Frankrijk reden om daar met de Mastercards van de slachtoffers gelden te innen. Deze Mastercards werden in Frankrijk ter beschikking gesteld van de slachtoffers nadat ze daar asiel hadden aangevraagd. Een Mastercard vertegenwoordigt een maandelijks bedrag van 320 euro per slachtoffer.

1.3. | Opstart van het onderzoek

Op 19 januari 2017 legde het Nigeriaanse slachtoffer F. vanuit het gesloten centrum in Brugge via haar asieladvocaat bij de onderzoeksrechter in Brussel een klacht met burgerlijke partijstelling neer voor mensenhandel en mensensmokkel tegen de hoofdbeklaagde. De federale gerechtelijke politie (FGP) Brussel kwam vervolgens naar het gesloten centrum om haar te verhoren. Op basis van haar gedetailleerde verklaringen contacteerde de politie de Brusselse referentiemagistraat mensenhandel die haar toeliet tot het slachtofferstatuut mensenhandel. Daarop werd ze

⁴⁶⁵ Een niet-reglementair taxibedrijf dat zijn chauffeurs in het zwart laat werken.

doorverwezen naar een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel waar zij werd opgevangen.

Het Nigeriaanse slachtoffer F. was op 5 november 2016 tijdens het tippelen door de lokale politie aangetroffen op de openbare weg in de prostitutiebuurt van Sint-Joost-ten-Node. Tijdens de politiecontrole bleek dat zij geen verblijfsdocumenten had en ze werd overgebracht naar het gesloten centrum in Brugge. Daar diende zij een asielerzoek in dat geweigerd werd, ook op het niveau van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS). In het beroep tegen die beslissing van het CGVS bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RvV) verwees haar advocaat naar haar verklaringen dat ze tot straatprostitutie gedwongen werd en naar België gesmokkeld werd. Indien zij weigerde, dreigde ze te worden vermoord. Volgens de advocaat wist het CGVS dat ze opgepakt was door de politie tijdens het tippelen. Op vragen over haar prostitutieactiviteiten, reisweg, smokkelaars en verblijf in België had ze geen concrete antwoorden gegeven omdat ze volgens haar raadsman te bang was. De RvV bevestigde de weigering van het CGVS dat het asielerhaal ongeloofwaardig vond. Het slachtoffer had haar advocaat verteld dat ze absoluut niet terug kon naar Nigeria. Daarop heeft de asieleradvocaat overlegd met het slachtoffer en heeft zij beslist een klacht neer te leggen bij de onderzoeksrechter tegen de hoofdbeklaagde, alle nodige informatie te bezorgen aan het parket en de onderzoeksrechter en mee te werken waar nodig. Dit toont hoe belangrijk het is dat asieleradvocaten worden gesensibiliseerd rond het slachtofferstatuut van mensenhandel. In een latere fase kunnen slachtoffers dan geholpen worden door een gespecialiseerde strafrechtadvocaat die vertrouwd is met mensenhandel en eventueel door een gespecialiseerd opvangcentrum kan worden aangesteld, zoals dat hier het geval was.

Het is belangrijk om te beseffen dat daders contact opnemen met hun slachtoffers in gesloten centra om hen te manipuleren. Zo verklaarde het slachtoffer F. tijdens haar verhoor dat de hoofdbeklaagde haar in het gesloten centrum had opgebeld met eenzelfde boodschap:

“Sinds ik hier in het gesloten centrum in Brugge zit, heeft P. mij al meermaals opgebeld. Hij verzekerde me dat ik me niet ongerust moest maken. Zelfs als ik zou worden teruggestuurd naar Nigeria, zou hij ervoor zorgen dat ik opnieuw naar Europa zou worden gebracht. En dat binnen de maand.”

1.4. | Gerechtig onderzoek

Onderzoeksdaden

Het onderzoek werd gevoerd op basis van een telefonieonderzoek met retrozollers op de gekende oproepnummers van de beklagden en de slachtoffers – onder wie de overleden Eunice –, inzage in het dossier van “mama M.” met info van de telefoontap, het verhoor van de slachtoffers en getuigen, huiszoekingen in de *carré* aan het Brusselse Noordstation en een bankonderzoek.

Sociale media

Tijdens hun verhoor toonden de slachtoffers aan de speurders de Facebookprofielen van de beklagden en zij identificeerden hen op basis van hun foto's. Zo identificeerde slachtoffer H. beklagde K. die in België en Frankrijk actief was: “Wanneer u me vraagt of K. een Facebookprofiel heeft, kan ik zeggen dat zijn Facebooknaam X is. U toont me een foto van dat Facebookprofiel. Ik herken daarop K.”

Financieel onderzoek

De meeste Nigeriaanse slachtoffers moesten een smokkelschuld van 30.000 euro afbetalen. Meerdere slachtoffers hadden het grootste deel al afbetaald via prostitutiewerk. Een van hen verklaarde dat zij wekelijks tussen de 400 en 600 euro gaf.

De slachtoffers moesten hun prostitutiegelden 's maandags naar een “*Afrika Shop*”⁴⁶⁶, een Afrikaanse kapperszaak, brengen. De uitbater fungeerde als een Nigeriaanse geldkoerier en bracht het prostitutiegeld nadien via Western Union naar de familie van de daders in Nigeria.

Daarop werd er een bankonderzoek uitgevoerd naar betalingen en ontvangsten die met de kaart van Western Union en andere bankkaarten werden gedaan.

Op basis van een telefonieonderzoek met zoller en het verhoor van een beklagde konden de speurders bij de criminele organisatie eveneens een contrastrategie tegen witwasonderzoeken blootleggen. Daaruit bleek dat de beklagde contacten had in de haven van Antwerpen om auto's te laten verschepen naar Nigeria. Met de prostitutiegelden werden in België tweedehandswagens

⁴⁶⁶ Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 77 en 79.

gekocht om de criminele oorsprong van de opbrengsten te verdoezelen. Die werden nadien met veel winst verkocht in Nigeria.

1.5. | Slachtofferanalyse

1.5.1. | Rekrutering slachtoffers

In dit dossier werden er dertien Nigeriaanse slachtoffers door de politie getraceerd maar ze konden niet altijd worden opgespoord. Vijf slachtoffers konden wel worden geïdentificeerd door de politie, van wie er drie in het slachtofferstatuut mensenhandel terecht kwamen.

De slachtoffers kenden hun eindbestemming niet. Meerdere slachtoffers wisten wel dat zij in de prostitutie moesten werken. Sommigen hadden alleen een vage belofte rond werk gekregen.

Uit de slachtofferverklaringen bleek dat zij zich in een bijzonder kwetsbare positie bevonden. Alle slachtoffers zaten in een heel precaire financiële en/of familiale situatie, omdat zij de financiële middelen nodig hadden om hun gezin (mee) te onderhouden, om de verzorging van een ziek familielid te betalen of omdat zij wees waren.

Bij hun vertrek uit Nigeria moesten ze bij de vader van de hoofdbeklaagde een voodoo-ritueel ondergaan, waarbij ze beloofden te gehoorzamen aan hun uitbuiters en hun smokkelschulden van 25.000 à 30.000 euro volledig af te betalen. De families van de daders en de slachtoffers kenden elkaar goed, zodat op deze wijze druk kon worden uitgeoefend.

1.5.2. | Detectie slachtoffers

Meerdere Nigeriaanse slachtoffers van wie er via telefoongegevens en digitale berichten sporen waren in het dossier konden niet worden teruggevonden. Andere slachtoffers bleken aanvankelijk niet geïnteresseerd in het slachtofferstatuut, al kon uiteindelijk meestal hun vertrouwen worden gewonnen.

Eunice, het slachtoffer dat later door een klant vermoord werd, was een van de vijf slachtoffers die door de politie werden geïntercepteerd. Bij een politiecontrole van een vitrine in Brussel was Eunice weggevlucht en zij had zich verstopt in de toiletten. Ze bleek in het bezit van een asielaanvraag die was afgeleverd in Lille (Frankrijk) en kon op basis daarvan worden geïdentificeerd. Eunice

verklaarde dat zij sinds een paar maanden in België was en daarvoor een zestal maanden in Lille had verbleven. Ze beweerde uit vrije wil als prostituee te werken. Zij wilde geld verdienen om haar ernstig zieke moeder in Nigeria financieel te helpen. Omwille van haar illegale verblijf werden haar vingerafdrukken afgenomen en kreeg ze van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) een bevel om het grondgebied te verlaten (BGV).

Eunice werd onrechtstreeks door het slachtoffer F. mee aangezet om een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel te contacteren. Dat is een mooi voorbeeld van sensibilisering van slachtoffers door lotgenoten. Maar het bleek niet succesvol, omdat het slachtoffer met wie zij rechtstreeks contact had zelf niet onmiddellijk geïnteresseerd was.

Zo verklaarde het slachtoffer F. hoe ze het slachtoffer H. en Eunice daartoe gestimuleerd had. Het slachtoffer F. was toen al in begeleiding bij Payoke en had telefonisch nog contact met het slachtoffer H. dat samen met Eunice in hetzelfde *safehouse* in Vilvoorde zat:

“Ik heb H. toen nog voorgesteld om af te spreken in het Centraal Station van Antwerpen om met hen naar Payoke te gaan en te vertellen dat ook zij slachtoffers waren. H. liet me verstaan dat zij op dat moment bezig was met een project, zonder daarover in detail te treden. Zodra dat project achter de rug zou zijn, zou ze me contacteren om samen naar Payoke te gaan. Het contact tussen H. en mij werd op bevel van P. (hoofdbeklaagde), die haar smartphone begon te controleren, beëindigd. Zo niet zou H. in de problemen komen.”

Uiteindelijk legde het slachtoffer H. aan de politie uit hoe ze via een ziekenhuis terecht kwam bij PAG-ASA, wat het belang aantoont van sensibilisering van ziekenhuizen voor indicatoren van mensenhandel:

“Nadat ik zwaar was toegetakeld door een klant, waren de verwondingen zo ernstig dat een ziekenhuisopname nodig bleek. Nadien werd ik overgedragen aan PAG-ASA. Daar kwam ik tot het besef hoe precair mijn situatie was. Zodoende kwam ik in contact met jullie diensten, waar ik mezelf aangaf als slachtoffer van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting.”

Bij het slachtoffer R. kon stapsgewijs het vertrouwen worden gewonnen door het gespecialiseerde Afrikateam van de Brusselse federale gerechtelijke politie (FGP) en de tolk, een Nigeriaans voormalig prostitutieslachtoffer dat de vooedocultuur kent en ervaringsdeskundige is.

Nadat de FGP opdracht had gekregen van de magistraat om het slachtoffer te verhoren, konden ze haar alleen aantreffen in de vitrine. Op vraag van de politie volgde zij hen zonder te protesteren naar het politiekantoor voor een gesprek. De politie beschreef het verloop daarvan als volgt:

“Aanvankelijk maakte R. geen aanstalten om ons haar situatie uit te leggen. Geconfronteerd met al de aanwijzingen en elementen in het dossier en bijgestaan door de tolk, liet R. ons evenwel snel verstaan dat zij wel degelijk een slachtoffer was van mensenhandel en seksuele uitbuiting en dat ze door het netwerk van de beklagden naar België was gesmokkeld en door hen werd gedwongen om zich in Brussel te prostitueren.”

Er waren ook Nigeriaanse slachtoffers in gesloten centra die niet in het slachtofferstatuut terechtkwamen, omdat ze niet tijdig doorverwezen werden naar een gespecialiseerd opvangcentrum. Zo wou de politie het vijfde geïdentificeerde slachtoffer van het netwerk verhoren dat na een politiecontrole bij straatprostitutie opgesloten werd in het gesloten centrum in Brugge.

Bij aankomst kreeg de politie te horen dat ze al overgebracht was naar het gesloten asielcentrum 127bis in Steenokkerzeel en op dat moment gerepatriëerd werd naar Rome in Italië.

1.5.3. | Slachtofferstatuut

Het slachtoffer F. lag aan de basis van het onderzoek en had via haar advocaat vanuit een gesloten centrum bij de onderzoeksrechter een klacht neergelegd tegen de beklagden.

Ze verklaarde dat tijdens haar rekrutering in Nigeria in augustus 2016 de hoofdbeklaagde valse beloftes had gemaakt over een jobaanbieding als mecaniciens in Italië. Zij zou hem daarvoor 25.000 euro verschuldigd zijn. Dat geld zou ze hem met haar verdiensten in Italië terugbetalen.

Toen ze na haar gevaarlijke smokkeltrip (zie *supra*) in zijn *safehouse* in Italië aankwam en hem vroeg naar haar werkplaats als mecaniciens, lachte de hoofdbeklaagde haar uit en antwoordde hij dat die in België lag en ze naar daar moest reizen. Zodra zij in België aangekomen was, werd zij geconfronteerd met de rauwe werkelijkheid en werd ze ondergebracht in een woning in de Brusselse

Noordwijk. Dezelfde dag dat ze onder bedreigingen tot straatprostitutie gedwongen werd, werd zij opgepakt door de lokale politie en opgesloten in het gesloten centrum van Brugge.

Het slachtoffer F. werd nadien nog drie keer verhoord en bevroegd over nieuwe elementen in het onderzoek. Daaruit bleek dat zij doodsbedreigingen had gekregen en dat over een ander slachtoffer een vloek werd uitgesproken:

“Er is wel een meisje I. dat door P. (hoofdbeklaagde) werd gesmokkeld. Ik vernam dat I. zou zijn weggelopen. P. vervloekte het meisje en hij zei me toen dat ik nooit mocht weglopen. Anders zou hij me doden.”

Daarnaast had ze de politie verwittigd dat de hoofdbeklaagde haar had proberen te contacteren in het opvangcentrum en dat ze haar begeleiders daarvan op de hoogte had gebracht. Kwestie dat de begeleidingsvoorwaarden – geen contact met de vermoedelijke uitbuiters – niet werden geschonden.

Indien een slachtoffer ophield met betalen vooraleer de schulden waren afgelost, werd er door de beklagden of hun familie druk uitgeoefend, zowel op de slachtoffers als op hun familie, door bij hen langs te gaan of telefonisch contact te zoeken, zodat zij het werk en de terugbetalingen zouden hervatten. Zo werd het slachtoffer F. in de dagen na haar arrestatie meermaals gebeld door de hoofdbeklaagde en later ook door zijn broer gecontacteerd.

Daarnaast werden de families van de slachtoffers ter plaatse in Nigeria bedreigd. Op basis van mails van de slachtoffers H. en R. kon de politie vaststellen dat hun families werden opgezocht door de daderfamilies. Voorts kon de politie daaruit afleiden dat alle betrokkenen van het netwerk, zowel in Nigeria als in Italië, nauwgezet op de hoogte werden gehouden van de gebeurtenissen in België. Dat gaf hun de gelegenheid om bijzonder dreigend uit de hoek te komen naar de slachtoffers toe en hen fysiek en mentaal enorm onder druk te zetten.

Op basis van haar contacten met het thuisfront verwittigde het slachtoffer H. in oktober 2018 via PAG-ASA de politie dat de familie van de gearresteerde beklagde van plan was om zich te richten tot de Oba (koning van Benin City)⁴⁶⁷:

⁴⁶⁷ In Nigeria is de Oba een persoon met een heel belangrijke religieuze functie en een grote morele autoriteit. De Oba is het religieuze hoofd van de Edocultuur en kan worden beschouwd als de koning van de deelstaat Edo. De Oba op het moment van de feiten (2018) werkte tussen 1981 en 1982 bij de Verenigde Naties, daarna diende hij als ambassadeur van Nigeria in meerdere landen, waaronder Italië. Tijdens zijn ambassadeurschap in Italië kwam hij in aanraking met Nigeriaanse mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, aangezien Italië als transitland wordt gebruikt.

“Zij zeiden naar zijn paleis te willen gaan om daar een voodoovloek uit te spreken. Ze willen dat de persoon die verantwoordelijk is voor de arrestatie van M. vervloekt wordt, dat ze bijvoorbeeld gek wordt of iets dergelijks.”

Het is niet geweten of dat gebeurd is en of dat enig effect heeft gehad. De Oba heeft integendeel al eerder tijdens een speciaal bijeengeroepen ceremonie op 18 maart 2018 meegedeeld dat hij een voodoovloek uitspreekt tegen iedereen die illegale migratie faciliteert. Tegelijk heriep hij alle vloeken die mensenhandelaars jegens slachtoffers hadden laten uitspreken.⁴⁶⁸

2. Economische uitbuiting: Dossier rond kippenkwekerijen in Turnhout

Inleiding

Dit dossier heeft betrekking op mensenhandel met het oog op economische uitbuiting waarbij er gebruik werd gemaakt van valse detacheringen, schijnzelfstandigheid en illegale tewerkstelling. De feiten speelden zich af tussen december 2004 en juli 2012 binnen de kippenkwekerijsector. Zeven beklagden stonden terecht, waaronder een Belg van Bulgaarse afkomst, vier Bulgaren en twee vennootschappen. Los van de tenlastelegging mensenhandel, stonden ze terecht voor diverse feiten zoals witwaspraktijken, fiscale en sociale inbreuken. De correctionele rechtbank van Turnhout⁴⁶⁹ achtte de tenlasteleggingen tegen alle beklagden bewezen. Nadat de hoofdbeklaagde beroep had aangetekend werd hij in 2019 vrijgesproken door het hof van beroep in Antwerpen⁴⁷⁰.

2.1. | Netwerk

2.1.1. | Structuur netwerk

Vanaf 2005 werkten een veertigtal Bulgaarse arbeiders als kippenvangers in een van de firma's van de hoofdbeklaagde en zijn broer (medebeklaagde). De arbeiders waren ofwel illegaal tewerkgesteld, ofwel fictief gedetacheerd vanuit Bulgarije, ofwel werkzaam als schijnzelfstandige. De uitbuiting kan in twee fasen worden opgesplitst.

De eerste fase bestond uit uitbuitingssituaties met valse detacheringen en illegale tewerkstelling. Zo had de hoofdbeklaagde samen met familieleden via detachering een frauduleuze constructie opgezet om aan de sociale en fiscale verplichtingen in België te ontsnappen. Geen van de gedetacheerde arbeiders was voordien onderworpen aan de sociale zekerheid in Bulgarije. Evenmin hadden ze een arbeidsvergunning in België. De Bulgaarse arbeiders moesten tegen een laag loon en zonder onkostenvergoeding veeleisende fysieke arbeid verrichten en dat vele nachtelijke uren lang, zonder enige sociale bescherming. De tijdelijke huisvesting die de hoofdbeklaagde voor meerdere arbeiders geregeld had voldeed absoluut niet. Daarnaast was er in de eerste fase ook sprake van illegale tewerkstelling. Zo moesten ze in het zwart op proef werken.

In een tweede fase was er sprake van schijnzelfstandigheid binnen de Belgische firma's waarvan de hoofdbeklaagde en zijn familie de leiding hadden. De betrokken schijnzelfstandigen verschilden in principe niet van hun collega-arbeiders en verdienden hetzelfde loon. De Bulgaarse schijnzelfstandigen kregen aandelen (zonder daarvoor iets te betalen), tekenden een aantal documenten in een taal die zij niet begrepen, kenden hun statuut niet, kregen een uurloon en wisten niet dat ze zelfstandigen waren.

Deze constructies hadden de hoofdbeklaagde en zijn familie aanzienlijke winsten opgeleverd. Ondanks de verschillende controles en zelfs de aanhouding van de hoofdbeklaagde zette de familie haar activiteiten onverstoord voort. Omdat hij steevast als de goedkoopste werd gekozen door zijn klanten kregen andere bedrijven weinig kansen op de markt. Door deze sociale en economische ontwrichting van de sector kon de organisatie onder de marktprijs werken, waardoor

468 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, p. 55.

469 Corr. Antwerpen, afdeling Turnhout, 20 december 2017. Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 121-122. Deze beslissing is beschikbaar op de [website van Myria](#).

470 Hof van beroep Antwerpen, 13 november 2019. Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, pp. 88-89. Deze beslissing is beschikbaar op de [website van Myria](#).

oneerlijke handelspraktijken ontstonden en er van eerlijke concurrentie geen sprake meer was.

2.1.2. | Polyvalente criminele structuur

Uit het dossier kan volgens een proces-verbaal van de politie worden opgemaakt dat het jarenlange, planmatige plegen van misdrijven wijst in de richting van een criminele organisatie. Het streven naar winst en macht blijkt duidelijk uit de verklaring van de hoofdverdachte die aangaf dat hij president van Bulgarije wilde worden via de door hem opgerichte moslimpartij. De hoofdbeklaagde verklaarde dat hij – los van zijn investeringen in vastgoed – de opbrengsten vooral gebruikte voor de financiering van zijn politieke partij en activiteiten binnen en buiten Bulgarije. De jarenlange financiële fraude zag hij als een voorschot van de staat in het kader van zijn poging om aan de macht te komen.

De hoofdbeklaagde heeft verklaard dat de meeste arbeiders leden zijn van zijn partij. Dat kan worden bevestigd door het feit dat een meerderheid van de Bulgaarse werknemers een lidkaart van deze partij op zak had. Die konden in Antwerpen worden aangekocht voor vijf euro per stuk. Het is dus niet denkbeeldig dat de vele Bulgaarse arbeiders op een of andere manier verbonden waren met zijn partij, zodat volgens de politie mogelijk via deze weg een zekere vorm van schuldbinding is ontstaan, wat de machtspositie en afhankelijkheid versterkt heeft.

De hoofdbeklaagde zette binnen zijn vennootschappen constructies op met 'strovrouwen' om zijn criminele activiteiten voort te zetten. De organisatie oefende haar invloed uit op het politieke leven, de media, het openbare leven, de justitie en het bedrijfsleven. Dat vertaalde zich in de aandacht van de Bulgaarse media voor de arrestatie van de betrokkenen, de aandacht van de Bulgaarse autoriteiten en de Belgische veiligheidsdiensten.

Tijdens een diepgaandere analyse kon er worden vastgesteld dat het imperium van de beklaagden niet beperkt bleef tot de kippensector en er ook linken geweest waren met het prostitutiemilieu. Zo werden verschillende Bulgaarse arbeiders door de hoofdbeklaagde gedetacheerd naar Belgische vennootschappen die ook een activiteit hadden als café en bij de politie bekend stonden voor mensenhandel. Opmerkelijk was dat een van die cafés officieel een detailhandel in juwelen en sieraden was. Maar uit vaststellingen bleek dat deze vennootschap ook actief was in de kippensector. Tegelijkertijd was een van de

zaakvoerders al bij de politie gekend voor prostitutie, mensenhandel, bedreiging en fraude.

Daarnaast was de hoofdbeklaagde aandeelhouder van Belgische cafés waarvan er meerdere failliet gegaan waren en die ook verweven waren met het prostitutiemilieu. Een van de medebeklaagden was gekend bij de politie voor prostitutie en had verklaard dat ze een overstap had gemaakt van de horeca naar de kippenbranche. Ook werden er documenten aangetroffen omtrent de overname van een café in Nederland. Dat wijst op een (internationale) uitbreiding van hun criminele imperium.

Na deze kritische analyse kan de vraag worden gesteld in welke mate er een reconversie heeft plaatsgevonden van het prostitutiemilieu naar de kippensector.

2.2. | Opstart van het onderzoek

In februari 2011 werd de federale gerechtelijke politie (FGP) van Turnhout door collega's uit Antwerpen op de hoogte gebracht over illegale tewerkstelling binnen de kippensector. Ze stelden vast dat de betrokkene al gekend was in het kader van twee oudere dossiers in Antwerpen en Hasselt voor feiten van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting en daarnaast ook nog voor zware diefstallen. Daarop verwittigden zij de referentiemagistraat bij het parket en stelden ze voor om een multidisciplinaire controleactie te plannen. De magistraat ging daarmee akkoord. Het onderzoek werd opgestart door eerst een discrete en kortstondige politionele observatie uit te voeren. Daardoor konden ze zich een beeld vormen van de plaatsgesteldheid en de grootte van de uit te voeren controle. De multidisciplinaire controleactie vond plaats met leden van de FGP, de lokale politie, de dienst Toezicht op de Sociale Wetten (TSW), Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) en de Sociale Inspectie Antwerpen (latere RSZ-inspectie (ECOSOC-teams)). Na deze controle werd de hoofdbeklaagde verhoord en kon er een eerste beeld worden geschetst van zijn netwerk. Ook werden er drieëntwintig Bulgaren geïntercepteerd en later gerepatrieerd. Een maand later vond een tweede multidisciplinaire controle plaats waarbij nog eens negen Bulgaren werden geïntercepteerd en gerepatrieerd. Een jaar later was er in Hasselt nog een multidisciplinaire controle. Dit wijst erop dat de praktijken werden voortgezet, waardoor herhaalde controles noodzakelijk waren.

2.3. | Gerechtelijk onderzoek

2.3.1. | Onderzoeksdaden

Er werden vier huiszoekingen verricht, drie met toestemming en een met een mandaat van de onderzoeksrechter. Tijdens de huiszoeking bij de hoofdbeklaagde werden USB-sticks aangetroffen die ledenlijsten van de Bulgaarse partij bevatten. Daarop werden ruim 21.000 Bulgaren teruggevonden, wat wees op een grote partij. Ook werd er een document aangetroffen dat betrekking had op een van de Bulgaarse firma's. Zo werden de eerste links gelegd tussen het kippenvangbedrijf en het eerder vermelde prostitutiemilieu met de Antwerpse cafés. Daarnaast werden er nog kopieën van identiteitskaarten aangetroffen.

In mei 2011 heeft de onderzoeksrechter van Turnhout een huiszoeking gevorderd in een pand dat onderverhuurd werd door de hoofdbeklaagde. De wooninspectie betrad samen met de FGP Turnhout het pand en stelde verschillende gebreken vast, zoals vocht in de daken, een gebrekkige luchtkwaliteit en een onveilige ingang. Er werd een verzoek tot onbewoonbaarverklaring overgemaakt aan de burgemeester van Beringen.

Ook op het internet werd er gezocht. Dat was een belangrijke bron van informatie rond de politieke activiteiten van de hoofdbeklaagde.

2.3.2. | Internationale samenwerking

In 2012 werd er ten laste van de beklagden een rogatoire commissie naar Bulgarije gestuurd op zoek naar aanwijzingen van mensenhandel, witwaspraktijken en belastingfraude door middel van getuigenverhoren; naar elementen voor het financieel onderzoek, zoals geldtransacties en bankrekeningen bij geldtransferagentschappen of banken; en naar informatie over het kadaster en de betrokken vennootschappen. Bij de financiële controle van de hoofdbeklaagde stelde de Bulgaarse overheid vast dat hij vijftig onroerende goederen in Bulgarije bezat. Deze gronden waren elementen van de witwaspraktijken van de hoofdbeklaagde. Drieëndertig van deze Bulgaarse gronden werden in beslag genomen met het oog op confiscatie.

2.3.3. | Financieel onderzoek

Na de eerste multidisciplinaire controle werd er een parallel financieel dossier opgestart voor witwaspraktijken. Daarbij was er een samenwerking met de witwascel van de FGP, de Bijzondere Belastinginspectie (BBI) en de substituut van de procureur des Konings voor fiscale aangelegenheden. Er werden onderzoeken verricht naar de bankrekening en geldtransacties.

Uit het onderzoek kon er worden geconcludeerd dat de hoofdbeklaagde in de periode van 2005 tot 2011 meer dan 1.400.789,73 euro aan inkomsten puurde uit zijn activiteiten die in geen enkele boekhouding werden geregistreerd.

De onderzoeksrechter had daarbij ook aandacht voor de kaalplukstrategie en gaf de volgende opdracht: "Gelieve al het nodige te doen om de onroerende eigendommen van X, zijn familie en zijn vennootschappen in beslag te nemen".

De meeste Bulgaarse arbeiders verklaarden dat zij tien tot twaalf euro per uur verdienden en in cash werden uitbetaald. Een van de klanten van het kippenvangbedrijf sprak dat tegen door het volgende te verklaren: "Bovendien wens ik te verklaren dat ze de beste en goedkoopste kippenvangers zijn. [...] Op uw vraag hoeveel kippenvangers verdienen per uur kan ik antwoorden dat ik ooit eens een bedrag van zes euro per uur heb horen vallen. Ze verdienen zeker geen twaalf euro per uur".

2.4. | Slachtofferanalyse

2.4.1. | Indicaties mensenhandel

Onder de slachtoffers die tewerkgesteld werden behoren er velen tot een ernstig gediscrimineerde minderheid, namelijk de Roma, zoals de hoofdbeklaagde het zelf formuleerde. Bij de rekrutering hebben de beklagden misbruik gemaakt van hun kwetsbare situatie. Verschillende slachtoffers verbleven illegaal in België.

De slachtoffers spraken alleen Bulgaars en waren afkomstig uit het armste deel van Bulgarije. Meerdere onder hen hebben verklaard documenten te hebben ondertekend in een vreemde taal (namelijk het Nederlands), waardoor zij hun status binnen de vennootschap niet kenden.

Zij werden economisch uitgebuit en waren volledig overgeleverd aan de willekeur van hun baas, de hoofdbeklaagde. De uren die ze moesten werken werden niet op voorhand bepaald, de ploegbaas belde hen wanneer er werk was en dan moesten ze klaarstaan. Daarbovenop waren de Bulgaarse werknemers economisch helemaal afhankelijk van hun werkgever. Zij moesten vele uren aan een stuk fysiek zware arbeid verrichten, vaak 's nachts. In de praktijk moesten de kippenvangers dagelijks meer dan 14 uur werken, waarvan maar een deel werd uitbetaald. Bovendien was het werk hygiënisch onverantwoord. Alle arbeiders werkten zonder enige bescherming in de kippenstallen, terwijl ze werden blootgesteld aan ammoniak. Ook dienden ze een deel van hun loon te geven aan de werkgever voor huisvesting. Tijdens een verhoor gaf de hoofdbeklaagde aan dat hij de Bulgaren huisvestte in een woning die later onbewoonbaar werd verklaard. Tot slot is het volgens de politiediensten ook mogelijk dat via het lidmaatschap van zijn politieke moslimpartij religieuze motieven hebben bijgedragen tot de vrijwilligheid van het werk.

2.4.2. | Slachtofferverklaring

Uit diverse slachtofferverklaringen bleek in welke precare positie de Bulgaarse arbeiders zich bevonden. Sommige arbeiders waren zelf vanuit Spanje gekomen om hier te werken. Een van de slachtoffers die in het zwart op proef moest werken verklaarde daarover: "Ik mag beginnen werken op proef. Hoe lang die proefperiode gaat duren, weet ik niet. Als ik goed werk, dan ga ik mogelijk een contract krijgen. Ik heb momenteel nog niets van papieren ondertekend". Een ander slachtoffer verklaarde dat hij geen verblijfsdocumenten had, al waren die wel aan hem beloofd.

Tweeëndertig Bulgaren werden na de multidisciplinaire controle gerepatrieerd. Opmerkelijk was dat er acht waren teruggekeerd. Tijdens een slachtofferverhoor met een schijnzelfstandige werd het volgende verklaard: "Toen ben ik na verhoor door de Dienst Vreemdelingenzaken gerepatrieerd naar Bulgarije. Ik ben maar twee dagen in Bulgarije gebleven. Nadien ben ik met de bus terug naar België gekomen. Er zijn nog een aantal andere gerepatrieerde Bulgaren meegekomen". Daarnaast verklaarde het slachtoffer dat bij zijn terugkomst de schoonzoon de rol van de hoofdbeklaagde na zijn arrestatie had overgenomen.

2.4.3. | Slachtofferstatuut

Bij de slachtoffers was er nauwelijks interesse in het verkrijgen van het slachtofferstatuut. Door de precare levensomstandigheden in Bulgarije en de culturele affiniteit zagen de arbeiders zichzelf niet als slachtoffers. "Ik weet wat het betekent om slachtoffer van mensenhandel te zijn. Ik voel mij geen slachtoffer van mensenhandel", werd door meerdere Bulgaarse werknemers verklaard. Twee Bulgaarse arbeiders hebben wel het statuut van slachtoffer van mensenhandel verkregen. Het eerste slachtoffer werkte als schijnzelfstandige in het kippenvangbedrijf en moest tijdens heel lange periodes fysiek zware arbeid verrichten. Het tweede slachtoffer was een serveerster in een café dat werd opgericht door de hoofdbeklaagde en waarvan zij onbezoldigd zaakvoerster was zonder daarvan op de hoogte te zijn ('strovrouw'). Omdat zij financieel niet rondkwam, werkte ze daarnaast ook in de kippenkwekerij. Zij verklaarde het volgende: "Zo hebben we die week nog in een aantal kwekerijen gewerkt. Na Herentals moesten we naar Brussel. Daar hebben we van 10 uur 's morgens tot de dag nadien 5 uur 's morgens gewerkt. Buiten Herentals en Brussel heb ik die week nog in verschillende kwekerijen gewerkt. Ik heb die week maar 50 euro gekregen". Nadat de FGP haar over het slachtofferstatuut in kennis gesteld had, werd zij doorverwezen naar een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel.

Uiteindelijk hebben twee actoren zich burgerlijke partij gesteld tijdens het proces. Dat waren het tweede slachtoffer en Myria.

Hoofdstuk 3

Rechtspraakoverzicht

2022-begin 2023

1. Tendensen

Wat waren in 2022 en begin 2023 de grote tendensen in de dossiers rond mensenhandel en mensensmokkel? De rechtspraakanalyse van deze editie is gebaseerd op de dossiers waarin Myria zich burgerlijke partij stelde, op de beslissingen die Myria ontving van de drie gespecialiseerde centra voor slachtoffers en op de beslissingen die zijn meegedeeld door magistraten of andere partners.

Myria nam dit jaar opnieuw, net als vorig jaar, kennis van een bijzonder groot aantal beslissingen van de gerechtelijke autoriteiten: namelijk 100, waarvan 84 Nederlandstalige beslissingen en 16 Franstalige beslissingen.

Hieronder worden de meest interessante en relevante beslissingen hernomen, meer bepaald 50 beslissingen⁴⁷¹ met betrekking tot 46 dossiers in de verschillende rechtsgebieden van het land.⁴⁷²

- 35 beslissingen van deze selectie gaan over **mensenhandel** en 15 beslissingen hebben betrekking op **mensensmokkel**.
- Opvallend dit jaar is het feit dat er meerdere dossiers zijn, Franstalige en Nederlandstalige, waarbij het Openbaar Ministerie of het arbeidsauditoraat heeft vervolgd voor mensensmokkel (en niet voor mensenhandel) terwijl er sprake is van economische

uitbuiting (in een carwash, in een supermarktketen, in een restaurant) of seksuele uitbuiting. Enkele van deze beslissingen worden nader toegelicht.⁴⁷³

- 19 beslissingen handelen over **feiten van seksuele uitbuiting**. Die komen uit de rechtsgebieden van de hoven van beroep van Antwerpen (afdeling Antwerpen en hof van beroep), Brussel (Brussel (Franstalig en Nederlandstalig), Leuven en hof van beroep), Gent (Oost-Vlaanderen (Gent) en West-Vlaanderen (Brugge) en hof van beroep), Luik (afdeling Luik en hof van beroep) en Bergen (afdeling Charleroi en hof van beroep).

Opnieuw gaat een groot deel van de beslissingen inzake seksuele uitbuiting over Nigeriaanse prostitutienetwerken, waarbij de feiten zich vooral in Antwerpen en in Brussel afspeelden, naast een dossier in Luik.

Voorts handelen er veel beslissingen over de **'loverboy'-methode**. Daarbij gaat het om meerderjarige of minderjarige, vaak bijzonder jonge Belgische slachtoffers die komen uit een precare gezinssituatie of die weggelopen zijn uit een jeugdinstelling. Als het gaat om minderjarigen wordt er soms ook gesproken over tienerpooierschap.

In een Franstalig vonnis werd een slachtoffer van een **'loverboy'** gedwongen als **'lovergirl'** te fungeren om andere slachtoffers te werven. De rechtbank sprak haar vrij op basis van het **niet-bestrafingsbeginsel**.⁴⁷⁴

⁴⁷¹ Voor verschillende zaken kwam de uitspraak in eerste aanleg al aan bod in vorige verslagen.

⁴⁷² Deze beslissingen worden ook gepubliceerd op de [website van Myria](#).

⁴⁷³ Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 13 januari 2023, k. B17 (beroep); Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Brugge, 8 februari 2023, k. B17 (beroep); Bergen, 5 oktober 2022, 4e k.

⁴⁷⁴ Op grond van artikel 433quinquies, §5 van het Strafwetboek.

Myria merkt eveneens een trend in het aantal slachtoffers van seksuele uitbuiting uit **Latijns-Amerikaanse landen**, zowel in het Franstalige als in het Nederlandstalige landsgedeelte. Vaak gaat het daarbij om **trans(gender) personen**.

Myria kan uit de verschillende beslissingen inzake seksuele uitbuiting opmaken dat seksuele diensten alsmaar vaker online worden aangeboden via seksdatingwebsites, zowel bij de 'loverboys'-dossiers als bij de Nigeriaanse dossiers in het Antwerpse. Daarnaast werden seksuele diensten vaak in privéhuizen, hotels en Airbnb-woningen aangeboden, zeker tijdens de coronaperiode.

Er was een beslissing rond een **kindhuwelijk** dat plaatsvond binnen de Romagemeenschap in Antwerpen. Dat vonnis en dat arrest dateren nog van 2021 maar werden pas dit jaar overgemaakt aan Myria. Omwille van het uitzonderlijke karakter van dat dossier is ervoor geopteerd om het toch op te nemen in dit jaarverslag.

Uit meerdere beslissingen met betrekking tot mensenhandel met het oog op uitbuiting van prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting blijkt dat rechters vaak verwijzen naar het nieuwe Strafwetboek met betrekking tot het seksueel strafrecht. Wanneer het Openbaar Ministerie verzocht om tenlasteleggingen van werving voor prostitutie, uitbuiting van prostitutie en/of het houden van een huis van prostitutie⁴⁷⁵, onderzochten de hoven en rechtbanken de toepassing van de wet in de tijd. Ze gingen *in concreto* na of de ten laste gelegde feiten na de wetwijziging nog altijd strafbaar waren en – indien dat het geval was – herkwalificeerden zij deze feiten op basis van het nieuwe artikel dat pooierschap strafbaar stelt⁴⁷⁶, zoals bepaald in de wet van 21 maart 2022 houdende wijzigingen aan het Strafwetboek.⁴⁷⁷

■ 18 beslissingen hebben betrekking op **economische uitbuiting** in verschillende sectoren. Dat is een opvallend hoog aantal dit jaar, omdat Myria in het kader van zijn focus rond economische uitbuiting ook bij enkele arbeidsauditoraten heeft gepolst naar relevante beslissingen. Die worden hieronder voorgesteld per sector: bouw, transport, horeca, bakkerij, carwashes, dag- en nachtwinkels, sorteren

van tweedehandskleding, land- en tuinbouw, huishoudelijk werk, een voetbalclub en ook atypische sectoren (dierenasiel). De beslissingen komen uit de rechtsgebieden van de hoven van beroep van Antwerpen (Antwerpen (afdelingen Antwerpen en Mechelen) en hof van beroep), Brussel (Brussel (Franstalig en Nederlandstalig) en Waals-Brabant en hof van beroep), Gent (West-Vlaanderen (afdeling Brugge), Oost-Vlaanderen (afdelingen Gent en Dendermonde) en hof van beroep), Luik (afdelingen Luik en Namen en hof van beroep).

Myria heeft geen Franstalige vonnissen ontvangen inzake mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in de transportsector. Er zijn twee Nederlandstalige beslissingen in deze sector waarvan er een geleid heeft tot een veroordeling voor mensenhandel.

Opmerkelijk zijn de beslissingen waarbij er sprake is van complexe constructies met vennootschappen die werden opgezet om personen als schijnzelfstandigen aan het werk te zetten in dag- en nachtwinkels en carwashes, of – in een dossier – binnen de transportsector.

Er waren twee beslissingen inzake economische uitbuiting waarbij de slachtoffers Belgen waren. In zeker een geval ging het om een persoon met een verstandelijke beperking die uitgebuit werd in een café.

Het valt Myria op dat het dit jaar weinig beslissingen rond economische uitbuiting in de bouwsector heeft ontvangen. Zo was er geen enkele Franstalige beslissing in de bouw.

Myria stelt vast dat om tot het besluit te komen dat er sprake is van arbeidsvoorwaarden in strijd met de menselijke waardigheid – die een bestanddeel vormen van mensenhandel – de rechters rekening hebben gehouden met verschillende elementen zoals de arbeidsvoorwaarden en -omgeving (buitensporige werkuren, overdreven lage lonen, geen rustdagen), huisvesting in slechte omstandigheden, onder diverse voorwendselen inhouden van loon, afhankelijkheid van de werkgever (bijvoorbeeld gebruik van bewakingscamera's).

475 Vroeger ten laste gelegd op grond van artikel 380 van het Strafwetboek.

476 Op grond van het nieuwe artikel 433*quater*/1 van het Strafwetboek. Volgens artikel 2, al. 2 van het Strafwetboek: "Indien de straf, ten tijde van het vonnis bepaald, verschilt van die welke ten tijde van het misdrijf was bepaald, wordt de minst zware straf toegepast". De nieuwe bepaling moet in het licht van het morele bestanddeel als een mildere strafwet worden beschouwd aangezien nu een bijzonder opzet wordt vereist; de feiten moeten immers worden gepleegd met als doel het bekomen van een voordeel.

477 Met betrekking tot deze tenlasteleggingen hielden de hoven en rechtbanken ook rekening met het feit dat de verzwarende omstandigheid van "listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen of enige andere vorm van dwang", die werd bestraft door het oude artikel 380, §3, 1° van het Strafwetboek, niet was opgenomen in de nieuwe bepaling die pooierschap strafbaar stelt. De verzwarende omstandigheid van misbruik van een kwetsbare positie was echter wel opgenomen in het nieuwe artikel 433*quater*/4 van het Strafwetboek. In een Nederlandstalige beslissing werd er ook rekening gehouden met de wetwijziging die reclame voor prostitutie van volwassenen depenaliseert wanneer er maatregelen zijn genomen ter bescherming van de sekswerker en ter voorkoming van misbruik van prostitutie en mensenhandel (zie het nieuwe artikel 433*quater*/2 van het Strafwetboek).

- Er was in 2022 een beslissing rond mensenhandel met het oog op de uitbuiting van de **bedelarij**.
- De beslissingen inzake **mensensmokkel** komen uit de rechtsgebieden van de hoven van beroep van Gent (West-Vlaanderen (afdeling Brugge) en hof van beroep) en Antwerpen (afdeling Antwerpen en hof van beroep).

Bij mensensmokkel gaat het vaak om goed ge-structureerde of zelfs criminele organisaties, zoals Vietnamese, Albanese en Iraaks-Koerdische netwerken. Op basis van de ontvangen beslissingen kan er worden vastgesteld dat deze organisaties soms samenwerken met andere nationaliteiten. Dat is het geval bij Vietnamese smokkelnetwerken die de krachten bundelen met Koerdische smokkelnetwerken voor smokkel met bootjes op de Noordzee, of bij Vietnamese smokkelaars die samenwerken met Belgische en Britse taxi- en vrachtwagenchauffeurs. Myria ontving dit jaar opvallend genoeg geen beslissingen die betrekking hadden op Ethiopische/Eritrese en Soedanese smokkelnetwerken.

Een groot dossier dat betrekking heeft op de smokkel van Vietnamese onderdanen naar het VK, waarbij er in 2019 39 dodelijke slachtoffers vielen, werd begin 2023 in beroep behandeld. In het kader van dat dossier – waarin Myria zich burgerlijke partij had gesteld – werden er aanvankelijk in totaal 25 beklaagden vervolgd, zowel Vietnamese smokkelaars als meerdere Brusselse taxichauffeurs die de smokkelslachtoffers naar de vrachtwagens in West-Vlaanderen of Noord-Frankrijk brachten. Ook bij kleinere Nederlandstalige beslissingen ging het om smokkel van Vietnamese onderdanen, zowel via de inklimming in vrachtwagens als via kleine bootjes over de Noordzee. De *modus operandi* die in de voorgaande jaren al werd vastgesteld inzake mensensmokkel aan boord van kleine rubberbootjes of jachten en zeilschepen wordt voortgezet. Een groot deel van de ontvangen smokkelbeslissingen ging overigens over de logistieke steun bij de oversteek met bootjes. Daarbij wordt het logistieke materiaal vanuit het buitenland via België naar Calais in Frankrijk doorgevoerd, waar de smokkel met bootjes vooral plaatsvindt omdat dat het kortste stuk van de Noordzee is tussen Europa en het VK. Deze dossiers komen vooral uit West-Vlaanderen. Het gaat daarbij om wagens waarin men smokkelmateriaal aantreft: rubberbootjes, buitenboordmotoren, zwemvesten en jerrycans met benzine. Het betreft heel vaak wagens met Duitse nummerplaten of soms Nederlandse of Franse nummerplaten. De beklaagden zijn doorgaans woonachtig in Duitsland maar van Iraakse, Iraanse en Syrische origine.

In een groot dossier was er sprake van een smokkelorganisatie die zich inliet met smokkel via bootjes op de Noordzee en met smokkel in vrachtwagens.

Daarnaast was er een beslissing in beroep rond humanitaire visa waarbij een politicus misbruik maakte van zijn positie om Syrische christenen naar België te laten komen tegen betaling van aanzienlijke sommen geld hoewel deze administratieve procedure quasi gratis verliep. Het hof van beroep bevestigde het vonnis gedeeltelijk voor de feiten van mensensmokkel.

Voorts ontving Myria een opvallende beslissing over een reisbureau dat Surinaamse onderdanen naar België smokkelde, onder het mom van een valse gezinshereniging, schijnhuwelijk of -samenwoning, een valse asielprocedure of via valse arbeidscontracten.

Opvallend is dat in nagenoeg alle smokkelbeslissingen de beklaagden werden vervolgd als dader of mededader overeenkomstig artikel 66 van het Strafwetboek, waarvoor het niet noodzakelijk is dat er een direct of indirect vermogensvoordeel voor de beklaagde zelf wordt aangetoond. Het is vaak voldoende dat de mededader wist dat hij door zijn handelingen mee bijdroeg tot het verkrijgen van een vermogensvoordeel, zonder dat hij het zelf heeft verkregen.

Tot slot moet er worden opgemerkt dat in verschillende dossiers de tenlastelegging mensensmokkel⁴⁷⁸ werd geherkwalificeerd in hulp bij illegale migratie.

Myria stelde in verschillende beslissingen vast dat de beklaagden zich in staat van wettelijke herhaling bevonden. Het ging om minstens zes beslissingen van seksuele uitbuiting (*'loverboy'*-dossiers en een beslissing met betrekking tot een Nigeriaans prostitutienetwerk), een beslissing inzake economische uitbuiting en vier beslissingen rond mensensmokkel.

478 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 8 februari 2023, k. B17 (beroep); Corr. Luik, afdeling Luik, 2 november 2022, 19e k.; Luik, 14 september 2022, 4e k.

2. Mensenhandel

2.1. | Seksuele uitbuiting

2.1.1. | Nigeriaanse netwerken

Net als in de overzichten van de rechtspraak in vorige jaarverslagen gingen meerdere beslissingen over Nigeriaanse netwerken. Een arrest had betrekking op een groot dossier over een internationaal netwerk dat vorig jaar aan bod kwam. Opvallend was ook een beslissing waarbij een van de daders een Belgische man is.

Minderjarige slachtoffers van een internationaal Nigeriaans netwerk

De **Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel** had op **10 december 2021**⁴⁷⁹ een vonnis gevelde over een omvangrijk dossier rond een groot Nigeriaans prostitutienetwerk.

In eerste aanleg werden er vijf beklaagden met de Nigeriaanse en de Belgische nationaliteit vervolgd voor feiten van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting met verzwarende omstandigheden, waaronder het feit dat het misdrijf gepleegd werd ten aanzien van minderjarigen. Ook waren er de tenlasteleggingen van leidend persoon van een criminele organisatie, verwerven van criminele vermogensvoordelen, bezit van kinderpornografie ...

Het ging om een internationale organisatie die vrouwen uit Nigeria naar Europa bracht om hen in de prostitutie uit te buiten. Wanneer de vrouwen in Italië aankwamen, werden ze vanuit de organisatie in Turijn verder verdeeld over Europa. De vrouwen werden onder controle gehouden door vooedoopraktijken. Het ging om tientallen meisjes, wat volgens de rechtbank maar het topje van de ijsberg was. De meisjes moesten schulden van 30.000 tot 45.000 euro afbetalen. Als de meisjes iets verkeerd deden, werden hun schulden nog verhoogd.

De beklaagden werden tot zware straffen tussen drie jaar en tien jaar veroordeeld. Een slachtoffer stelde zich

burgerlijke partij en kreeg een schadevergoeding van 55.500 euro.

Een beklaagde met een minder prominente rol die bij verstek veroordeeld werd tekende verzet aan. Dat werd opnieuw beoordeeld door de rechtbank die het vonnis grotendeels bevestigde.⁴⁸⁰ Drie andere beklaagden tekenden beroep aan tegen het vonnis van 10 december 2021 waarover het **hof van beroep van Brussel** zich boog in een **arrest van 30 juni 2022**.⁴⁸¹ Het hof beoordeelde de feiten ook in het kader van de nieuwe seksuele strafwet die in werking trad op 1 juni 2022.

Het hof bevestigde het vonnis in grote lijnen. Voor meerdere tenlasteleggingen waren de straffen zwaarder. Een van de beklaagden werd vrijgesproken voor enkele feiten ten aanzien van bepaalde slachtoffers wegens een gebrek aan bewijzen. De beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen vier jaar en acht jaar en tot geldboetes tussen 16.000 euro en 64.000 euro. De schadevergoeding voor de burgerlijke partij werd bevestigd.

Nigeriaans prostitutienetwerk waarbij de beklaagde haar eigen zus uitbuitte

De **correctionele rechtbank van Antwerpen** sprak zich in een **vonnis van 11 oktober 2022**⁴⁸² uit over een dossier waarin een beklaagde werd vervolgd voor mensensmokkel en mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting ten aanzien van twee Nigeriaanse meisjes, onder wie haar eigen zus.

Het onderzoek werd opgestart toen een van de meisjes werd gehoord door de lokale politie van Antwerpen als getuige in het kader van een ander onderzoek. Tijdens dat verhoor verklaarde zij dat ze zelf slachtoffer van mensenhandel was en dat zij gedwongen werd om in de prostitutie te werken.

De beklaagde had de beide meisjes naar België laten komen onder het voorwendsel dat ze zouden kunnen werken als schoonmaakster of kinderverzorgster. In Nigeria hadden ze allebei een voodoo-eed moeten afleggen. Zodra zij in Antwerpen aangekomen waren, moesten ze zich prostitueren om hun reisschulden af te betalen door te werken in vitrines in Brussel en in cafés in Antwerpen. Een van de slachtoffers betaalde gedurende

479 Corr. Brussel (Nederlandstalig), 10 december 2021, k. 23N: Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 64 en de website van Myria (rechtspraak).

480 Corr. Brussel (Nederlandstalig), 10 juni 2022, k. 23N (definitief) (onuitgegeven).

481 Brussel (Nederlandstalig), 30 juni 2022, 15e k.

482 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 11 oktober 2022, k. AC10 (beroep).

verschillende maanden 1.500 euro aan de beklaagde, en daarbovenop de huur voor het appartement. In totaal zou zij 12.000 euro hebben afbetaald. Ze stopte pas met betalen toen de Oba van Benin City⁴⁸³ zei dat slachtoffers van mensenhandel niet meer moesten betalen. Het andere meisje, de zus van de beklaagde, moest minder afbetalen, maar werd onder druk gezet door de voodoopriester die haar opbelde. Ook tijdens het onderzoek werden de slachtoffers bedreigd door de beklaagde en haar entourage.

Volgens de rechtbank waren de feiten van mensensmokkel en mensenhandel bewezen gelet op de vaststellingen van de verbalisanten, de verklaringen van de slachtoffers, de bevraging bij de *money transmitters* en de verklaring van een getuige. Ook de verzwarende omstandigheid dat de slachtoffers in een kwetsbare situatie zaten werd bewezen geacht, gelet op hun precaire sociale situatie. De jonge vrouwen, die de Nederlandse taal niet machtig waren, bleken bovendien illegaal in België te verblijven en verkeerden zo in een onwettige administratieve toestand. Ze waren in het land zonder enig netwerk en zonder enige vorm van regelmatige inkomsten of bestaansmiddelen, wat hen totaal afhankelijk maakte van de beklaagde.

Uit de verklaringen van de slachtoffers bleek dat de beklaagde een coördinerende rol vervulde bij hun overtocht naar België. De beklaagde ronselde hen door valse verwachtingen te creëren en sprak daarna meerdere contacten aan in Libië en in Italië om de slachtoffers huisvesting te bieden en te begeleiden. Bij hun aankomst in België kwam de beklaagde hen ophalen en zij bood hun onderdak. Dat deed ze met het oog op het bekomen van vermogensvoordelen.

De verklaringen van de slachtoffers vertoonden genoeg overeenkomsten en werden voldoende ondersteund door objectieve elementen in het strafdossier, zodat de rechtbank geloof hechtte aan de verklaringen en die als een belangrijk bewijselement beschouwde.

Volgens de rechtbank was de redelijke termijn wel beperkt overschreden en daarmee werd er rekening gehouden bij de straftoemeting. Het eerste verhoor van de beklaagde dateerde van december 2020.

De beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie jaar, met uitstel, en tot een geldboete van 16.000 euro, gedeeltelijk met uitstel. Zij tekende beroep aan tegen het vonnis.

Het **hof van beroep van Antwerpen** sprak zich in een **arrest van 9 maart 2023**⁴⁸⁴ uit over het beroep. Ook het hof achtte de feiten bewezen. De verklaringen van de beide slachtoffers die los van elkaar aangifte deden bij de politie waren geloofwaardig, gedetailleerd, consistent en werden ondersteund door objectieve elementen uit het dossier.

Uit het strafdossier bleek dat toen de beide slachtoffers zich in Italië bevonden bij een lid van de smokkelorganisatie de beklaagde verschillende overschrijvingen uitvoerde naar een persoon in Italië, die bij de politie gekend was voor zijn betrokkenheid bij mensensmokkel. Deze betalingen waren duidelijk bedoeld om de beide slachtoffers te smokkelen en bewijzen de internationale vertakkingen van het smokkelnetwerk. Volgens het hof stond daardoor eveneens de tenlastelegging mensensmokkel vast. De vingerafdrukken van de beide slachtoffers werden teruggevonden in Italië en in Frankrijk. Ook bleek dat de meisjes tijdens hun verblijf in Libië onrechtstreeks geld hadden ontvangen van de beklaagde.

Het hof was van oordeel dat de eerste rechter een te milde toepassing van de strafwet had gemaakt. De feiten inzake mensenhandel werden immers gepleegd ten aanzien van twee kwetsbare slachtoffers tijdens een bijzonder lange periode. De beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van vier jaar en tot een geldboete van 16.000 euro, allebei voor de helft met uitstel.

Seksuele uitbuiting van een jonge Nigeriaanse vrouw door een Belgisch-Nigeriaans koppel

De **correctionele rechtbank van Luik** sprak op **2 november 2022**⁴⁸⁵ een vonnis uit betreffende hulp bij illegaal verblijf, mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting en uitbuiting van de prostitutie van een jonge vrouw met de Nigeriaanse nationaliteit door een echtpaar waarvan de man en de vrouw respectievelijk de Belgische en de Nigeriaanse nationaliteit hebben. In januari 2017 werd het slachtoffer, dat zich burgerlijke partij had gesteld, opgevangen door een Franse vereniging die gespecialiseerd is in de begeleiding van mensen in de prostitutie.

In 2016 kreeg het slachtoffer in Benin City het aanbod om in Europa op zoek te gaan naar een beter leven. Dat gebeurde door de zus van de beklaagde, die mensen met een zwaar leven in Nigeria naar Europa

483 In Nigeria is de Oba een persoon met een heel belangrijke religieuze functie en een grote morele autoriteit. De Oba is het religieuze hoofd van de Edocultuur en kan worden beschouwd als de koning van de deelstaat Edo.

484 Antwerpen, 9 maart 2023, k. C6.

485 Corr. Luik, afdeling Luik, 2 november 2022, 19e k. (beroep).

probeerde te brengen. Nadat ze vanuit Niger de woestijn had doorkruist en binnen een kamp in Libië had verbleven, nam het slachtoffer een "lappa-lappa"-boot met 150 migranten naar Italië, waar een Italiaans schip hen redde. Nadat het slachtoffer twee weken in een vluchtelingenkamp had doorgebracht, pikte de beklagde haar op en namen ze het vliegtuig naar België. Ze moest 15.000 euro betalen voor haar reiskosten en werd gedwongen om zich te prostitueren op straat, in hotels, bij klanten thuis of in de auto. Tijdens een van die seksuele transacties werd zij verkracht. Tegen het slachtoffer en haar familie werd er meermaals bedreigd met represailles. Ze woonde vier maanden bij het echtpaar in en huurde daarna een appartement van hen in Luik. Daarna verbleef zij bij vrienden tot ze uiteindelijk werd opgevangen door een gespecialiseerd centrum voor slachtoffers van mensenhandel.

De woning van de beklagden werd doorzocht. Op basis van onderzoek van de telefoons van de beklagden, waaruit bleek dat na de aankomst van het slachtoffer een smokkelaar in Italië was betaald, oordeelde de rechter dat hun verklaringen niet geloofwaardig waren. De rechter was evenwel van mening dat er nog altijd twijfel bestond over de vraag of de beklagden aanvankelijk van plan waren om zichzelf te verrijken ten koste van het slachtoffer of haar familie, aangezien uit de analyse van hun bankrekeningen niet bleek dat er grote sommen geld waren overgemaakt. De rechtbank herkwalficeerde de tenlastelegging van mensensmokkel daarom naar hulp bij illegaal verblijf, en oordeelde dat het echtpaar schuldig was aan het bewust helpen van het slachtoffer om België binnen te komen.

De rechter oordeelde dat de verklaringen van het slachtoffer nauwkeurig en consistent waren en werden bevestigd door het onderzoek. Door tarieven op te leggen om zo haar schuld terug te betalen, had de beklagde de prostitutie van het slachtoffer georganiseerd. De rechter veroordeelde de beklagden voor uitbuiting van prostitutie, omdat ze het appartement aan haar hadden verhuurd zodat zij zichzelf kon blijven prostitueren, met als enige verzwarende omstandigheid het misbruik van haar kwetsbaarheid.⁴⁸⁶

De beklagden werden eveneens veroordeeld voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting onder verzwarende omstandigheden. Uit de analyse

van bepaalde sms-berichten bleek dat de beklagde de agenda en de prestaties van het slachtoffer controleerde met het doel haar prostitutie uit te buiten. De rechtbank hield rekening met het feit dat de redelijke termijn was overschreden. Zij veroordeelde de beklagden tot respectievelijk twee en vier jaar gevangenisstraf, tot een boete van 8.000 euro (allebei gedeeltelijk met uitstel) en tot betaling van een materiële en morele schadevergoeding van 7.500 euro aan de burgerlijke partij.

Seksuele uitbuiting van een Nigeriaans slachtoffer in het kader van een groter dossier rond Nigeriaanse seksnetwerken

Op **16 februari 2023** velde de **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel**⁴⁸⁷ een vonnis in een zaak van mensensmokkel en mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting van een in Nigeria geboren jonge vrouw, waarin twee beklagden⁴⁸⁸ werden vervolgd. Het slachtoffer was in 2018 opgevangen door een Amsterdams coördinatiecentrum voor mensenhandel. Dat centrum nam contact op met de Belgische federale gerechtelijke politie, zodat het slachtoffer kon worden opgevangen door een Belgisch gespecialiseerd centrum voor slachtoffers.

Op basis van vingerafdrukken bleek dat het slachtoffer een valse identiteit had en al gekend was bij de politie voor prostitutie. Als burgerlijke partij in het proces verklaarde zij dat ze vanaf 2013 gedwongen was om deze valse identiteit te gebruiken en aan raamprostitutie te doen in de buurt van het station Brussel-Noord, alvorens in 2018 naar Nederland te vluchten. De rechtbank oordeelde dat de verklaringen van het slachtoffer consistent, gedetailleerd en geloofwaardig waren. Een psycholoog stelde een getuigschrift voor verstrekte hulp op rond de posttraumatische stress waaraan het slachtoffer leed. De eerste Nigeriaanse beklagde was al gekend bij de autoriteiten⁴⁸⁹ in het kader van een grootschalige Antwerpse zaak van mensensmokkel en -handel van jonge Nigeriaanse slachtoffers.⁴⁹⁰ De *modus operandi* in de Antwerpse zaak kwam overeen met die in de onderhavige zaak. De eerste (mannelijke) beklagde was een kennis van de familie van het slachtoffer en bood haar een baan aan in Europa. Daarna bracht hij haar naar België en droeg haar over aan de tweede (vrouwelijke) beklagde. Volgens het slachtoffer had

⁴⁸⁶ Na de hervorming van het seksueel strafrecht (wet van 21 maart 2022 houdende wijzigingen aan het Strafwetboek) zijn de verzwarende omstandigheden van dwang, bedreiging en geweld waarin de vorige wetgeving voorzag en die van toepassing waren op de feiten in kwestie niet opgenomen in het nieuwe artikel dat pooierschap strafbaar stelt.

⁴⁸⁷ Corr. Brussel (Franstalig), 16 februari 2023, 47e k. (definitief).

⁴⁸⁸ Een van de twee beklagden was in het verleden al twee keer voor mensenhandel en een keer voor mensensmokkel veroordeeld.

⁴⁸⁹ Payoke informeerde Myria over het feit dat de beklagde al vier keer was veroordeeld voor mensenhandel.

⁴⁹⁰ Met name het vonnis van de correctionele rechtbank van Antwerpen van 18 januari 2017.

de eerste beklagde haar 45.000 euro aangerekend voor het transport en zette hij haar familie onder druk door meer te eisen dan het oorspronkelijke bedrag. De beklagde ontkende geld te hebben ontvangen en met haar naar Italië en Portugal te zijn gereisd om valse paspoorten te verkrijgen, maar gaf uiteindelijk toch de mensensmokkel toe.

Het slachtoffer en de eerste beklagde gaven tijdens hun verhoor aan dat de tweede Nigeriaanse beklagde de prostitutie van het slachtoffer uitbuitte. Zij ontkende evenwel de feiten en beweerde de eerste beklagde niet te kennen, ondanks het feit dat zij op hetzelfde adres ingeschreven waren en al vele jaren een relatie hadden. Gezien haar tegenstrijdige verklaringen veroordeelde de rechtbank de tweede beklagde voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting met als verzwarende omstandigheid het misbruik van iemands kwetsbaarheid.

De twee beklagden werden veroordeeld voor mensensmokkel met verzwarende omstandigheden en veroordeeld tot het betalen van een materiële en morele schadevergoeding van 5.000 euro aan de jonge Nigeriaanse. Aangezien deze zaak en de Antwerpse door één opzet met elkaar verbonden waren, verwees de rechtbank naar de straf die in Antwerpen aan de beklagde was opgelegd. Ze veroordeelde de vrouwelijke beklagde voorts tot een autonome werkstraf van 200 uur en tot een boete van 8.000 euro. Nog een ander slachtoffer had zich burgerlijke partij gesteld, maar kwam niet opdagen tijdens het proces.

2.1.2. | Latijns-Amerikaanse slachtoffers

Meerdere beslissingen betreffen slachtoffers van Latijns-Amerikaanse origine, voornamelijk trans(gender) personen.

Zuid-Amerikaanse slachtoffers in een massage-salon en een huis voor privéprostitutie

De **correctionele rechtbank van Leuven** sprak zich in een **vonnis van 6 december 2022**⁴⁹¹ uit over een dossier inzake mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting van meerdere Zuid-Amerikaanse vrouwen. Drie beklagden werden vervolgd in deze zaak, twee vrouwen van Zuid-Amerikaanse origine (Dominicaanse Republiek en Cuba) met de Belgische nationaliteit, en een Belgische vennootschap. Ze werden vervolgd voor meerdere tenlasteleggingen, waaronder het houden van een huis van ontucht, de uitbuiting van prostitutie en het maken van reclame voor prostitutie. Alleen de

eerste beklagde werd vervolgd voor mensenhandel, het verkopen van cocaïne en het witwassen van vermogensvoordelen. Een slachtoffer met de Dominicaanse nationaliteit stelde zich burgerlijke partij.

Uit het strafonderzoek bleek dat er in de periode van 2016 tot 2020 een 'massagesalon' werd uitgebaat in een handelspand in Diest. Aanvankelijk gebeurde de uitbating door een vennootschap, de derde beklagde. Nadat de vennootschap failliet verklaard was, zette de eerste beklagde de zaak in eigen naam voort. Uit verklaringen van de klanten en de vrouwen die er werkten bleek dat er sprake was van clandestiene prostitutie. Via internetplatformen werd er reclame gemaakt voor de zaak.

Daarnaast was er in de periode van 2017 tot 2020 sprake van prostitutie in een appartement te Aarschot. De beklagde huurde dat en klanten konden er in een kamer seksuele diensten krijgen van de meisjes.

De tweede beklagde was betrokken bij de praktische organisatie van de prostitutie.

Volgens de rechtbank waren de feiten van mensenhandel bewezen ten aanzien van 36 personen. De sekswerkers moesten elke dag van de week (zeven op zeven) beschikbaar zijn voor het ontvangen van klanten vanaf 9 uur of 10 uur 's morgens tot na middernacht, waardoor zij zelden het pand konden verlaten. Wanneer zij een vrije dag wilden of zich een paar uur buiten het pand wilden begeven, dienden ze daarvoor toestemming te vragen.

De sekswerkers werden niet gedwongen tot het stellen van specifieke seksuele handelingen maar moesten zich op seksueel vlak flexibel opstellen. Wanneer een klant ontevreden was, werd de eerste beklagde boos en schreeuwde zij. De opbrengsten van de verrichte prestaties werden fiftyfifty verdeeld tussen de eerste beklagde en de betrokken sekswerker. De sekswerkers moesten eveneens een forfaitaire bijdrage van 20 euro betalen voor het plaatsen van advertenties en bijkomende kosten (voor onder meer seksspeeltjes en condooms). In het appartement in Aarschot werd er na enige tijd overgeschakeld op een systeem met een vaste huurprijs per kamer, die 300 euro tot 400 euro per week bedroeg. Daardoor kon de beklagde een bedrag innen dat het bedrag van de huur van het appartement (600 euro per maand) ruim oversteeg.

Uit een raming bleek dat de wekelijkse opbrengst voor de beklagde gemiddeld 6.000 euro voor het massagesalon en 1.800 euro voor het appartement

491 Corr. Leuven, 6 december 2022, k. C2 (definitief).

bedroeg. Een 'succesvolle' sekswerker hield maar 1.000 euro tot 1.500 euro per week aan haar activiteiten over. Veel sekswerkers werden overigens opgevangen en gehuisvest door de beklagde en moesten daarvoor betalen, waardoor sommigen in de praktijk maar een beperkt inkomen overhielden aan hun activiteiten.

De beklagde hield nauwgezet toezicht op de prestaties en de aanwezigheden van de sekswerkers. Zij inde zelf de betalingen van klanten. Wanneer ze afwezig was, liet zij die taak over aan een vertrouweling. Via een camerasysteem kon ze trouwens vanop afstand controle uitoefenen.

Ze aarzelde evenmin om persoonlijke omstandigheden, zoals de maagdelijkheid of de zwangerschap van een sekswerker, als extra troef uit te spelen om klanten te lokken. Zij bezorgde de klanten eveneens cocaïne. Daarnaast gebruikte ze de rekeningen van sekswerkers om illegale opbrengsten over te hevelen naar het buitenland. Omdat zij zelf danig veel cash geld ontving, kon ze de verrichtingen niet allemaal onder haar eigen naam doen.

Een van de meisjes bleek duidelijk een slachtoffer van mensenhandel te zijn. Het slachtoffer, dat zich burgerlijke partij stelde, was het nichtje van de eerste beklagde. Haar tante had voor haar een schijnhuwelijk in de Dominicaanse Republiek geregeld om naar België te komen waar ze bijna onmiddellijk in de prostitutie werd ingezet, duidelijk tegen haar wil. Ze moest haar beweerde schuld van 8.500 euro afbetalen aan haar tante. Ze was zowel administratief als financieel volledig afhankelijk van die tante.

De rechtbank oordeelde dat de feiten strafbaar bleven na de inwerkingtreding van de nieuwe seksuele strafwet. De feiten konden worden beschouwd als "het organiseren van de prostitutie van een ander met als doel het bekomen van een voordeel". De uitzondering op de strafbaarheid van het organiseren van prostitutie in de wet kon niet worden toegepast.

De tenlastelegging inzake het maken van reclame voor prostitutie blijft strafbaar na de inwerkingtreding van de nieuwe wet. In de nieuwe regeling zijn er enkele uitzonderingen op het reclameverbod, waaronder het geval waarin een meerderjarige reclame maakt voor de eigen seksuele diensten op een internetplatform dat specifiek voor dat doel is bestemd. Volgens de rechtbank was dat evenwel niet van toepassing aangezien de beklagde als tussenpersoon optrad tussen de sekswerkers en het internetplatform en er geen enkele

garantie bestond om het risico op misbruik en uitbuiting in te perken.

De rechtbank veroordeelde de eerste beklagde voor mensenhandel en de andere tenlasteleggingen. Ze kreeg een gevangenisstraf van vijf jaar en een geldboete van 288.000 euro. Ook werd zij voor vijf jaar ontzet uit haar rechten en kreeg ze een beroepsverbod voor vijf jaar. Een groot bedrag werd verbeurdverklaard op basis van de berekening van het totale wederrechtelijk verkregen vermogensvoordeel ten belope van 602.330 euro. Een deel daarvan werd toegewezen aan de burgerlijke partij.

Het slachtoffer kreeg een schadevergoeding van 60.583 euro. De vennootschap werd hoofdelijk met de eerste beklagde veroordeeld tot een schadevergoeding van 18.805 euro.

Prostitutie van transgender vrouwen in Vlaanderen - uitbuiting door voormalig slachtoffer

Het **hof van beroep van Gent** boog zich in een **arrest van 10 juni 2022**⁴⁹² over een zaak van mensenhandel met Latijns-Amerikaanse transgender vrouwen in West-Vlaanderen, waarvan de beslissing in eerste aanleg in een eerder jaarverslag aan bod kwam.

In de zaak werden aanvankelijk negen beklagden vervolgd, waaronder een vennootschap, voor meerdere feiten. Vier beklagden, met de Belgische, de Dominicaanse en de Thaise nationaliteit, werden effectief voor mensenhandel met verzwarende omstandigheden vervolgd. De eerste beklagde en de vijfde beklagde waren echtgenoten. Ook de tweede beklagde en de derde beklagde waren partners. Bovenop deze tenlasteleggingen werden de vier beklagden samen met de overige beklagden vervolgd voor andere tenlasteleggingen zoals het houden van een huis van ontucht en prostitutie, pooierschap en kinderpornografie.

De feiten vonden plaats in verschillende villa's in West-Vlaanderen. Op een seksdatingsite werden er seksuele diensten aangeboden door (doorgaans transgender) Latijns-Amerikaanse vrouwen, die hier vaak onwettig verbleven. Uit het onderzoek bleek dat de tweede beklagde fungeerde als tussenschakel tussen de meisjes en de eerste beklagde. Zij verhuurde de kamers, plaatste advertenties, inde de huurgelden en beantwoordde de telefoontjes van de klanten. De meisjes moesten dagelijks huur betalen voor de kamer. Voor sommigen was dat 30 euro, voor anderen 80 euro per dag. Indien de tweede beklagde een klant aanbracht,

492 Gent, 10 juni 2022, 10e k.

moesten de meisjes een deel van hun inkomsten afstaan, tot wel 50 procent. Zij inde de bedragen voor de eerste beklagde. Tijdens een bankonderzoek werden op de rekening van de eerste beklagde aanzienlijke cashstortingen en andere transacties opgemerkt, vermoedelijk inkomsten uit de prostitutie. De tweede beklagde was in 2010 in België aangekomen waar zij zelf seksueel werd uitgebuit. Via Payoke had ze het slachtofferstatuut gekregen.

In eerste aanleg sprak de **correctionele rechtbank van Brugge** in een **vonnis van 5 november 2021**⁴⁹³ de vijfde beklagde vrij aangezien zij zich in Thailand bevond. De tweede beklagde en de derde beklagde werden schuldig bevonden aan mensenhandel. De eerste beklagde was overleden tijdens de procedure. De rechtbank oordeelde dat de tweede beklagde schuldig was, ook al moest zij de opbrengsten innen voor de hoofdbeklagde en maakte zij dus zelf geen grote winsten. Zij handelde namelijk als mededader bij het realiseren van een abnormaal profijt voor de eerste beklagde, ook als ze daar zelf een veeleer beperkt economisch voordeel door genoot. Bovendien bleek uit het bankonderzoek dat ze minstens tijdens een bepaalde periode zelf een grote stroom aan inkomsten door cashstortingen had.

Zij kregen gevangenisstraffen van dertig maanden en drie jaar, voor een deel met uitstel, en geldboetes. Daarnaast werden er geldsommen verbeurdverklaard. De andere beklagden werden veroordeeld voor de andere feiten. Er werd beroep aangetekend en het hof boog zich over de zaak.

Het hof achtte de vijfde beklagde wel schuldig als mededader van mensenhandel. Hoewel ze sinds mei 2019 definitief in Thailand verbleef, had zij in de periode voordien wel verschillende vrouwen uitgebuit. Ze was zelf ook sekswerker maar daarnaast stond zij mee in, samen met de eerste beklagde die ook haar echtgenoot was, voor de huisvesting van en de controle op de sekswerkers. Het hof oordeelde dat de sekswerkers onmiskenbaar in een kwetsbare situatie zaten ingevolge hun onwettige of preciaire administratieve toestand, dan wel ingevolge hun preciaire sociale toestand. Zij waren veelal illegaal in België. Ze konden om die reden geen reguliere arbeidsovereenkomst sluiten in Europa, maar waren overgeleverd aan de goodwill van pooiers. Zij waren nergens gemeld of ingeschreven en konden dus geen aanspraak maken op sociale rechten en bescherming. Sommige van de sekswerkers waren

trans(gender) personen en alleen al om die reden bijzonder kwetsbaar. Alle sekswerkers moesten een niet-marktconforme vergoeding betalen om zich in de prostitutiepannen te kunnen prostitueren. Zij moesten ofwel 80 euro per dag betalen voor de huur van een kamer (560 euro/week), ofwel de helft van hun inkomsten uit sekswerk afstaan. Sommige sekswerkers verklaarden zelfs dat ze zowel de huurprijs betaalden als de helft van hun inkomsten afstonden. De sekswerkers konden hun werktijden of prijs niet zelf bepalen. De beklagde was op de hoogte van hun kwetsbare toestand.

Ook de tweede beklagde en de derde beklagde werden opnieuw schuldig bevonden aan mensenhandel.

De drie beklagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van drie jaar en tot geldboetes tussen 120.000 euro en 304.000 euro, voor een deel met uitstel. Er werden geldsommen verbeurdverklaard. De andere beklagden, waaronder de vennootschap, werden veroordeeld voor de andere tenlasteleggingen. De verbeurdverklaring van de twee onroerende goederen werd wel tenietgedaan door het hof, omdat de waarde ervan niet in verhouding stond tot het berekende vermogensvoordeel.

De twee slachtoffers die zich burgerlijke partij hadden gesteld kregen opnieuw een schadevergoeding van respectievelijk 1.500 euro en 3.000 euro moreel en materieel vermengd.

Seksuele uitbuiting in privékamers en een champagnebar met trans(gender) slachtoffers

In een ander dossier met betrekking tot seksuele uitbuiting met verschillende trans(gender) vrouwen heeft het Openbaar Ministerie opvallend genoeg vervolgd voor mensensmokkel en niet voor mensenhandel.

In dit dossier veroordeelde de **correctionele rechtbank van Brugge** in een **vonnis van 8 februari 2023**⁴⁹⁴ een koppel beklagden met de Belgische nationaliteit voor pooierschap en mensensmokkel met als verzwarende omstandigheid dat van de activiteit een gewoonte gemaakt werd, in Oostende en in Lede.

Tijdens een routinecontrole van advertenties op de website Redlights merkte de politie van Oostende een aanzienlijke toename op van het aantal Zuid-Amerikaanse trans(gender) personen die mensen op een privéadres ontvingen om hun tegen betaling seksuele

493 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 5 november 2021, k. B15 (beroep). Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 72 en de website van Myria (rechtspraak).

494 Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Brugge, 8 februari 2023, k. B17 (beroep).

diensten aan te bieden. Na een afspraak met een van hen in een appartement in Oostende ontmoette de politie een trans(gender) sekswerker. Ze sprak alleen Spaans en was in het bezit van een Colombiaans paspoort en een bevel om het Belgische grondgebied te verlaten. Sinds ze in 2019 in België aangekomen was, had zij bijna de hele tijd als prostituee gewerkt. Ze werkte alleen en volledig zelfstandig. Ze had het adres ontdekt via een Spaanse vriendin en huurde een appartement voor 350 euro per week, waarbij ze het geld aan de beklagde gaf.

Toen het appartement door de politie werd gecontroleerd, waren er eveneens twee Afrikaanse vrouwen aanwezig die er illegaal verbleven. Ook zij werkten als prostituees via Redlights. Het huurcontract dat ze hadden ondertekend betrof een huur van 50 euro per dag. De beklagde inde de huur wekelijks bij de eerste vrouw en dagelijks bij de tweede vrouw.

De telefoons van de slachtoffers en de verdachten werden uitgelezen (met inbegrip van de WhatsApp-conversaties). Bij de controle van een champagnebar in Lede die aan het koppel toebehoorde, werden er twee Thaise trans(gender) personen in irregulier verblijf ontdekt die er hun klanten ontvingen. Zij beheerden zelf de publicatie van hun advertenties en mochten het geld van hun prostitutie houden.

Tijdens een huiszoeking in de bar in Lede werd er nog een persoon in irregulier verblijf ontdekt. Ze had een verblijfsvergunning die alleen geldig was voor Italië. Ze huurde voor 50 euro per dag een kamer waar zij zich prostitueerde. Ze had het adres ontdekt via een advertentie op Redlights. Ze ontving er haar eigen klanten en deelde de helft van de winst met de beklagde wanneer die haar klanten van haar bar stuurde die ze ontving buiten de advertenties om.

Uit een telefonieonderzoek bleek dat er nog een persoon in de bar werkte. Zij verklaarde dat ze door de beklagde was geworven en er als prostituee werkte van 18 uur tot 6 uur. Ze verdiende veertig procent van wat de klant aan drank bestelde. Voor seks vroeg ze 100 euro voor een half uur en 150 euro voor 1 uur. De helft van het geld hield zij voor zich. Een keer deed ze voor de beklagde ook een opdracht als seksescort in Aalst. Daarvoor ontving ze 200 euro en gaf zij 50 euro aan de beklagde. De beklagde bepaalde de prijzen en ontving het geld van de klanten.

De mannelijke beklagde, een Belg, was de eigenaar van een champagnebar in Lede. Hij zette kamers te huur op de Redlights-website en was verantwoordelijk voor de verhuur ervan, zowel in Lede als in Oostende. De vrouwelijke beklagde was een in Haïti geboren Belgische en was zelfstandig sekswerker. Ze gaf toe dat ze ook kamers in Oostende en Lede had verhuurd. Bij een huiszoeking in de woning van het koppel werd er een bedrag van 4.140 euro gevonden in de portefeuille van de vrouwelijke beklagde.

Wat de **tenlastelegging inzake mensensmokkel** betreft, hield de rechter rekening met de volgende elementen: het echtpaar wist dat ze de kamers verhuurden aan mensen die illegaal in ons land verbleven, aangezien ze hier meermaals voor gewaarschuwd waren door hun boekhouder; ze verhuurden voornamelijk aan mensen van buitenlandse afkomst; ze hadden geen huurcontract laten ondertekenen of vroegen niet om een vermelding van het Belgische Rijksregisternummer op het huurcontract; ze eisten een cashbetaling van de huur; en de geëiste huurprijzen waren niet conform de marktprijzen. De rechter veroordeelde de verdachten voor hulp bij het illegaal verblijf van hun huurders en bij hun prostitutie, met het oog op het verkrijgen van een vermogensvoordeel. De rechter herkwalficeerde de tenlasteleggingen van het Openbaar Ministerie met betrekking tot het bij zich houden van meerderjarigen met het oog op het plegen van ontucht of prostitutie en het houden van een huis van prostitutie naar een tenlastelegging van pooierschap⁴⁹⁵ in het licht van de hervorming van het seksueel strafrecht.⁴⁹⁶ De rechter hield rekening met de volgende elementen: het feit dat de advertenties voor de huurkamers waren gepubliceerd op Redlights voor sekswerkers; en het abnormale economische voordeel dat werd gepuurd uit de exorbitante huurbedragen die ze ontvingen. De beklagden werden veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf en tot een boete van 48.000 euro. Een bedrag ten belope van 4.140 euro van de vrouwelijke beklagde werd verbeurdverklaard.

Uitbuiting van jonge Latijns-Amerikaanse vrouwen in privékamers

Het **hof van beroep van Bergen** boog zich over een zaak van mensensmokkel en uitbuiting van de prostitutie van jonge Latijns-Amerikaanse vrouwen in appartementen. Deze zaak, die op **27 oktober 2021** in eerste aanleg was behandeld door de **correctionele rechtbank van Charleroi**, kwam al aan bod in een vorig verslag.⁴⁹⁷

495 Op grond van het nieuwe artikel 433quater/1 van het Strafwetboek.

496 Sinds de inwerkingtreding van de Wet van 21 maart 2022 houdende wijzigingen aan het Strafwetboek.

497 Corr. Henegouwen, afdeling Charleroi, 27 oktober 2021, 6e k. (beroep). Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 70-71 en de website van Myria (rechtspraak).

Veertien beklagden met uiteenlopende nationaliteiten (de Braziliaanse, Belgische, Peruviaanse, Franse en Marokkaanse) werden vervolgd, de meesten van hen voor uitbuiting van prostitutie met verzwarende omstandigheden, mensensmokkel met verzwarende omstandigheden en criminele organisatie. Een aantal beklagden werd beschuldigd van het ter beschikking stellen van kamers voor prostitutie en een van hen van het bezit en de verkoop van verdovende middelen. Twee beklagden stonden eveneens terecht voor mensenhandel met verzwarende omstandigheden. Drie slachtoffers stelden zich burgerlijke partij, net als Myria. De zaak omvatte twee parallelle onderzoeken die werden samengevoegd en die twee prostitutienetwerken aan het licht brachten. De **correctionele rechtbank van Charleroi** veroordeelde de eerste negen beklagden die betrokken waren bij het eerste netwerk voor het merendeel van de tenlasteleggingen. De rechtbank was van oordeel dat de tenlastelegging mensensmokkel bewezen was omdat de uitbuiting van de prostitutie van de slachtoffers hen in staat had gesteld om in België in hun levensonderhoud te voorzien en onderdak te vinden. Deze uitbuiting had dus bijgedragen tot hun verblijf in België.

Drie beklagden werkten als telefonistes. Zij beantwoordden telefoontjes van klanten, maakten afspraken, gaven de prostitutieplaatsen door, verwittigden de sekswerkers, controleerden de duur en de voorwaarden van de diensten en brachten vervolgens verslag uit aan de hoofdbeklaagde, een Braziliaanse die de leiding had over het eerste prostitutienetwerk. Zij bepaalde de rollen van de verschillende leden en gaf instructies over de opvang van de sekswerkers.

Het Openbaar Ministerie en twee van de drie beklagde telefonistes, een moeder en haar dochter, gingen in hoger beroep.

De aanklacht luidde: mensensmokkel en uitbuiting van de prostitutie van anderen, met verzwarende omstandigheden, en deelname aan een criminele organisatie. De beklagden werden veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf (met uitstel voor vijf jaar) en tot een boete van 3.000 euro (met uitstel voor drie jaar). Zij betwistten de feiten van de zaak niet, maar verzochten om hun vrijspraak op grond van het algemene rechtsbeginsel van onoverkomelijke dwaling. Ze voerden aan dat ze vanwege hun Peruviaanse afkomst niet vertrouwd waren met de Belgische

wetgeving en daardoor niet wisten dat zij iets illegaals deden door te profiteren van de prostitutie van anderen.

In een **arrest van 5 oktober 2022**⁴⁹⁸ hield het **hof van beroep van Bergen** rekening met het feit dat de beklagden zich hadden laten vertellen dat de WhatsApp-app meer bescherming bood tegen de politie, en met het feit dat zij hun illegale activiteiten hadden voortgezet na de arrestatie van een collega-telefoniste door de politie. Het hof noemde het ongeloofwaardig dat zij zouden hebben gedacht dat dit louter verband hield met het niet-aangeven van de bedrijfsactiviteiten en niet met mensensmokkel, uitbuiting van de prostitutie van anderen en deelname aan een criminele organisatie. Gezien de hervorming van het seksueel strafrecht herkwalficeerde het hof de tenlastelegging uitbuiting van de prostitutie van anderen naar pooierschap en misbruik van prostitutie met verzwarende omstandigheden en handhaafde het de straffen en verbeurdverklaringen die in eerste aanleg waren uitgesproken. De beklagden werden veroordeeld tot het betalen van een morele schadevergoeding van 1 euro aan Myria.

2.1.3. | ‘**Loverboy**’-methode, waaronder toepassing van het niet-bestraffingsbeginsel

Dit jaar ontving Myria opnieuw meerdere beslissingen waarbij er sprake was van de ‘*loverboy*’-methode. Het ging zowel om Nederlandstalige als om Franstalige dossiers, uit Antwerpen, Brugge en Luik. In de meeste dossiers waren de slachtoffers minderjarige Belgen, die vaak ook nog bijzonder jong – nauwelijks dertien jaar of veertien jaar – waren en doorgaans uit kwetsbare familiale situaties kwamen. Ook de daders waren vaak heel jong. Meestal werden de seksuele diensten via onlineadvertenties aangeboden en vonden ze plaats in hotels of in Airbnb-woningen.

Het hof van beroep van Gent deed een uitspraak over een dossier, waarvan het vonnis vorig jaar aan bod kwam in het jaarverslag, waarin er sprake was van de ‘*loverboy*’-methode bij minderjarige meisjes en van gedwongen criminaliteit. De meisjes moesten zogenaamde *ripdeals* uitvoeren, waarbij zij een afspraak met een klant maakten en ervandoor gingen met het geld. In beroep werd de eerste veroordeling bevestigd.⁴⁹⁹

498 Bergen, 5 oktober 2022, 4e k.

499 Gent, 18 februari 2022, 10e k. en Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 22 september 2021, B17 en zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 73-74 en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

'Loverboy'-methode bij heel jonge Belgische meisjes

Zowel de **correctionele rechtbank van Brugge**⁵⁰⁰ als de **correctionele rechtbank van Antwerpen**⁵⁰¹ sprak zich uit over dossiers waarbij er gebruik werd gemaakt van de 'loverboy'-techniek bij heel jonge minderjarige slachtoffers van dertien jaar en veertien jaar. In het ene dossier was de beklaagde een Bulgaarse jongeman en in het andere was de beklaagde een jongeman met de Nederlandse nationaliteit. In de beide gevallen ging het om jonge meisjes uit een moeilijke familiale context (weggelopen uit instellingen of van thuis). En in de beide gevallen kwam de politie de meisjes op het spoor via advertenties op seksdatingwebsites. In het ene dossier werd de beklaagde bovenop de mensenhandel vervolgd voor verkrachting, uitbuiting van ontucht en prostitutie en drugsfeiten. Hij werd veroordeeld op basis van de elementen in het dossier en de betrouwbare verklaringen van het slachtoffer. In het andere dossier werd de beklaagde eveneens vervolgd en, op basis van alle elementen in het dossier, veroordeeld voor verkrachting met geweld van een minderjarige, aanranding van de eerbaarheid van een minderjarige en voor het verspreiden van kinderporno.

In deze beide dossiers kregen de beklaagden een gevangenisstraf van vijf jaar met probatie-uitstel. Bij de ene beklaagde hielden de opgelegde voorwaarden onder meer een contactverbod in met het slachtoffer en een medische en psychologische begeleiding voor zijn drugsprobleem.

Bij een andere beslissing van de **correctionele rechtbank van Brugge**⁵⁰² ging het om twee Belgische meisjes van vijftien en zestien jaar oud die waren weggelopen uit een instelling. In de dagen na hun vlucht verhuisden ze van het ene hotel naar het andere in verschillende steden in heel Vlaanderen. Ze hadden daarbij telkens seksuele betrekkingen met verschillende mannen. De klanten werden geronseld via een seksdatingwebsite. Het geld dat ze daarmee verdienden moesten ze afgeven aan hun pooiers. De beklaagde, een van de twee pooiers, bleef de feiten ontkennen. Dat ondanks de bewijzen, waaronder een DNA-staal. Hij werd vervolgd en veroordeeld voor mensenhandel en uitbuiting van prostitutie en kreeg een gevangenisstraf van twee jaar met probatie-uitstel op voorwaarde dat hij begeleiding zou krijgen bij een gespecialiseerde dienst

en dat er een absoluut contactverbod was met de beide slachtoffers.

'Loverboy'-methode en toepassing van het niet-bestraffingsbeginsel

In **Luik** werd er een interessante zaak berecht over jonge tienermeisjes die werden uitgebuit via de 'loverboy'-techniek. Vier beklaagden (onder wie een vrouw) werden vervolgd voor meerdere tenlasteleggingen: mensenhandel, aanzetten tot en uitbuiten van prostitutie, reclame maken voor prostitutie van minderjarigen, telkens met verzwarende omstandigheden, en bendevoorming. De slachtoffers waren vier jonge tienermeisjes, die minderjarig waren op het moment van de feiten, van wie er drie jonger waren dan zestien jaar. Ze werden tussen november 2019 en december 2020 uitgebuit in Luik, Aarlen en Brussel. De beklaagde deed een beroep op het niet-bestraffingsbeginsel.

De zaak werd opgestart toen in 2020 een klant aan Child Focus meldde dat hij via een advertentie op de website Redlights een afspraak had gemaakt in een flat in Luik met een sekswerker die minderjarig bleek te zijn. Er volgde een videoverhoor van het meisje. Er werden twee huiszoeken uitgevoerd. Vervolgens dienden twee andere tienermeisjes een klacht in. Zij verklaarden dat ze zich prostitueerden via Redlights. Zij stelden dat ze in contact waren gekomen met het eerste meisje, dat hen tot die activiteit had overgehaald en in contact had gebracht met de beklaagden. Tijdens hun verhoor verklaarden de tieners dat ze een vierde slachtoffer hadden ontmoet, wat werd bevestigd door onderzoek van de telefoon van een van de beklaagden en van de contactgegevens en foto's bij de advertenties die op de Redlights-website waren gepubliceerd, ook al ontkende het vierde meisje dat zij zich zou hebben geprostitueerd.⁵⁰³

In een **vonnis van 15 juli 2021** achtte de **correctionele rechtbank van Luik**⁵⁰⁴ alle tenlasteleggingen tegen de mannelijke beklaagden bewezen.

De eerste beklaagde, een Italiaan, buitte de prostitutie uit van de eerste twee tienermeisjes. Het eerste slachtoffer was via Snapchat met hem in contact gebracht door iemand die ze had ontmoet op een plein in Luik. Hij gedroeg zich als een 'loverboy': hij misbruikte haar verliefdheid en overtuigde haar om zich te prostitueren

500 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 25 mei 2022, k. B17, nr. 1268 (definitief).

501 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 21 maart 2022, k. AC8 (definitief).

502 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 25 mei 2022, k. B17, nr. 1267 (definitief).

503 De rechtbank oordeelde dat de weerleggingen van het vierde slachtoffer ongeloofwaardig waren in het licht van de elementen in het dossier.

504 Corr. Luik, afdeling Luik, 15 juli 2021, 19e k. (beroep).

door haar te tonen hoeveel geld dat opbracht. Hij gaf haar instructies over hoe ze zich moest prostitueren en bracht haar naar de plaatsen van prostitutie (huizen van klanten, appartementen of hotels). Toen zij te kennen gaf te willen stoppen met de prostitutie weigerde hij dat en eiste hij grote sommen geld van haar (7.000 euro en daarna 20.000 euro). De tarieven waren 100 euro per half uur, 150 euro per uur en ze ontving tussen de tien en vijftien klanten per dag. Het geld werd door de beklagde gebruikt om huurauto's, eten, Airbnb's, cannabis en cocaïne te betalen. Onder druk van de beklagde had het slachtoffer eerst gelogen over de rol die hij speelde, alvorens haar verklaring in te trekken.

De rechtbank sprak de tweede beklagde, een Belgische, vrij van alle tenlasteleggingen, ook al gaf ze deze toe. Zij was zelf een ex-sekswerker, had een relatie met de eerste beklagde en zou meermaals zijn opgesloten en mishandeld toen ze samenwoonden. Het eerste tienermeisje was aan haar voorgesteld door de eerste beklagde. Zij was verantwoordelijk voor de foto's, advertenties en afspraken op Redlights. Het tienermeisje gaf haar de helft van haar inkomsten en daarvan gaf zij de helft aan de eerste beklagde. Op grond van het niet-bestrafingsbeginsel⁵⁰⁵ en de klachten waarin de beklagde en haar omgeving het psychische en fysieke geweld door de mannelijke beklagde aan de kaak hadden gesteld, oordeelde de rechtbank dat zij als *'lovergirl'* had gehandeld zonder echte autonomie maar onder invloed van de mannelijke beklagde, die als *'loverboy'* handelde. De rechtbank wees erop dat *'lovergirls'* zelf het slachtoffer zijn van *'loverboys'*. Zij plegen strafbare feiten om in de gunst van hun *'loverboy'* te blijven. Het eerste slachtoffer speelde zelf de rol van *'lovergirl'* om het derde tienermeisje te helpen werven en vervolgens samen het tweede tienermeisje tot prostitutie aan te zetten.

De derde beklagde, een Belg, had een relatie met drie van de vier tienermeisjes nadat hij hen op straat had aangesproken. Hij had hen ervan overtuigd om zich te prostitueren en buitte hun prostitutie uit. Hij regelde de advertenties, de bewaking, het vervoer en de huisvesting. Het derde slachtoffer was een aantal weken met hem weggelopen. Toen de slachtoffers begonnen te twijfelen, gebruikte de beklagde geweld.

De vierde beklagde, ook een Belg, bevond zich in een staat van wettelijke herhaling en verscheen niet op het

proces. Hij buitte de prostitutie van twee van de meisjes uit en streek twintig procent van de winst op. Hij was verantwoordelijk voor vervoer, advertenties, klanten en huisvesting.

De rechtbank herinnerde eraan dat het feit dat de meisjes zichzelf niet als slachtoffers zagen de tenlastelegging mensenhandel niet in de weg stond. De meisjes rebelleerden tegen het ouderlijke gezag, zodat er volgens de rechtbank sprake was van misbruik van hun kwetsbare situatie, een verzwarende omstandigheid. De beklagden hanteerden een specifieke *modus operandi*⁵⁰⁶ en werkten samen voor het werven, opvangen, bewaken, vervoeren en onderbrengen van de tienermeisjes (via reserveringen in hotels en Airbnb's en in een bordeel) en ze gingen georganiseerd te werk voor het innen van de winsten en het controleren van het prostitutiewerk. Onderzoek van de telefoons en van hotelcamera's bracht de relatie tussen de beklagden aan het licht.

Met betrekking tot de tenlastelegging mensenhandel weerhield de rechtbank de verzwarende omstandigheden van minderjarigheid, gewoonte, misbruik van een kwetsbare positie, bendevoorming en geweld, bedreigingen en dwang op basis van de volgende elementen: het feit dat de meisjes in een ruimte leefden met personen die hen in de gaten hielden, met name wanneer ze klanten ontvingen; de regelmatige verandering van werk- en verblijfplaats; en het gebrek aan vrijheid om te komen en te gaan en aan autonomie bij het organiseren van hun werk.

De opgelegde straffen varieerden van drie tot zeven jaar gevangenis en van 24.000 tot 32.000 euro boete. Twee van de slachtoffers werden tijdens het proces vertegenwoordigd door hun ouders, die zich als wettelijke vertegenwoordigers burgerlijke partij hadden gesteld (van wie er een verstek gaf), in deze hoedanigheid en namens henzelf. De rechtbank veroordeelde de drie beklagden hoofdelijk tot het betalen van 1.000 euro in hun hoedanigheid van wettelijke vertegenwoordigers, en tot het betalen van 500 euro in eigen naam.

De derde beklagde tekende beroep aan. In een **arrest van 15 maart 2022** oordeelde het **hof van beroep van Luik**⁵⁰⁷ dat alle aanklachten tegen de beklagde gegrond bleven. Het bevestigde zowel de geldboete als de burgerrechtelijke veroordeling. Het hof verhoogde

505 Op basis van artikel 433*quinquies*, §5 van het Strafwetboek: het slachtoffer van mensenhandel dat deelneemt aan strafbare feiten als rechtstreeks gevolg van haar uitbuiting is niet strafbaar voor deze feiten. Wanneer de beklagde zich beroept op het niet-bestrafingsbeginsel, een absolute grond voor vrijspraak, hoeft de beklagde dat niet te bewijzen.

506 De rechtbank hield rekening met het feit dat de drie verdachten dezelfde voertuigen gebruikten en telefoonkaarten kochten, dezelfde hotels en prostitutieplaatsen boekten, regelmatig telefonisch contact met elkaar hadden en samen naar Luik, Aarlen en Brussel reisden.

507 Luik, 15 maart 2022, 18e k.

de gevangenisstraf tot tien jaar (in plaats van zeven) vanwege de extreme ernst van de feiten en het aantal slachtoffers.

Hongaarse 'loverboy' met Hongaarse slachtoffers

Het **hof van beroep van Antwerpen** boog zich in een **arrest van 28 april 2022**⁵⁰⁸ over een dossier inzake mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting waarover de **correctionele rechtbank van Antwerpen** zich eerder had uitgesproken in een **vonnis van 14 december 2021**.⁵⁰⁹

De beklaagde, een man met de Hongaarse nationaliteit, buitte meerdere jonge Hongaarse meisjes uit in hotels in Antwerpen en in Brussel. Hun seksuele diensten werden aangeboden op een seksdatingwebsite.

Hij was gekend voor feiten van mensenhandel in het Verenigd Koninkrijk, waar hij was veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijf jaar. Via Europol bleek dat hij was veroordeeld voor gelijkaardige feiten in Nederland. Er gebeurde een telefonieonderzoek, er kwam een tapmaatregel, er was een bevraging van de hotels en de seksdatingwebsite en uiteindelijk vielen de interventiediensten binnen in een hotelkamer.

Het slachtoffer, dat ook de Hongaarse nationaliteit had, was zijn partner. Ze werkte al twee jaar in de prostitutie. Zij en de beklaagde leefden aanvankelijk op straat maar dankzij haar inkomsten konden ze in hotels slapen. Ze namen allebei dagelijks drugs. Zij gaf al haar inkomsten af aan de beklaagde die er drugs mee kocht. Uit het onderzoek bleek dat de beklaagde de 'loverboy'-techniek hanteerde. Hij had voortdurend controle over haar en was agressief.

De beklaagde werd vervolgd voor feiten van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, met gebruik van listige kunstgrepen, geweld, bedreiging of enige vorm van dwang. De rechtbank herkwalficeerde de tenlastelegging door die aan te vullen met de verzwarende omstandigheid dat er misbruik werd gemaakt van de kwetsbare positie van het slachtoffer.

Volgens de rechtbank was het slachtoffer een bijzonder kwetsbaar meisje, gelet op haar precaire financiële en administratieve situatie gekoppeld aan het grote leeftijdsverschil met de beklaagde. Ze had geen bezittingen, was sociaal geïsoleerd in België, ze sprak de taal niet, was verslaafd aan drugs en woonde *de facto* op

straat. De beklaagde maakte gebruik van de 'loverboy'-techniek, waarbij het slachtoffer afwisselend met dwang en lieve woorden ertoe gebracht werd om zich te laten prostitueren. Hij nam haar inkomsten af en stelde hoge eisen op het vlak van het werkritme. Dat de beklaagde en het slachtoffer een soort van relatie hadden neemt niet weg dat er controle was vanwege de beklaagde. Uit het dossier bleek daarnaast dat de beklaagde over geen enkele bron van inkomsten beschikte en zelf drugverslaafd was. Hij ontzegde haar voedsel, wat bleek uit de tagesprekken en uit de vergelijking van de foto's over een tijdspanne van zes maanden die haar aanzienlijke gewichtsverlies illustreerden.

De rechtbank veroordeelde de beklaagde tot een gevangenisstraf van vijf jaar en tot een geldboete van 8.000 euro. Hij werd voor tien jaar ontzet uit zijn rechten.

In beroep achtte het hof van beroep de feiten bewezen en het volgde de kwalificatie van de eerste rechter. Het feit dat het slachtoffer nog altijd prostitutieactiviteiten zou uitvoeren en de beklaagde bezocht in de gevangenis deed daaraan geen afbreuk. De toestemming van het slachtoffer is niet relevant en het is gelet op haar schrijnende situatie duidelijk dat haar vrije wil werd aangetast. Het hof bevestigde de straf van de rechtbank.

'Loverboy'-techniek bij meerderjarige vrouwen door een Belgische zakenman en ex-politicus

Het hof van beroep van Antwerpen boog zich over een zaak van mensenhandel met de 'loverboy'-techniek. Deze zaak werd eerder behandeld door de **correctionele rechtbank van Antwerpen** in een **vonnis van 29 juni 2020**, dat in een eerder jaarverslag aan bod kwam.⁵¹⁰ Drie beklaagden met de Belgische nationaliteit werden vervolgd voor verschillende feiten, waaronder mensenhandel, slagen en verwondingen, belaging en verkrachting. Alleen de eerste beklaagde en de tweede beklaagde werden voor mensenhandel vervolgd. De derde beklaagde werd louter vervolgd voor slagen en verwondingen. De hoofdbeklaagde was een ex-politicus en zakenman, de derde beklaagde een bekende acteur. Twee slachtoffers hadden zich burgerlijke partij gesteld.

Volgens de rechtbank was de hoofdbeklaagde schuldig aan de uitbuiting van de slachtoffers door hen bij hem thuis (onderdak) voor hem te laten werken (controle) in de prostitutie, en door actief op zoek te gaan naar nieuwe slachtoffers (werving). De andere beklaagde, die zijn partner was en zich eveneens prostitueerde, hielp

508 Antwerpen, 28 april 2022, k. C6.

509 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 14 december 2021, k. AC10 (beroep).

510 Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 29 juni 2020, k. AC10. Voor meer details, zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, p. 64 en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

bij de organisatie en bij de uitbuiting van de prostitutie: ze plaatste de advertenties, nam de telefoon “voor het werk” op, begeleidde de klanten en informeerde haar partner. Ook stond zij in voor de ontvangst en de verdeling van de opbrengsten.

De rechtbank oordeelde dat de instemming van de slachtoffers irrelevant was, aangezien zij schrik hadden dat hij hen op straat zou zetten. Een van de slachtoffers had bovendien een kind met de beklaagde en hij dreigde het van haar af te nemen.

De rechtbank veroordeelde hen eveneens voor de andere tenlasteleggingen. De derde beklaagde, die alleen maar vervolgd werd voor slagen en verwondingen, werd vrijgesproken.

De hoofdbeklaagde kreeg zeven jaar gevangenisstraf en een geldboete van 40.000 euro. De andere beklaagde drie jaar gevangenisstraf en een geldboete van 24.000 euro, deels met uitstel. De rechtbank hield er rekening mee dat zij zowel slachtoffer als mededader was. Ze werkte als sekswerker en werd door haar vriend, de eerste beklaagde, geslagen wanneer zij te weinig klanten had. De burgerlijke partijen kregen respectievelijk één euro provisioneel en 3.500 euro morele schadevergoeding. De gevorderde materiële schadevergoeding van 15.000 euro werd geweigerd. Volgens de rechtbank kon deze seksuele activiteit niet als grondslag dienen voor een vordering tot schadevergoeding.

De hoofdbeklaagde tekende beroep aan. Het hof van beroep van Antwerpen riep in een tussenvonnissen meerdere getuigen op evenals de twee burgerlijke partijen. Zij werden tijdens de zitting gehoord.

In een **arrest van 16 juni 2022** beoordeelde het **hof van beroep van Antwerpen**⁵¹¹ de zaak in het licht van de nieuwe seksuele strafwet. Aangezien het oude artikel 380 Sw. is opgeheven werden de feiten geherkwalificeerd naar pooierschap onder artikel 433^{quater}/1:

- het organiseren van de prostitutie van een ander met als doel het bekomen van een voordeel, behalve in de gevallen die de wet bepaalt;
- het bevorderen, ertoe aanzetten, aanmoedigen of vergemakkelijken van prostitutie met als doel het, rechtstreeks of onrechtstreeks, bekomen van een abnormaal economisch voordeel of elk ander abnormaal voordeel;
- maatregelen nemen om het verlaten van de prostitutie te verhinderen of te bemoeilijken.

De tenlastelegging dat de beklaagde een van de meisjes naar een prostitutieafpraak had gebracht was bijgevolg niet meer strafbaar. Voor deze feiten werd hij dus ontslagen van rechtsvervolging.

Het hof bevestigde ook dat de redelijke termijn overschreden was ondanks de complexiteit van de zaak en het feit dat er geen periodes van stilstand waren en hield daarmee rekening bij de straftoemeting.

Het hof twijfelde niet aan de geloofwaardige en consistente verklaringen van alle betrokken getuigen. De beklaagde ging bewust op zoek naar vrouwen die in de problemen zaten omwille van een drugsverslaving, geldgebrek of het feit dat ze geen dak boven hun hoofd hadden. De beklaagde snelde hen te hulp door hun geld, goederen en/of onderdak te verschaffen en vervolgens buiten hij hun zwakheid uit om harde seks met hen te hebben, al dan niet tegen betaling of vergoeding in natura. Van sommige van deze vrouwen werd dan nadien de prostitutie uitgebuit, waarbij zij geen andere keuze hadden, gelet op hun precaire situatie, om dat te ondergaan. Toen hij een relatie had met de tweede beklaagde, liet hij de praktische kant van de uitbuiting van de slachtoffers aan haar over.

Het hof motiveerde ten aanzien van elk meisje waarom er sprake was van mensenhandel. Zo had de beklaagde een van de slachtoffers geworven (opgehaald uit een daklozencentrum), opgevangen en gehuisvest in een hotel met het oog op de uitbuiting van haar prostitutie. Hij deed dat op een moment dat zij dakloos was en financiële problemen had, waardoor hij ook controle over haar had en misbruik maakte van haar precaire situatie. Dat het slachtoffer zelf vrijwillig contact met de beklaagde opnam en om hulp vroeg doet daaraan geen afbreuk. Dat het slachtoffer al voordien actief was als sekswerker was evenmin van belang. Het hof achtte de feiten van mensenhandel bewezen.

Het hof hervormde de straf tot vijf jaar gevangenisstraf, waarvan drie jaar met uitstel, en tot een geldboete van 18.000 euro. De beklaagde moest een schadevergoeding betalen aan de twee slachtoffers van respectievelijk 15.000 euro en 3.500 euro (moreel en materieel vermengd).

Seksuele uitbuiting van een Senegalese vrouw

Het **hof van beroep van Luik** boog zich over een zaak van mensenhandel waarin drie beklaagden in verschillende hoedanigheden werden vervolgd voor uiteenlopende tenlasteleggingen: mensenhandel

511 Antwerpen, 16 juni 2022, k. C6.

met het oog op seksuele uitbuiting, mensensmokkel, criminele organisatie, verkrachting en slagen en verwondingen. Een vierde beklagde werd alleen vervolgd voor mensensmokkel. Het slachtoffer was een Senegalese vrouw die zich burgerlijke partij stelde. Zij had in 2016 bij de politie van Luik aangifte gedaan van de feiten van mensenhandel, vergezeld door iemand van een centrum voor slachtofferhulp. Ook Myria stelde zich burgerlijke partij.

De eerste en voornaamste beklagde, een Belg, bevond zich in een staat van wettelijke herhaling.⁵¹² Hij was de voormalige uitbater van een prostitutienetwerk in Luik en was al veroordeeld voor mensenhandel in een eerder symbooldossier⁵¹³, dat was opgenomen in het jaarverslag van 2007.⁵¹⁴

De burgerlijke partij verklaarde dat de beklagde haar na verschillende langeafstandscontacten, waarbij haar een goed leven werd beloofd, overtuigde om Senegal te verlaten en naar Luxemburg en vervolgens België te reizen. Ze ontmoetten elkaar voor het eerst in Marokko en trouwden daar tijdens een religieuze ceremonie. In deze periode stuurden de beklagde en zijn partner in België haar regelmatig geld. Volgens het slachtoffer was het op zijn initiatief dat tussenpersonen en smokkelaars van Afrikaanse afkomst, met valse identiteitspapieren, haar in staat stelden Afrika te verlaten en naar België te reizen. De beklagde had haar in zijn greep door een liefdesrelatie te veinzen volgens de 'loverboy'-methode. Zij moest het huishouden doen bij de beklagde thuis en verklaarde dat hij haar aanmoedigde om zich te prostitueren via de applicatie Badoo. Zij kon niet weg omdat ze zwanger was van hem, illegaal in ons land verbleef en geen geld had. Ze zou ook gedwongen zijn om seks te hebben met meerdere personen. Tot slot verklaarde zij dat ze door de beklagde en zijn partner werd getreiterd, beledigd en geslagen als ze weigerde.

De tweede beklagde, een in Nigeria geboren Belgische, was de partner van de hoofdbeklaagde en zorgde voor het huishouden en het beheer van hun woning, waar ook een derde partner en de ouders van de hoofdbeklaagde woonden.

De derde beklagde, een in Seraing geboren Italiaan, verkeerde eveneens in staat van wettelijke herhaling.

Hij zorgde voor de valse documenten en beheerde het vermogen van de eerste beklagde als diens advocaat en rechterhand. Ook hij was in het Luikse symbooldossier veroordeeld voor criminele organisatie, mensenhandel en hulp bij illegaal verblijf onder verzwarende omstandigheden.

De vierde beklagde, een Senegalese vrouw die niet op het proces verscheen, was door de Marokkaanse autoriteiten gearresteerd toen zij probeerde het slachtoffer te helpen bij het oversteken van de grens bij Tanger. Uit de analyse van het multimediamateriaal van de beklagden bleek dat zij een vliegticket had gekregen, wat als een vermogensvoordeel wordt beschouwd.

In een **vonnis van 20 oktober 2021** had de **correctionele rechtbank van Luik**⁵¹⁵ de hoofdbeklaagde vrijgesproken van mensenhandel. De rechtbank oordeelde immers dat in dit geval niet alle bestanddelen van de tenlastelegging aanwezig waren, met name de seksuele uitbuitingsfinaliteit. Ook de partner van de hoofdbeklaagde en zijn rechterhand werden van deze tenlastelegging vrijgesproken.

In het geval van de eerste drie beklagden herkwalficeerde de rechtbank de aanklacht van mensensmokkel in hulp bij illegaal verblijf.⁵¹⁶ De rechtbank veroordeelde de hoofdbeklaagde en zijn partner voor deze aanklacht, maar sprak de derde beklagde vrij, waarbij het verzoek van deze laatste om een humanitaire uitzondering werd ingewilligd.

De rechtbank sprak de beklagden vrij voor de tenlasteleggingen verkrachting, criminele organisatie – een tenlastelegging die werd geherkwalficeerd in bendevorming –, en slagen en verwondingen. Deze laatste tenlastelegging werd toch bewezen geacht voor de partner van de eerste beklagde ten aanzien van de burgerlijke partij. De rechtbank erkende wel de uitlokking als een verschoningsgrond.

Civielrechtelijk werden de hoofdbeklaagde en zijn partner veroordeeld tot het betalen van een definitieve schadevergoeding van 2.000 euro aan de burgerlijke partij (de vrouwelijke beklagde werd eveneens veroordeeld tot het betalen van een definitieve

512 Gezien het arrest van 2 december 2010 van het hof van beroep van Luik.

513 De beklagde werd op 18 januari 2008 bij verstek veroordeeld door het hof van beroep van Luik. Hij werd ook veroordeeld voor de tenlastelegging mensenhandel. Het netwerk bestond uit Albanese en Turkse pooiers, Nigeriaanse 'madammen', Turkse en Belgische lijfwachten en Italiaanse eigenaars van huizen en vitrines. De zaak betrof de rol van zijn organisatie bij de heling van gestolen aandelen die de Siciliaanse maffia wilde investeren in een bar in Luik. De beklagde was in de periode 2000-2002 eveneens betrokken bij een andere zaak betreffende een Nigeriaans mensenhandelnetwerk, in de vorm van een klein familiaal bedrijf, als uitloper van het Luikse salondossier (Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2010, Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*, pp. 45-46 en de website van Myria).

514 Luik, 18 januari 2008, 4e k. Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2007*, pp. 77-83, pp. 108-109 en de website van Myria.

515 Corr. Luik, afdeling Luik, 20 oktober 2021, 19e k. (beroep) (onuitgegeven).

516 Vanwege het feit dat het Openbaar Ministerie niet kon aantonen dat ze een persoonlijk vermogensvoordeel haalden uit het laten overkomen van de vrouw.

schadevergoeding van 500 euro aan de burgerlijke partij, voor de veroordeling voor slagen en verwondingen).⁵¹⁷

De vierde beklaagde werd bij verstek veroordeeld voor poging tot mensensmokkel en bendevoorming. Ze werd veroordeeld tot het betalen van een definitieve schadevergoeding van 500 euro aan de burgerlijke partij en een schadevergoeding van 1 euro definitief aan Myria.

De opgelegde gevangenisstraffen varieerden van zes maanden tot een jaar (waarvan de meeste met uitstel). De partner van de hoofdbeklaagde kreeg een geldboete van 6.000 euro.

Het Openbaar Ministerie en de eerste twee beklaagden gingen in hoger beroep. Omdat het slachtoffer inmiddels was overleden, nam haar zoon de zaak over, vertegenwoordigd door zijn voogd. Myria was niet betrokken bij het hoger beroep.

In een **arrest van 14 september 2022** herzag het **hof van beroep van Luik**⁵¹⁸ grotendeels het vonnis van de rechtbank van eerste aanleg. In tegenstelling tot de correctionele rechtbank was het hof van oordeel dat de tenlastelegging van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting wel degelijk vaststond in hoofde van de eerste beklaagde, zijn partner en de advocaat, die wetens en willens een actieve rol hadden gespeeld. De hoofdbeklaagde maakte gebruik van de 'loverboy'-methode, die de rechtbank uitvoerig beschreef (ronselen, verleiden, aan zich hechten), waarbij hij het slachtoffer volledig van hem afhankelijk maakte. Dat werd gedaan om haar seksueel uit te buiten, zij het puur voor eigen gewin. Het hof merkte op dat de wet ook diegenen strafbaar stelt die het slachtoffer uitbuiten om hun eigen seksuele lusten te bevredigen. De beklaagde gebruikte deze methode om het slachtoffer in zijn greep te krijgen. Het hof baseerde zijn beslissing op de verklaringen van het slachtoffer, waaruit een solide, beproefde *modus operandi* bleek, van de partner van de beklaagde en van getuigen, en op de bevindingen van de verbalisanten (met name het onderzoek van de computer van de beklaagde). Er werden voorts confrontaties georganiseerd. Tot slot bevestigde het hof de verzwarende omstandigheden van misbruik van kwetsbaarheid, dwang, geweld of bedreiging, en bendevoorming.

Het hof bevestigde de veroordeling van de hoofdbeklaagde en zijn partner voor de tenlastelegging

van mensensmokkel, die was geherkwalificeerd naar hulpverlening bij verblijf. In tegenstelling tot de correctionele rechtbank veroordeelde het hof ook de rechterhand van de hoofdbeklaagde voor deze tenlastelegging. Het hof was immers van oordeel dat, hoewel hij niet had deelgenomen aan het laten overkomen van het slachtoffer naar België, hij wel degelijk had bijgedragen aan haar illegaal verblijf. Het hof verwierp de aanspraak op een humanitaire uitzondering, aangezien de acties van de beklaagde deel uitmaakten van een hoofdzakelijk criminele werkwijze, gericht op het bevredigen van de seksuele lusten van de hoofdbeklaagde, iets waarvan hij goed op de hoogte was.

Tot slot bevestigde het hof de veroordeling van de vierde beklaagde voor poging tot mensensmokkel. Zij had geprobeerd het slachtoffer illegaal België binnen te krijgen om een vermogensvoordeel te bekomen.

De rechtbank was ook van oordeel dat alle beklaagden de feiten hadden gepleegd in het kader van bendevoorming.

De opgelegde straffen varieerden van een tot drie jaar gevangenis en van 8.000 tot 80.000 euro boete. Er werd ook een ontzetting uit de rechten uitgesproken.

Omdat de zoon van het slachtoffer zijn burgerrechtelijke vordering niet voldoende duidelijk had gemaakt, besloot het hof de debatten te heropenen.

Seksuele uitbuiting van een jonge Albanese vrouw

Het **hof van beroep van Luik** boog zich over een zaak van mensenhandel tegen een Italiaanse beklaagde die de prostitutie van een jonge Albanese vrouw had uitgebuit in Italië en vervolgens op verschillende plaatsen in België.

In een **vonnis van 30 november 2021**, dat bij verstek werd gewezen en aan bod kwam in het vorige verslag⁵¹⁹, had de **correctionele rechtbank van Luik** de beklaagde veroordeeld voor mensenhandel en uitbuiting van prostitutie, telkens met verzwarende omstandigheden. De zaak werd opgestart toen het slachtoffer een klacht indiende bij de federale gerechtelijke politie. Zij verklaarde dat ze als jonge Albanese studente de beklaagde in 2012 had ontmoet tijdens een vakantie in Italië en dat hij haar had verleid. Daarop besloot ze te stoppen met haar studies. Vervolgens gaf de beklaagde

⁵¹⁷ Aangezien de beklaagden waren vrijgesproken voor mensenhandel en alleen waren veroordeeld voor hulpverlening bij verblijf (en niet voor mensensmokkel), verklaarde de rechtbank dat zij niet bevoegd was om te oordelen over de vordering van Myria.

⁵¹⁸ Luik, 14 september 2022, 4e k.

⁵¹⁹ Corr. Luik, afdeling Luik, 30 november 2021, 19e k. (bij verstek en beroep). Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 78 en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

haar onderdak en sloot hij haar op. Hij nam haar paspoort en identiteitskaart af en dwong haar tot prostitutie met het argument dat hij geldproblemen had. Ze moest zich op straat prostitueren aan een hoog werkritme en werd geslagen als ze dat weigerde. De tarieven werden bepaald door de beklagde en zij stond bijna constant onder zijn toezicht. Ze kwam in 2015 in België aan met valse papieren en moest een abortus ondergaan. Na haar abortus werd zij gedwongen om als sekswerker actief te zijn in bars in Sint-Truiden en Seraing, waar ze minstens 500 euro per dag moest verdienen.

De beklagde werd veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf, tot een boete van 24.000 euro en tot het betalen van een schadevergoeding van 307.200 euro aan het slachtoffer.

Het Openbaar Ministerie tekende beroep aan en verzocht om de tenlastelegging van uitbuiting van prostitutie in het licht van de hervorming van het seksueel strafrecht als volgt te herkwalficeren: pooierschap, misbruik van prostitutie met verzwarende omstandigheden en overtreding van de verboden met betrekking tot prostitutie. In een **arrest van 15 november 2022** bevestigde het **hof van beroep van Luik**⁵²⁰, bij verstek, het vonnis met betrekking tot de tenlastelegging van mensenhandel met verzwarende omstandigheden, behalve die van het in gevaar brengen van het leven van het slachtoffer. Het hof was van oordeel dat dit niet was aangetoond en baseerde zich daarbij op het feit dat de abortus waarschijnlijk volgens de medische regels en zonder nadelige gevolgen voor het slachtoffer was uitgevoerd. Met betrekking tot de tenlastelegging van uitbuiting van prostitutie volgde het hof het Openbaar Ministerie door de tenlastelegging te herkwalficeren op basis van de artikelen in zijn beroepschrift. Het hof was evenwel van mening dat het vonnis niet voldeed aan de eisen van een billijke straf, gezien de manier waarop de beklagde zijn partner fysiek en emotioneel mishandelde, waaruit een bijzondere minachting voor haar bleek, en de duur van het misdrijf. Daarom werd de gevangenisstraf verhoogd van vier naar zes jaar.

2.1.4. | Uitbuiting van talloze slachtoffers door een Roemeense misdaadbende

In een **vonnis van 15 juli 2022** velde de **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel**⁵²¹ een oordeel over zes beklagden (een Belg van Roemeense origine en vijf Roemenen). Ze werden beschuldigd van bendevoorming,

mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting met verzwarende omstandigheden, werving en uitbuiting van prostitutie met verzwarende omstandigheden ten aanzien van een groot aantal slachtoffers, van wie er sommigen niet geïdentificeerd zijn. De feiten werden gepleegd in meerdere Brusselse gemeenten tussen mei 2020 en juni 2021. Naar aanleiding van de wijzigingen in het seksueel strafrecht herkwalficeerde de rechtbank de tenlasteleggingen werving met het oog op de prostitutie van anderen en uitbuiting van de prostitutie van anderen in de tenlastelegging pooierschap.⁵²²

De zaak werd geopend op basis van informatie uit politiebronnen. In januari 2021 vernam de politie dat een organisatie zich mogelijk inliet met de uitbuiting van prostitutie. Door een combinatie van informatie verzameld via open raadpleging van Facebook-profielen en politiegegevens konden verschillende verdachten en slachtoffers worden geïdentificeerd. De diensten die de prostitutieactiviteiten via de Redlights-website volgden namen contact op met een telefoonnummer dat vermeld stond op een van de advertenties. Dankzij die afspraak ontdekte de politie een flat waar drie sekswerkers en vier mannen woonden. De politie noteerde hun identiteiten en telefoonnummers. Vervolgens kon ze de telefoonnummers, rekeningen en e-mailadressen koppelen aan de advertenties. Door telefonieonderzoek (retro-zoller), controle van een voertuig dat werd gebruikt om de meisjes te vervoeren en verificatiefoto's konden eveneens andere verdachten en slachtoffers worden geïdentificeerd en konden er verbanden tussen hen worden gelegd. Het gebruik van telefoontaps bevestigde de contacten tussen de verschillende verdachten en hun uiteenlopende mate van betrokkenheid bij de misdrijven.

De rechtbank bevestigde de aanklacht van mensenhandel ten aanzien van elf geïdentificeerde slachtoffers. Tien van deze slachtoffers waren eveneens betrokken bij de geherkwalficeerde tenlastelegging van pooierschap, en er werden nog zeven andere slachtoffers geïdentificeerd. De twee tenlasteleggingen hadden ook betrekking op een onbekend aantal ongeïdentificeerde slachtoffers.

De eerste beklagde profiteerde van de mensenhandel van acht geïdentificeerde personen. Hij was de partner van twee van hen, van wie hij er een uit Nederland had laten komen. Volgens een van hen gaf zij de derde beklagde 250 euro van de 1.000 euro die zij verdiende en de rest aan de eerste beklagde, die haar

520 Luik, 15 november 2022, 18e k.

521 Corr. Brussel (Franstalig), 15 juli 2022, 47e k. (definitief).

522 Het nieuwe artikel 433quater/1 van het Strafwetboek.

ter plaatse bracht. Uit onderzoek van haar telefoon en telefoontaps bleek dat hij geweld en bedreigingen tegen haar gebruikte, met name toen ze uit elkaar gingen. Hij speelde een centrale rol bij het verschaffen van huisvesting. De flat die hij huurde werd gebruikt als een plek om klanten te ontvangen. De slachtoffers werden ofwel ondergebracht in een van de appartementen die de beklagde huurde of in hotels, waar ze zich prostitueerden via advertenties op de Redlights-website.

De tweede beklagde was de voornaamste bestuurder van het voertuig waarmee de meisjes werden vervoerd. Hij profiteerde van de mensenhandel van twee geïdentificeerde personen. Bij de bende was hij minder betrokken. Tijdens een huiszoeking in juli 2020 was een van de slachtoffers aanwezig in zijn woning, waar zij verbleef. Ze gaf hem een deel van het geld van de prostitutie om de huur te betalen. Hij woonde ook samen met een tweede slachtoffer dat zich prostitueerde in de flat.

De derde beklagde, een voormalige partner van de tweede beklagde, beheerde de advertenties op Redlights, regelde de afspraken, onderhandelde over de prijzen en beheerde de betaling voor de diensten. Zij profiteerde van de mensenhandel van vijf geïdentificeerde personen. Ze stond in contact met de eerste beklagde, die haar adressen gaf waar de prostituees konden werken en verblijven. Een slachtoffer verklaarde dat ze een vijfde van haar inkomsten aan de beklagde gaf. Deze laatste werd veroordeeld tot een werkstraf van 250 uur.

De vierde beklagde bevond zich in staat van wettelijke herhaling⁵²³ en verscheen in hechtenis in afwachting van zijn uitlevering aan Oostenrijk. De eerste beklagde had hem ingehuurd als chauffeur. Uit de analyse van WhatsApp-berichten op zijn telefoon bleek zijn betrokkenheid bij de prostitutie van vrouwen voor zijn rekening en bij mensenhandel van een geïdentificeerd slachtoffer.

De vijfde beklagde, die niet op het proces verscheen, profiteerde van de mensenhandel van drie geïdentificeerde personen. Hij was de partner van een van de slachtoffers, met wie hij samenwoonde, en was betrokken bij het onderbrengen van de slachtoffers in de flats.

De zesde beklagde profiteerde van de mensenhandel van twee geïdentificeerde slachtoffers. Hij oefende

controle uit over een van de slachtoffers, met wie hij samenwoonde.

De opgelegde straffen varieerden van twee tot zes jaar gevangenis en van 8.000 tot 72.000 euro boete, waarvan sommige met uitstel. De rechtbank beval de teruggave van het voertuig dat werd gebruikt om de slachtoffers te vervoeren (of de tegenwaarde daarvan) aan de eigenares, een Roemeense vrijwillig tussenkomende partij die op het proces verscheen.

2.1.5. | Kindhuwelijk binnen de Romagemeenschap

De **correctionele rechtbank van Antwerpen** boog zich in een **vonnis van 5 maart 2021**⁵²⁴ over een dossier rond mensenhandel met feiten die kaderden binnen een traditioneel kindhuwelijk in de Romacultuur.

De zaak kwam aan het licht na een melding van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank aan het Openbaar Ministerie.

Het slachtoffer was een veertienjarig meisje. Zij werd uitgehuwelijkt door haar oom en grootvader aan een zestienjarige jongen van een bevriende familie "volgens de Romatraditie". Haar ouders, die verstandelijk niet zo sterk waren, en haar vader, die doofstom bleek, waren niet bestand tegen de druk van de families en werden gedwongen om hun dochter uit te huwelijken. De oom en de grootvader gebruikten geweld tegen de gezinsleden. Ook de oudere zus was eerder al uitgehuwelijkt. Het gezin van het slachtoffer was bijzonder bang voor wraak en represailles.

Het meisje moest na het huwelijk volgens de Romatraditie inwonen bij haar schoonfamilie, werd aanvankelijk afgezonderd van haar thuismilieu en werd verplicht om seksuele handelingen met de minderjarige jongen te stellen. Uit het deskundigenverslag bleek dat zij zo snel mogelijk zwanger moest worden. Ze werd verplicht om na het huwelijk van school te veranderen, waarna zij veelvuldig afwezig bleek te zijn op school.

Het strafonderzoek was gebaseerd op huiszoekingen, meerdere verhoren van de familieleden, inzage in haar medisch dossier en verklaringen van hulpverleners. De rechtbank baseerde zich op de oorspronkelijke verklaringen van het meisje, die zij nadien aanpaste maar die konden worden bevestigd door meerdere objectieve elementen.

⁵²³ Hij was in 2015 al veroordeeld door de rechtbank van eerste aanleg van Brasov in Roemenië voor fraude en oplichting.

⁵²⁴ Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 5 maart 2021, k. AC8 (beroep).

De schoonouders, oom en grootvader – die allemaal de Belgische nationaliteit hadden maar oorspronkelijk afkomstig waren uit ex-Joegoslavië – werden vervolgd en veroordeeld voor de tenlasteleggingen mededaderschap aan verkrachting, aanranding van de eerbaarheid, aanzetten tot ontucht, ontorende behandeling, mensenhandel met het oog op de uitbuiting van prostitutie en schuldig verzuim.

Het bewijs daarvoor volgde uit het feit dat zij het kind dwongen om te trouwen en om dat huwelijk te consumeren en seksuele betrekkingen te hebben. De ouders van het meisje werden eveneens vervolgd maar vrijgesproken omdat zij volgens de rechtbank zelf bijzonder kwetsbaar waren en onder psychologische druk stonden van de familie. De moeder had bovendien hulp gezocht voor haar dochter.

De beklagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen drie jaar en veertig maanden. Het slachtoffer had zich aanvankelijk burgerlijke partij gesteld maar deed tijdens de procedure afstand van de vordering.

Er werd beroep ingesteld tegen het vonnis door de oom. Het **hof van beroep van Antwerpen** boog zich in een **arrest van 23 december 2021**⁵²⁵ over het dossier.

De oom van het meisje werd ook in beroep veroordeeld voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting. In het arrest werd er gesteld dat het misdrijf mensenhandel bewezen was aangezien de beklagde het kind naar de woning vervoerde waar het gezin van haar 'echtgenoot' woonde en waar zij verplicht werd om seksuele betrekkingen te hebben. Het hof meende wel dat de redelijke termijn overschreden was en hield daarmee rekening bij de straftoemeting.

De oom werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van dertig maanden, met uitstel.

2.2. | Economische uitbuiting

2.2.1. | Bouw

Myria ontving twee arresten van zaken rond mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in de bouw waarvan de vonnissen behandeld werden in vorige jaarverslagen. Het ging om een zaak omtrent renovatie in een privéwoning⁵²⁶ en om een zaak over verschillende bouwerven in Brusselse gemeenten.⁵²⁷ In deze beide dossiers bevestigde het hof van beroep in grote lijnen de eerdere uitspraak.

2.2.2. | Transport

Myria ontving twee beslissingen die betrekking hadden op de transportsector. Een dossier leidde tot de vrijspraak, terwijl het andere resulteerde in een veroordeling voor mensenhandel.

Transport met vrachtwagenchauffeurs uit Litouwen

De **correctionele rechtbank van Brugge** sprak zich in een **vonnis van 10 maart 2023**⁵²⁸ uit over een dossier inzake mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in de transportsector ten aanzien van 39 werknemers.

Een Litouwse vennootschap en haar directeur, een man met de Litouwse nationaliteit, werden vervolgd voor mensenhandel met verzwarende omstandigheden maar ook voor de niet-uitbetaling van lonen en de niet-correcte Dimona-aangifte. Acht werknemers stelden zich burgerlijke partij.

De federale gerechtelijke politie (FGP) van West-Vlaanderen zag op verschillende momenten meerdere vrachtwagens van een Litouwse onderneming en hun chauffeurs op een parking in de haven van Zeebrugge waarvan de leefomstandigheden niet voldeden aan de minimumnormen door het gebrek aan faciliteiten. Er vond onder meer een controle plaats op de parking door de FGP samen met de inspectie Toezicht op de Sociale

525 Antwerpen, 23 december 2021, k. C6.

526 Antwerpen, 24 november 2022, k. C6 en Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 18 september 2020, k. D13V, zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, pp. 68-69. De beslissing in eerste aanleg is beschikbaar op de website van Myria (rechtspraak). De beklagde die in beroep ging was de eigenaar van het te renoveren huis. Hij beweerde de slachtoffers niet te kennen, maar het hof ging niet mee in dat verhaal en bevestigde de analyse van de eerste rechter.

527 Brussel (Nederlandstalig), 28 oktober 2022, 15e k. en Corr. Brussel (Nederlandstalig), 7 maart 2019, 25e k., zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 84. Het beroep betreft maar een beklagde, de oprichter van de vennootschap. Het hof bevestigde het vonnis in grote lijnen maar legde geen gevangenisstraf op, alleen een geldboete van 60.000 euro. Het hof oordeelde namelijk dat de redelijke termijn overschreden was. De beslissing in eerste aanleg is beschikbaar op de website van Myria (rechtspraak).

528 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 10 maart 2023, k. B17 (beroep).

Wetten (TSW).⁵²⁹ In opdracht van de arbeidsauditeur werd er beslag gelegd op dertien vrachtwagens.

Uit het dossier bleek dat de Litouwse vennootschap binnenlandse transporten in België organiseerde en buitenlandse transporten vanuit België naar Frankrijk en Nederland. De werknemers waren zowel Litouwers als niet-EU-onderdanen en werden vanuit Litouwen gedetacheerd naar België. De beklagden meenden dat de Litouwse arbeidswetgeving van toepassing was omdat het ging om gedetacheerde werknemers. De rechtbank concludeerde dat België voor de vrachtwagenchauffeurs het land van de gewoontelijke tewerkstelling was, waardoor het Belgische arbeidsrecht in zijn geheel van toepassing was op de arbeidsovereenkomst, derhalve ook de regels inzake het minimumloon.

Uit de vaststellingen bleek dat de werknemers maar sporadisch op de zetel van het bedrijf in Litouwen kwamen. Veel werknemers hadden geeneens de Litouwse nationaliteit en hadden daar ook geen echte verblijfplaats. Voor de gedetacheerde niet-EU-onderdanen vroeg de onderneming een arbeidsvergunning aan bij de Litouwse overheid, terwijl zij eigenlijk niet hun werkelijke verblijfsplaats in Litouwen hadden. Het opgegeven adres was een hotel in Litouwen.

Volgens de rechtbank was het duidelijk de bedoeling om de vrachtwagenchauffeurs vanuit West-Europa te laten opereren en niet vanuit Litouwen. Op het einde van hun periode van tewerkstelling keerden ze terug naar hun woonplaats in hun thuisland buiten de EU, niet naar Litouwen. Ze moesten goederen in België laden om die vervolgens binnen België of naar Nederland, Frankrijk, Duitsland of Italië te vervoeren. De vrachtwagenchauffeurs moesten tijdens lange periodes van meerdere weken in België of in de naburige landen verblijven en werken en regelmatig overnachten op een parking in de haven. Ze kregen het Litouwse minimumloon betaald.

Wat de tenlastelegging **mensenhandel** betreft, herinnerde de rechtbank eraan dat het misdrijf mensenhandel een bijzonder opzet vereist om arbeidskrachten uit te buiten in mensenwaardige omstandigheden. Dat kan worden afgeleid uit de materiële feiten.

Het loutere feit dat een tewerkstelling niet in overeenstemming is met de (toepasselijke) sociale wetgeving staat niet gelijk met het verrichten van arbeid in strijd met de menselijke waardigheid. Ook andere elementen moeten aanwezig zijn. De rechtbank meende dat de politie- en inspectiediensten onvoldoende concreet onderzoek naar de (leef)omstandigheden op de parking hadden gedaan. Het feit dat de vrachtwagenchauffeurs erg vaak overnachtten in hun vrachtwagen, zonder naar huis te kunnen gaan is een lastig arbeidsregime. Volgens de rechtbank is een dergelijk arbeidsregime evenwel niet ongewoon binnen de sector van het internationaal wegvervoer en evenmin verboden. Dat werd bovendien gecompenseerd door verlofperiodes van enkele weken.

De beklagden kozen voor een businessmodel waarbij er voordeel werd gehaald uit de toepassing van de Litouwse sociale wetgeving. Daardoor konden ze scherpere prijzen aanbieden. Dat concurrentievoordeel was wel onrechtmatig, omdat de vrachtwagenchauffeurs eigenlijk recht hadden op de Belgische loonvoorwaarden. Maar zoiets op zich wijst niet op mensenhandel.

De rechtbank oordeelde dat de beklagden gebruikmaakten van een leemte in de Litouwse regelgeving om op een rechtsgeldige manier arbeidsvergunningen voor niet-EU-onderdanen te bekomen die er eigenlijk niet echt woonden. Uit het dossier bleek niet dat zij misbruik maakten van de preciaire verblijfssituatie van die vrachtwagenchauffeurs.

Alle omstandigheden in acht genomen, kwam de rechtbank tot het besluit dat er wel sprake was van sociale dumping, maar dat het onvoldoende was aangetoond dat de beklagden de bedoeling hadden om hun werknemers aan het werk te zetten in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid. Ze werden vrijgesproken voor mensenhandel, maar wel schuldig bevonden aan de andere tenlasteleggingen.⁵³⁰

Transportactiviteiten via Bulgaarse “postbusbedrijven” met Servische chauffeurs

In een **verzetsvonnis van 13 januari 2023** voor de **correctionele rechtbank van Brugge**⁵³¹ werd een beklagde met de Belgische nationaliteit die woonachtig was in Servië vervolgd voor mensenhandel.

⁵²⁹ De inspectiedienst TSW hangt af van de Federale Overheidsdienst (FOD) Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. Deze inspecteurs zijn, zoals de ECOSOC-teams van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ), bevoegd om misdrijven mensenhandel vast te stellen.

⁵³⁰ Zie in dat verband ook in dit verslag de bijdrage over *best practices* en ervaringen: deel 1, hoofdstuk 4, punt 14 Sensibilisering.

⁵³¹ Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 11 maart 2022, k. B17 (verzet) en Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 13 januari 2023, k. B17 (in beroep veroordeling bevestigd door Gent, 5 oktober 2023, 3e k.).

De beklagde had twee vennootschappen, een in Bulgarije en een in Polen.

Hij werd vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting ten aanzien van zes personen en voor andere inbreuken op het sociaal strafrecht (geen Dimona-aangifte, niet-uitbetaling van lonen en illegale tewerkstelling). Daarnaast werd hij vervolgd voor oplichting in het sociaal strafrecht, door te doen alsof de ondernemingen vanuit Bulgarije hun activiteiten organiseerden terwijl deze ondernemingen in werkelijkheid "postbusbedrijven" waren, waarbij de beklagde alles vanuit België organiseerde.

De beklagde zette meerdere buitenlandse "postbusbedrijven" op in Bulgarije voor transportactiviteiten in België en de buurlanden. Hij deed daarbij een beroep op Servische chauffeurs. Hetzelfde had hij in het verleden al gedaan met Poolse "postbusbedrijven".

Uit het dossier bleek dat PAG-ASA was gecontacteerd door een Servische ngo die slachtoffers van mensenhandel bijstaat met de informatie dat er anonieme klachten waren tegen de beklagde. Servische werknemers zouden door hem naar België zijn gelokt met beloftes rond legaal werk en een salaris. In België werden ze evenwel illegaal tewerkgesteld, dienden ze meer uren te presteren dan wettelijk toegelaten en dienden ze met vrachtwagens te rijden die valse registraties en veiligheidscertificaten hadden. Het loon werd daarenboven laattijdig en onvolledig uitbetaald.

De rechtbank achtte de beklagde op basis van de elementen in het dossier schuldig aan alle tenlasteleggingen behalve ten aanzien van een persoon.

Uit een bevraging van Europol bleek dat de beklagde nooit op zijn Bulgaarse adres had gewoond. Hij was er louter ingeschreven omdat hij een Bulgaars adres nodig had om daar een vennootschap op te richten. De personeelsleden hadden geen arbeidsovereenkomst noch bestuurdersattest conform de EU-wetgeving.

De politiediensten hadden verschillende vrachtwagenchauffeurs en de vrachtwagens aangetroffen in een open hangar. Die hangar had geen sanitaire voorzieningen, de chauffeurs moesten hun behoefte doen in een plastic zak. Vroeger konden ze terecht in een garage van de

beklaagde om te douchen en eten te maken, maar door wanbetaling konden ze daar niet meer terecht.

De rechtbank oordeelde dat alle betrokken vrachtwagenchauffeurs goederenvervoer deden in opdracht van de beklagde. De rechtbank stelde daarnaast vast dat deze opdracht(en) uitvoerden in voertuigen waarvan zij niet de eigenaars waren, aangezien deze voertuigen hun ter beschikking werden gesteld door de beklagde, volgens hem als verhuurder.

Meerdere chauffeurs verklaarden dat de beklagde hun baas was en dat hij hen vanuit Servië naar België gehaald had. Ze moesten nooit laden of lossen in Bulgarije of Polen, alleen in België en de buurlanden. Ze sliepen altijd in hun vrachtwagen, ook in het weekend. Er waren geen sanitaire voorzieningen. Sommigen hadden nooit een arbeidsovereenkomst ondertekend. Ze werden uitbetaald zonder loonfiche per gereden kilometer. Meerdere slachtoffers hadden ook na enkele maanden nog altijd geen loon ontvangen.

De beklagde was eerder al veroordeeld voor vergelijkbare feiten. Hij werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van een jaar. Er werd een bijzondere verbeurdverklaring uitgesproken van 81.963,97 euro.

2.2.3. | Horeca

Myria ontving opnieuw meerdere beslissingen met betrekking tot mensenhandel in de horeca waarbij het ging om cafés, (exotische) restaurants, een snackbar en een pizzeria.⁵³²

Uitbuiting van een Belgisch slachtoffer met een mentale beperking in een café

De **correctionele rechtbank van Antwerpen** sprak zich in een **vonnis van 12 december 2022**⁵³³ uit over een dossier inzake mensenhandel ten aanzien van een Belgisch slachtoffer in een café.

Drie beklagden met de Belgische en de Nederlandse nationaliteit en een vennootschap werden vervolgd voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting.

⁵³² Corr. Luxemburg, afdeling Marche-en-Famenne, 17 maart 2023, 14e k. (onuitgegeven). De uitspraak was evenwel beperkt tot de burgerlijke belangen. De rechtbank kende de werknemer, een burgerlijke partij, een materiële schadevergoeding van 20.000 euro toe. In een eerder vonnis, in dezelfde zaak, had de rechtbank de twee beklagden die een pizzeria uitbaatten schuldig bevonden aan mensenhandel ten aanzien van deze werknemer en hen veroordeeld tot betaling, samen met hun civielrechtelijk aansprakelijke bedrijf, van een schadevergoeding aan de werknemer van 1.500 euro voor morele schade en een provisioneel bedrag van 1 euro voor materiële schade. Zie Corr. Luxemburg, afdeling Marche-en-Famenne, 19 november 2021, 14e k., nr. 2021/277: Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 84 en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

⁵³³ Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 12 december 2022, k. AC1 (beroep).

De vennootschap, de derde beklagde, baatte in Stabroek een café uit. De tweede beklagde was de zaakvoerder. Hij was in die hoedanigheid verantwoordelijk voor de uitbating van het café. Door een ernstige fysieke beperking deed hij daarvoor een beroep op personeel, en werd hij onder meer bijgestaan door de eerste beklagde.

De beklagden schakelden het slachtoffer in voor verschillende taken in de periode van oktober 2019 tot januari 2020. Het slachtoffer was toen een man van drieënvijftig jaar, die een mentale beperking had en onder bewind stond.

Het slachtoffer moest in het café helpen bij het schoonmaken, het aanvullen van de voorraden en het sorteren van leeggoed. Soms werd er hem opgedragen om eenvoudige boodschappen te doen. Hij moest ook helpen bij een renovatieproject waarbij een van de beklagden betrokken was. De tewerkstelling had geen duidelijke structuur en ook de verloning was onduidelijk. De tewerkstelling werd evenmin aangegeven, waardoor er geen normaal maatschappelijk toezicht op plaatsvond.

De feiten kwamen aan het licht toen de sociale inspectie samen met de lokale politie in januari 2020 om half elf 's avonds een onaangekondigde controle uitvoerde in het café. Op aangeven van een drugshond werd er een luik geopend, waardoor de verbalisanten toegang kregen tot een verborgen deel van de kelder. Daar werd het slachtoffer aangetroffen.

Het slachtoffer sliep in de afgesloten kruipkelder, waar de verbalisanten niet eens konden rechtstaan. De omstandigheden waarin hij leefde waren erbarmelijk en onhygiënisch. Hij had een vuile matras en zijn bezittingen zaten in plastic draagtassen. De kelder lag vol rommel, was niet verwarmd en er waren geen sanitaire voorzieningen. De omstandigheden waarin hij werd aangetroffen waren schrijnend. De verbalisanten onderstreepten niet alleen de beperkte ruimte en alle rommel, maar ook het vuil en de stank. Het slachtoffer en zijn persoonlijke spullen zouden eveneens erg vuil zijn geweest en verspreidden een onaangename geur.

Het slachtoffer was erg verward en de communicatie verliep moeilijk. Hij gaf aan dat hij bang was in zijn eigen woning en dat hij in de kelder van het café mocht slapen als hij hielp. Hij gaf aan bang te zijn voor de beklagden. Hij zou gedeeltelijk worden betaald, maar moest ook een deel van wat hij verdiende opnieuw afgeven. In zijn beleving kreeg hij maar weinig tijd om naar de winkel

te gaan en er werd hem verboden zijn stempelkaart te laten afstempelen.

De rechtbank achtte de feiten bewezen maar beperkte de incriminatieperiode. Zij baseerde zich op de fysieke vaststellingen van de politie, verklaringen van de bewindvoerder van het slachtoffer en van getuigen.

De rechtbank stelde voorts dat feiten van mensenhandel geen fysieke opsluiting of absolute vrijheidsberoving vereisen, maar dat in deze zaak de vrijheid van het slachtoffer effectief werd beperkt door de instructies die hij kreeg, zijn sociale afhankelijkheid en zijn beperkte verstandelijke vermogens.

De rechtbank motiveerde daarnaast dat mensenhandel met het oog op economische uitbuiting niet noodzakelijk inhoudt dat het werk dat aan het slachtoffer wordt opgelegd volwaardig of regulier werk zou moeten zijn. Ook het uitvoeren van aangepast werk (bijvoorbeeld in een maatwerkbedrijf) kan als mensenhandel worden beschouwd. Het verplichte karakter van het werk dat het slachtoffer moest verrichten en de volledige onttrekking aan elke maatschappelijke controle illustreerden hoe hij werkte in omstandigheden die strijdig waren met de menselijke waardigheid. Zelfs indien het slachtoffer zou hebben ingestemd met het werk dat hem werd opgelegd, dan nog zouden de feiten vallen onder de kwalificatie mensenhandel. Tot slot onderstreepte de rechtbank dat economische uitbuiting niet veronderstelt dat het inschakelen van het slachtoffer daadwerkelijk economisch rendabel was.

De beklagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van respectievelijk twee jaar en twintig maanden, de laatste voor een deel met uitstel, en tot geldboetes van 8.000 euro. De rechter achtte de vennootschap beperkt aansprakelijk en legde een boete op van 24.000 euro met uitstel.

'Exotische' restaurants met slachtoffers met gecombineerde vergunningen

In een **verstekvonniss van 22 juni 2022** van de **Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel**⁵³⁴ werden drie beklagden (twee beklagden met de Nederlandse nationaliteit en een vennootschap) vervolgd voor meerdere inbreuken op het sociaal strafrecht en voor feiten van mensenhandel ten aanzien van vijf personen, vier met de Indiase nationaliteit en een met de Afghaanse nationaliteit.

⁵³⁴ Corr. Brussel (Nederlandstalig), 22 juni 2022, 25e k. (verzet).

De onderneming rekruteerde personen die voornamelijk van Indiase origine waren om hen in België als kok tewerk te stellen, met beloftes rond een degelijk loon en een verblijfstitel. De Afghaanse werknemer had een gecombineerde vergunning⁵³⁵ in België. Twee andere werknemers werden aanvankelijk naar België gehaald met een gecombineerde vergunning. Nadat hun gecombineerde vergunningen ingetrokken waren, bleven ze er werken.

Ze leefden in erbarmelijke omstandigheden boven de restaurants waarbij er nauwelijks sanitaire voorzieningen waren. Ze moesten afwisselend in verschillende restaurants in Vlaanderen werken en slapen (Liedekerke, Oostende, Antwerpen). In de vestiging in Antwerpen diende een van de voormalige werknemers op een matras op de grond te slapen en waren er geen douchefaciliteiten. De woonaccommodatie in Liedekerke was evenzeer erbarmelijk.

De werknemers verkeerden in de waan dat ze officieel werkten in België met een verblijfs- en werkvergunning.

De werknemers verrichtten zeven dagen op zeven arbeid zonder vakantie en werden daarenboven helemaal niet of maar een fractie (via een derde) betaald voor hun arbeidsprestaties, terwijl er hun een loon tussen 1.000 en 1.200 euro was beloofd. Beloftes over het loon werden niet nagekomen en weerhielden hen ervan om in opstand te komen tegen de werkgever uit angst om zowel hun verblijf als het loon te verliezen.

Tijdens het onderzoek bleek dat de vennootschap op grote schaal werknemers liet overkomen met een gecombineerde vergunning, terwijl de vennootschap niet kapitaalkrchtig genoeg was om de lonen uit te betalen. De rechtbank achtte de eerste en de derde beklagde op basis van deze elementen schuldig aan mensenhandel ten aanzien van vier slachtoffers en aan de inbreuken op het sociaal strafrecht.

Ze werden veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf en tot een geldboete van 12.000 euro. De tweede beklagde, de vennootschap, was intussen vereffend. Er werd een verbeurdverklaring van 41.326,61 euro uitgesproken.

Verschillende slachtoffers in een Chinees restaurant

De **correctionele rechtbank van Brugge** sprak zich in een **vonnis van 8 april 2022**⁵³⁶ uit over een dossier van mensenhandel waarbij er drie slachtoffers werden tewerkgesteld in een restaurant.

De beklagden, twee personen met de Belgische nationaliteit die afkomstig waren uit China, en een vennootschap werden eveneens vervolgd voor andere tenlasteleggingen, namelijk het niet-betalen van lonen en oplichting.

De politiediensten werden geïnformeerd door de bank over een verdachte situatie waarbij er drie personen hun ontvangen lonen moesten afhalen en afgeven aan hun werkgever. De loketbediendes van de bank waren al meermaals getuige geweest van discussies tussen de werkgever en de werknemers. Volgens inlichtingen verbleven er meerdere personen op het adres van het restaurant van de werkgever. De werknemers werden regelmatig verplaatst tussen restaurants in België en Nederland.

Het onderzoek werd gevoerd aan de hand van camerabeelden, verhoren van de loketbediendes, de opvraging van bankgegevens, de uitlezing van gsm's en verhoren van de beklagden en de slachtoffers. Uit de bankgegevens bleek dat de werknemers hun hele loon dat gestort was opnieuw moesten afhalen en afgeven. De slachtoffers kenden overigens de Nederlandse taal niet, ze waren naar België gehaald via een bemiddelaar. Zij hadden documenten moeten ondertekenen waarvan ze de inhoud niet begrepen, ze kenden het Belgische systeem niet, ze moesten gemiddeld tien uur per dag werken, zes dagen op zeven, aanvankelijk voor een loon van 900 euro per maand (nadien voor een loon van 1.300 euro per maand), ze moesten hun ID-kaart of verblijfsdocumenten afgeven.

Er werd hun gezegd dat het geld hun niet toebehoorde. De slachtoffers hadden geen andere keuze dan het geld opnieuw af te geven, anders zouden ze hun job verliezen.

De rechtbank oordeelde op basis van deze elementen dat er sprake was van mensenhandel en ook de andere tenlasteleggingen waren bewezen. De beklagden werden veroordeeld tot een gevangenisstraf van een jaar en tot een geldboete van 24.000 euro. Het wederrechtelijke vermogensvoordeel werd geschat

535 De gecombineerde vergunning (ook wel *single permit* genoemd) is een toelating tot arbeid gecombineerd met een verblijfstitel voor niet-EU-burgers die naar België komen met als doel er te werken voor een periode van meer dan negentig dagen.

536 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 8 april 2022, 17e k. (beroep).

op 40.614,11 euro en werd verbeurdverklaard. De vennootschap werd burgerrechtelijk aansprakelijk gesteld.

Snackbar

In een **arrest van 26 april 2022** sprak het **hof van beroep van Brussel**⁵³⁷ zich uit over inbreuken op het sociaal strafrecht en mensenhandel met het oog op economische uitbuiting, met verzwarende omstandigheden, van een Marokkaanse werknemer in een Brusselse snackbar. De snackbar werd meermaals gecontroleerd door de politie en door de inspectiediensten (sociale inspectie en Toezicht op de Sociale Wetten). Tijdens de laatste controle in 2017 door de inspectie Toezicht op de Sociale Wetten onder begeleiding van de politie probeerde een man te vluchten. Het ging om de werknemer die zich burgerlijke partij zou stellen. De man verklaarde sinds 2006 in België te verblijven en aanwezig te zijn geweest bij een controle in 2013, waarbij hij was gevlucht omdat hij geen papieren had en illegaal in België verbleef. Hij verklaarde dat hij al vier jaar in de snackbar werkte, tussen acht en negen uur per dag (van 17 uur of 18 uur tot 2 uur), zeven dagen op zeven, zonder vrije dagen, voor een dagloon van dertig euro dat contant werd betaald. Hij kookte en serveerde de maaltijden. De beklagde, een Marokkaan, had nooit stappen ondernomen om een arbeidsvergunning voor de werknemer te regelen.

In een **vonnis van 11 december 2018**, dat in een vorig verslag aan bod kwam, oordeelde de **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel**⁵³⁸ dat de arbeidsomstandigheden in strijd waren met de menselijke waardigheid en dat de beklagde misbruik maakte van de precaire situatie van de werknemer. Deze laatste durfde geen contact op te nemen met de politie uit angst gerepatrieerd te worden. De rechtbank achtte de beklagde schuldig aan mensenhandel met verzwarende omstandigheden⁵³⁹ en aan inbreuken tegen het sociaal strafrecht⁵⁴⁰ en veroordeelde hem tot een gevangenisstraf van vijftien maanden (volledig met uitstel) en tot een boete van 12.000 euro. De rechtbank kende de burgerlijke partij een aanzienlijke schadevergoeding toe, namelijk 10.000 euro voor de materiële schade en 5.000 euro voor de morele schade.

De beklagde en het Openbaar Ministerie gingen in beroep. De saisine van het **hof van beroep van Brussel** met betrekking tot de schuld was beperkt tot de tenlastelegging inzake mensenhandel. Het hof was eveneens van oordeel dat er sprake was van mensenhandel. Het hield rekening met het feit dat het slachtoffer bij elke controle in de snackbar klanten bediende of probeerde te vluchten. De verklaring van de beklagde dat hij het slachtoffer af en toe te hulp schoot in ruil voor wat hulp in zijn snackbar was volgens het hof niet geloofwaardig. Het hof hield ook rekening met het lage uurloon, het ontbreken van vrije dagen gedurende een lange periode en de arbeidsomstandigheden die in strijd waren met de Codex over het welzijn op het werk, maar die het slachtoffer niet kon weigeren gezien zijn precaire sociale en administratieve situatie. De gevangenisstraf en de geldboete werden bevestigd, maar er werd een uitstel van drie jaar toegekend voor de helft van de geldboete gezien de feiten lang geleden waren gebeurd, de familiale verplichtingen van de beklagde en het ontbreken van nieuwe strafbare feiten. Het hof behield de schatting van de materiële en morele schade door de eerste rechter.⁵⁴¹

2.2.4. | Bakkerij

De **correctionele rechtbank van Brugge** sprak zich in een **vonnis van 16 november 2022**⁵⁴² uit over feiten van mensenhandel ten aanzien van twee slachtoffers die werden tewerkgesteld bij een warme bakker. De beklagden – een man met de Turkse nationaliteit en een vennootschap – werden eveneens vervolgd voor sociaalrechtelijke inbreuken.

De bakkerij wekte in maart 2020 de aandacht tijdens een politiecontrole op de naleving van de coronamaatregelen. Er werd 's avonds laat vastgesteld dat er personen aan het werk waren. Bovendien was er eerder al een anonieme melding geweest rond zwartwerk in de bakkerij.

De bakkerij werd meermaals geobserveerd door de sociale inspectie, waarbij er telkens kon worden vastgesteld dat er na de sluitingsuren personen

537 Brussel, 26 april 2022, 11e k.

538 Corr. Brussel (Franstalig), 11 december 2018, 89e k. (beroep). Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019. Slagkracht voor slachtoffers*, p. 127 en de website van Myria (rechtspraak).

539 Het hof behield de verzwarende omstandigheden van gezag over het slachtoffer, misdrijf tegen een minderjarige, misbruik van een kwetsbare positie en het gebruik van listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen of enige andere vorm van dwang.

540 De inbreuken tegen het sociaal strafrecht waren: het ontbreken van een onmiddellijke aangifte van een tewerkstelling (Dimona) en het tewerkstellen van een buitenlandse werknemer zonder verblijfstitel voor meer dan drie maanden.

541 De rechter verwierp het verzoek van de burgerlijke partij met betrekking tot de schatting van de materiële schade ten bedrage van 64.000 euro en de immateriële schade ten bedrage van 10.000 euro: aangezien de stukken van de burgerlijke partij buiten de procedure werden gehouden, heeft de burgerlijke partij niet gemotiveerd waarom de rechter zou moeten afwijken van de schatting door de eerste rechter.

542 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 16 november 2022, k. B17 (definitief).

aanwezig waren in het pand. Er vond een controle van de sociale inspectie plaats, waarbij er twee personen door het raam wegluchtten maar nadien konden worden aangetroffen. Deze beide personen waren in onwettig verblijf en een van de slachtoffers was de schoonzoon van de beklagde die beweerde niet voor geld te werken. Geen van beiden spraken ze Nederlands.

Allebei moesten ze nachtwerk verrichten in de bakkerij. Ze werden gehuisvest boven het bakkersatelier in een kleine, vochtige en vuile ruimte. Tussen de kleerkast en de matras bevond er zich een elektrisch verwarmingstoestel met lamentabele en gevaarlijke elektrische aansluitingen. De bewoning kon worden beschouwd als kennelijk beneden de menselijke waardigheid. Het pand was eerder onbewoonbaar verklaard maar dat werd opgeheven nadat het pand een vergunning had gekregen als beroepsruimte.

Op basis van al deze elementen besloot de rechtbank dat er sprake was van mensenhandel en dat de tewerkstelling in strijd was met de menselijke waardigheid. Ook de andere tenlasteleggingen werden gehandhaafd.

De beklagde was in 2018 al veroordeeld voor inbreuken tegen het sociaal strafrecht. Hij werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee jaar, voor een deel met uitstel, en tot een geldboete van 16.000 euro. De rechtbank verklaarde de vennootschap als werkgever burgerrechtelijk aansprakelijk voor de betaling van de geldboetes.

2.2.5. | Carwashes

Het **hof van beroep van Luik** boog zich over een zaak van mensenhandel in een carwash.

In deze zaak werden er vier beklagden met de Indiase en de Belgische nationaliteit, van wie de eerste twee echtgenoten waren en de vierde een gewone commanditaire vennootschap, vervolgd voor mensenhandel ten aanzien van een Roemeense werknemer en voor verschillende inbreuken tegen het sociaal strafrecht. De eerste twee beklagden verkeerden in staat van wettelijke herhaling. De werknemer die het slachtoffer was stelde zich burgerlijke partij. De feiten hingen samen met of lagen in het verlengde van de feiten waarop een eerdere uitspraak uit 2017 van dezelfde rechtbank betrekking had. De vennootschap beheerde een carwash in Andenne onder het gezag

van de tweede beklagde in de hoedanigheid van commanditair vennoot. In werkelijkheid was de eerste beklagde de feitelijke beheerder, ondanks zijn statuut van commanditair vennoot, dat hem in principe niet machtigt om beheersdaden te stellen. De burgerlijke partij werkte voor rekening van de vennootschap in de carwash van Andenne, die door de sociale inspectie werd gecontroleerd. Op de dag van de controle was de burgerlijke partij er aan het werk en verklaarde hij spontaan dat hij in een kamer woonde boven het bureau. Twee andere werknemers, die niet werden geïdentificeerd, waren gevlucht.

In een **vonnis van 22 januari 2020** oordeelde de **correctionele rechtbank van Namen**⁵⁴³ dat de eerste drie beklagden schuldig waren aan mensenhandel en inbreuken tegen het sociaal strafrecht. De burgerlijke partij werkte onder een contract als zelfstandige, wat volgens de rechtbank in strijd was met het bewijsmateriaal in het dossier. De rechtbank oordeelde dat er wel degelijk sprake was van een mondelinge arbeidsovereenkomst. De werknemer werkte meer dan tien uur per dag. De rechtbank schatte zijn brutoloon op 1,86 euro per gewerkt uur, dat wil zeggen 13 procent van wat hij eigenlijk had moeten ontvangen (14,147 euro per uur). De rechtbank oordeelde ook dat de tenlastelegging mensenhandel vaststond op basis van de volgende elementen: het onfatsoenlijke loon, het feit dat de werknemer was gehuisvest in een pand dat duidelijk ongeschikt was voor bewoning, en zijn totale afhankelijkheid van de beklagden. De rechtbank bevestigde eveneens de sociaalrechtelijke tenlasteleggingen tegen de burgerlijke partij en een andere werknemer. De rechtbank sprak de vennootschap, versteklatende partij, vrij van de tenlasteleggingen omdat ze van mening was dat de eerste twee beklagden de zwaarste overtreding hadden begaan. De opgelegde straffen waren twaalf en vier maanden gevangenisstraf voor de eerste twee beklagden en zes maanden gevangenisstraf, volledig met uitstel, en een boete van 8.000 euro voor de derde beklagde. De drie beklagden werden voorts veroordeeld tot het betalen van 48.504,65 euro *ex aequo et bono* aan de burgerlijke partij voor materiële en morele schade.

De drie beklagden (natuurlijke personen) en het Openbaar Ministerie stelden hoger beroep in. In een **arrest van 9 juni 2022** bevestigde het **hof van beroep van Luik** grotendeels het vonnis van de rechtbank van eerste aanleg.⁵⁴⁴

543 Corr. Namen, afdeling Namen, 22 januari 2020, 12e k. (beroep). Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 88 en de website van Myria (rechtspraak).

544 Luik, 9 juni 2022, 6e k.

Naar het oordeel van het hof was de ondertekening van een overeenkomst als zelfstandige, die niet overeenkwam met de daadwerkelijk beoogde of bestaande relatie tussen de partijen, onvoldoende om te weerleggen dat de beklaagden willens en wetens hadden gehandeld door werk te eisen onder de genoemde omstandigheden en voor een dergelijk laag loon. Bovendien stelde het hof dat de beklaagden zich niet van hun verantwoordelijkheid konden ontslaan door de last af te schuiven op de burgerlijke partij, die volgens hen het werk niet had mogen aanvaarden zonder een arbeidsovereenkomst voor arbeiders te eisen.

In tegenstelling tot het vonnis van 2020 stelde het hof in zijn arrest dat de straffen die in 2017 waren opgelegd door de correctionele rechtbank van Namen volstonden om alle feiten te bestraffen die door de eerste twee beklaagden werden gepleegd voor 10 februari 2017 en die een collectief misdrijf vormden. Voor hem beperkte het hof de periode waarin de misdrijven werden gepleegd tot die tussen 10 februari 2017 en 14 juni 2017. De derde beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van zes maanden en tot een boete van 8.000 euro, met uitstel voor drie jaar. De civielrechtelijke boete werd verhoogd tot 49.621,52 euro, plus 1.500 euro voor morele schade. Een bedrag van 20.018 euro werd verbeurdverklaard.

Uitbuiting van een eerder erkend slachtoffer van mensenhandel

De **correctionele rechtbank van Mechelen**⁵⁴⁵ sprak zich in een **vonnis van 22 april 2022** uit over een dossier van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in verschillende handcarwashes.

Er werden vijf beklaagden vervolgd, waarbij de derde beklaagde en de vierde beklaagde vennootschappen waren. Twee beklaagden waren geboren in India maar hadden de Belgische nationaliteit. Een andere beklaagde was geboren in Suriname maar had de Nederlandse nationaliteit. Vier beklaagden lieten verstek gaan.

Het dossier omvatte vier zaken die werden samengevoegd. In een zaak werden de feiten als mensenhandel gekwalificeerd. Alle beklaagden werden vervolgd voor inbreuken op het sociaal strafrecht. Vier beklaagden werden eveneens vervolgd voor de feiten van mensenhandel, waaronder de twee vennootschappen, ten aanzien van een slachtoffer.

Er vonden meerdere controles in de carwashes plaats. Een slachtoffer werd twee keer in de carwash

aangetroffen door de sociaal inspecteurs van de RSZ. Hij bleek sinds 2009 recht te hebben op een onbeperkt verblijf als slachtoffer van mensenhandel (economische uitbuiting), maar omdat hij ambtshalve was afgeschreven werd ook zijn verblijfstitel gesupprimeerd. Hij verklaarde als zelfstandige in de carwash te werken, maar hij bleek niet sociaal verzekerd te zijn als zelfstandige.

De eerste beklaagde was alleen op papier de baas van de vennootschap, terwijl de werkelijke baas de tweede beklaagde was. De rechtbank achtte de feiten van mensenhandel bewezen ten aanzien van de tweede beklaagde en de derde beklaagde, namelijk de vennootschap, die de werkelijke uitbuitter was. De andere twee beklaagden werden voor deze feiten vrijgesproken wegens een gebrek aan bewijzen. De rechter weerhield de tenlastelegging mensenhandel op basis van deze elementen: het slachtoffer moest elke dag werken van 8 uur tot 19 uur, zonder daarvoor te worden betaald. Hij werkte zeven dagen op zeven. Hij sliep in de carwash in een vuil bed, in een onveilige ruimte. Hij had er geen douche en diende zich te wassen met zeep die ook voor de wagens werd gebruikt, waardoor hij uitslag op zijn lichaam kreeg. Hij ontving geen beschermende kledij om te dragen tijdens zijn werk. In de carwash waren er bovendien ratten. Zijn Indiase paspoort werd hem door de beklaagde afgenomen en zijn Belgische verblijfsdocumenten bleken gesupprimeerd. Daardoor zat het slachtoffer, dat na een arbeidsongeval niet meer in de bouw aan de slag kon, ook in een financieel zwakke positie.

Voor de rechtbank hield de tewerkstelling van een buitenlandse werknemer zonder arbeids- of verblijfsvergunning tegen een variabele, minimale vergoeding zonder enige sociale bescherming en zonder naleving van de reglementering met betrekking tot de arbeidsduur en zondagsrust een gedwongen onderwerping in aan willekeurige arbeid in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid. Volgens de rechtbank kaderde dat in een bewuste strategie van de beklaagde. De rechtbank oordeelde dat de feiten materieel en moreel toerekenbaar waren aan de vennootschap.

Daarnaast werden alle beklaagden veroordeeld voor de verschillende inbreuken op het sociaal strafrecht.

De tweede beklaagde werd veroordeeld tot twaalf maanden gevangenisstraf en tot een geldboete van 8.000 euro. De vennootschap werd veroordeeld tot een geldboete van 48.000 euro, de helft met uitstel.

⁵⁴⁵ Corr. Antwerpen, afdeling Mechelen, 22 april 2022, k. MC7 (bij verstek voor vier van de vijf beklaagden).

Uitbuiting in een carwash en mensensmokkel

In een ander dossier inzake economische uitbuiting in een carwash werden de beklaagden vervolgd voor **mensensmokkel**, niet voor mensenhandel. In deze zaak, beoordeeld door de **correctionele rechtbank van Brugge** in een **vonnis van 13 januari 2023**⁵⁴⁶, werden twee broers met de Britse nationaliteit die van Pakistaanse origine waren vervolgd voor inbreuken op het sociaal strafrecht ten aanzien van meerdere personen en voor mensensmokkel ten aanzien van een persoon. Een slachtoffer en Payoke stelden zich burgerlijke partij.

Bij een controle door de politie en de sociale inspectie van de RSZ werden er in een carwash in Jabbeke meerdere personen aangetroffen. Een persoon was in onwettig verblijf. Deze persoon verklaarde dat iedereen in de carwash diende te werken van 8u30 tot 18u30 en dat ze maar 40 euro loon per dag kregen. Hij werkte zeven dagen op zeven. Van de baas (de eerste beklagde) kregen ze de instructie om bij een controle te zeggen dat zij maar vier uur per dag werkten. Het loon werd altijd cash uitbetaald en er werd nooit een loonfiche overhandigd. Hij verbleef, samen met een andere werknemer, gratis in een appartement van de baas. Hij had geen sleutel van het appartement; de baas bracht hen ernaar toe en nam de sleutel opnieuw mee.

Tijdens het onderzoek werd het slachtoffer door zijn baas onder druk gezet om verklaringen af te leggen. De beklagden betwistten de sociaalrechtelijke inbreuken niet maar wel de tenlastelegging van mensensmokkel. De rechtbank oordeelde evenwel dat de beklagden het slachtoffer lieten verblijven in rudimentaire omstandigheden in een (beschimmelde) kamer van het appartement dat zij huurden. Zo konden ze zich verzekeren van de goedkope arbeid die het slachtoffer voor hen verrichtte in de carwash. Ze hebben er op die manier bewust, rechtstreeks en in strijd met artikel 77bis van de wet van 15 december 1980 toe bijgedragen dat het slachtoffer illegaal in België kon verblijven. Dat met het oog op het vermogensvoordeel door zijn goedkope arbeid.

De beklagden werden veroordeeld tot een effectieve gevangenisstraf van een jaar en tot een geldboete van 4.000 euro. Het slachtoffer kreeg een schadevergoeding van 4.959,77 euro materiële schadevergoeding (loonachterstallen) en 250 euro morele schadevergoeding. Payoke kreeg 2.750 euro materiële en morele schadevergoeding.

Constructie van vennootschappen ter uitbating van een carwash en nachtwinkels met vrijspraak

De **correctionele rechtbank van Gent** sprak zich in een **vonnis van 5 januari 2022**⁵⁴⁷ uit over een dossier rond mensenhandel waarbij er gebruik werd gemaakt van constructies van vennootschappen. Meerdere dossiers werden in deze zaak samengevoegd. Drie beklagden werden vervolgd. De eerste beklagde en de tweede beklagde, die de Indiase en de Belgische nationaliteit hadden, waren de zaakvoerders. De derde beklagde was een vennootschap. De vennootschap was op het moment van de procedure al ontbonden.

Ze werden vervolgd voor mensenhandel met verzwarende omstandigheden ten aanzien van vier personen, en voor andere inbreuken op het sociaal strafrecht ten aanzien van meerdere personen. Een slachtoffer met de Indiase nationaliteit stelde zich burgerlijke partij.

Tijdens meerdere controles in een carwash en verschillende nachtwinkels in de regio van Gent werden er meermaals personen in onwettig verblijf aan het werk aangetroffen.

Het was aanvankelijk niet duidelijk wie de uitbaters waren van de zaken. Er werd een kluwen van constructies van verschillende vennootschappen gecreëerd met meewerkende vennoten en zaakvoerders die elkaar voortdurend afwisselden. Deze personen begrepen vaak niet wat het inhield om zaakvoerder te zijn en beseften niet dat zij verantwoordelijk konden worden gesteld in het geval van een faillissement ...

Als gevolg van de vaststellingen werd de carwash in beslag genomen en verzegeld. Op dat moment kwamen de beklagden in beeld doordat zij om de opheffing van het beslag vroegen. De beide beklagden waren al gekend bij de politie, onder meer voor mensensmokkel en mensenhandel met het oog op economische uitbuiting.

Tijdens het onderzoek dat daarop volgde, werd er gefocust op de banden tussen de verschillende vennootschappen, namelijk tussen de vennootschap zijnde de "derde beklagde" en de verschillende vennootschappen gelinkt aan de eerste beklagde. De onderzoekers meenden een patroon te zien in de profielen van de zaakvoerders en de vennoten die actief waren in de vennootschap, de derde beklagde, en de vennootschappen waarbij de eerste beklagde

⁵⁴⁶ Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 13 januari 2023, k. B17 (beroep).

⁵⁴⁷ Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 5 januari 2022, k. G29 (definitief).

betrokken was. Deze laatste vennootschappen baatten onder meer nachtwinkels uit.

Het onderzoek legde een bepaalde *modus operandi* bloot:

- de tewerkstelling tegen onevenwichtige voorwaarden in een schijnstatuut als werkend vennoot, met uitbuiting tot gevolg;
- het huisvesten van personen op steevast dezelfde adressen, in het bijzonder in panden waarvan de eerste beklagde de eigenaar was en waarbij hij een abnormaal profijt probeerde te puren uit de huur en uitbatingsovereenkomsten die hij afsloot.

De verschillende personen in het dossier – beklagden, slachtoffers en andere betrokkenen – leken elkaar te kennen van de “tempel”. Daarnaast leek de eerste beklagde verblijfsvergunningen van landgenoten te regelen, wat hem veel macht gaf. Er zouden ook tegen betaling schijnhuwelijken tussen Indiërs en Pakistani en Europese vrouwen worden geregeld met de bedoeling een verblijfsrecht in België te bekomen. Bijna al deze verdachte huwelijken vonden plaats in het buitenland (Denemarken, Zweden, India en het Verenigd Koninkrijk).

In het eerste dossier ten aanzien van een slachtoffer dat illegaal tewerkgesteld was in een carwash oordeelde de rechtbank dat de inbreuken op het sociaal strafrecht bewezen waren, in tegenstelling tot de tenlastelegging mensenhandel. Hoewel het duidelijk was dat er een te laag loon was afgesproken en uitbetaald, was het bijzondere opzet voor de rechtbank niet aangetoond om het slachtoffer in menonwaardige omstandigheden tewerk te stellen, aan te werven, te vervoeren of te huisvesten. Het slachtoffer was niet verplicht om in de carwash te werken, maar had daar zelf om gevraagd. Hij was evenmin verplicht om in de lokalen achter de carwash te overnachten, wat hij maar een paar keer vrijwillig deed omdat hij toen dakloos was. Voorts oordeelde de rechtbank dat er in het strafdossier geen andere objectieve getuigen/vaststellingen waren van menonwaardige omstandigheden waarin het slachtoffer zou zijn tewerkgesteld. De foto's van de lokalen achter de carwash vormden daarvan geen overtuigend bewijs.

Het andere dossier ging over het feit dat de eerste beklagde via zijn vennootschap tegen onredelijke voorwaarden de carwash verhuurde aan de vennootschap van twee andere slachtoffers.

Het Openbaar Ministerie ging uit van de hypothese dat de eerste beklagde een constructie had opgezet.

Hij zou de twee slachtoffers onder druk hebben gezet om hun vennootschap twee overeenkomsten te laten afsluiten, namelijk een huurovereenkomst en een uitbatingsovereenkomst voor de carwash. De dubbele financiële verplichtingen die daaruit voortvloeiden zouden in die hypothese de carwash per definitie onrendabel hebben gemaakt. *De facto* zouden de twee slachtoffers arbeid hebben moeten verrichten in menonwaardige omstandigheden doordat zij er quasi niets aan overhielden en aangezien dat enkel en alleen de eerste beklagde ten goede kwam.

De rechtbank oordeelde daarover dat het geveinsde karakter van de vennootschap van de slachtoffers moest worden aangetoond en dus de rechtspersoonlijkheid van deze vennootschap moest worden doorprikt, of minstens het bewijs moest worden geleverd dat de eerste beklagde achter de schermen betrokken was bij het management en het beheer van deze vennootschap. Op basis van het strafdossier kon noch het geveinsde en fictieve karakter van de vennootschap van de slachtoffers, noch het geveinsde karakter van de huuroverbating worden vastgesteld. Het was dus niet aangetoond dat de slachtoffers arbeid verrichtten voor of onder het gezag van de eerste beklagde. Ook hier achtte de rechtbank de tenlastelegging inzake mensenhandel niet bewezen.

Wat de feiten ten aanzien van nog een ander slachtoffer betrof, ging het Openbaar Ministerie uit van de hypothese dat er sprake was van een geveinsde situatie waarbij het vennoot- en medezaakvoerderschap van dat slachtoffer bij de vennootschap, de derde beklagde, neerkwam op een tewerkstelling in ondergeschikt verband voor de eerste beklagde. Het menonwaardige karakter zou erin bestaan dat het slachtoffer onvoldoende verdiende, dat de tweede beklagde diegene was die alles besliste, dat het voor het slachtoffer geen vrije keuze was om op die manier te leven en dat hem niet werd uitgelegd wat het betekent om zaakvoerder te zijn. De rechtbank oordeelde dat een tewerkstelling in ondergeschikt verband niet was aangetoond en dat er geen sprake was van schijnzelfstandigheid.

2.2.6. | Dag- en nachtwinkels

De **correctionele rechtbank van Gent** sprak zich in een **vonnis van 7 december 2022**⁵⁴⁸ uit over een groot dossier rond mensenhandel in dag- en nachtwinkels. Vijf beklagden werden vervolgd, waaronder twee vennootschappen. Alleen de eerste beklagde, de derde beklagde en hun vennootschap, de tweede beklagde,

⁵⁴⁸ Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, 7 december 2022, k. G29 (beroep).

werden vervolgd voor mensenhandel. De beklaagden werden eveneens voor andere inbreuken vervolgd, waaronder inbreuken op het sociaal strafrecht (geen of geen correcte Dimona-aangifte, illegale tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten), oplichting in het sociaal strafrecht (schijnzelfstandigheid om geen sociale bijdragen te moeten betalen) en subsidiefraude (in het kader van de coronamaatregelen). Twee slachtoffers en het Vlaamse Gewest stelden zich burgerlijke partij.

De twee vennootschappen baatten meerdere (nacht-) winkels uit. Een vennootschap, de tweede beklaagde, had verschillende filialen in Gent en in Waregem. De eerste beklaagde en de derde beklaagde waren familie van elkaar en zij fungeerden afwisselend als zaakvoerder en aandeelhouder van de vennootschap. De vierde beklaagde was de boekhouder.

Meerdere controles vonden plaats bij nacht- en dagwinkels. Een van de controles gebeurde naar aanleiding van een opsporingsonderzoek van diefstal. De personen die aan het werk waren bleken telkens niet gemeld bij Dimona en werkten er als zelfstandig medevenoot met vijf of tien procent van de aandelen in de vennootschap. Meerdere personen werden verhoord en legden gelijklopende verklaringen af dat zij tewerkgesteld zouden zijn als zelfstandigen in de winkels waarvoor ze van de eerste beklaagde documenten moesten ondertekenen. Vaak waren zij niet op de hoogte van de Belgische wetgeving en kenden ze het verschil niet tussen een werknemer en een zelfstandige. Er werd hun een mooi maandinkomen beloofd maar uiteindelijk moesten zij lange dagen werken, soms zeven dagen op zeven, zonder vakantie. Ze kregen maar een bedrag van 50 euro per dag. Soms moesten ze een deel teruggeven, zogezegd om de belastingen of bijdragen te betalen.

Voor de personen die tijdens de coronaperiode als zelfstandigen werkten werd er door de beklaagden een coronapremie aangevraagd maar zij kregen die niet zelf. Uit onderzoek bleek dat meerdere winkels openbleven tijdens de coronapandemie en de coronapremies dus ten onrechte waren aangevraagd.

Er gebeurde een huiszoeking bij de eerste beklaagde. Hij woonde in een luxueuze villa in de rand van Gent. Er werden bij hem grote sommen cash aangetroffen alsook luxewagens.

De onderzoekers stelden tijdens de verhoren vast dat meerdere personen bang leken van de beklaagden omdat zij tot een belangrijke familie uit Pakistan behoorden. Tijdens het onderzoek werd een van de slachtoffer bedreigd door de derde beklaagde.

Wat de tenlastelegging van **oplichting in het sociaal strafrecht** (schijnzelfstandigheid) betreft, werden de beklaagden vervolgd in de veronderstelling dat ze personen ten onrechte als vennoot benoemden binnen hun vennootschap, terwijl zij in werkelijkheid als werknemers werden tewerkgesteld. Dat met de bedoeling geen sociale bijdragen voor hen te moeten betalen. Uit de verklaringen van de verschillende personen leidde de rechtbank af dat de constructie met zelfstandige vennoten geveinsd was. Er werden vaste werktijden opgelegd, de personen konden hun vakantie niet kiezen, ze deden louter uitvoerend werk en hadden geen organisatorische vrijheid. De personen werden gecontroleerd door de beklaagden, onder meer via camera's. De rechtbank concludeerde dat de personen wel degelijk werkten onder gezag. De arbeidsverhoudingen werden dus geherkwalificeerd naar die van arbeid onder gezag. De constructie werd gebruikt om te vermijden dat voor deze personen hogere socialezekerheidsbijdragen moesten worden betaald.

Wat de tenlastelegging mensenhandel betreft, stelde de rechtbank dat de bereidheid van de slachtoffers om in dergelijke omstandigheden te werken niet van belang was. Ook de behandeling of het inkomen van de slachtoffers in hun land van herkomst kon geen criterium zijn.

De rechtbank stelde dat er voor de uitbating van de winkels een beroep werd gedaan op personen met de Pakistaanse of Afghaanse nationaliteit met een preciaire verblijfsstatus, die de taal niet machtig waren en de regelgeving niet kenden, maar die hier een leven wilden uitbouwen. Door die preciaire verblijfsstatus hadden zij in hun zoektocht naar een woonst en werk dan ook maar toegang tot een beperkter segment, waardoor zij kwetsbaar waren om als slachtoffers van mensenhandel te worden uitgebuit. In het businessmodel van de vennootschap werd er van deze situatie misbruik gemaakt door bij deze werknemers een zekere afhankelijkheid te creëren waardoor zij vaak in een vicieuze cirkel terechtkwamen. Zij wilden immers werken, maar gelet op hun statuut en de taalbarrière waren daartoe weinig mogelijkheden. Bijgevolg gingen ze werken voor land- of regiogenoten die ze op het eerste gezicht – gelet op de herkenbare cultuur en het feit dat zij met hen konden communiceren in een voor hen begrijpelijke taal – konden vertrouwen en die hun werk en soms zelfs een woning gaven.

Uit het strafdossier bleek bovendien dat de vennootschap in eerste instantie de sociale bijdragen voor haar rekening nam. Wanneer de werknemers evenwel aangaven de samenwerking te willen beëindigen, bleek dat niet

mogelijk te zijn omdat zij dan deze sociale bijdragen moesten terugbetalen, wat zij uiteraard maar konden door voort te werken.

De beklagden maakten bewust misbruik van de kwetsbare positie van hun werknemers om een financieel voordeel te verkrijgen.

De rechtbank maakte de feitelijke beoordeling per werknemer en berekende dat zij maar tussen de 3,5 en 6 euro per uur verdienden. De rechtbank oordeelde derhalve dat het vaststond dat er bij het businessmodel waarop de werking van de vennootschap steunde sprake was van economische uitbuiting. Dat bleek niet alleen uit de constructie van schijnzelfstandigheid waarmee er werd gewerkt om geen socialezekerheidsbijdragen te moeten betalen, maar ook uit de vaststelling dat de zogenaamde “werkende vennoten” gedurende vele uren na elkaar moesten werken in ruil voor een schamele vergoeding.

Ten aanzien van een slachtoffer werd ook de verzwarende omstandigheid bewezen geacht dat er misbruik werd gemaakt van zijn kwetsbare positie. Hij had immers nood aan een woonst en kon die alleen krijgen als hij zou werken in de winkel. Zodoende had hij in feite geen echte en aanvaardbare andere keuze dan het misbruik aanvaarden.

Ten aanzien van een slachtoffer werden de beklagden vrijgesproken omwille van een gebrek aan bewijzen.

De beklagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van respectievelijk een jaar en achttien maanden, waarvan een deel met uitstel, en tot geldboetes van 12.000 euro en 40.000 euro. Er werden grote sommen verbeurdverklaard. De vennootschap werd veroordeeld tot een geldboete van 384.000 euro. De slachtoffers kregen een schadevergoeding van 21.289,60 euro (waarvan 2.500 euro morele schadevergoeding) en 30.085,60 euro (waarvan 3.000 euro morele schadevergoeding).

2.2.7. | Sorteren van tweedehandskledij

Het **hof van beroep van Brussel** boog zich over een zaak rond mensenhandel in de sector van sorteerdere van tweedehandskledij, kledij die vervolgens naar Afrika werd geëxporteerd. In deze zaak werden een Belgische beklagde, afkomstig uit Syrië en gedomicilieerd in de Verenigde Arabische Emiraten, en

zijn (failliete en gefailleerde) vennootschap vervolgd voor mensenhandel ten aanzien van twee Algerijnse arbeiders die zich burgerlijke partij stelden. De beklagden werden ervan beschuldigd hen te hebben aangeworven om te werken in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid: bijzonder lage en onregelmatig betaalde lonen, lange werkdagen, gebrek aan veiligheidsbescherming tijdens gevaarlijk werk, bedreigende houding van de werkgever en heel moeilijke werkomstandigheden (hoog tempo, overvloedig stof dat ademhalingsproblemen veroorzaakte, weinig of geen verwarming, lamentabele woonomstandigheden). Ze werden ook vervolgd voor verschillende overtredingen van het sociaal strafrecht: niet-betaling van loon voor deze twee arbeiders, illegale tewerkstelling van buitenlandse werknemers zonder verblijfsrecht, ontbreken van een Dimona-aangifte en niet-aangifte van de prestaties bij de RSZ voor de twee Algerijnse werkrachten en meerdere andere Afrikaanse werkrachten.

De feiten kwamen aan het licht toen een van de twee Algerijnse werkrachten door de sociale inspectie werd ondervraagd nadat hij contact had gehad met een gespecialiseerd opvangcentrum. Hij vertelde over zijn reisroute vanuit Algerije en zijn werkomstandigheden bij de beklagden (zeven dagen op zeven, gemiddeld een vrije dag per maand, proefperiode, onregelmatige betaling, doodsb bedreigingen). De sociale inspectie bezocht vervolgens de hangar van het bedrijf. Daarbij stelde ze vast dat die op slot was, dat meerdere werkrachten geen verblijfs- of arbeidsvergunning hadden, dat er geen ventilatie was, er een schimmel- en vochtgeur hing en er enorm veel stof circuleerde door het verwerken van kleding.

In een **vonnis van 9 maart 2020**⁵⁴⁹ had de **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel** verklaard dat de strafvordering ten aanzien van de onderneming van de beklagde was vervallen nadat het faillissement was afgesloten. De beklagde van zijn kant voerde een aantal procedurele argumenten aan (waaronder de schending van een eerlijk proces), die allemaal door de rechtbank werden verworpen. In dat verband merkte de rechtbank op dat er niets verdachts was aan het feit dat de werknemers werden bijgestaan door een gespecialiseerd opvangcentrum, aangezien deze vzw net een wettelijke opdracht heeft om slachtoffers van mensenhandel op te vangen en te begeleiden, zoals bepaald in een koninklijk besluit.

549 Corr. Brussel (Franstalig), 9 maart 2020, 69e k. (bij verstek en beroep). Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 90 en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

De rechtbank sprak de beklaagde vrij wat de tenlastelegging mensenhandel betrof, omdat ze vond dat het uitgevoerde onderzoek de verklaringen van de slachtoffers onvoldoende had geobjectiveerd. De rechtbank handhaafde evenwel de tenlastelegging van inbreuken tegen het sociaal strafrecht ten aanzien van de arbeiders die de sociale inspectie op de werkplaats had aangetroffen. De beklaagde werd veroordeeld tot een boete van 67.200 euro met gedeeltelijk uitstel en tot een beroepsverbod van drie jaar.

Alle partijen tekenden beroep aan.

In een **arrest van 3 oktober 2022** verwierp het **hof van beroep van Brussel**⁵⁵⁰ eveneens de procedurele argumenten van de beklaagde, in het bijzonder met betrekking tot de schending van een eerlijk proces vanwege de stappen die door het opvangcentrum werden gezet.

Het hof bevestigde de vrijspraak van de beklaagde voor de tenlastelegging mensenhandel, waarbij het eveneens opmerkte dat er onvoldoende elementen waren om de verklaringen van de burgerlijke partijen tijdens het onderzoek objectief te staven.⁵⁵¹ Het hof bevestigde de beslissing van de eerste rechtbank met betrekking tot de inbreuken op het sociaal strafrecht. Aangezien de redelijke termijn was verstreken, beperkte het hof zich tot een schuldigverklaring. Gezien de vrijspraak voor de aanklacht inzake mensenhandel verklaarde de rechtbank zich eveneens onbevoegd om in te gaan op de vorderingen van de burgerlijke partijen.

2.2.8. | Land- en tuinbouw

Er werden twee zaken rond mensenhandel in de land- en tuinbouwsector behandeld. Een zaak betrof een boerderij in de provincie Luik. De andere werd door de correctionele rechtbank van Dendermonde behandeld en betrof een tomatenkwekerij.

In een **arrest van 19 januari 2023** hervormde het **hof van beroep van Luik**⁵⁵² de beslissing van de correctionele rechtbank van Luik. In deze zaak werden er twee Belgische beklaagden, een moeder en haar zoon, vervolgd voor de uitbuiting van een Belgische werkracht op hun boerderij. Naast de tenlastelegging van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting tegen de beide beklaagden, werd de zoon

vervolgd voor meerdere inbreuken tegen het sociaal strafrecht.

Het slachtoffer, dat zich burgerlijke partij stelde, had in 2017 zelf aangifte gedaan bij de politie. De politie begaf zich naar het adres en vervolgens gebeurde er een huiszoeking.

De arbeider, die dakloos was en financiële problemen had, werd gerekruteerd, opgevangen en gehuisvest in een voormalig melkhuis dat bij de boerderij hoorde. Naast zijn eigen voltijdse job in een bedrijf verrichtte hij diverse onbetaalde klussen in het landbouwbedrijf: metsel- en timmerwerk, onderhoud van de velden, erven en stallen, verzorging van de dieren, ... De werkracht sliep op een luchtbed met bijzonder dunne dekens en moest om zich te wassen genoeg nemen met koud water en een teil. Het bijgebouw waar hij verbleef was een kleine ruimte, niet bedoeld voor bewoning, slecht geïsoleerd, zonder slot aan de binnenkant, verwarmd door een elektrische radiator en zonder water. De zoon had de werkracht een prepaid telefoonkaart gegeven, maar vulde het krediet niet aan, zodat de man enkele maanden van zijn familie was afgesneden. De werkracht verklaarde dat zijn post ook door de zoon werd beheerd en dat deze laatste meermaals tegen hem had geschreeuwd en hem had vastgegrepen en bedreigd.

De bankkaart van de werkracht werd gevonden in een portefeuille in de slaapkamer van de ouders. Een analyse van de banktransacties op de rekening van de werkracht toonde aan dat er betalingen waren gedaan door een andere persoon en wees op een zekere verandering in het koopgedrag. In de betrokken winkels werden interviews afgenomen en een onderzoek gevoerd om na te gaan of het personeel de personen in kwestie herkende.

De **correctionele rechtbank van Luik** oordeelde in een **vonnis van 15 februari 2021**⁵⁵³ dat de kaart, die vrijwillig aan de zoon was gegeven zodat hij de financiële problemen van de werkracht kon oplossen, door de twee beklaagden was gebruikt om betalingen en aankopen te doen ten eigen bate, en veroordeelde hen wegens misbruik van vertrouwen. Verder achtte de rechtbank de tenlasteleggingen tegen de zoon wegens inbreuken op het sociaal strafrecht (geen Dimona-aangifte; niet-naleving van de RSZ-verplichtingen; niet-betaling van loon) bewezen. De beklaagden werden evenwel vrijgesproken van de tenlastelegging

⁵⁵⁰ Brussel, 3 oktober 2022, 11e k.

⁵⁵¹ Met name het ontbreken van een onderzoek ter plaatse van de werk- en woonomstandigheden door de sociaal inspecteurs; het ontbreken van een relevant telefonieonderzoek; het ontbreken van uitgebreide verhoren van getuigen.

⁵⁵² Luik, 19 januari 2023, 6e k.

⁵⁵³ Corr. Luik, afdeling Luik, 15 februari 2021, 18e k. (beroep).

mensenhandel, omdat de rechtbank van mening was dat het achterhouden van een aanzienlijk deel van het salaris van de arbeider en het niet-verlonen van zijn diensten niet volstonden om vast te stellen dat hij werkte in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid.

De beklagden werden veroordeeld tot respectievelijk een en twee jaar gevangenisstraf, met drie jaar uitstel (voor de helft of het geheel van de straf, afhankelijk van de beklagde) en een boete van 800 en 1.600 euro.

De rechtbank was niet in staat om het bedrag van de onbetaalde verloning vast te stellen, bij gebrek aan precieze objectieve informatie over de uren en de aard van de geleverde diensten. De vergoeding aan de burgerlijke partij voor de schade veroorzaakt door de niet-betaling van loon werd daarom vastgesteld op één euro, te betalen door de zoon. De rechtbank verklaarde zich vanwege de vrijspraak onbevoegd ten aanzien van de vordering van de burgerlijke partij voor mensenhandel. Alleen voor de schade veroorzaakt door het misbruik van vertrouwen veroordeelde de rechtbank de twee beklagden hoofdelijk tot de betaling van 32.768,55 euro aan de burgerlijke partij, waarbij voor elk van hen een bedrag van 16.384,275 euro werd verbeurdverklaard. Wat de niet-betaling van het loon betreft, werd de zoon veroordeeld tot de betaling van het onbetaalde bedrag, voorlopig gewaardeerd op één euro. Wat de andere punten betreft, met name de vergoeding van de morele schade, hield de rechtbank het vonnis aan.

De beklagden, de burgerlijke partij en het Openbaar Ministerie stelden hoger beroep in.

Het **hof van beroep van Luik** bevestigde de veroordeling van de zoon voor de inbreuken op het sociaal strafrecht, evenals de veroordeling van de twee beklagden voor misbruik van vertrouwen. Het hof oordeelde dat de verklaringen van de arbeidskracht weloverwogen en geloofwaardig leken, aangezien ze op vele punten ondersteund werden door de vaststellingen van de onderzoekers, door de resultaten van het bezoek en de huiszoeking, door de verklaringen van zijn dochter en door bepaalde verklaringen van de beklagden.

In tegenstelling tot de rechtbank was het hof van oordeel dat de tenlastelegging mensenhandel was bewezen. Het hof verwees naar de redenering van het Hof van Cassatie dat de term "rekruteren" in de gewone zin moet worden opgevat en niet impliceert dat de aangeworven persoon daartoe moet worden aangezocht. Het hof wees er ook

op dat het feit dat de beklagden zelf in erbarmelijke omstandigheden leefden van geen tel was, aangezien er renovatiewerken plaatsvonden in de boerderij. Hun levensomstandigheden hadden geen invloed op de uitbuiting van de arbeid van de burgerlijke partij in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid. In dat verband moet er rekening worden gehouden met de gebruikelijke leefomstandigheden van andere burgers ten tijde van de feiten.

Volgens het hof was de burgerlijke partij volledig afhankelijk van de beklagden voor huisvesting, eten en eventuele schulden en uitgaven. Hij werd niet betaald voor zijn werk op de boerderij en beschikte niet over een inkomen vanwege zijn schulden en het feit dat de beklagden zijn bankkaarten in beslag hadden genomen. Daarnaast was hij afgesneden van zijn familie. Hoewel hij vrij was om te komen en te gaan en sociale contacten had met derden – aangezien hij voor zijn werkgever werkte –, was hij afhankelijk van de beklagden en overgeleverd aan hun goodwill.

Het hof weerhield in hoofde van de twee beklagden ook de verzwarende omstandigheden gezag, dwang, het feit dat van de activiteit een gewoonte was gemaakt en misbruik van kwetsbaarheid. Het veroordeelde hen beiden tot een boete van 4.000 euro en tot vijftien maanden gevangenisstraf met uitstel voor vijf jaar voor de moeder, en tot een werkstraf van 180 uur voor de zoon. Ze werden hoofdelijk veroordeeld tot betaling aan de burgerlijke partij van een morele schadevergoeding van 2.500 euro en een schadevergoeding van 5.000 euro voor het niet-betalen van loon, waarbij dat laatste bedrag werd verbeurdverklaard aan de zoon en toegekend aan de burgerlijke partij.

Identiteitsfraude in de tuinbouw

De **correctionele rechtbank van Dendermonde** boog zich over deze zaak in de tuinbouwsector in een **vonnis van 20 mei 2022**.⁵⁵⁴ De beklagde, een man met de Nigeriaanse nationaliteit, had tot twee keer toe andere personen laten werken onder zijn naam. Het eerste slachtoffer kon nooit worden aangetroffen. Hij werkte bij een grote Vlaamse logistieke onderneming. Het tweede slachtoffer, dat ook de Nigeriaanse nationaliteit had, kon wel worden aangetroffen en werkte in een tomatenkwekerij. Hij was al tien jaar in onwettig verblijf in België. Hij stelde zich burgerlijke partij.

De beklagde liet andere personen onder zijn identiteit werken. In ruil dienden zij het loon op zijn rekening te storten en hun loonbrieven af te geven. Het slachtoffer

⁵⁵⁴ Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Dendermonde, 20 mei 2022, k. D13V (verstek).

mocht ongeveer een derde tot de helft van het totale loon houden.

De rechtbank achtte op basis van deze elementen de feiten van mensenhandel bewezen ten aanzien van het tweede slachtoffer. De beklaagde maakte misbruik van diens preciaire verblijfssituatie en dito financiële situatie. Over het eerste slachtoffer was er onvoldoende informatie, waardoor de rechtbank de beklaagde daarvoor vrijsprak.

De beklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van zes maanden en tot een geldboete van 8.000 euro.

De bijzondere verbeurdverklaring werd uitgesproken voor een bedrag van 6.236,21 euro dat werd gereserveerd voor de slachtoffers. De burgerlijke partij kreeg een schadevergoeding van 14.556,21 euro (waarvan 4.500 euro morele schade).

2.2.9. | Huishoudelijk werk

Het **hof van beroep van Brussel** boog zich over een zaak van mensenhandel in de sector van het huishoudelijk werk, die op **2 oktober 2018** in eerste aanleg werd berecht door de **correctionele rechtbank van Waals-Brabant**.⁵⁵⁵ Een Britse beklaagde werd vervolgd voor sociaalrechtelijke inbreuken en mensenhandel met verzwarende omstandigheden van een Congolese vrouw die zich burgerlijke partij stelde. De beklaagde had de werkneemster in Kinshasa aangeworven om voor haar zevenjarige zoon met een mentale handicap te zorgen. Tijdens haar bezoeken aan België vergezelde de werkneemster de beklaagde met toeristenvisa die zij aanvraag voor de zorg die zij aan de jongen verleende. Ook nadat de beklaagde zich definitief in België gevestigd had, bleef zij voor het jongetje zorgen. De werkneemster moest eveneens het huishouden doen (schoonmaken, koken, afwassen en de was doen).

De rechtbank bevestigde de inbreuken op het sociaal strafrecht en de tenlastelegging mensenhandel. Het slachtoffer moest zeven dagen op zeven werken, van 6 uur 's ochtends tot 11 uur 's avonds, voor een maandsalaris van 200 dollar (een dagloon van 6,6 dollar). Volgens de berekeningen van de sociale inspectie bedroeg haar verloning nauwelijks 11% van die waar ze recht op zou hebben gehad op basis van een voltijdse

baan, zijnde 1.604,45 euro bruto. Ze genoot geen enkele sociale bescherming en woonde in een wasruimte in de kelder, waar ze op een sofa sliep en geen toegang had tot een badkamer. Om zich te wassen, moest ze boven water halen met een emmer. Bovendien werd haar paspoort afgenomen toen ze in België verbleef.

De rechtbank hechtte veel geloof aan de verklaringen van het slachtoffer. Ze gelastte tegenover de beklaagde de gewone opschorting van de uitspraak van de veroordeling gedurende vijf jaar en veroordeelde haar tot betaling aan de burgerlijke partij van 1.500 euro voor de morele schade en 62.625 euro voor de materiële schade.

De beklaagde en het Openbaar Ministerie tekenden beroep aan. In een **arrest van 24 oktober 2022** bevestigde het **hof van beroep van Brussel**⁵⁵⁶ de veroordeling voor mensenhandel, met inbegrip van de verzwarende omstandigheid dat de burgerlijke partij kwetsbaar was als gevolg van haar preciaire administratieve en sociale situatie, die haar geen andere keuze liet dan voor de beklaagde te werken en met haar samen te leven. Het hof hield rekening met het feit dat de burgerlijke partij kon lezen noch schrijven, zelf geen administratieve stappen kon ondernemen en tijdens elk verblijf in België haar paspoort aan de beklaagde afstond. Het hof bevestigde het vonnis met betrekking tot de inbreuken op het sociaal strafrecht, maar beperkte die in de tijd, en sprak de beklaagde vrij voor de tenlastelegging rond het niet-indienen van een Dimona-aangifte.

De beklaagde werd veroordeeld tot tien maanden gevangenisstraf, met uitstel voor drie jaar, en tot een boete van 2.400 euro.

De veroordeling tot betaling van 64.125 euro materiële en morele schadevergoeding aan de burgerlijke partij werd behouden.

2.2.10. | Voetbal

Het **hof van beroep van Brussel** heeft een vonnis van de **Franstalige correctionele rechtbank van Brussel** van **4 november 2019**⁵⁵⁷ in een zaak binnen de voetbalsector gedeeltelijk hervormd. Een koppel, onder meer de voormalige voorzitter van een Brusselse voetbalclub, werd vervolgd voor mensenhandel ten aanzien van een Nigeriaanse voetballer. Ze werden ervan

⁵⁵⁵ Corr. Waals-Brabant, 2 oktober 2018, 6e k. (beroep). Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019. Slagkracht voor slachtoffers*, pp. 136-137 en de website van Myria (rechtspraak).

⁵⁵⁶ Brussel, 24 oktober 2022, 11e k. (Cassatie).

⁵⁵⁷ Corr. Brussel Franstalig, 4 november 2019, 69e k. (bij verzet en beroep). Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020. Achter gesloten deuren*, p. 93 en de website van Myria (rechtspraak).

beschuldigd deze voetballer te hebben aangeworven, gehuisvest en opgevangen om hem te laten werken in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid (ontoereikende vergoeding, niet-nakomen van beloftes en inhouden van zijn paspoort). Ze werden ook vervolgd voor valsheid in geschrifte (vervalsing van een loonbriefje om te doen uitschijnen dat de voetballer betaald werd volgens de afspraken met de voetbalclub) en, samen met de vzw die de voetbalclub beheert, voor meerdere sociaalrechtelijke inbreuken (geen onmiddellijke aangifte van tewerkstelling, geen arbeidsongevallenverzekering, geen kwartaalaangifte bij de RSZ, niet-betaling van het loon).

In 2014 wilde de voetbalclub, waarvan de spelers tot dan toe uitsluitend amateurs waren, een of meer professionele spelers aantrekken. De club trok een jonge Nigeriaan aan die eerder bij andere clubs actief was geweest. De speler verbleef illegaal in België. Hij werd ondergebracht in de gezinswoning van de beklagden en ontving wat zakgeld. Hij had nooit een dienstwoning gekregen en maar een klein deel van zijn salaris ontvangen. Hij zou twee keer 700 euro hebben gekregen. Bovendien was hij niet ingeschreven bij de RSZ, werkte hij zonder sociale bescherming en was hij volledig afhankelijk van de beklagden, die zijn paspoort hadden afgenomen. In januari 2015 werd hij uit het huis van de beklagden gezet.

De rechtbank had de beklagden veroordeeld voor alle tenlasteleggingen. Zij oordeelde dat de tenlastelegging mensenhandel bewezen was. Hoewel het slachtoffer in comfortabele omstandigheden was gehuisvest, oordeelde de rechtbank dat andere criteria een aantasting vormden van de menselijke waardigheid: het ontbreken van sociale bescherming, het niet-betalen van de overeengekomen vergoeding (in dit geval een paar ontvangen bedragen die veel lager waren dan de vergoeding waar hij recht op had, wat hem afhankelijk maakte van de beklagden), en het inhouden van het paspoort. De rechtbank had de twee beklagden veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijftien maanden met uitstel en tot een geldboete van 4.800 euro. Daarnaast werd de vzw bij verstek veroordeeld tot een boete van 18.000 euro voor de sociaalrechtelijke feiten. De rechtbank veroordeelde de twee beklagden tot betaling aan de voetballer van een morele schadevergoeding van 2.500 euro voor de tenlastelegging mensenhandel, en de twee beklagden en de vzw tot betaling van een euro provisioneel voor inkomstenderving en 1.500 euro voor morele schade vanwege de inbreuken op de sociale wetgeving.

Een van de twee beklagden ging in hoger beroep, gevolgd door het Openbaar Ministerie. De medebeklaagde ging niet in beroep. In een **arrest van 27 juni 2022** bevestigde **het hof van beroep van Brussel**⁵⁵⁸ de veroordelingen voor de sociaalrechtelijke inbreuken. Alleen de periode waarin de strafbare feiten waren gepleegd werd herzien, omdat het hof van mening was dat deze begon op het moment dat het contract van het slachtoffer als betaalde voetballer inging. Het hof sprak de beklagde evenwel vrij van de tenlastelegging mensenhandel. Volgens het hof stonden de verblijfsvoorwaarden niet ter discussie en waren er geen opmerkingen of klachten over het werk zelf (de sportieve activiteiten), de duur en de arbeidsomstandigheden. Voorts was het hof van mening dat het inhouden van het paspoort een neutraal element is met betrekking tot mensenhandel, in die zin dat het een verzwarende omstandigheid is en geen constitutief element. Het hof kende de beklagde een gewone opschorting van de uitspraak van de veroordeling toe.

Het hof behield het vonnis op burgerrechtelijk vlak, met uitzondering van de betaling van 2.500 euro aan de burgerlijke partij voor morele schade in verband met de tenlastelegging mensenhandel, gezien de vrijspraak van de beklagde op dat punt.

2.2.11. | Andere sectoren

Dierenasiel

De **correctionele rechtbank van Waals-Brabant** sprak zich in een **vonnis van 4 oktober 2022**⁵⁵⁹ uit over een zaak waarin een Belgische vrouw werd beschuldigd van het huisvesten en tewerkstellen in mensenwaardige omstandigheden op haar boerderij van een Marokkaanse persoon die illegaal in ons land verbleef. Ze was in het verleden al eens vervolgd voor het overtreden van de wet betreffende de bescherming en het welzijn van dieren, maar werd in 2018 vrijgesproken door het hof van beroep van Brussel.

Nadat ze hem in een winkel ontmoet had, wierf de beklagde de Marokkaanse werkkraacht aan om haar permanent te helpen in een dierenasiel. Ze vergoedde hem gedeeltelijk door hem kost en inwoon te geven in een onhygiënisch appartement in preciaire omstandigheden.

Naast de tenlastelegging mensenhandel werd de beklagde vervolgd voor meerdere inbreuken tegen het sociaal strafrecht: het ontbreken van een

⁵⁵⁸ Brussel, 27 juni 2022, 11e k.

⁵⁵⁹ Corr. Waals-Brabant, 4 oktober 2022, 6e k. (beroep).

Dimona-aangifte; het niet-indienen van een attest bij de RSZ ter rechtvaardiging van het bedrag van de sociale zekerheidsbijdragen voor de werknemer; het tewerkstellen van een illegaal verblijvende buitenlandse werkkraacht; en het ontbreken van een arbeidsongevallenverzekering. De telefoon van de beklagde werd onderzocht, evenals foto's die door de burgerlijke partij werden voorgelegd. De werkkraacht werd opgevangen door een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers.

De rechtbank achtte de tenlastelegging mensenhandel en de andere inbreuken op het sociaal strafrecht bewezen voor een bepaalde periode. Daarbij baseerde de rechtbank zich met name op de verklaringen van de beklagde waarin zij erkende dat ze de werkkraacht had aangeworven voor werkdoeleinden. De rechtbank verwees naar een arrest van het Hof van Cassatie om te verduidelijken dat de term "werven" ook moet worden opgevat in de gewone zin van "in dienst nemen", en dat de aanwerving niet uitsluit dat de vraag van de aangeworven persoon komt. De rechtbank veroordeelde de beklagde tot een jaar gevangenisstraf, met uitstel voor drie jaar, tot een boete van 4.800 euro, en tot het betalen van 1.000 euro aan de burgerlijke partij, bij gebrek aan berekeningen om het loon vast te stellen dat had moeten worden betaald.

2.3. | Uitbuiting van de bedelarij

Het **hof van beroep van Gent** boog zich in een **arrest van 16 september 2022**⁵⁶⁰ over een zaak van mensenhandel met het oog op de uitbuiting van de bedelarij ten aanzien van een slachtoffer, uitbuiting van de bedelarij en oplichting ten aanzien van meerdere andere slachtoffers. De beklagde was een man met de Poolse nationaliteit.

In eerste aanleg was hij door de **correctionele rechtbank van Brugge** in een **vonnis van 6 november 2019**⁵⁶¹ veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee jaar effectief en tot een geldboete van 8.000 euro.

In de periode 2016-2017 werden er door de politiediensten in West-Vlaanderen meermaals personen aangetroffen die van deur tot deur en op straat houten beeldjes of tekeningen verkochten. Tijdens interventies stelden de politiediensten telkens vast dat deze personen

werden opgepikt door een bestelwagen met een Poolse nummerplaat.

Bij controles van de bestelwagen werden iedere keer meerdere personen aangetroffen, waarbij de beklagde de chauffeur was. Volgens de beklagde waren de andere inzittenden doofstom en konden zij dus geen verklaringen afleggen. Er werden in de bestelwagen eveneens persoonlijke spullen en cash geld aangetroffen.

Een persoon legde wel verklaringen af. Zij vertelde dat ze door de beklagde in Polen was benaderd om voor hem te komen werken. Ze vertrouwde hem en had geld nodig om haar studies te betalen.

Zodra zij in België aangekomen was, moest zij voor de beklagde houten figuurtjes verkopen. De beklagde bracht haar naar verschillende steden en haalde haar op het afgesproken tijdstip opnieuw op. Zij moest een bordje tonen waarop in het Nederlands stond geschreven dat ze behoeftig was. Samen met nog andere mannen en vrouwen logeerde zij in een huisje dat de beklagde huurde. Ook de andere mannen en vrouwen moesten in opdracht van de beklagde houten handwerkjes verkopen. Ze moesten die figuurtjes verkopen voor 15 euro per stuk, waarvan ze 9 euro moesten afgeven aan de beklagde. Ze dienden overigens geld te betalen voor de huur en de brandstof, waardoor er nog weinig overbleef.

Het hof achtte de feiten inzake mensenhandel bewezen met de verzwarende omstandigheid dat de beklagde misbruik had gemaakt van de kwetsbare situatie van het slachtoffer en bevestigde het vonnis ook in de straftoemeting. Daarnaast legde het een beroepsverbod op.

3. Mensensmokkel

Hieronder wordt de rechtspraak voorgesteld over achtereenvolgens Vietnamese, Iraakse en Indiase smokkelnetwerken. In deze beslissingen valt op dat deze smokkelorganisaties zowel smokkelen via vrachtwagens als smokkelen via bootjes. Voor de mensensmokkel via vrachtwagens, bestelwagens of opleggers blijkt uit sommige beslissingen dat er gebruik werd gemaakt

⁵⁶⁰ Gent, 16 september 2022, 10e k.

⁵⁶¹ Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 6 november 2019, k. B17 (beroep).

van koelcontainers. Daarbij waren vooral Iraakse⁵⁶² en Vietnamese beklagden betrokken. In andere gevallen ging het om schuilplaatsen in huiftrailers of achter valse wanden.⁵⁶³

Daarna volgen de beslissingen die betrekking hebben op *small boats* op de Noordzee. Aan de ene kant waren er dossiers over het bieden van logistieke hulp, meer bepaald personen die bootjes en andere uitrusting kochten of vervoerden. Dat nautische materiaal werd vanuit het buitenland (Duitsland en Nederland) via België naar de Franse kust vervoerd, waar de oversteek over het Kanaal de kortste weg is om het VK per boot te bereiken. Aan de andere kant waren er de gevallen waarin rubberboten op zee werden gevonden.⁵⁶⁴ Myria heeft ervoor geopteerd in dit verslag zes beslissingen voor te stellen.⁵⁶⁵

Myria ontving daarnaast – net als vorig jaar, zij het in mindere mate – enkele beslissingen met betrekking tot de smokkel van Albanese onderdanen⁵⁶⁶ met de wagen via de ferry vanuit Zeebrugge⁵⁶⁷ of via zeilboten die vanuit jachthavens aan de Belgische kust vertrekken.⁵⁶⁸

Tot slot wordt er een beslissing in beroep besproken rond fraude met humanitaire visa, naast een opvallende beslissing over een reisbureau dat Surinaamse onderdanen naar België smokkelde.

3.1. | Vietnamese smokkelnetwerken

Twee zaken rond Vietnamese mensensmokkel werden opnieuw behandeld door het hof van beroep.

Essex-dossier inzake 39 overleden slachtoffers in een koelwagen

De eerste zaak betreft het Essex-drama, waarbij er in totaal 25 beklagden werden vervolgd. Het gaat over een omvangrijk dossier van mensensmokkel door een Vietnamese smokkelnetwerk waarbij er 23 beklagden werden vervolgd. In eerste aanleg had de **correctionele rechtbank van Brugge** op **19 januari 2022** een vonnis uitgesproken, dat aan bod kwam in het vorige jaarverslag.⁵⁶⁹ De beklagden hadden de Vietnamese, de Belgische, de Marokkaanse en de Armeense nationaliteit.

Op 23 oktober 2019 werden in het Verenigd Koninkrijk 39 lichamen aangetroffen in de aanhangwagen van een vrachtwagen. De slachtoffers hadden allemaal de Vietnamese nationaliteit en waren in een container van een vrachtwagen vanuit Zeebrugge per schip naar het VK gesmokkeld.

Op het ogenblik van de feiten liepen er in West-Vlaanderen al meerdere gerechtelijke onderzoeken naar eerdere feiten van mensensmokkel van Vietnamese onderdanen. Deze onderzoeken werden bij het onderzoek van de feiten van 23 oktober 2019 gevoegd. Het onderzoek had dus betrekking op feiten die zich zowel in de periode ervoor als die erna hadden afgespeeld. Aan de hand daarvan kon er een geheel van activiteiten en *modi operandi* van de Belgische afdeling van het mensensmokkelnetwerk in kaart worden gebracht.

De hoofdbeklaagden, verschillende facilitatoren en taxichauffeurs van de Belgische cel werden in eerste aanleg veroordeeld.

In een afgesplitst dossier werden er nog twee andere beklagden met de Vietnamese nationaliteit vervolgd. Het vonnis werd uitgesproken op **13 juni 2022**⁵⁷⁰ door de **correctionele rechtbank van Brugge**. De twee beklagden bleken aanvankelijk spoorloos, waardoor dat dossier werd afgesplitst van het andere straf dossier. Zij werden uiteindelijk aangetroffen en gearresteerd in

562 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 5 oktober 2022, k. B17 (zie *infra*); Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 25 mei 2022, k. B17 (onuitgegeven).

563 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 5 oktober 2022, k. B17 (zie *infra*); Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 1 september 2022, k. B15 (onuitgegeven); Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 8 maart 2023, k. B17 (onuitgegeven); Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 25 juli 2022, k. B17 (onuitgegeven).

564 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 22 juni 2022, k. B17 (beroep) (zie *infra*); Gent, 15 februari 2023, 8e k. (zie *infra*); Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 9 februari 2022, k. B17 (beroep), zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 96-97; Gent, 18 januari 2023, 8e k. (zie *infra*) en de website van Myria (rechtspraak).

565 Myria ontving in totaal elf beslissingen met betrekking tot nautisch materiaal en vier beslissingen met betrekking tot bootjes die op zee werden aangetroffen.

566 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 25 juli 2022, k. B17 (definitief) (onuitgegeven); Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 1 september 2022, k. B15 (beroep) (onuitgegeven).

567 In een vonnis van 1 maart 2023 heeft de correctionele rechtbank van Brugge de veroordeling bevestigd van een beklagde die verzet had aangetekend tegen het vonnis in eerste aanleg; Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 1 maart 2023, k. B17 (beroep) (onuitgegeven); Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 8 december 2021, k. B17 (verzet). Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 102 en de website van Myria (rechtspraak).

568 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 12 oktober 2022, k. B17, nr. 1962 (definitief) (onuitgegeven); Gent, 2 november 2022, 8e k. (onuitgegeven).

569 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 19 januari 2022, k. B17 (beroep). Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 93 e.v. en de website van Myria (rechtspraak).

570 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 13 juni 2022, k. B17 (beroep).

het VK, waarna ze aan België werden uitgeleverd. Een van de twee beklagden tekende beroep aan.

Verschillende (tien) beklagden en het Openbaar Ministerie hadden beroep aangetekend tegen het vonnis van 19 januari 2022. De beroepsprocedure betrof in totaal zestien beklagden waarbij het ging om de hoofdbeklaagden en de facilitatoren (onder wie de eigenaren van de *safehouses*), maar ook om de taxichauffeurs die de slachtoffers naar de kuststreek in België en in Frankrijk vervoerden. Myria, PAG-ASA en meerdere familieleden van de overleden slachtoffers waren opnieuw burgerlijke partij in de zaak.

Het **hof van beroep van Gent** boog zich over de twee dossiers in twee **arresten van 23 februari 2023**.⁵⁷¹

Meerdere beklagden hadden een confrontatie gevraagd. Het hof ging daarop in. Deze confrontatie werd georganiseerd tussen meerdere taxichauffeurs en enkele Vietnamese smokkelaars.

Aangezien de beklagden werden vervolgd voor mededaderschap in de zin van artikel 66 Sw. analyseerde het hof enerzijds het mededaderschap en de medeplichtigheid (artikels 66-69 Sw.) en het opzet voor de tenlasteleggingen van leidend persoon van een criminele organisatie, deelname aan de besluitvorming van een criminele organisatie en deelname aan de voorbereiding of uitvoering van geoorloofde activiteiten in een criminele organisatie. Anderzijds analyseerde het de deelname aan het misdrijf mensensmokkel.

Het hof stelde dat mededaderschap en medeplichtigheid (artikels 66 en 67 Sw.) voor de tenlastelegging met betrekking tot de **criminele organisatie** niet van toepassing waren omdat daarbij een noodzakelijke deelname vereist is. Het hof stelde dat er overeenkomstig artikel 324ter §2 en 3 Sw. moest worden onderzocht of de beklagde wist dat hij bijdroeg aan de activiteiten van de criminele organisatie. Dat bijdragen aan een criminele organisatie kan zowel gaan om het (mede) plegen van een misdrijf of om het leveren van handen en spandiensten. Daarnaast oordeelde het hof dat ondanks het feit dat er in artikel 324ter §2 en 3 Sw. niet letterlijk wordt gesproken over een "**wilscomponent**", men er in de rechtsleer wel vanuit gaat dat een persoon daadwerkelijk moet handelen met kennis van zaken. Zelfzuchtige onwetendheid mag daarbij niet worden beloond. Het gedrag van de beklagde wordt vergeleken met het gedrag van een normale persoon die wordt geconfronteerd met dezelfde feiten in dezelfde omstandigheden.

Het hof oordeelde dat bij de deelneming door hulp of bijstand aan het misdrijf **mensensmokkel** er wel sprake kan zijn van mededaderschap of medeplichtigheid. Dezelfde daad van hulp en bijstand kan in een gegeven geval als daderschap, in een ander geval als medeplichtigheid worden beschouwd. Het criterium dat bepaalt of het gaat om mededaderschap of medeplichtigheid ligt in het antwoord op de vraag of de geboden hulp **noodzakelijk dan wel alleen nuttig was** voor de uitvoering van het misdrijf mensensmokkel. In deze zaak vervolgde het Openbaar Ministerie voornamelijk de verhuurders van de *safehouses* en de taxichauffeurs op basis van artikel 66 Sw. als mededaders. De strafbare deelneming vereist zowel **kennis en opzet (wetens en willens)** als een positieve daad van deelneming. De geleverde hulp moet ook noodzakelijk geweest zijn, het is niet van belang of de hulp groot of klein was.

Het hof beoordeelde de rol en het aandeel van elke beklagde afzonderlijk.

Ten aanzien van de hoofdbeklaagde oordeelde het hof dat het vaststond dat hij de leider was van de Belgische cel die in contact stond met de Vietnamese cel en met de coördinatoren in Berlijn en Frankrijk. Hij bood de noodzakelijke hulp in de eindfase van het smokkeltraject. Zo zorgde hij ervoor dat de migranten onderdoken in *safehouses* en bepaalde hij wanneer ze zouden vertrekken naar het VK. Bij aankomst in het VK besliste hij hoe en wanneer er moest worden betaald. Het hof onderzocht welke feiten wel degelijk aan hem konden worden toegeschreven en welke daarvan konden worden bewezen. Hij werd opnieuw schuldig bevonden maar de gevangenisstraf werd beperkt van vijftien tot tien jaar.

Het hof beperkte de incriminatieperiode ten aanzien van een andere beklagde, die door de rechter werd beschouwd als een lid van het middenkader. Zijn straf werd herleid van tien jaar naar vier jaar effectief.

De beklagde uit het tweede dossier werd ook opnieuw veroordeeld, maar met een beperking van de incriminatieperiode en ook van het aantal slachtoffers. Enkel de geldboete werd verminderd. Het hof oordeelde dat vaststond dat hij ook na zijn verhuis naar het VK bleef deel uitmaken van de criminele organisatie en vanuit het buitenland instond voor het beheren van de *safehouses*. Bovendien zorgde hij ervoor dat enkele andere leden naar Berlijn konden vluchten na de feiten van 23 oktober.

571 Gent, 23 februari 2023, 3e k, nr. C/308/2023 en nr. C/309/2023.

Ten aanzien van de verhuurders van de safehouses oordeelde het hof dat het niet met zekerheid en boven elke redelijke twijfel vaststond dat zij wisten dat ze als verhuurders door de terbeschikkingstelling van het pand deelnamen aan de voorbereiding en de uitvoering van de activiteiten van de criminele organisatie die zich bezighield met de smokkel van Vietnamezen. Zij werden vrijgesproken.

Ten aanzien van de taxichauffeurs oordeelde het hof dat de loutere opdrachten tot het vervoeren van personen op zich niet onmiddellijk en automatisch een crimineel karakter hadden, maar dat de taxichauffeurs als mededaders (artikel 66 Sw.) strafbaar zouden kunnen zijn. Volgens het hof waren vier (van de acht) taxichauffeurs wel degelijk schuldig aan mensensmokkel, al dan niet met verzwarende omstandigheden.

Het hof verduidelijkte welke omstandigheden aantoonde dat zij wel degelijk met kennis en opzet hadden gehandeld. Het feit dat de bestemmingen zich situeerden in de buurt van Calais, in de velden, aan de westkust, het feit dat het om telkens verschillende personen ging (zogenaamde kennissen en familie) en dat het telkens dezelfde opdrachtgevers waren die betaalden en instructies gaven moest minstens argwaan hebben gewekt bij de chauffeurs. Het hof hield rekening met de volgende omstandigheden: de opdrachtgevers waren altijd Aziaten die betaalden en de bestemming aangaven, zonder dat er contact was met de vervoerde passagiers, die zich niet eens verstaanbaar konden maken in een Europese taal – bovendien belden deze ‘opdrachtgevers’ met vele, wisselende nummers naar hen – de plaatsen van bestemming waren geen toeristische noch zakelijke bestemmingen, maar wel locaties die algemeen bekend stonden als vertrekplaatsen voor georganiseerde mensensmokkel naar het Verenigd Koninkrijk, – vanaf het begin was het in ieder geval duidelijk dat ritten voor Aziaten naar Calais goed werden betaald – en er werd door een van de taxichauffeurs bijkomend en voorafgaandelijk onderhandeld over de prijs.

Het feit dat het ging om interessante ritten waarmee ze op korte tijd veel konden verdienen (het beoogde vermogensvoordeel) was van doorslaggevend belang. Volgens het hof toonde de daadwerkelijke uitvoering van zulke taxiriten vanuit het Brusselse naar het buitenland in dit complex van omstandigheden overduidelijk aan **dat zij wetens en willens handelden** en geenszins uit onachtzaamheid.

Daarnaast was er het feit dat ze de ritten op een gegeven moment binnen de beperkte kring van drie chauffeurs probeerden te houden, waardoor er een intense samenwerking ontstond tussen de Aziatische opdrachtgevers en die drie taxichauffeurs. De drie beklagden voerden tijdens een vrij langdurige periode bijzonder veel ritten uit. De zelfzuchtige onwetendheid van de beklagden ten tijde van de feiten was derhalve geenszins geloofwaardig, laat staan aannemelijk. Gelet op al deze vaststellingen was het hof ervan overtuigd dat er tussen de drie beklagden een quasi gestructureerde en georganiseerde vorm van dienstverlening aan vier leden van een criminele organisatie tot stand gekomen was, en dat gedurende een lange periode.

Het hof heeft per rit beoordeeld of de tenlastelegging mensensmokkel bewezen kon worden geacht. Ten aanzien van vier taxichauffeurs achtte het hof het bewezen dat zij op de hoogte waren van de smokkelactiviteiten en dat zij dus schuldig waren als mededaders. De vier taxichauffeurs kregen aanzienlijk lichtere straffen dan in eerste aanleg, namelijk een gevangenisstraf van een jaar of twee jaar, volledig met uitstel (in plaats van drie jaar, vier jaar en zeven jaar effectieve gevangenisstraf) en geldboetes, bijna volledig met uitstel.

Ten aanzien van de drie andere taxichauffeurs die in eerste aanleg waren vrijgesproken bevestigde het hof de vrijspraak. Een taxichauffeur die in eerste aanleg was veroordeeld werd eveneens vrijgesproken. Volgens het hof had deze taxichauffeur na drie taxiriten een vermoeden dat er iets mis was en had hij daarop onmiddellijk de samenwerking stopgezet.

De familieleden die zich burgerlijke partij hadden gesteld kregen schadevergoedingen ten aanzien van de weerhouden veroordeelden tussen 6.500 euro en 13.250 euro. Myria en PAG-ASA kregen opnieuw een schadevergoeding van 5.000 euro.

Britse vrachtwagenchauffeur betrokken bij smokkel van Vietnamese slachtoffers

In de tweede zaak, die eveneens aan bod kwam in het vorige jaarverslag, boog het **hof van beroep van Gent** zich in een **arrest van 1 juni 2022**⁵⁷² over een zaak van mensensmokkel met Vietnamese slachtoffers waarvoor een Britse vrachtwagenchauffeur werd vervolgd.

572 Gent, 1 juni 2022, 8e k.

In eerste aanleg had de **correctionele rechtbank van Brugge** zich in een **vonnis van 13 oktober 2021**⁵⁷³ uitgesproken over het dossier. Via de FGP West-Vlaanderen was er politionele informatie beschikbaar waaruit bleek dat een organisatie actief was die trailers naar België bracht om er nadien transmigranten mee naar het VK over te brengen via de route Zeebrugge-Purfleet. In een trailer werden tien personen aangetroffen, onder wie acht minderjarigen, die allemaal van Vietnamese origine waren. De beklagde was de chauffeur die ontkende op de hoogte te zijn van de smokkel in de trailer.

De rechtbank achtte de feiten met verzwarende omstandigheden bewezen. De beklagde had al een strafblad. Hij werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van zevenendertig maanden effectief en tot een geldboete van 80.000 euro. Hij tekende beroep aan tegen de beslissing.

Het hof bevestigde de schuld van de beklagde. Het stelde dat het strafonderzoek boven elke redelijke twijfel had aangetoond dat de beklagde tegen betaling van 600 pond wetens en willens had meegewerkt aan het smokkelen van tien Vietnamese transmigranten (onder wie acht kinderen) die hij bewust in de trailer had laten instappen, met de bedoeling hen – verstopt in een lading autobanden – naar het Verenigd Koninkrijk te brengen. Het hof bevestigde de straf van de eerste rechter.

3.2. | Iraakse smokkel-organisatie met vrachtwagens

In een **vonnis van 5 oktober 2022** veroordeelde de **correctionele rechtbank van Brugge**⁵⁷⁴ zeventien beklagden voor verschillende feiten van mensensmokkel met verzwarende omstandigheden⁵⁷⁵ die gepleegd werden in Zeebrugge, Frankrijk, Nederland en het Verenigd Koninkrijk tussen 2017 en 2021. De organisatie was hiërarchisch gestructureerd en doorlopend actief. De beklagden hadden uiteenlopende nationaliteiten: zes Irakezen, drie Belgen, een Brit en een Nederlander, allemaal van Iraakse afkomst, twee Iraniërs, twee Syriërs en twee personen met een onbekende

nationaliteit (van wie er een in Irak was geboren). Vier beklagden⁵⁷⁶ verkeerden in staat van wettelijke herhaling, meestal voor feiten van mensensmokkel met verzwarende omstandigheden. Sommige beklagden waren familie van elkaar.

Vier andere beklagden verschenen niet op het proces en werden bij verstek veroordeeld.⁵⁷⁷

In deze zaak ging het om 36 feiten van mensensmokkel op verschillende data, waarvan er ongeveer tien betrekking hadden op de smokkel van minderjarigen. De meeste migranten werden in schuifzeiltrailers, verborgen ruimtes of koelcontainers vervoerd van Frankrijk naar Zeebrugge, met als eindbestemming het Verenigd Koninkrijk. Er waren minstens 45 niet-geïdentificeerde slachtoffers, onder wie een zwangere vrouw, maar er werden ook meer dan 130 slachtoffers geïdentificeerd (van wie er enkele uit Irak en Koeweit afkomstig waren).

Het onderzoek begon toen in oktober 2019 twintig mensen in illegaal verblijf, onder wie vrouwen en kinderen, werden aangetroffen in een schuifzeiltrailer op het terrein van het havenbedrijf ECS in Zeebrugge nadat ze daar drie dagen hadden verbleven. Van de eerste beklagde was het geweten dat hij betrokken was bij mensen- en kindersmokkel. Hij werd met deze zaak in verband gebracht dankzij informatie uit het Verenigd Koninkrijk. Die informatie maakte het mogelijk om een verband te leggen met een ander smokkeltransport, enkele maanden eerder, van Iraakse migranten die in de haven van Tilbury (voorhaven van Londen) werden gevonden en van Zeebrugge kwamen. De beklagde had vrachtwagenchauffeurs in dienst die op hun smokkelroute voornamelijk de haven van Hull gebruikten. Hij rekende tussen de 9.000 en 11.000 pond per persoon en streek naar verluidt wekelijks zo'n 100.000 pond op voor de smokkel.

Vervolgens werd er een uitgebreid dossier samengesteld om meerdere gevallen van mensensmokkel aan elkaar te linken op basis van de *modus operandi* en de locatie van de feiten: telkens werden personen in onwettig verblijf ontdekt in vrachtwagens, trailers of bestelwagens op het terrein van een havenbedrijf in Zeebrugge. Er werd eveneens een verband gelegd met mensensmokkel per boot van de Franse kust naar het Verenigd Koninkrijk,

573 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 13 oktober 2021, k. B17 (beroep). Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 97 en de website van Myria (rechtspraak).

574 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 5 oktober 2022, k. B17 (beroep).

575 De verzwarende omstandigheden van smokkel van minderjarigen, misbruik van een kwetsbare situatie, het in gevaar brengen van het leven van de slachtoffers, gewoonte en criminele organisatie werden weerhouden.

576 Het gaat om de vierde, de vijfde, de zesde en de veertiende beklagde.

577 Het gaat om de eerste, de tweede, de derde en de zeventiende beklagde.

waarbij sommige beklaagden betrokken waren. Andere verdachten werden geïdentificeerd via een telefonieonderzoek.

Het onderzoek werd uitgevoerd aan de hand van telefoongegevens en een retro-zoller-onderzoek van de telefoons van de beklaagden en van de slachtoffers. Daarbij kwam de communicatie (via WhatsApp) tussen de verschillende beklaagden aan het licht. Er werden voorts verhoren en confrontaties tussen de beklaagden en huiszoekingen georganiseerd, evenals een analyse van de notaboekjes, computers en SD-kaarten die werden aangetroffen.

Belgische onderzoekers werkten actief samen met hun Britse collega's via de uitwisseling van politiegegevens, het samenstellen van een rogatoire commissie en de uitvoering van een verzoek om wederzijdse rechtshulp.

De eerste twee beklaagden werden schuldig bevonden aan respectievelijk achttien en negen feiten van mensensmokkel als leiders van de criminele organisatie. Zij maakten gebruik van valse namen in het Verenigd Koninkrijk. Aangezien de tweede verdachte in het VK al voor mensensmokkel veroordeeld was, oordeelde de rechter dat de feiten tegen hem in dit proces getuigden van dezelfde criminele intentie. De beklaagden werden veroordeeld tot effectieve gevangenisstraffen van respectievelijk tien en twee jaar en tot boetes van 272.000 euro en 968.000 euro.

De rechter aanvaardde de toepassing van het beginsel *non bis in idem* voor de tenlasteleggingen tegen de derde beklaagde, die bij vonnis van 25 maart 2019 al was veroordeeld voor de onderhavige feiten van mensensmokkel, met uitzondering van een na het vonnis gepleegd feit van mensensmokkel dat volgens de rechter in hetzelfde criminele opzet kaderde. De derde beklaagde, de vierde beklaagde en de vijftiende beklaagde werden veroordeeld voor deelname aan de besluitvorming binnen de criminele organisatie. Hun straffen varieerden van een jaar tot vijftig maanden gevangenisstraf (sommige met uitstel) en van 8.000 tot 240.000 euro boete (sommige met uitstel).

De andere twaalf beklaagden werden veroordeeld voor deelname aan de voorbereiding en uitvoering van de activiteiten die door de criminele organisatie waren goedgekeurd. De opgelegde straffen voor deze twaalf beklaagden, die geen beslissingsbevoegdheid

hadden, varieerden van zes tot achttien maanden gevangenisstraf (waarvan de meeste met uitstel) en boetes van 8.000 tot 304.000 euro (waarvan de meeste met uitstel).

De rechter oordeelde dat de wens van de negende beklaagde om in de gunst te komen van de derde beklaagde, die beslissingsbevoegdheid had en voor een gunstige overtocht van zijn familie zou zorgen, een indirect voordeel en een winstoogmerk van zijn kant impliceerde.

De straffen voor de achtste beklaagde, de elfde beklaagde, de dertiende beklaagde en de veertiende beklaagde hielden ook een veroordeling wegens witwassen in. Van de mensensmokkelmisdriven in het dossier waren er vijf georganiseerd via het *hawala*-systeem.⁵⁷⁸ In het vonnis werden meerdere beklaagden die een vermogensvoordeel hadden bij de mensensmokkel veroordeeld tot de verbeurdverklaring van grote sommen geld.

De zeventiende beklaagde, een Irakees die in eerste aanleg niet was verschenen, tekende verzet aan tegen het vonnis. Hij was, met medewerking van de zevende beklaagde, betrokken bij twee gevallen van mensensmokkel waarbij opblaasboten werden gebruikt. Hij moest ervoor zorgen dat de slachtoffers op de afgesproken plaats aankwamen. De vijfde beklaagde had hem een boot geleverd.

De rechter verwees naar het telefonieonderzoek, waaruit bleek dat er communicatie was tussen de vijfde beklaagde en de andere beklaagden over de mensensmokkel. De beklaagde had gebruikgemaakt van het *hawala*-systeem waarbij de slachtoffers een geldbedrag op zijn naam overmaakten in een wisselkantoor in Irak. Uit Britse politiegegevens bleek dat de beklaagde in 2020 het VK was binnengekomen met een RHIB⁵⁷⁹. Op **14 december 2022** bevestigde de **correctionele rechtbank van Brugge**⁵⁸⁰ zijn veroordeling tot een gevangenisstraf van twee jaar en tot een boete van 32.000 euro.

578 Het *hawala*-systeem is een soort parallel banksysteem om geld van het ene land naar het andere over te maken zonder enig spoor van de transactie achter te laten. Het systeem is volledig anoniem.

579 *Rigid hull inflatable boat*.

580 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 14 december 2022, k. B17, nr. 2509 (definitief).

3.3. | Indiase smokkel-organisatie

In een **vonnis van 12 oktober 2022** veroordeelde de **correctionele rechtbank van Brugge**⁵⁸¹ twee Indiase verdachten, de voornaamste smokkelaars binnen een criminele organisatie, voor mensensmokkel met verzwarende omstandigheden ten aanzien van een onbepaald aantal personen (minstens 97) onder wie meerdere minderjarige slachtoffers in Zeebrugge.

Het onderzoek begon in april 2018 na een verklaring van een Indiase man die beweerde het slachtoffer te zijn geweest van mensensmokkel. Na een tocht naar Parijs was hij naar Brussel-Zuid, Blankenberge en vervolgens Zeebrugge gereisd via een Indiase smokkelaar die hij identificeerde en wiens naam werd teruggevonden in politiedatabanken. Deze smokkelaar, die tijdens het proces in deze zaak niet werd gedagvaard, was al tijdens eerdere onderzoeken in de regio van Zeebrugge aangetroffen en herkend. In mei 2018 verklaarde een andere persoon, na door de scheepvaartpolitie te zijn onderschept, dat ze in Brussel was benaderd door dezelfde smokkelaar, die ze formeel identificeerde op een foto. Ze was acht tot tien keer met hem van Brussel via Blankenberge naar Zeebrugge gereisd, samen met andere migranten, telkens in een oplegger.

Het onderzoek werd gevoerd door middel van telefoontaps, een telefonieonderzoek, het uitlezen van WhatsApp-gesprekken, een forensisch onderzoek van de telefoons en een onderzoek van de bewakingscamera's in de stations. De rechercheurs deden ook onderzoek bij mensen die vastzaten in het gesloten centrum van Brugge en die contact hadden gehad met de smokkelaar (die niet betrokken was bij dit proces). Uit het onderzoek bleek dat hij banden had met een criminele organisatie, samen met andere betrokken personen, van wie de twee voornaamste smokkelaars op het moment van de gebeurtenissen in India waren. De aanklachten in het vonnis in deze zaak hebben evenwel alleen betrekking op de laatste twee. Tijdens het onderzoek werden er eveneens andere verdachten ondervraagd. Zij verklaarden dat ze tegen betaling onderdak hadden gekregen van andere leden van de organisatie en dat zij diensten hadden verleend zonder zich bewust te zijn van enige link met mensensmokkel. Bij sommigen van hen werden er eveneens huiszoekingen verricht.

Het smokkelnetwerk organiseerde de huisvesting van de slachtoffers en het vervoer per vrachtwagen naar het Verenigd Koninkrijk. Vaak werden ze meerdere dagen aan de kust of in een park achtergelaten. Ze moesten zelf in eten en drinken voorzien, soms voor meerdere nachten. De criminele organisatie maakte daarbij gebruik van bedreigingen. De slachtoffers waren voornamelijk Indiase vrouwen, die vanuit India naar het Verenigd Koninkrijk werden gevoerd. Een van de verdachten⁵⁸² ontving via Western Union geld uit het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Duitsland. De activiteiten waren goed georganiseerd: er werd gereisd in kleine groepen; sommige leden hielden een oogje in het zeil voor het geval er politie zou opdagen; er werden duidelijke instructies gegeven; de slachtoffers werden verzorgd en ondergebracht in verschillende *safehouses*. De leden wisten wie door de politie was opgepakt, wie was ontsnapt en wie in het Verenigd Koninkrijk was aangekomen.

De twee beklaagden, die de voornaamste smokkelaars waren binnen de criminele organisatie, hadden rechtstreeks contact met de andere leden en gaven hun instructies. Zij gebruikten talrijke aliassen in hun communicatie met de slachtoffers en andere leden van de criminele organisatie.

De eerste beklaagde betwistte de feiten van mensenhandel in deze zaak niet. Hij vervulde een leidinggevende en controlerende rol binnen de criminele organisatie. De rechter wees erop dat de beklaagde de organisatie niet per se hoefde te hebben opgezet om er het hoofd van te zijn. Hij bevond zich in staat van wettelijke herhaling na verschillende veroordelingen voor soortgelijke feiten.⁵⁸³ Hij werd gearresteerd in Armenië en in april 2021 overgebracht naar België. Aangezien de beklaagde in juni 2022 al door het hof van beroep in Brussel was veroordeeld voor mensensmokkel, was de rechter van oordeel dat de feiten die hem in dit proces ten laste werden gelegd de manifestatie vormden van eenzelfde opzet, wat een bijkomende veroordeling vereiste.

De tweede beklaagde werd samen met de eerste beklaagde als de voornaamste smokkelaar beschouwd. In 2014 werd hij van België naar India gerepatriëerd en sindsdien heeft hij India niet meer verlaten. In dat verband werd er in september 2018 een verstekvonnis uitgevaardigd en in oktober 2019 werd er een rechtshulpverzoek aan India overgemaakt, dat werd uitgevoerd en in augustus 2021 werd teruggestuurd. Bij de uitvoering van het rechtshulpverzoek werd er

581 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 12 oktober 2022, k. B17, nr. 1961 (beroep).

582 Deze verdachte werd niet aangeklaagd op dit proces.

583 Hij werd op 17 februari 2010 veroordeeld door de rechtbank van eerste aanleg van Brussel en op 27 juli 2011 door de correctionele rechtbank van Dendermonde.

ook melding gemaakt van smokkelactiviteiten in de regio Oekraïne-Polen. Hij bevond zich eveneens in staat van wettelijke herhaling aangezien hij op 29 juni 2017 voor soortgelijke feiten was veroordeeld door de Nederlandstalige correctionele rechtbank van Brussel. Hij verscheen niet op het huidige proces en werd bij verstek veroordeeld.

De beide beklagden werden veroordeeld tot respectievelijk vier en tien jaar gevangenisstraf en tot een boete van 560.000 euro. Ze werden ook uit hun rechten ontzet.

3.4. | Bootjes op de Noordzee

3.4.1. | *Small boats*

Twee dossiers rond smokkel met *small boats* hebben betrekking op goed georganiseerde Iraakse en Iraanse smokkelbendes.

Iraaks/Iraans smokkelnetwerk met een bootje in nood op zee

In de eerste zaak boog de **correctionele rechtbank van Brugge** zich in een **vonnis van 22 juni 2022**⁵⁸⁴ over een dossier rond mensensmokkel met bootjes op de Noordzee in het kader van een Iraaks-Koerdisch smokkelnetwerk. Een beklagde met de Iraanse nationaliteit werd vervolgd als dader of mededader van mensensmokkel met verzwarende omstandigheden in oktober 2021. Drie slachtoffers en Payoke stelden zich burgerlijke partij. Drie slachtoffers, die allemaal de Iraanse nationaliteit hadden, kregen het statuut van slachtoffer van mensensmokkel met verzwarende omstandigheden.

In het najaar van 2021 werd er na een noodoproep een vaartuig gelokaliseerd op de Noordzee, waarna er een reddingsoperatie volgde waarbij enkele opvarenden met een helikopter naar het ziekenhuis werden overgevlogen voor dringende verzorging. In totaal waren er vierentwintig personen aan boord en zij bleken meer dan een dag op zee te zijn geweest, afgevaren van de Noord-Franse kust.

Uit gesprekken met meerdere opvarenden bleek dat zij zich slachtoffers van mensensmokkel voelden. Een van de opvarenden, de beklagde, verklaarde evenwel spontaan zelf betrokken te zijn geweest bij de

praktijken van mensensmokkel. Volgens zijn verhaal werd hij door de smokkelaars op de hoogte gebracht van wie er had betaald in de kampen en begeleidde hij migranten naar de stranden. Volgens hem waren er ongeveer zes smokkelaars actief op de stranden tussen Duinkerke en Calais en verbleef de nummer een van de organisatie in Londen en de nummer twee in Turkije. Omdat er problemen waren in de kampen van de 'jungle', wilde hij zelf vertrekken naar het VK. Ze waren met een twintigtal personen vertrokken en na zo'n dertig minuten had de motor het begeven. Vervolgens hadden ze twee dagen rondgedobberd op zee zonder eten en drinken. Ter hoogte van het windmolenpark hadden zij opnieuw bereik, zodat ze een noodoproep konden doen.

Toen de man hoorde dat hij zelf als verdachte werd beschouwd voor medewerking aan mensensmokkel trok hij zijn verklaringen opnieuw in. Hij werd gearresteerd en vervolgd voor mensensmokkel. Tijdens het onderzoek werden er meerdere gsm's bij hem aangetroffen, naast cash geld.

Ook de drie slachtoffers werden bevroegd, er werd een retro uitgevoerd op een telefoonnummer, het buitenland werd bevroegd en de zestien aangetroffen gsm's werden uitgelezen. Uit de verklaringen van de slachtoffers bleek dat er een zestal smokkelaars actief waren op de stranden en dat ze geweld en pepperspray gebruikten tegen de gesmokkelde personen. De beklagde werd door minstens een slachtoffer herkend als diegene die aan het roer van de boot stond. In het buitenland was hij gekend voor verschillende criminele feiten. Hij was er zelfs veroordeeld tot een gevangenisstraf van dertien jaar wegens gewapende overvallen. Uit het telefonieonderzoek bleek dat de beklagde vaak communiceerde over welke personen betaald hadden en mee op de bootjes mochten, over de betaling aan de "bureaus" in Londen en Turkije, over de asielpcedure in het VK, het boeken van hotels in de regio van Calais, ...

Volgens de rechtbank moest de beklagde als een mensensmokkelaar worden beschouwd. Het winstoogmerk is een van de constitutieve bestanddelen van het misdrijf mensensmokkel, niet het effectieve realiseren ervan. Voor de schuldigverklaring aan mededaderschap is vereist dat de beklagde wist dat hij door zijn handeling bijdroeg tot de smokkel, zonder dat het moet vaststaan dat hij een direct of indirect vermogensvoordeel heeft beoogd of heeft verkregen. Een voordeel kan ook bestaan uit bijvoorbeeld een gratis eigen overtocht of een eigen overtocht tegen verminderde prijs.

⁵⁸⁴ Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 22 juni 2022, k. B17, nr. 1532 (beroep).

De beklagde had het leven van de gesmokkelde personen in gevaar gebracht. Zij hadden twee volle nachten op een woelige zee doorgebracht in een totaal ongeschikt bootje met een kapotte buitenmotor dat bovendien water maakte. Er was geen enkele vorm van navigatie of signalisatie. De reddingsvesten waren compleet ontoereikend. Het was perfect plausibel dat de tocht fataal had kunnen aflopen, aangezien de Noordzee een van de drukst bevaren zeeroutes ter wereld is. De slachtoffers hadden geen andere keuze omwille van hun precaire situatie.

De enige elementen die nog enigszins in het voordeel van de beklagde pleitten waren het feit dat hij bereid was om namen te noemen van de (overige) smokkelaars en dat hij zichzelf evenzeer blootstelde aan levensgevaarlijke omstandigheden door mee de oversteek te maken.

Hij werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van zes jaar en tot een geldboete van 184.000 euro. Twee slachtoffers kregen een schadevergoeding van 500 euro voor de materiële schade en 2.500 euro voor de morele schade. Een slachtoffer kreeg een morele en materiële schadevergoeding van 2.001 euro. Payoke kreeg een schadevergoeding van 2.500 euro.

De beklagde tekende beroep aan tegen het vonnis en het **hof van beroep van Gent** boog zich over de zaak in een **arrest van 15 februari 2023**.⁵⁸⁵ Het hof bevestigde in grote lijnen het vonnis. Het hof meende dat het feit dat de beklagde als mededader van het misdrijf mensensmokkel vervolgd werd niet betekende dat alle door hem gestelde deelnemingsgedragingen alle constitutieve bestanddelen van het hoofdfeit moesten bevatten. Het is noodzakelijk maar voldoende dat de dader van de deelnemingshandeling bijdraagt aan het misdrijf op een van de manieren uit de artikels 66 en 67 van het Strafwetboek en dat er een deelnemingsopzet is, namelijk dat hij wetens en willens heeft meegewerkt aan het organiseren van de mensensmokkel. Het volstaat dat hij kennis heeft van een misdrijf. Hij hoeft evenwel niet van alle uitvoeringsmodaliteiten op de hoogte te zijn. Op basis van het onderzoek stond vast dat hij cruciale hulp verleende aan het organiseren van de smokkel en dat hij minstens had bijgedragen aan het vermogensvoordeel. Het was duidelijk dat de beklagde een uitvoerende rol had binnen de criminele organisatie van de smokkelaars, gesitueerd in het lagere middenkader.

Het hof veroordeelde hem tot vijf jaar gevangenisstraf en bevestigde voor het overige het vonnis.

Bootjes met Vietnamese slachtoffers en Iraakse smokkelorganisatie

Het **hof van beroep van Gent** boog zich in een **arrest van 18 januari 2023**⁵⁸⁶ over een dossier inzake mensensmokkel met bootjes op de Noordzee. De **correctionele rechtbank van Brugge** had zich in een **vonnis van 9 februari 2022**⁵⁸⁷, dat in het vorige jaarverslag geanalyseerd werd, al uitgesproken daarover.

Een beklagde met de Iraakse nationaliteit werd vervolgd. In mei 2021 werden er 43 personen (voornamelijk Vietnamezen en vijf personen van Koerdische origine) geïntercepteerd aan boord van een RHIB op de Noordzee. Volgens de verklaringen van enkele transmigranten was de persoon aan het roer van de boot diegene die met zijn gsm de nooddiensten verwittigde.

Enkele dagen later trof een patrouille een bestelwagen met een Franse nummerplaat aan in Koksijde die geparkeerd stond met open deuren. De patrouille stelde vast dat meerdere personen de duinen invluchtten en men vermoedde dat er sprake was van smokkel per boot.

Een van de personen, de beklagde, had de autosleutel bij van de wagen met de Franse nummerplaat. Uit onderzoek bleek die meermaals via ANPR⁵⁸⁸ gecapteerd te zijn in België. In de wagen werd er heroïne gevonden. De beklagde en verschillende personen uit zijn entourage werden gearresteerd en hun gsm-toestellen werden uitgelezen. Meerdere transmigranten werden verhoord en wezen de beklagde als een van de smokkelaars aan. Er gebeurden zoekingen van voertuigen, in de duinen, sporenonderzoek van de RHIB's en toebehoren maar ook van de voertuigen. De gsm-toestellen van de transmigranten werden uitgelezen.

In eerste aanleg werd de beklagde veroordeeld tot een gevangenisstraf van zeven jaar en tot een geldboete van 640.000 euro. Payoke stelde zich burgerlijke partij en kreeg een schadevergoeding van 5.500 euro.

Het **hof van beroep** oordeelde dat de feiten bewezen bleven. Uit het strafdossier (en vooral op basis van de informatie uit verschillende chatgroepen en geluidsfragmenten) bleek dat de beklagde niet aan het hoofd van de smokkelorganisatie stond maar dat hij

⁵⁸⁵ Gent, 15 februari 2023, 8e k.

⁵⁸⁶ Gent, 18 januari 2023, 8e k.

⁵⁸⁷ Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 9 februari 2022, k. B17 (beroep), zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 96-97 en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

⁵⁸⁸ *Automatic Number Plate Recognition*.

ongetwijfeld een uitvoerder was en minstens behoorde tot het middenkader. Hij had internationale contacten waarbij hij rechtstreeks instructies gaf aan migranten, instructies gaf aan andere smokkelaars en betalingen regelde via het *hawala*-systeem, prijzen afsprak en locaties doorgaf waar de migranten konden worden afgezet. Migranten werden doorgaans omschreven als "koeien" of "ladingen". Uit verklaringen van de slachtoffers bleek dat de beklaagde zich bezighield met het uitstippelen van de routes en het klaarmaken van de boten. Onder de aangetroffen migranten bevonden er zich zes kinderen. Het ging voornamelijk om Vietnamese migranten. De transmigrant betaalden tussen 1.700 en 2.000 euro.

Het hof weerhield voorts de verzwarende omstandigheid dat het leven van slachtoffers in gevaar was gebracht. Het hof bevestigde de strafmaat van het vonnis. De schadevergoeding voor Payoke werd eveneens bevestigd.

3.4.2. | Logistieke hulp bij smokkel op de Noordzee

Smokkelorganisaties die linken hadden met Duitsland

Meerdere beslissingen hebben betrekking op smokkelnetwerken die actief zijn in verschillende landen, waaronder Duitsland.

In de **eerste zaak** deed de **correctionele rechtbank van Brugge** uitspraak over het verzet tegen een vonnis van **23 juni 2021**, dat in het vorige jaarverslag aan bod kwam.⁵⁸⁹

In deze zaak stonden vijf beklaagden met de Iraanse of een onbekende nationaliteit terecht. Meerderen onder hen woonden in Duitsland. Twee van hen verschenen niet op hun proces.

In mei 2020 werd bij twee beklaagden door de afdeling mensenhandel en mensensmokkel van de federale gerechtelijke politie materiaal bestemd voor mensensmokkel gevonden in hun auto. Uit informatie van de Duitse politie bleek dat ook andere beklaagden waren aangetroffen met dergelijk materiaal in hun auto. Een van de boten van de beklaagden was al eerder onderschept door de Britse kustwacht. De Duitse politie meldde dat meerdere buitenboordmotoren in een

bepaalde sportwinkel waren aangekocht. In een andere winkel waren meerdere boten aan dezelfde persoon verkocht. Op de mobiele telefoons van de beklaagden vond de politie foto's van boten en zwemvesten. Een van de beklaagden kocht al lange tijd boten en motoren en organiseerde smokkelactiviteiten, ook samen met Vietnamezen. Uit het onderzoek bleek dat hij tussen augustus en september 2020 voor 10.000 euro aan boten had gekocht in een winkel.

De beklaagden werkten samen met iemand in Calais die slachtoffers ronselde om hen tegen betaling in rubberboten het Verenigd Koninkrijk binnen te smokkelen. De boten verkeerden niet in voldoende goede staat voor een volledige oversteek. De rechtbank beoordeelde de feiten in het licht van het onderzoek met de ANPR-camera, de retro-zoller-resultaten, het uitlezen van de in beslag genomen mobiele telefoons, inclusief WhatsApp-gesprekken, de foto's van rubberboten en buitenboordmotoren en van Google Maps op hun telefoons, het feit dat sommige beklaagden waren betrapt in een auto met smokkelmateriaal, en de ongeloofwaardige en tegenstrijdige verklaringen van de beklaagden.

De rechtbank oordeelde dat de feiten vaststonden en dat de beklaagden duidelijk deel uitmaakten van een criminele organisatie. Ze kregen gevangenisstraffen van zes tot twaalf jaar en boetes van 96.000 tot 240.000 euro.

De derde beklaagde, die naar Iran was teruggekeerd, werd bij verstek veroordeeld tot twaalf jaar gevangenisstraf en tot een boete van 240.000 euro. Hij tekende verzet aan tegen het vonnis. Tijdens een verhoor verklaarde hij dat hij een vluchteling en een slachtoffer was en dat hij voor een opdrachtgever had gewerkt om gratis de oversteek naar Engeland te kunnen maken. In een **verzetsvonnis van 14 december 2022** oordeelde de **correctionele rechtbank van Brugge**⁵⁹⁰ dat de beklaagde het hoofd was van de supranationale criminele organisatie, aangezien hij instond voor de contacten met de bootbestuurders, het doorgeven van locaties, het begeleiden van slachtoffers naar de stranden, het controleren van de betalingen en het werven van handlangers om voor hem te werken. Uit de analyse van de WhatsApp-gesprekken bleek dat de eerdere beklaagden onder zijn gezag stonden en dat hij de echte beslissingsbevoegdheid had.

⁵⁸⁹ Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 23 juni 2021, k. B17 (verzet en beroep). Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, pp. 104-105 en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

⁵⁹⁰ Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 14 december 2022, k. B17, nr. 2508 (beroep).

De rechter hield rekening met het feit dat er bij de mensensmokkel eveneens minderjarige slachtoffers betrokken waren. De incriminatieperiode werd herzien op grond van zijn terugkeer naar Iran vanaf juni 2020. Uiteindelijk veroordeelde de rechtbank hem tot negen jaar gevangenisstraf en tot een boete van 80.000 euro voor mensensmokkel met verzwarende omstandigheden, in het bijzonder ten aanzien van minderjarigen. Daarnaast sprak de rechtbank een ontzetting uit de rechten uit.

Er werd uiteindelijk beroep aangetekend tegen het eerste **vonnis van 23 juni 2021**. Bij de beroepsprocedure waren nog maar drie beklaagden van de oorspronkelijke vijf betrokken, twee met de Iraanse en een met de Duitse nationaliteit.

Het **hof van beroep van Gent** oordeelde in een **arrest van 9 maart 2022**⁵⁹¹ dat uit het strafdossier bleek dat de drie beklaagden opereerden binnen een internationaal vertakte criminele organisatie waarbinnen iedereen een specifieke taak had bij het organiseren van de mensensmokkel. De leden van de organisatie hadden voortdurend onderling contact met elkaar, wisselden locaties uit waar controles van de politie konden worden ontweken, kochten materiaal aan (motoren, zwemvesten en brandstof) en brachten dat naar Noord-Frankrijk, van waaruit de oversteek naar het Verenigd Koninkrijk werd geregeld. De drie beklaagden hadden allemaal een bepaalde taak. Daarenboven had de organisatie een supranationaal karakter (aankoop van boten onder meer in Duitsland, afspraken in België en het vervoer van het materiaal naar Noord-Frankrijk) en beschikten de leden over het nodige geld om de boten aan te kopen (een rubberboot met bodem kost tussen 2.000 en 5.000 euro en een buitenboordmotor al gauw 2.000 à 4.000 euro).

Het hof beoordeelde de rol van elke beklaagde en veroordeelde de beklaagden tot gevangenisstraffen tussen vier jaar en negen jaar en tot geldboetes van 40.000 euro en 80.000 euro.

Twee andere zaken, eveneens met betrekking tot het transport van logistiek materiaal, werden op **22 juni 2022** behandeld door de **correctionele rechtbank van Brugge**. In deze beide zaken werden de feiten gepleegd in De Panne, in Frankrijk en in Duitsland.

In de **eerste zaak** veroordeelde de **correctionele rechtbank van Brugge**⁵⁹² drie in Duitsland verblijvende Iraakse beklaagden voor feiten van mensensmokkel

met verzwarende omstandigheden die in 2021 waren gepleegd.

Het onderzoek begon in april 2021 toen de politie in De Panne nautisch materiaal aantrof in een auto met een Duitse nummerplaat: een rubberboot bestaande uit verschillende stukken rubber die met plakband en lijm aan elkaar waren vastgemaakt. Het motormodel was meer dan dertig jaar oud.

Tijdens het onderzoek werden de beklaagden ondervraagd en met elkaar geconfronteerd. Ook hun telefoons werden in detail onderzocht (inclusief WhatsApp-gesprekken en Facebook-accounts), net als hun nummerplaten, via ANPR. De laatste twee beklaagden werden in Duitsland gearresteerd en uitgeleverd.

De rechter hield rekening met het gevaar van het oversteken van de Noordzee naar het Verenigd Koninkrijk met kleine boten en totaal ongeschikt materiaal.

De eerste beklaagde had een uitvoerende rol en stond laag in de hiërarchie van de criminele organisatie. Uit het onderzoek bleek dat hij de tweede beklaagde liet weten dat hij wou meewerken aan de mensensmokkel, nadat hij door deze beklaagde was benaderd. Op verzoek van deze laatste had hij een opblaasbare rubberboot geleverd.

De tweede beklaagde, met de Iraakse en Duitse nationaliteit, organiseerde de overbrenging van nautisch materiaal van Duitsland naar Frankrijk en rekruteerde zijn handlangers uit een Jezidi-gemeenschap. Zijn telefoon was gekoppeld aan een valse identiteit.

De derde beklaagde behoorde ook tot de leiding van de criminele organisatie. Zijn vingerafdruk werd gevonden op een deur van de auto van de eerste beklaagde. Toch ontkende hij in de auto te hebben gezeten, wat de rechter niet geloofwaardig vond. Ondanks het ontbreken van een substantieel en regelmatig inkomen, bleek uit het onderzoek dat hij er een riant levensstijl op nahield (luxearauto's, foto's van vakanties en bundels bankbiljetten, geldbedragen op zijn telefoon, ...).

De opgelegde straffen varieerden van zeventig maanden tot vijf jaar gevangenisstraf (volledig of gedeeltelijk met uitstel, afhankelijk van de beklaagde) en van 12.000 tot 36.000 euro boete (sommige met uitstel). Er werd ook een ontzetting uit de rechten tegen hen uitgesproken.

591 Gent, 9 maart 2022, 8e k.

592 Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 22 juni 2022, k. B17, nr. 1530 (definitief).

De tweede zaak⁵⁹³ betrof drie beklagden en werd opgestart in oktober 2021, toen de politie 's nachts twee voertuigen controleerde op een oprit van de E40 in De Panne. De eerste auto volgde de tweede, die nautisch materiaal vervoerde. In de auto's, die ingeschreven waren in Frankrijk en in Duitsland, zaten de drie beklagden en een vierde persoon⁵⁹⁴. Een van de auto's was eerder al geobserveerd bij het laden en lossen van migranten en materiaal aan de Franse kust.

De twee in beslag genomen voertuigen werden doorzocht en er werden vingerafdrukken genomen en een ANPR-analyse uitgevoerd. Daarnaast gebeurde er een onderzoek van de telefoons die in de voertuigen van de verdachten werden aangetroffen.

De eerste beklagde, een Iraniër, verscheen niet op het proces. Hij had beweerd minderjarig te zijn, maar dat werd ontkracht door een botscan, waaruit bleek dat hij 26 of 27 jaar oud was met een foutenmarge van twee à drie jaar. Volgens de beklagde zouden de personen in de andere auto hem helpen om de overtocht naar het Verenigd Koninkrijk te maken voor een bedrag van 5.000 euro. Omdat hij dat niet kon betalen, zei de beklagde dat hij ermee had ingestemd om in ruil voor een gratis overtocht de auto te besturen om de motoren naar Frankrijk te brengen en het nautische materiaal te vervoeren. Ze hadden hem een telefoon gegeven en hij werd in de gaten gehouden door de andere auto.

De tweede beklagde, een Irakees, zat in de eerste auto die werd tegengehouden. Hij vervulde een belangrijkere rol binnen de organisatie.

Van de derde beklagde, ook een Irakees, waren in verschillende landen vingerafdrukken genomen, al gebruikte hij verschillende namen. Hij opereerde dag en nacht als tweede in rang binnen de criminele organisatie voor de smokkel van migranten naar het Verenigd Koninkrijk met behulp van Turkse rubberboten die overladen waren en bekend stonden om hun slechte kwaliteit. Hij vervulde niet alleen een logistieke functie, maar controleerde eveneens de betalingen van de slachtoffers via het *hawala*-systeem en gaf opdrachten aan zijn handlangers. Hij ging naar Duitsland om motoren en boten op te halen en klaar te maken op het strand. Hij stond in contact met andere smokkelaars en in het bijzonder met het hoofd van de organisatie, dat zich in het Verenigd Koninkrijk bevond.

De opgelegde straffen varieerden van dertig maanden gevangenis (in sommige gevallen met uitstel) tot zes jaar gevangenis en tussen 20.000 en 32.000 euro boete (gedeeltelijk met uitstel in het geval van de eerste beklagde). Elke beklagde werd ook uit de rechten ontzet.

3.5. | Fraude met humanitaire visa

Het **hof van beroep van Antwerpen** boog zich in een **arrest van 30 juni 2022**⁵⁹⁵ over een zaak rond fraude met humanitaire visa. In eerste aanleg had de **correctionele rechtbank van Antwerpen** daarover een uitspraak gedaan in een **vonnis van 12 januari 2021**, dat besproken werd in een vorig jaarverslag.⁵⁹⁶

De feiten vonden plaats tussen 2017 en 2019. In deze zaak werden er tien beklagden (onder wie de hoofdbeklaagde, zijn zoon en zijn echtgenote) vervolgd om op verschillende manieren actief betrokken te zijn geweest bij mensensmokkel met verzwarende omstandigheden. De hoofdbeklaagde werd eveneens vervolgd als hoofd van een criminele organisatie en andere beklagden als leden van deze organisatie. Meerdere personen onder hen, onder wie de hoofdbeklaagde, werden voorts beschuldigd van passieve corruptie, twee beklagden eveneens van poging tot afpersing.

De beklagden zouden onderdanen van derde landen tegen betaling van bedragen gaande van 2.500 tot 7.500 euro hebben geholpen bij het verkrijgen van humanitaire visa voor een beperkte periode van een jaar en uitsluitend bestemd voor een asielaanvraag in België. Dit ondanks het feit dat deze personen zich – in strijd met de visumvoorwaarden – in het buitenland hadden gevestigd, een voornemen waarvan de beklagden op de hoogte waren, en/of geen asiel hadden aangevraagd, aangezien de geldigheidsduur van het visum inmiddels was verstreken.

De hoofdbeklaagde zou misbruik hebben gemaakt van het gezag of de faciliteiten die hem door de toenmalige staatssecretaris voor Asiel en Migratie waren verleend. Als vertegenwoordiger van de Assyrische kerk in Mechelen was hij verantwoordelijk voor het opstellen

⁵⁹³ Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 22 juni 2022, k. B17, nr. 1531 (beroep).

⁵⁹⁴ Die is kort na de interceptie 's nachts overleden, in een politiecel.

⁵⁹⁵ Antwerpen, 30 juni 2022, k. C6 (beroep in Cassatie verworpen).

⁵⁹⁶ Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 12 januari 2021, k. AC10 (beroep). Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, p. 86 e.v. en de [website van Myria \(rechtspraak\)](#).

van lijsten met Syrische kandidaten voor een dergelijk visum in het kader van een reddingsoperatie en voor het overmaken van deze lijsten aan het kabinet van de staatssecretaris.

De humanitaire visa werden, na een onderzoek door de Dienst Vreemdelingenzaken, het OCAD en de Staatsveiligheid en na goedkeuring door de staatssecretaris, door de Belgische ambassade in Beiroet afgegeven aan de Syrische vluchtelingen die op de door de hoofdbeklaagde opgestelde lijsten stonden vermeld. Zodra ze in België aankwamen, moesten de begunstigen van het humanitaire visum de 'gewone' procedure volgen, door een asielaanvraag in te dienen bij het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS).

De beklaagden betwistten de tenlastelegging mensensmokkel omdat er "geen wettelijke verplichting bestaat om asiel aan te vragen" en dat "het feit dat sommige mensen geen asiel hebben aangevraagd in het kader van de asielpcedure in België dus niet in strijd is met de Belgische wet".

De rechtbank volgde deze redenering niet. Het afgegeven humanitaire visum was immers alleen bedoeld om een asielaanvraag in België (en dus niet in een andere Europese lidstaat) in te dienen. Uit verschillende documenten in het dossier (verklaringen, het telefonieonderzoek) bleek dat de hoofdbeklaagde op de hoogte was van deze voorwaarde. Het Openbaar Ministerie verweet de beklaagde dan ook dat hij goed genoeg wist dat sommige kandidaten niet van plan waren om in België te blijven of er asiel aan te vragen, maar dat ze onmiddellijk naar een andere Europese lidstaat zouden trekken. Juist daarom vroeg de beklaagde (nog) hogere bedragen (ongeveer 7.500 euro) dan wat werd gevraagd aan mensen van wie hij wist dat ze in België zouden blijven.

De beklaagde had – na te zijn geconfronteerd met een aantal afgeluisterde gesprekken of geluidsopnamen – herhaaldelijk verklaard dat hij een "sanctieregeling" wilde invoeren of had ingevoerd om ervoor te zorgen dat de kandidaten effectief in België zouden blijven.

De rechter erkende dat het niet aan de beklaagde was om voor elke begunstigde van een humanitair visum na aankomst in België na te gaan of de persoon asiel had aangevraagd of hier verbleef. De rechtbank bleek wel van oordeel dat er sprake was van mensensmokkel: de beklaagde had het – in strijd met de wet – mogelijk gemaakt dat personen de Europese Unie binnenkwamen met een humanitair visum dat alleen voor het Belgische

grondgebied was afgegeven, zonder dat deze personen ooit de bedoeling hadden om er te verblijven en/of asiel aan te vragen en zich onmiddellijk naar een andere lidstaat van de Unie zouden hebben begeven, om er te verblijven of om er asiel aan te vragen.

Volgens de rechtbank was er wel degelijk sprake van een criminele organisatie. Er was een taakverdeling tussen de eerste twee beklaagden (vader en zoon) en anderen, via tussenpersonen die de kandidaten voordroegen en soms ook in de winst deelden. De slachtoffers die hun belofte tot betaling niet nakwamen werden bedreigd.

De rechtbank veroordeelde de hoofdbeklaagden voor nagenoeg alle tenlasteleggingen. De tweede beklaagde, de zoon van de hoofdbeklaagde, hielp bij het opstellen van de lijsten en nam contact op met een reeks slachtoffers of hun familieleden. Bij de andere beklaagden ging het om de echtgenote van de hoofdbeklaagde (die een kluis huurde waarin een deel van de criminele opbrengst was verborgen) en tussenpersonen.

De hoofdbeklaagde werd veroordeeld tot acht jaar gevangenisstraf en tot een boete van 696.000 euro, naast een ontzetting uit de burgerlijke en politieke rechten. Een bedrag van 450.000 euro werd verbeurdverklaard. De andere beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van een tot vier jaar (en tot boetes van 8.000 tot 296.000 euro, waarvan sommige deels met uitstel).

De burgerlijke partijen (waaronder de Belgische staat en Myria) ontvingen een schadevergoeding.

Tegen deze beslissing werd beroep aangetekend door vijf van de tien beklaagden.

Het **hof van beroep** stelde dat aangezien de humanitaire visa werden afgeleverd onder de voorwaarde dat de betrokkenen asiel zouden aanvragen in België het cruciaal was bij de beoordeling van de schuld inzake de tenlastelegging mensensmokkel of de beklaagden **voorafgaande kennis hadden van de intenties van de kandidaat-vluchtelingen**. De hoofdbeklaagde werd ervan verdacht grote geldsommen te hebben gevraagd aan kandidaten voor een humanitair visum en nog hogere bedragen indien zij van plan waren om meteen door te reizen naar het buitenland en zich niet aan te bieden bij de Belgische overheid. Ten aanzien van meerdere personen kon deze voorkennis volgens het hof niet voldoende worden aangetoond. De beklaagde werd ten aanzien van deze personen dan ook vrijgesproken voor

de tenlastelegging mensensmokkel. Als de voorkennis wel aangetoond werd, bleef de tenlastelegging bewezen.

Daarnaast werden bepaalde beklaagden, onder wie de hoofdbeklaagde, schuldig bevonden aan passieve corruptie ten aanzien van meerdere personen. Zo werd hij ten aanzien van de personen bij wie de mensensmokkel bewezen was schuldig geacht aan passieve corruptie aangezien de omkoping, in het kader van de uitoefening van een openbaar ambt, gebeurde met het oog op het plegen van een misdrijf (artikel 247, §3 Sw.). Ten aanzien van de andere personen bij wie de mensensmokkel niet bewezen was, werd hij schuldig bevonden aan omkoping met als doel het stellen van een rechtmatige handeling (artikel 247, §1 Sw.). Zijn zoon werd als mededader schuldig bevonden aan passieve corruptie, zijn echtgenote aan mensensmokkel en passieve corruptie.

Volgens het hof stond het vast dat de hoofdbeklaagde als leidend persoon een organisatie uitbouwde waarbij zijn link met een overheidsproject, namelijk de reddingsoperatie van Syrische christenen via humanitaire visa, door hem werd aangewend voor mensensmokkel en/of passieve corruptie met als doel om een zo groot mogelijk vermogensvoordeel te realiseren. Daarvoor maakte hij op structurele wijze gebruik van tussenpersonen, van zijn zoon en van zijn partner. De zoon en de partner waren schuldig aan de deelname in de besluitvorming van de criminele organisatie. De andere beklaagden aan het deel uitmaken van een criminele organisatie.

Daarnaast stond het voor het hof ook vast dat de hoofdbeklaagde en zijn zoon schuldig waren aan poging tot afpersing doordat zij met een dreigement, namelijk dat de verblijfsdocumenten van bepaalde personen die zich in een preciaire verblijfssituatie bevonden zouden worden afgenomen, grote sommen geld probeerden af te persen.

De hoofdbeklaagde werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijf jaar en tot een geldboete van 48.000 euro. De andere beklaagden werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van twee jaar en tot geldboetes tussen 32.000 euro en 296.000 euro, voor een deel met uitstel. Het hof veroordeelde de tiende beklaagde tot een gevangenisstraf met volledig uitstel, omwille van haar rol als klokkenluider in het dossier.

Grote sommen werden verbeurdverklaard. De burgerlijke partijen kregen een schadevergoeding.

Er werd een **cassatieberoep** ingediend door de hoofdbeklaagde, zijn zoon en zijn partner maar dat werd afgewezen in een **arrest van 6 december 2022**.⁵⁹⁷

3.6. | Surinaamse smokkel door een reisbureau via verschillende verblijfsformules

De **correctionele rechtbank van Antwerpen** sprak zich in een **vonnis van 28 juni 2022**⁵⁹⁸ uit over een dossier inzake mensensmokkel van Surinaamse onderdanen. In het dossier werden negen beklaagden vervolgd, die allemaal de Surinaamse of de Nederlandse nationaliteit hadden. Een van de beklaagden was een vennootschap, een reisbureau. De drie hoofdbeklaagden waren broers. Ze werden vervolgd voor mensensmokkel met verzwarende omstandigheden en mensenhandel met het oog op economische uitbuiting ten aanzien van één persoon. Daarnaast werden ze onder meer vervolgd voor het deel uitmaken of leiding hebben van een criminele organisatie, verkrachting, oplichting en bedreigingen.

Het dossier ging over een reisbureau met filialen in België, Nederland en Suriname dat als draaischijf werd gebruikt om personen te smokkelen, zowel minderjarigen als meerderjarigen, die overwegend van Surinaamse origine waren.

Het dossier werd opgestart door de FGP Antwerpen naar aanleiding van een aantal meldingen van de Dienst Vreemdelingenzaken en vaststellingen van de lokale politiediensten.

De organisatie probeerde telkens een inschrijving in België te bekomen voor de gesmokkelde personen. Naargelang van de situatie en/of de voorkeur van het slachtoffer kon er worden gekozen voor verschillende formules, tegen betaling. De gesmokkelde personen zouden daarvoor tussen de 10.000 euro en 20.000 euro hebben betaald.

- (i) Een formule met een asielaanvraag – vaak gebruikt als manier om tijdens de “voorlopig legale toestand” andere stappen te ondernemen.
- (ii) Een formule van gezinshereniging met een reëel familielid – het in Nederland wonende familielid werd in België ingeschreven en ter staving van de solvabiliteit regelde de criminele organisatie

⁵⁹⁷ Cass., 6 december 2022, nr. P22.1026.N.

⁵⁹⁸ Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 28 juni 2022, k. AC10 (beroep).

een vals arbeidscontract voor dat Nederlandse familielid. De criminele organisatie voorzag in inschrijvings- en verblijfsadressen en valse stukken om bijvoorbeeld een relatie aan te tonen. De verblijfsadressen werden gebruikt tot er problemen waren met de verhuurder of de wijkagent.

- (iii) Een formule van gezinshereniging met een partner of via wettelijke samenwoning of feitelijk partnerschap, waarbij door de organisatie een fictieve partner werd gezocht: in dat geval kwam er een voor het slachtoffer onbekende persoon op de proppen en voorzag de organisatie in valse stukken om de relatie te bewijzen.
- (iv) Een formule rond arbeid: de organisatie stelde valse arbeidsovereenkomsten met het reisbureau op.

De organisatie bood ook een "all-in"-formule waarbij de slachtoffers werden bijgestaan voor het verkrijgen van een reisvisum, vliegtuigticket, gemeubeld verblijfsadres, inschrijvingsadres, praktische en administratieve begeleiding in het hele proces en juridische begeleiding door advocaten.

De leden van de criminele organisatie hadden allemaal verschillende taken en een verschillende rol, gaande van rechtstreekse contacten en besprekingen met de slachtoffers, over het in ontvangst nemen van de gelden en het storten op de rekening van het reisbureau, het zoeken, bezichtigen en huren van geschikte panden, het samenstellen van de dossiers, inclusief communicatie en foto's, de voorbereiding op de interviews bij DVZ en het vervoer naar Brussel, het opstellen en ondertekenen van valse arbeidsovereenkomsten ter staving van de solvabiliteit tot het ter beschikking stellen van voertuigen.

De rechtbank meende dat het was aangetoond dat alle beklaagden wetens en willens deelnamen en/of bijdroegen aan smokkelactiviteiten en het geen sporadische contacten of een toevallige samenwerking betrof. Hun handelingen bij de begeleiding van de slachtoffers gebeurden niet uit menslievendheid, aangezien er grof geld moest worden betaald. Tot slot wees de rechtbank erop dat – zelfs indien bepaalde beklaagden zelf geen vermogensvoordeel realiseerden – de leiders alleszins geld verdienden door de deelname van de medebeklaagden aan de smokkelactiviteiten.

De beklaagden werden schuldig bevonden aan mensensmokkel. De hoofdbeklaagde werd eveneens veroordeeld voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting ten aanzien van

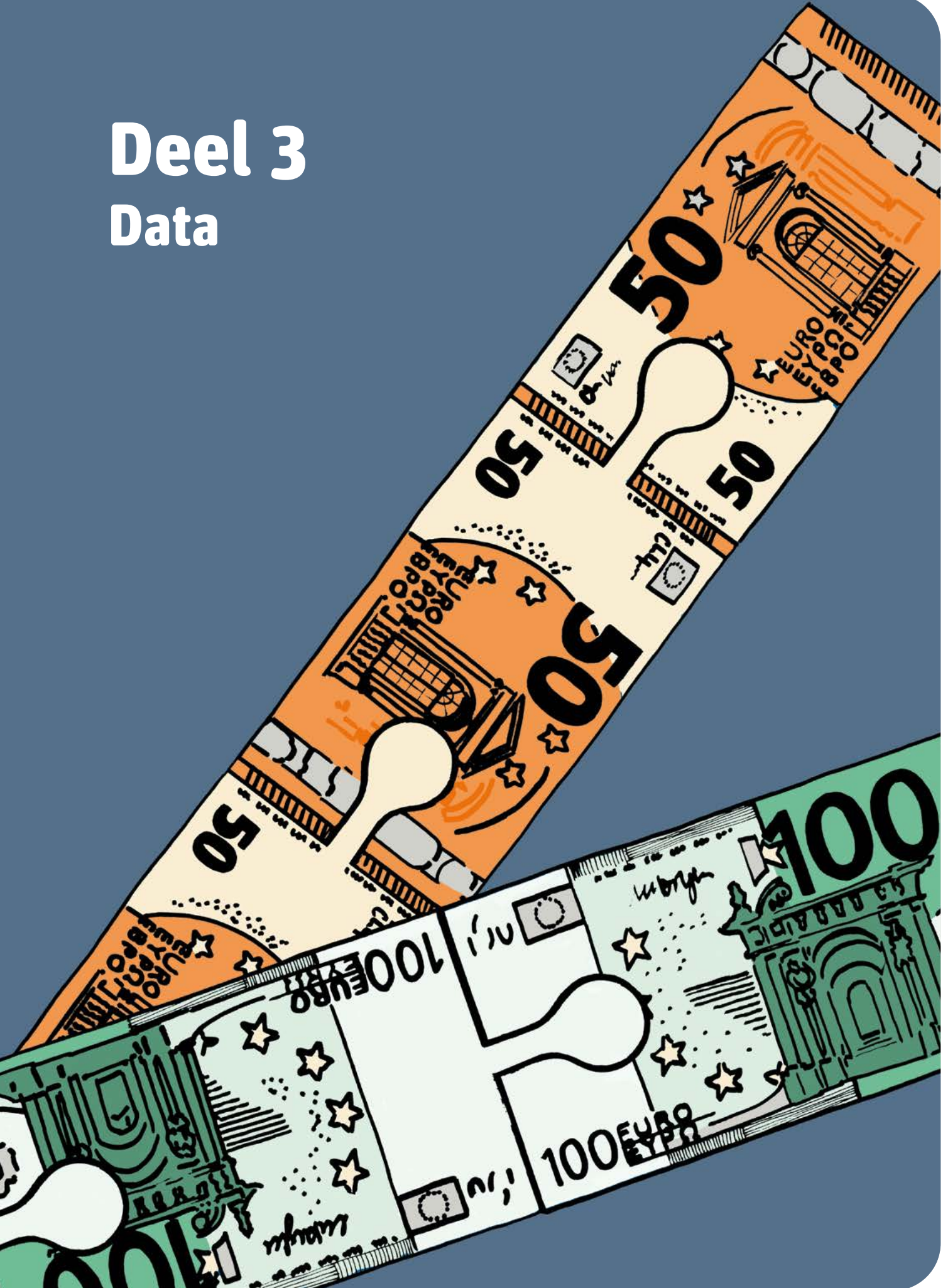
een slachtoffer. De rechtbank oordeelde dat de tewerkstellingsvoorwaarden wezen op economische uitbuiting, zoals de omstandigheden dat zij in het zwart werkte, illegaal in het land verbleef, geen enkele sociale bescherming genoot noch een regulier loon ontving in verhouding tot de geleverde prestaties, maar alleen een minimale en variabele vergoeding kreeg. De toestemming van de betrokkene bij de uitbuiting was daarbij niet relevant. Ook de verkrachting van het slachtoffer werd door de rechtbank bewezen geacht.

Een andere beklaagde werd eveneens veroordeeld voor verkrachting van een ander slachtoffer dat ook een slachtoffer van de mensensmokkel was.

De drie hoofdbeklaagden kregen gevangenisstraffen tussen vier jaar en acht jaar en geldboetes van 448.000 euro, voor een deel met uitstel. De andere beklaagden kregen gevangenisstraffen tussen twee jaar en vier jaar en geldboetes tussen 440.000 euro en 448.000 euro, voor een deel met uitstel. De vennootschap kreeg een geldboete van 1.920.000 euro. De rechtbank sprak ook de ontbinding van de vennootschap uit aangezien zij opzettelijk was opgericht om strafbare werkzaamheden te verrichten. De vennootschap was intussen failliet. Er werd een verbeurdverklaring van een vermogensvoordeel ten belope van 115.000 euro uitgesproken.

Deel 3

Data

Inleiding

In dit deel van het verslag zijn de kerncijfers gebundeld die Myria heeft ontvangen van de actoren die mogelijk een rol spelen in een dossier mensenhandel of mensensmokkel in België. De recentste gegevens rond mensenhandel en mensensmokkel komen daarbij aan bod, naast – waar mogelijk – een terugblik op de voorgaande jaren om die in perspectief te plaatsen.

De actoren waarvan Myria cijfers heeft ontvangen zijn:

- De politie, met informatie afkomstig uit de Algemene Nationale Gegevensbank (ANG);
- De inspectiedienst van de RSZ (themadirectie Mensenhandel, ECOSOC-teams);
- Het College van procureurs-generaal met informatie over de vervolgingen die door de correctionele parketten en de arbeidsauditoraten zijn ingesteld;
- De Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ);
- PAG-ASA, Payoke en Sürya: de centra gespecialiseerd in de opvang en begeleiding van slachtoffers;
- De Dienst voor het Strafrechtelijk beleid (DSB) van de FOD Justitie, met informatie over de definitieve veroordelingen.

Dit hoofdstuk wordt traditiegetrouw afgesloten met een externe bijdrage van de inspectiediensten van de RSZ.

Let op

- De cijfers in dit verslag tonen geenszins de werkelijke omvang van de fenomenen mensenhandel en -smokkel in België. Ze betreffen alleen de feiten, slachtoffers en daders die door de autoriteiten als dusdanig zijn geïdentificeerd. Over niet-geïdentificeerde feiten kunnen er geen uitspraken worden gedaan.
- Deze cijfers en hun evolutie geven veeleer informatie over het optreden van de autoriteiten in de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel, meer dan over die fenomenen zelf.
- De cijfers van de verschillende actoren zijn onderling niet geharmoniseerd en leveren geenszins een coherent en uniform beeld op van deze criminele fenomenen. Dat beperkt de mogelijkheden om het beleid te evalueren, strategische analyses te onderbouwen en de rapportage te verzekeren ten aanzien van de Europese instellingen. Uiteraard werkt Myria met de vermelde actoren samen om de best mogelijke cijfers te verzamelen.

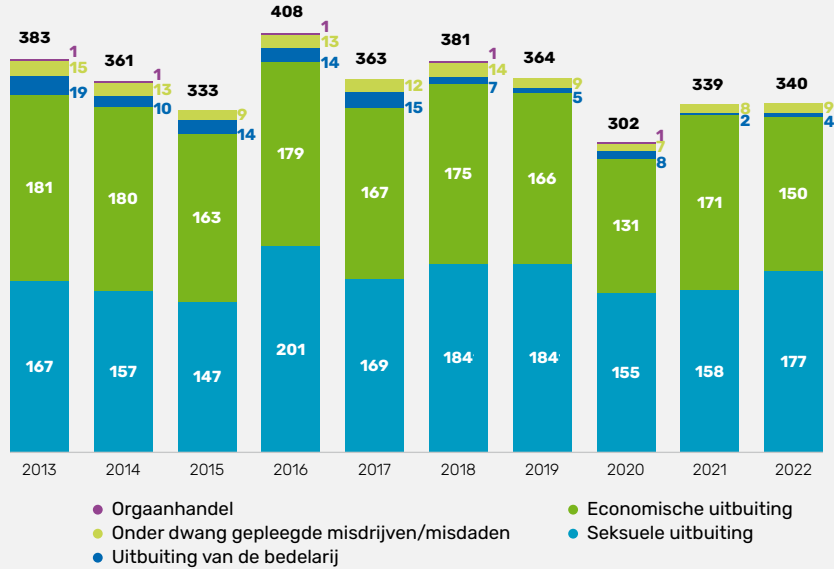
1. Mensenhandel

Inbreuken mensenhandel (gegevens van de politie)

Geregistreeerde inbreuken mensenhandel 2013-2022

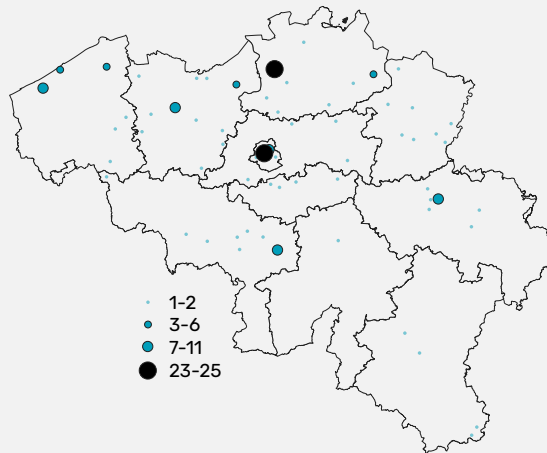
In 2022:

- Werden er 340 inbreuken inzake mensenhandel vastgesteld door de politiediensten, een gelijkaardig aantal als het jaar voordien.
- Blijven seksuele (52%) en economische uitbuiting (44%) de voornaamste gedetecteerde inbreuken inzake mensenhandel.
- Werden er ook 9 gevallen van onder dwang gepleegde misdrijven/misdaden gedetecteerd, alsook 4 gevallen van uitbuiting van de bedelarij.

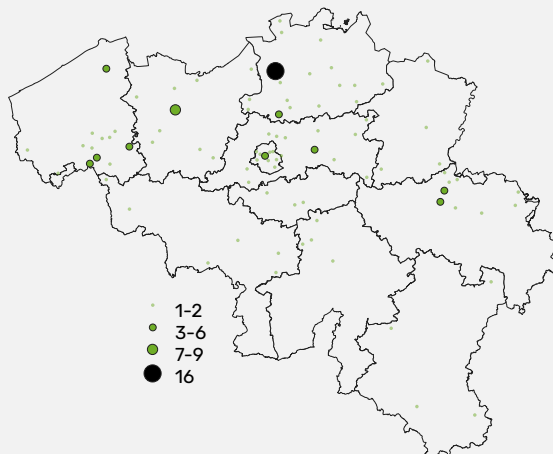
Geregistreeerde inbreuken inzake seksuele uitbuiting

In 2022 werd **seksuele uitbuiting** het vaakst gedetecteerd in de grote centrumsteden zoals Brussel-Hoofdstad (46 inbreuken in de 19 gemeenten), Antwerpen (23), Gent (9) en Luik (9).

Geregistreeerde inbreuken inzake economische uitbuiting

De meeste inbreuken inzake mensenhandel met het oog op **economische uitbuiting** werden vastgesteld in de steden Antwerpen (16 inbreuken), Brussel-Hoofdstad (16 inbreuken in de 19 gemeenten) en Gent (9). In tegenstelling tot wat het geval is bij seksuele uitbuiting, is de geografische spreiding groter en lijken de geregistreeerde inbreuken veel minder gebonden aan centrumstedelijke milieus.

RSZ-inspectiedienst (ECOSOC-teams) – Mensenhandel met het oog op economische uitbuiting

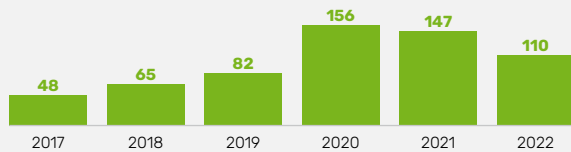
Om de werkzaamheden van de ECOSOC-teams en hun rol in de strijd tegen mensenhandel voor te stellen, wordt er gebruikgemaakt van twee indicatoren:

- Het jaarlijkse aantal vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel uit afgesloten onderzoeken die op basis van strafrapporten of processen-verbaal werden doorverwezen naar de gerechtelijke autoriteiten.
- Het jaarlijkse aantal opgestelde checklists. Voor elk vermoedelijk slachtoffer wordt er een checklist opgesteld zodra er voldoende indicaties zijn dat het om een mogelijke situatie van mensenhandel gaat, ongeacht de status van het onderzoek (bij aanvang, tijdens of op het einde).

» Voor meer informatie over de resultaten van de inspectiediensten van de RSZ, zie de externe bijdrage aan het einde van dit deel.

Niet elk onderzoek dat afgesloten is werd datzelfde kalenderjaar geopend. Sommige onderzoeken nemen meerdere maanden of jaren in beslag. Dat is ook de reden waarom het aantal vermoedelijke slachtoffers uit de afgesloten onderzoeken niet hetzelfde is als het aantal vermoedelijke slachtoffers uit de checklists.

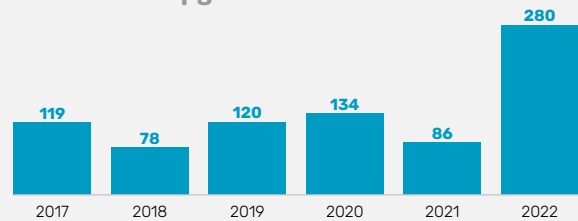
Vermoedelijke slachtoffers in afgesloten onderzoeken

In 2022 werden er 110 vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel doorverwezen naar de gerechtelijke autoriteiten naar aanleiding van een afgesloten onderzoek. Dat is een kwart minder dan in 2021. Mannen vormen de grote meerderheid van deze slachtoffers (100). Net zoals in 2021 is er een opvallend grote groep Roemeense slachtoffers. Zij werden tewerkgesteld in de land- en tuinbouwsector.

Nationaliteit	Land- en tuinbouw	Bouw	Vervoer over land	Kleinhandel	Garages	Horeca	Huishoudelijk werk	Andere	Totaal
Roemenië	29	7							36
Litouwen			7						7
Slovakije		7							7
Bulgarije		6							6
Afghanistan				1	4				5
België							5		5
Marokko			1	2				2	5
Brazilië			1			1	1	1	4
Nigeria								4	4
Wit-Rusland			3						3
Ivoorkust								3	3
Oekraïne				3					3
Burkina Faso						2			2
Congo								2	2
Eritrea				2					2
Guinee-Bissau								2	2
India		2							2
Andere		1	1	1	1	2	2	4	12
Totaal	29	23	13	9	5	5	3	23	110

Opgestelde checklists

In 2022 werden er 280 checklists opgesteld. Met andere woorden: er zijn meer dan drie keer zoveel slachtoffers gedetecteerd als in 2021. Dat aantal wordt sterk beïnvloed door de grootschalige inbreuken zoals die werden vastgesteld op verschillende werven in de zomer van 2022.

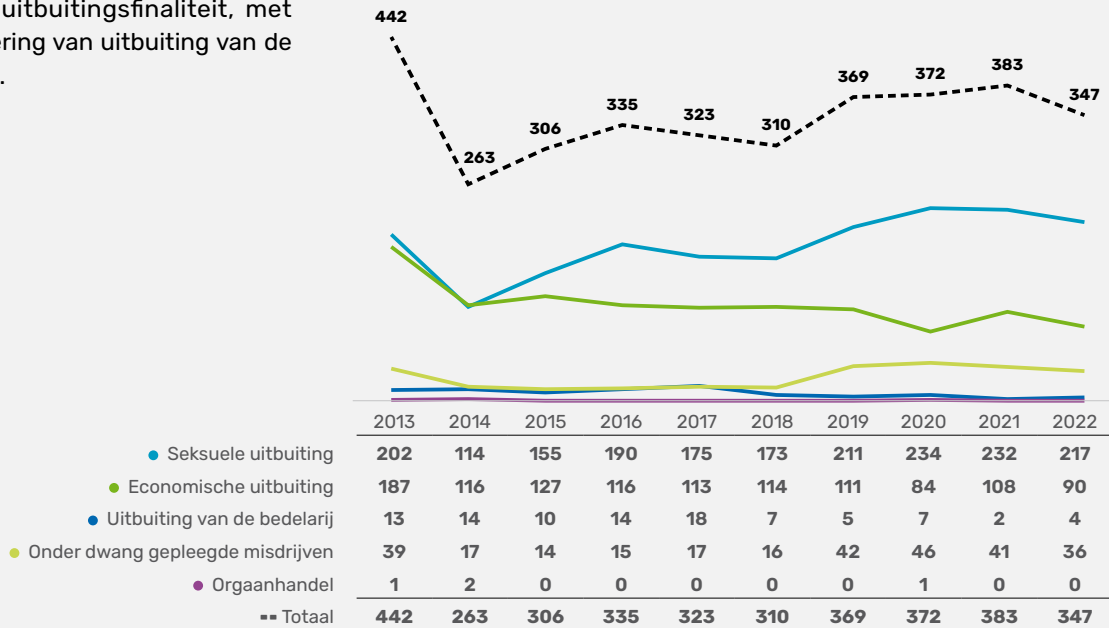
Nationaliteit	Bouw	Land- en tuinbouw	Voeding	Kleinhandel	Horeca	Overige persoonlijke diensten	Vervoer over land	Huishoudelijk werk	Schoonmaak	Andere	Totaal
Turkije	87										87
Filipijnen	43										43
Bangladesh	30										30
Roemenië	26										26
Oekraïne	18		3								21
Brazilië	8		3		1		1	1	1		15
Marokko	5		2				2			2	11
Slovakije	7										7
China					1	3					4
Iran					2				2		4
Ivoorkust										3	3
Spanje						2		1			3
Polen	3										3
Afghanistan				1							1
Congo										2	2
Eritrea				2							2
Guinee										2	2
India	2										2
Pakistan				2							2
Andere	2	1	1	2	3			1		1	11
Totaal	205	27	9	7	7	5	3	3	3	11	280

Strafzaken voor mensenhandel bij de parketten

In 2022:

- Zijn er 347 strafzaken bij de correctionele parketten binnengekomen wegens mensenhandel, een minieme daling ten opzichte van 2021.
- Deze daling wordt vastgesteld bij elke uitbuitingsfinaliteit, met uitzondering van uitbuiting van de bedelarij.

Een **nieuwe strafzaak** wordt geopend op basis van een aanvankelijk proces-verbaal (op basis van een navolgend pv wordt geen nieuwe strafzaak geopend). Een nieuwe strafzaak kan ook worden geopend op basis van een klacht of een burgerlijke partijstelling.

Een op de drie strafzaken die in 2022 zijn binnengekomen was op 7 mei 2023 geregistreerd als behandeling zonder strafrechtelijke vervolging

Van de 347 strafzaken die in de loop van 2022 bij de parketten zijn binnengekomen waren er op 7 mei 2023 117 zaken geregistreerd als behandeling zonder strafrechtelijke vervolging.

Deze beslissing werd in 90 gevallen genomen omdat de zaak niet tot een vervolging kon leiden (vooral omwille van een gebrek aan bewijslast of niet te identificeren daders). In 27 gevallen werd de vervolging niet-opportuun geacht.

Methodologische opmerkingen

- Het betreft hier gegevens uit de Gegevensbank van het College van procureurs-generaal, zoals vastgesteld op 7 mei 2023.
- Ze gaan over het aantal strafzaken die bij de correctionele parketten (met inbegrip van het federaal parket) zijn binnengekomen en zijn beperkt tot de inbreuken gepleegd door meerderjarigen.
- De zaken die bij het parket van Eupen binnenkomen worden pas sinds 19 februari 2019 opgenomen. De jaren voordien werd daarmee geen rekening

gehouden door een probleem in de harmonisering van het IT-systeem.

- Er bestaat een risico op dubbele telling van de strafzaken die voor beschikking naar een ander arrondissement worden doorverwezen of wanneer die naar een andere afdeling van hetzelfde gerechtelijke arrondissement worden verwezen.
- Bij elke strafzaak kunnen een of meerdere beklagden betrokken zijn.

Ressort: omschrijving van de territoriale bevoegdheid van een jurisdictie. België is verdeeld in vijf grote gerechtelijke ressorten met telkens een hof van beroep. Elk hof van beroep is bevoegd voor verschillende gerechtelijke arrondissementen.

- Antwerpen → Antwerpen en Limburg
- Brussel → Brussel (Brussel en Halle-Vilvoorde), Leuven en Waals-Brabant
- Gent → West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen
- Luik → Luik, Eupen, Namen en Luxemburg
- Bergen → Henegouwen

Ressort Antwerpen

- Het totale aantal nieuwe strafzaken mensenhandel daalt voor het derde jaar op rij.
- Deze beweging wordt aangedreven door de daling van het aantal nieuwe strafzaken wegens seksuele uitbuiting.

Ressort Brussel

- In 2022 werden er 100 nieuwe strafzaken wegens mensenhandel opgetekend, het hoogste aantal van alle ressorten.
- Een licht stijgende trend sinds 2018.
- Bijna acht op de tien nieuwe strafzaken hadden betrekking op seksuele uitbuiting (77).

Ressort Gent

- Het totale aantal nieuwe strafzaken wegens mensenhandel blijft de afgelopen jaren relatief stabiel.

Ressort Luik

- Het totale aantal nieuwe strafzaken wegens mensenhandel daalt voor het tweede jaar op rij.
- Deze evolutie wordt aangedreven door de daling van het aantal nieuwe strafzaken wegens economische uitbuiting.

Ressort Bergen

- Een groot deel van de nieuwe strafzaken wegens mensenhandel had betrekking op onder dwang gepleegde misdrijven, een opvallende trend die zich sinds 2019 doorzet.

Deze merkwaardige tendens werd gesignaleerd aan de betrokken diensten en wordt op het moment van de redactie van dit verslag verder onder de loep genomen.

Federaal parket

- Sinds kort worden er alsmaar meer nieuwe strafzaken geregistreerd door het federaal parket, al blijven de absolute aantallen relatief beperkt.
- In 2022 hadden alle nieuwe strafzaken betrekking op seksuele uitbuiting.

Nomenclatuur van de inbreuken

■ Seksuele uitbuiting	37L	art. 433quinquies § 1, 1° Sw.
■ Economische uitbuiting	55D	art. 433quinquies § 1, 3° Sw.
■ Uitbuiting van de bedelarij	29E	art. 433quinquies § 1, 2° Sw.
■ Gedwongen misdrijf/misdaad	55F	art. 433quinquies § 1, 5° Sw.
■ Orgaanhandel	55E	art. 433quinquies § 1, 4° Sw.

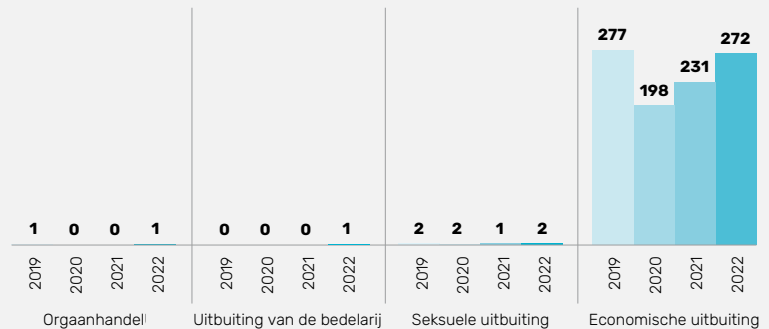

Strafzaken voor mensenhandel bij de arbeidsauditoraten

In 2022:

- Zijn er 276 strafzaken bij de arbeidsauditoraten binnengekomen wegens mensenhandel, een stijging met bijna 20% ten opzichte van 2021.
- Gelet op de specifieke bevoegdheden van het arbeidsauditoraat betreft het gros van deze zaken economische uitbuiting (272).
- Toch werden er ook 2 nieuwe strafzaken geopend voor seksuele uitbuiting, een voor orgaanhandel en een voor uitbuiting van de bedelarij.

Aantal binnengekomen strafzaken wegens mensenhandel bij de arbeidsauditoraten

Arbeidsauditoraat	Nieuwe strafzaken wegens economische uitbuiting in 2022
Antwerpen	68
Gent	67
Brussel	51
Luik	35
Halle-Vilvoorde	18
Leuven	16
Waals-Brabant	9
Henegouwen	8
Totaal	272

Specifiek voor de zaken wegens economische uitbuiting:

- Werden de dossiers voornamelijk geregistreerd door de arbeidsauditoraten van Antwerpen, Gent (elk goed voor 25% van het totaal), Brussel (19%) en Luik (13%).
- De arbeidsauditoraten van Henegouwen en Waals-Brabant tekenden met respectievelijk 8 en 9 dossiers het kleinste aantal binnengekomen strafzaken op.

10% van de strafzaken die in 2022 zijn binnengekomen was op 7 mei 2023 geregistreerd als behandeling zonder strafrechtelijke vervolging

Van de 276 strafzaken die in de loop van 2022 bij de arbeidsauditoraten zijn binnengekomen waren er op 7 mei 2023 28 zaken geregistreerd als behandeling zonder strafrechtelijke vervolging.

Deze beslissing werd in 23 gevallen genomen omdat de zaak niet tot een vervolging kon leiden wegens een gebrek aan bewijslast.

Methodologische opmerkingen

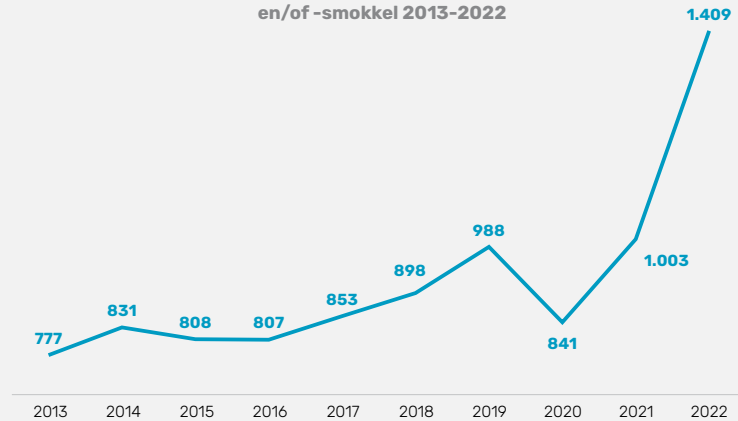
- Het betreft hier gegevens uit de Gegevensbank van het College van procureurs-generaal, zoals vastgesteld op 7 mei 2023.
- Ze gaan over het aantal strafzaken die bij de arbeidsauditoraten zijn binnengekomen en zijn beperkt tot de inbreuken gepleegd door meerderjarigen.
- Deze gegevens zijn beschikbaar vanaf 2019.
- Er bestaat een risico op dubbele telling van de strafzaken die voor beschikking naar een ander arrondissement worden doorverwezen of wanneer ze naar een andere afdeling van hetzelfde gerechtelijke arrondissement worden verwezen.
- Bij elke strafzaak kunnen een of meerdere beklagden betrokken zijn.

Aanmeldingen bij de gespecialiseerde centra

Het jaarlijkse **aantal meldingen** bij de gespecialiseerde centra zit de jongste jaren heel sterk in de lift. Zo werden er in 2022 meer dan 1.400 vermoedelijke slachtoffers aangemeld, een stijging met 40% ten opzichte van het jaar voordien.

Deze scherpe stijging valt mee te verklaren door de gevallen van grootschalige uitbuiting zoals die vastgesteld werden op verschillende werven in de zomer van 2022.

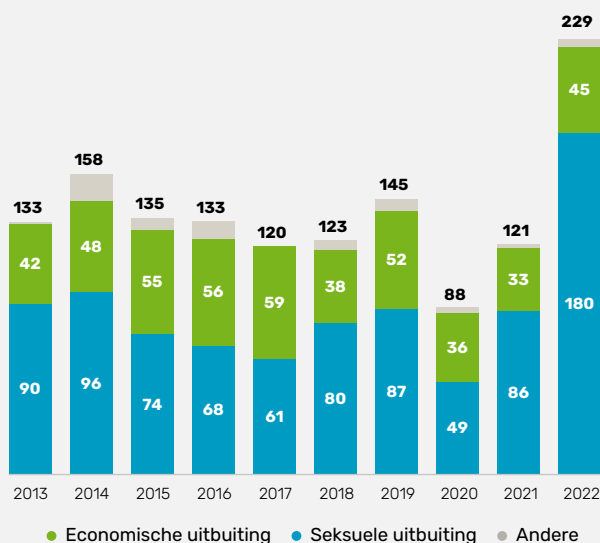
Aantal meldingen van vermoedelijke slachtoffers mensenhandel en/of -smokkel 2013-2022

Bron: Payoke, PAG-ASA, Sürüya

Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers van mensenhandel door de gespecialiseerde centra

Aantal opgestarte begeleidingen slachtoffers mensenhandel naar uitbuitingsfinaliteit 2013-2022

In 2022:

- Werd er voor 228 slachtoffers van mensenhandel een begeleiding opgestart, bijna een verdubbeling ten opzichte van 2021. Bij een slachtoffer werden twee uitbuitingsfinaliteiten vastgesteld, deze begeleiding werd in de figuur dan ook tweemaal opgenomen (229 in plaats van 228).
- Onder deze nieuwe begeleidingen is er een recordaantal van **180 slachtoffers van economische uitbuiting**, met de Filipijnen (67), Bangladesh (31) en Marokko (27) als de voornaamste nationaliteiten.
- Daarnaast stapten er **45 slachtoffers van seksuele uitbuiting** in een begeleidingstraject, met Brazilië (12), Nigeria (5) en Afghanistan (5) als voornaamste nationaliteiten. Opvallend: vier van deze Afghaanse slachtoffers zijn minderjarige jongens.
- De vier overige begeleidingen werden opgestart voor slachtoffers van onder dwang gepleegde misdrijven.

Er is sprake van een **begeleiding** zodra de eerste fase (reflectieperiode) is opgestart, dus zodra een bijlage 15 is uitgevaardigd.

» Zie het onderdeel "Documenten uitgereikt door de Dienst Vreemdelingenzaken" voor meer informatie.

De gegevens over de nieuwe begeleidingen volstaan niet om de omvang van het werk van de gespecialiseerde centra weer te geven.

De duurtijd van de begeleiding kan meerdere jaren in beslag nemen maar komt hier niet aan bod als indicator. De cijfers van de Dienst Vreemdelingenzaken over de

verlenging van de documenten in het kader van de procedure mensenhandel zijn daar wel een mogelijke indicator van.

Bron: Payoke, PAG-ASA, Sürüya

Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers mensenhandel in 2022 per type en nationaliteit

Nationaliteit	Economische uitbuiting				Seksuele uitbuiting					Onder dwang gepleegde misdrijven				Totaal	
	Vrouwen		Mannen		Vrouwen		Mannen		X	Vrouwen		Mannen			
	<18	≥18	<18	≥18	<18	≥18	<18	≥18	<18	≥18	<18	≥18			
Filipijnen			67										67		
Bangladesh			31										31		
Marokko	3		24	1	1		1						30		
Afghanistan			9				4	1					14		
Brazilië			1		12								13		
Roemenië	1		3	1	3								8		
Nigeria	1		2		5								8		
Ivoorkust			6										6		
Iran	2		2										4		
Oekraïne	2		1										3		
Servië	1									2			3		
Peru					2				1				3		
Ghana			2		1								3		
Spanje	1		1		1								3		
China			2		1								3		
Nederland	2				1								3		
Algerije			2										2		
Angola			1		1								2		
Tunesië			1	1									2		
Soedan			1										1		
Hongarije					1								1		
Palestina			1										1		
België					1								1		
Senegal			1										1		
Madagaskar					1								1		
Suriname			1										1		
Benin					1								1		
Ethiopië			1										1		
Venezuela					1								1		
Rwanda								1					1		
Congo-Brazzaville			1										1		
Irak			1										1		
Bosnië-Herzegovina										1			1		
Colombia			1										1		
Syrië			1										1		
Albanië												1	1		
Guinee			1										1		
Ecuador	1												1		
Pakistan			1										1		
Niger					1								1		
Totaal	0	14	0	166	6	31	4	3	0	1	3	0	0	1	229

Slachtoffers mensenhandel die in de procedure zijn gestapt (DVZ)

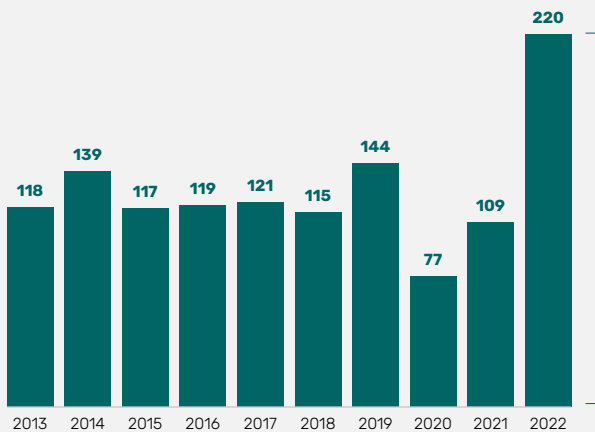
In België komen slachtoffers van mensenhandel die ermee instemmen om samen te werken met de gerechtelijke overheden in aanmerking voor een specifiek verblijfsstatuut (artikel 61/2 tot 61/5 van de vreemdelingenwet).

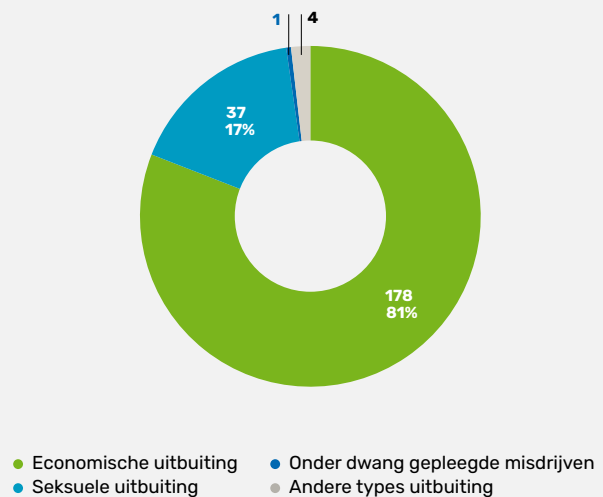
Dat is mogelijk onder drie basisvoorwaarden, met name dat het slachtoffer:

- Medewerking verleent aan het strafonderzoek mensenhandel;
- Het contact met de uitbuiters verbreekt;
- Zich laat begeleiden door een van de gespecialiseerde centra.

Aantal slachtoffers mensenhandel die in de procedure zijn gestapt

Slachtoffers mensenhandel die in de procedure zijn gestapt in 2022 per type uitbuiting

Een verdubbeling van het aantal slachtoffers van mensenhandel die in de procedure zijn gestapt, vooral bij economische uitbuiting

De categorie "**andere types uitbuiting**" heeft betrekking op gevallen waarvoor het type uitbuiting op het ogenblik van de eerste aanvraag nog niet duidelijk is bepaald.

In 2022:

- Zijn er 220 slachtoffers van mensenhandel in de procedure gestapt, een verdubbeling ten opzichte van het jaar voordien.
- Deze verdubbeling doet zich overduidelijk voor bij de slachtoffers van economische uitbuiting (178 personen) en kadert dan ook binnen de gevallen van grootschalige uitbuiting die werden vastgesteld op verschillende werven in de zomer van 2022.
- Daarnaast stapten 37 slachtoffers van seksuele uitbuiting in de procedure, een aantal dat relatief stabiel blijft in de voorbije jaren. 1 slachtoffer moest onder dwang misdrijven plegen.
- Volgens de gegevens van DVZ is er in 2022 geen enkel slachtoffer van orgaanhandel of uitbuiting van de bedelarij in de procedure gestapt. Er wordt wel melding gemaakt van 4 slachtoffers van een "ander type uitbuiting".

Opmerking: De Dienst Vreemdelingenzaken wenst bepaalde informatie niet vrij te geven om de identificatie van de betrokkenen uit te sluiten.

Van de 178 slachtoffers van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in 2022:

- Is de overgrote meerderheid mannelijk (168), al is er ook sprake van 10 vrouwelijke slachtoffers.
- Wat de nationaliteit van deze slachtoffers betreft, is er een grote groep Filipijnen (67), Bengalen (32) en Marokkanen (26). Het relatief grote aantal slachtoffers met de Filipijnse of Bengaalse nationaliteit steekt schril af tegenover de voorbije tien jaar. In de periode 2013-2021 stapten er in totaal 2 Filipijnen en 7 Bengalen in de procedure.

Van de 37 slachtoffers van mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting in 2022:

- Gaat het voornamelijk om vrouwelijke slachtoffers (31), al is er ook sprake van 6 mannelijke slachtoffers.
- Naar nationaliteit betreft het een grote groep Braziliaanse slachtoffers (11), gevolgd door Nigeriaanse (6) en Roemeense (4) slachtoffers.

Slachtoffers mensenhandel die in de procedure zijn gestapt naar leeftijd, geslacht en type uitbuiting

		0-17	18-25	26-30	31 jaar en +	Totaal	Mannen	Vrouwen
Seksuele uitbuiting	2019	3	28	12	9	52	3	49
	2020	0	7	12	7	26	3	23
	2021	1	6	7	12	26	2	24
	2022	3	13	11	10	37	6	31
Economische uitbuiting	2019	7	13	11	57	88	65	23
	2020	2	8	6	32	48	37	11
	2021	5	9	14	52	80	62	18
	2022	4	9	20	145	178	168	10
Uitbuiting van de bedelarij	2019	1	1	0	1	3	1	2
	2020	0	1	0	0	1	0	1
	2021	0	1	0	0	1	0	1
	2022	0	0	0	0	0	0	0
Onder dwang gepleegde misdrijven	2019	0	0	0	0	0	0	0
	2020	0	0	0	0	0	0	0
	2021	0	0	0	0	0	0	0
	2022	0	0	0	1	1	1	0
Andere types uitbuiting	2019	0	0	1	0	1	0	1
	2020	2	0	0	0	2	0	2
	2021	1	0	0	1	2	2	0
	2022	3	1	0	0	4	3	1
Totaal	2019	11	42	24	67	144	69	75
	2020	4	16	18	39	77	40	37
	2021	7	16	21	65	109	66	43
	2022	10	23	31	156	220	178	42

Documenten uitgereikt door de Dienst Vreemdelingenzaken aan slachtoffers van mensenhandel en -smokkel

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
BGV 45 dagen	28	32	17	10	3	0	0	0	0	0
Bijlage 15	0	0	0	0	20	44	43	16	42	49
Attest van immatriculatie (AI)	117	133	114	116	112	113	136	80	98	204
Verlenging AI	15	11	22	26	31	19	16	7	6	4
Mensenhandel/										
A-kaart	98	84	90	84	97	91	108	78	62	140
Mensensmokkel										
Verlenging A-kaart	458	443	425	413	383	348	370	384	398	395
B-kaart	44	33	36	49	50	61	42	29	25	35
Humanitair										
A-kaart	2	2	6	2	0	3	3	5	0	1
Verlenging A-kaart	31	30	29	20	29	20	26	34	40	49
B-kaart	24	21	36	22	23	18	26	13	22	14
Totaal	817	789	775	742	748	717	770	646	693	891

In 2022:

- Nam de Dienst Vreemdelingenzaken 891 positieve beslissingen inzake de uitreiking of verlenging van een verblijfstitel. Deze betreffen zowel nieuwe slachtoffers die in 2022 in de procedure stapten als diegenen die zich al in de erkenningsprocedure voor het slachtofferstatuut bevonden en tegenover wie eerder al een of meerdere beslissingen werden genomen.
- Werden er veel attesten van immatriculatie en A-kaarten toegekend, goed voor meer dan een verdubbeling ten opzichte van 2021. Deze verdubbeling wordt sterk aangedreven door een aantal nationaliteiten (zoals Filipijnen en Bengalen) die als slachtoffers opdoken binnen de gevallen van grootschalige uitbuiting die werden vastgesteld op verschillende werven in de zomer van 2022.

Bijlage 15

Na de aanmelding van het slachtoffer bij een van de gespecialiseerde centra vraagt het centrum dat verblijfsdocument aan. De bijlage 15 is geldig voor 45 dagen en omspannt de zogenaamde reflectieperiode. Binnen dat tijdsbestek heeft het slachtoffer de tijd om te beslissen om ofwel mee te werken aan het strafonderzoek, of om van die procedure af te zien. Indien het slachtoffer meteen overgaat tot het afleggen van verklaringen en/of het neerleggen van een klacht, wordt er geen bijlage 15 aangevraagd maar een attest van immatriculatie. Sinds 21 mei 2017 vervangt de bijlage 15 het bevel om het grondgebied te verlaten (BGV) – 45 dagen. De juridische grondslag en de voorwaarden voor het verkrijgen zijn niet veranderd, het type document wel.

Attest van immatriculatie

Indien het slachtoffer beslist om mee te werken aan het strafonderzoek (afleggen van verklaringen en/of neerleggen van een klacht), vraagt het centrum een attest van immatriculatie aan.

Dat is geldig voor een periode van drie maanden en kan eenmalig worden verlengd met drie maanden mits het dossier nog in behandeling is door het parket.

A-kaart

Deze verblijfstitel is geldig voor zes maanden en wordt uitgereikt onder verschillende voorwaarden, onder meer dat de magistraat instemt met de kwalificatie van het slachtofferschap. Deze kan worden verlengd voor dezelfde duur zolang de gerechtelijke procedure loopt.

B-kaart

De machtiging tot verblijf voor onbepaalde duur wordt toegekend indien de afgelegde verklaringen of de klacht van het slachtoffer tot een veroordeling heeft geleid of de parketmagistraat of arbeidsauditeur de tenlastelegging van mensenhandel of -smokkel onder verzwarende omstandigheden weerhouden heeft in de vorderingen.

Humanitaire regularisatie

De minister of diens gemachtigde kan op basis van zijn discretionaire bevoegdheid beslissen het verblijf van een slachtoffer te regulariseren.

Definitieve veroordelingen voor mensenhandel

In 2021 werden er 114 definitieve veroordelingen uitgesproken wegens mensenhandel, 11 meer dan tijdens het coronajaar 2020. Dat aantal is van een vergelijkbaar niveau als in de periode 2017-2019.

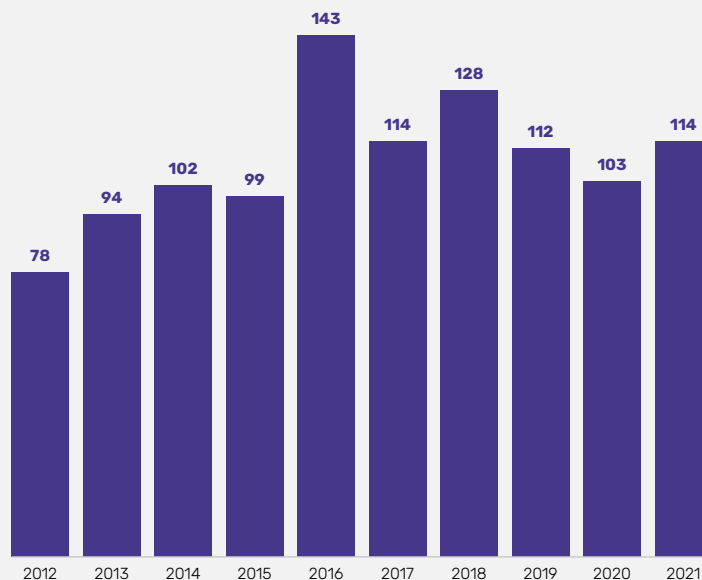
Aangezien een veroordeling mogelijk uit meerdere strafbeslissingen bestaat, ligt het totale aantal straffen hoger dan het aantal veroordelingen. Zo werd er in 2021 over 377 straffen beslist.

Bij 90% van de veroordelingen werd er een gevangenisstraf uitgesproken in combinatie met een boete (al dan niet met uitstel).

In 94 gevallen werd de veroordeelde ontzet uit de burgerlijke rechten en in 57 gevallen was er sprake van een verbeurdverklaring.

Andere soorten straffen komen maar sporadisch voor.

Aantal definitieve veroordelingen voor mensenhandel

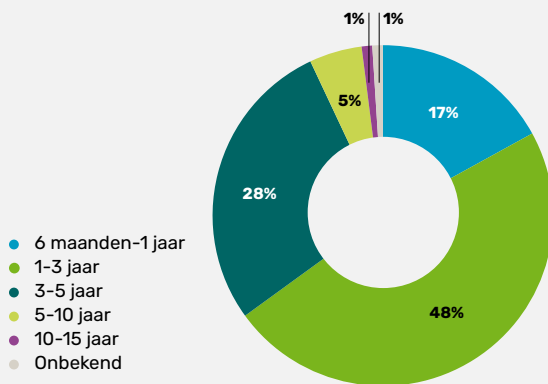

Voornaamste straffen	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gevangenisstraf	72	82	93	94	128	93	120	100	97	104
Zonder uitstel	36	45	37	41	40	44	63	43	42	46
Met uitstel (volledig of gedeeltelijk)	36	37	56	53	88	49	57	57	55	58
Boete	71	85	99	82	132	109	126	103	97	105
Zonder uitstel	43	54	62	49	73	58	83	51	54	48
Met uitstel (volledig of gedeeltelijk)	28	31	37	33	59	51	43	52	43	57
Verbeurdverklaring	31	40	58	53	64	39	67	58	38	57
Ontzetting uit de rechten (art. 31 van het Strafwetboek)	58	57	73	53	115	71	102	85	77	94
Werkstraf	0	3	3	1	6	2	1	4	0	5
Andere	5	11	3	3	4	7	19	14	12	12
Totaal	237	278	329	286	449	321	435	364	321	377

Methodologische opmerkingen

- Deze cijfers hebben betrekking op het aantal definitieve veroordelingen, waartegen er dus geen beroep meer kan worden aangetekend.
- Aangezien het type uitbuiting niet voor elke veroordeling gekend is, worden deze gegevens geaggregeerd gepresenteerd.
- Een aantal dossiers wordt met enkele maanden vertraging in de databank ingevoerd. Daarom zijn de gegevens voor 2022 nog niet beschikbaar.
- Deze gegevens stemmen overeen met de situatie zoals die op 16 mei 2023 is vastgesteld.

Duur van de uitgesproken gevangenisstraffen in 2021
(met en zonder uitstel)

Wat de duur van de uitgesproken celstraffen betreft:

- Meer dan 3 gevangenisstraffen op de 4 betreffen celstraffen van 1 tot 5 jaar.
- In vijf gevallen werd er een celstraf van 5 tot 10 jaar uitgesproken.
- In een geval werd er een celstraf van 10 tot 15 jaar uitgesproken.

Voornaamste nationaliteiten
van de veroordeelden voor
mensenhandel in 2021

Nationaliteit	2021
België	42
Onbekend	11
Roemenië	10
Bulgarije	8
Italië	4
Nigeria	4
Turkije	4
Albanië	3
Spanje	3
Frankrijk	3
Marokko	3
Tsjechië	3
Nederland	2
Andere	14
Totaal	103

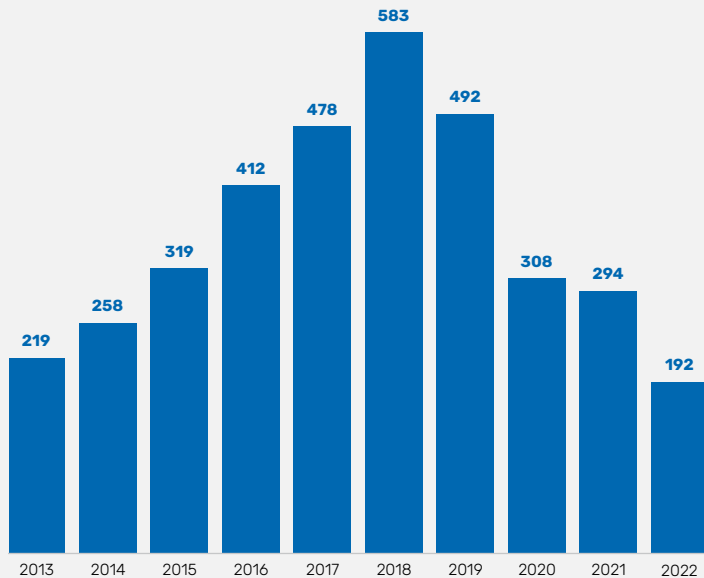
Net zoals in de jaren voordien is ook in 2021 de nationaliteit van een groot aantal veroordeelden onbekend. Zo kan men de nationaliteit van 11% van de veroordeelden niet achterhalen. De overige veroordeelden vormen een diverse groep met 26 verschillende nationaliteiten.

Net zoals in de afgelopen jaren heeft een groot aantal veroordeelden de Belgische nationaliteit (41% van de gevallen). Andere veelvoorkomende nationaliteiten zijn Roemenië en Bulgarije.

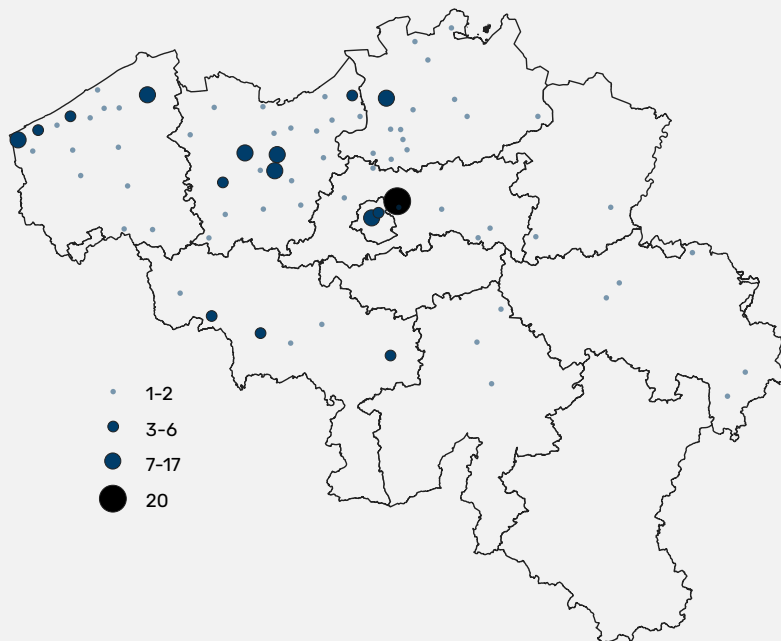
2. Mensensmokkel

Inbreuken mensensmokkel (gegevens van de politie)

Geregistreerde inbreuken mensensmokkel 2013-2022

Geregistreerde inbreuken mensensmokkel 2022

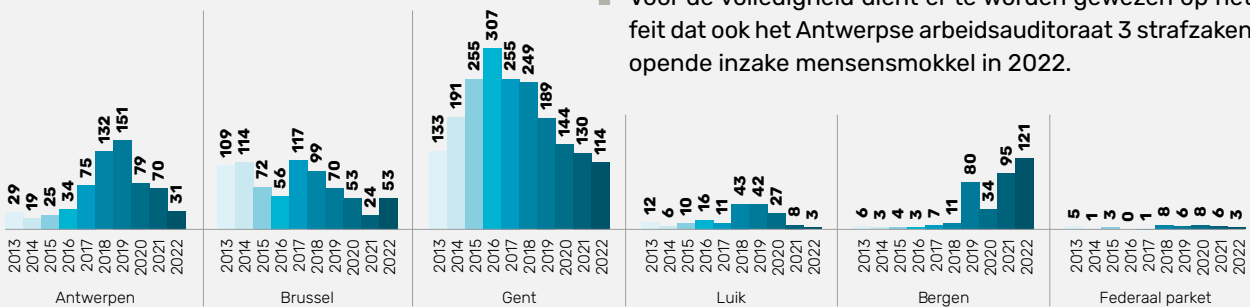
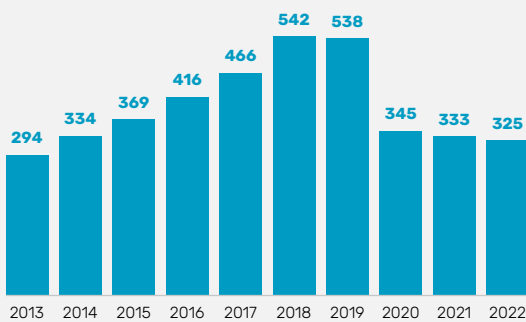
In 2022:

- Werden er 192 inbreuken inzake mensensmokkel vastgesteld door de politiediensten. Een daling met 35% ten opzichte van het jaar voordien en het laagste aantal in de afgelopen tien jaar.
- Gebeurden 4 op de 5 vaststellingen in het Vlaamse Gewest. In het Waalse Gewest en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden er respectievelijk 21 en 18 feiten geregistreerd. 1 vaststelling kon niet worden gelinkt met een locatie.
- De inbreuken werden voornamelijk vastgesteld in de provincies Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en Antwerpen. Die vallen hoofdzakelijk te herleiden tot de provinciehoofdsteden zoals Gent (17), Brussel (18 inbreuken in de 19 gemeenten), Antwerpen (7), Brugge (7) alsook tot de site van de luchthaven in Zaventem (20). Er werden in de kustgemeente De Panne 9 inbreuken geregistreerd.

Strafzaken voor mensensmokkel bij de parketten

Mensensmokkel:

- Art. 77bis, 77ter, 77quater en 77quinquies van de vreemdelingenwet;
- Code 55G.

In 2022:

- Zijn er 325 strafzaken bij de correctionele parketten binnengekomen wegens mensensmokkel, een minieme daling ten opzichte van 2021 en een voortzetting van de dalende trend sinds 2018.
- In de rechtsgebieden van Antwerpen, Gent en Luik valt deze evolutie het best waar te nemen: een gestage groei vanaf 2013 die een piek bereikt in de periode 2017-2019 om vervolgens te dalen.
- In het ressort van Bergen worden de jongste jaren opvallend veel strafzaken inzake mensensmokkel geregistreerd. Vorig jaar werden daar zelfs meer strafzaken geopend dan in het ressort van Gent (dat de provincies Oost- en West-Vlaanderen omvat). Deze situatie is eens zo opmerkelijk gelet op het lage aantal door de politie geregistreerde inbreuken in de provincie Henegouwen. Deze merkwaardige tendens werd gesignaleerd aan de betrokken diensten en wordt op het moment van de redactie van dit verslag verder onder de loep genomen.
- Voor de volledigheid dient er te worden gewezen op het feit dat ook het Antwerpse arbeidsauditoraat 3 strafzaken opende inzake mensensmokkel in 2022.

Ressort: omschrijving van de territoriale bevoegdheid van een jurisdictie. België is verdeeld in vijf grote gerechtelijke ressorten met telkens een hof van beroep. Elk hof van beroep is bevoegd voor verschillende gerechtelijke arrondissementen.

- Antwerpen → Antwerpen en Limburg
- Brussel → Brussel (Brussel en Halle-Vilvoorde), Leuven en Waals-Brabant
- Gent → West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen
- Luik → Luik, Eupen, Namen en Luxemburg
- Bergen → Henegouwen

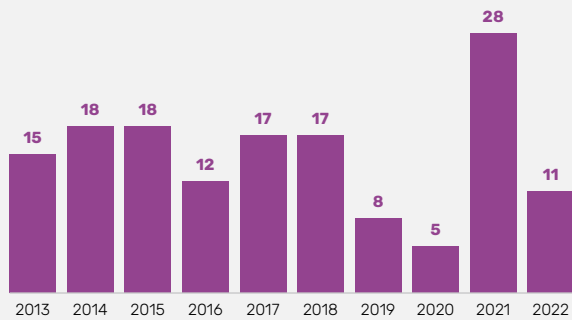
Onvoldoende onderzoekscapaciteit en identificatie van daders zijn de voornaamste obstakels voor een succesvolle vervolging

Van de 325 strafzaken wegens mensensmokkel die in 2022 bij de parketten binnengekomen zijn, waren er op 7 mei 2023 al 222 geregistreerd als "behandeling zonder strafrechtelijke vervolging", oftewel zo'n 68%.

- In 117 gevallen gebeurde dat om opportuniteitsredenen en in 105 gevallen om technische redenen (waarvan 35 omwille van onvoldoende bewijslast).
- Bijna een derde (70) van deze beslissingen vloeit voort uit de onmogelijkheid om de dader(s) te identificeren. Met andere woorden, meer dan 1 op de 5 binnengekomen strafzaken in 2022 was op 7 mei 2023 al geregistreerd als "behandeling zonder strafrechtelijke vervolging" wegens onbekende dader(s).
- In 77 gevallen werd de strafzaak niet verder vervolgd omwille van onvoldoende onderzoekscapaciteit.

Nieuw opgestarte begeleidingen van slachtoffers van mensensmokkel door de gespecialiseerde centra

Aantal opgestarte begeleidingen slachtoffers mensensmokkel 2013-2022

In 2022 zijn er **11 slachtoffers** van een zwaardere vorm van mensensmokkel in een begeleidingstraject gestapt bij een van de drie gespecialiseerde centra.

Profiel van nieuw opgestarte begeleidingen slachtoffers mensensmokkel 2022

Nationaliteit	Vrouwen		Mannen		Totaal
	<18	≥18	<18	≥18	
Syrië			2	3	5
Guatemala	1	1		2	4
Vietnam				1	1
Turkije				1	1
Totaal	1	1	2	7	11

- In 7 van de 11 gevallen betrof het **meerderjarige mannen**, al werd er eveneens een begeleiding opgestart voor **3 minderjarigen**.
- Onder de slachtoffers waren er 5 Syriërs en 4 Guatemalteken.

5%

18%

97%

81%

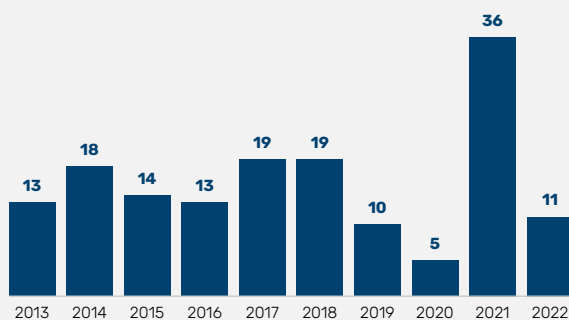
Slachtoffers van een verzwaarde vorm van mensensmokkel die in de procedure zijn gestapt (DVZ)

Net als de slachtoffers van mensenhandel kunnen ook de slachtoffers van een verzwaarde vorm van mensensmokkel aanspraak maken op het slachtofferstatuut. Deze verzwaarde vormen van mensensmokkel worden omschreven in artikel 77^{quater} 1° tot 5° van de vreemdelingenwet van 15 december 1980 en zijn van toepassing indien:

- Het misdrijf gepleegd is ten aanzien van een minderjarige;
- Er misbruik werd gemaakt van de bijzonder kwetsbare situatie waarin de betrokkene verkeert, waardoor het slachtoffer geen andere echte en aanvaardbare keuze heeft dan zich te laten misbruiken;
- Er gebruik werd gemaakt van geweld, dwang, bedreigingen of bedrog;
- Het leven van het slachtoffer in gevaar is gebracht, hetzij opzettelijk of door grove nalatigheid;
- Het misdrijf de oorzaak vormt van een blijvend fysiek of psychisch letsel.

Aantal slachtoffers mensensmokkel met verzwarende omstandigheden die in de procedure zijn gestapt

In 2022 waren er **11 slachtoffers van mensensmokkel** met verzwarende omstandigheden voor wie DVZ een eerste verblijfsaanvraag had ontvangen. Een sterke daling ten opzichte van 2021 maar van een vergelijkbare grootteorde als de jaren voordien.

Onder deze slachtoffers waren er:

- 9 mannen en 2 vrouwen.
- 6 personen met de Syrische nationaliteit, 4 Guatemalteken en 1 slachtoffer met een andere nationaliteit.
- Onder de slachtoffers werden er ook 5 minderjarigen geregistreerd.

Slachtoffers mensensmokkel onder verzwarende omstandigheden die in de procedure zijn gestapt naar leeftijd en geslacht

	0-17	18-25	26-30	31 jaar en +	Totaal	Mannen	Vrouwen
2013	1	3	5	4	13	11	2
2014	5	3	3	7	18	9	9
2015	5	2	4	3	14	7	7
2016	2	6	1	4	13	8	5
2017	4	6	5	4	19	13	6
2018	8	5	4	2	19	12	7
2019	3	2	3	2	10	6	4
2020	0	3	1	1	5	2	3
2021	0	20	7	9	36	31	5
2022	5	3	1	2	11	9	2

Opmerking: De Dienst Vreemdelingenzaken wenst bepaalde informatie niet vrij te geven om de identificatie van de betrokkenen uit te sluiten.

Definitieve veroordelingen voor mensensmokkel

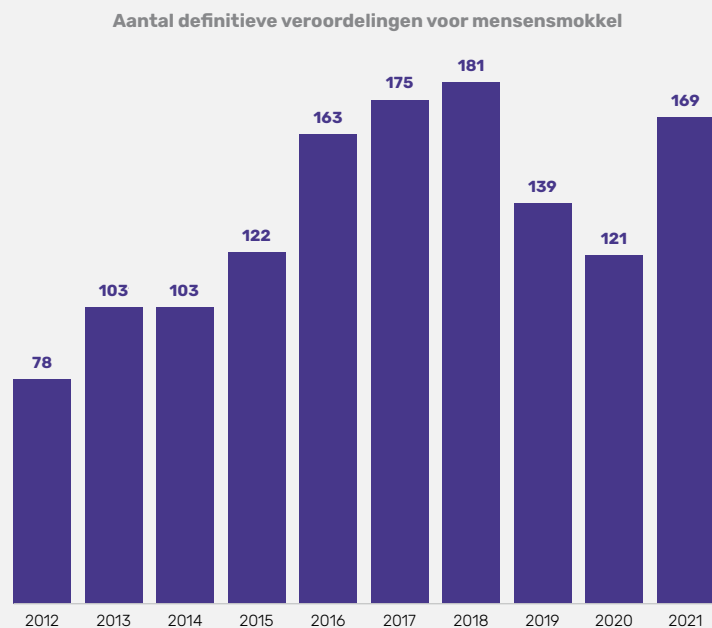
In 2021 werden er 169 definitieve veroordelingen uitgesproken wegens mensensmokkel, een stijging met 40% ten opzichte van het coronajaar 2020 en een vergelijkbaar aantal als in de periode 2016–2018.

Aangezien een veroordeling mogelijk uit meerdere strafbeslissingen bestaat, ligt het totale aantal straffen hoger dan het aantal veroordelingen. Zo werd er in 2021 over 582 straffen beslist.

Bij zo goed als alle veroordelingen werd er een gevangenisstraf uitgesproken in combinatie met een boete (al dan niet met uitstel).

In 111 gevallen werd de veroordeelde ontzet uit de burgerlijke rechten en in 137 gevallen was er sprake van een verbeurdverklaring.

Andere soorten straffen komen maar sporadisch voor.

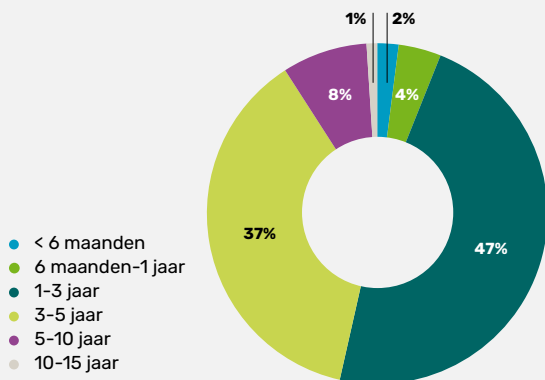

Voornaamste straffen	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gevangenisstraf	74	96	100	120	154	174	176	128	118	161
Zonder uitstel	43	45	59	60	56	123	113	85	71	87
Met uitstel (volledig of gedeeltelijk)	31	51	41	60	98	51	63	43	47	74
Boete	76	94	100	117	158	172	177	132	120	164
Zonder uitstel	40	64	69	57	71	102	110	87	56	88
Met uitstel (volledig of gedeeltelijk)	36	30	31	60	87	70	67	45	64	76
Verbeurdverklaring	48	64	55	76	76	101	110	88	77	111
Ontzetting uit de rechten (art. 31 van het Strafwetboek)	60	79	75	89	120	130	135	90	97	137
Werkstraf	1	4	1	1	4	1	5	8	2	4
Andere	3	0	0	0	1	0	4	8	2	5
Totaal	264	338	332	403	513	578	607	454	416	582

Methodologische opmerkingen

- Deze cijfers hebben betrekking op het aantal definitieve veroordelingen, waartegen er dus geen beroep meer kan worden aangetekend.
- Sommige dossiers worden met enkele maanden vertraging in de databank ingevoerd. Daarom zijn de gegevens voor 2022 nog niet beschikbaar.
- Deze gegevens stemmen overeen met de situatie zoals die op 26 mei 2023 werd vastgesteld.

Duur van de uitgesproken gevangenisstraffen in 2021
(met en zonder uitstel)

Wat de duur van de uitgesproken celstraffen betreft:

- Meer dan 4 gevangenisstraffen op de 5 betreffen celstraffen van 1 tot 5 jaar.
- In 13 gevallen werd er een celstraf van 5 tot 10 jaar uitgesproken.
- In 2 gevallen werd er een celstraf van 10 tot 15 jaar uitgesproken. Het is de eerste keer dat dergelijke lange celstraffen werden uitgesproken.

Voornaamste nationaliteiten van de veroordeelden voor mensensmokkel in 2021

Nationaliteit	2021
Onbekend	43
België	29
Albanië	23
Irak	12
Iran	8
Soedan	7
Egypte	6
Syrië	6
Italië	5
Afghanistan	3
DR Congo	3
Frankrijk	3
Nigeria	3
Andere	18
Totaal	169

Net zoals in de jaren voordien is ook in 2021 de nationaliteit van een groot aantal veroordeelden niet gekend. Zo kan de nationaliteit van een kwart van de veroordeelden niet worden achterhaald. De overige veroordeelden vormen een diverse groep met 27 verschillende nationaliteiten.

In 2021 had een groot aantal veroordeelden de Belgische of Albanese nationaliteit. Andere veelvoorkomende nationaliteiten zijn Irak, Iran, Soedan, Egypte en Syrië.

Externe bijdrage

Toelichting bij de statistische gegevens over onderzoeken naar mensenhandel door de ECOSOC-teams van de RSZ-inspectie in 2022

Stéphanie Schulze

Peter Van Hauwermeiren

RSZ-inspectiedienst – Themadirectie Mensenhandel

Inleiding

Deze bijdrage betreft de RSZ-inspectiediensten (Themadirectie Mensenhandel en ECOSOC-teams). Buiten de louter statistische gegevens volgt hier ook kwalitatieve informatie over de onderzoeken van de ECOSOC-teams van de RSZ-inspectiedienst in 2022. De gegevens in deze bijdrage zijn afkomstig van twee bronnen:

1. Het interne dossierbeheersysteem ARTEMIS, waaruit de gegevens werden gehaald over de in 2022 afgesloten onderzoeken. In 2022 werden er 210 onderzoeken naar mensenhandel afgerond, waarbij er 110 vermoedelijke slachtoffers betrokken waren. Sommige onderzoeken voldeden niet aan onze definitie van een onderzoek naar mensenhandel of het ging om dubbels. Daarom werd het aantal afgeronde onderzoeken (MH) na verificatie teruggebracht naar 181.
2. De analyse van de checklists die de sociaal inspecteurs in 2022 hebben opgesteld overeenkomstig hoofdstuk VIII van de gemeenschappelijke omzendbrief van de minister van Justitie, de minister van Werk, de minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken, de staatssecretaris voor Bestrijding van de sociale fraude en het College van procureurs-generaal inzake het opsporings- en vervolgingsbeleid betreffende mensenhandel (COL 01/2015). De RSZ-inspecteurs stellen zo snel mogelijk een dergelijke checklist op na een vaststelling waarbij er voldoende duidelijke indicaties zijn dat het om een mogelijk geval van mensenhandel gaat. In 2022 werden er 280 van die checklists opgesteld, wat impliceert dat de situatie van 280 vermoedelijke slachtoffers werd onderzocht in het kader van onze controles. Het verschil met de 110 potentiële slachtoffers uit het ARTEMIS-

dossierbeheersysteem vloeit voort uit het feit dat de checklists worden opgesteld zodra er voldoende indicaties zijn voor economische uitbuiting, ongeacht de status van het onderzoek (op het ogenblik dat het wordt geopend, tijdens of aan het eind van het onderzoek), terwijl de cijfers uit ons ARTEMIS-programma betrekking hebben op onderzoeken die in 2022 zijn afgesloten maar in 2021 of vroeger zijn geopend. Daarom zijn de gegevens met betrekking tot de checklists het meest representatief voor het jaar 2022.

Onze themadirectie bezorgt de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid van de Federale Overheidsdienst Justitie jaarlijks een specifiek analyserapport op basis van deze checklists.

Een andere bron van kwalitatieve informatie is de informatie over de onderzoeken naar mensenhandel die door de ECOSOC-teamchefs wordt uitgewisseld.

1. Statistieken over processen-verbaal en strafrapporten (ARTEMIS)⁵⁹⁹

Sinds maart 2020 worden de ECOSOC-onderzoeken van de RSZ-inspectiediensten verwerkt in een nieuw dossierbeheersysteem: ARTEMIS. De statistieken over de **in 2022 afgesloten onderzoeken** komen derhalve uitsluitend uit dat programma. Dat beheersysteem evolueert nog voortdurend. Sinds de ingebruikname is het herhaaldelijk aangepast om zo goed mogelijk aan onze behoeften op het vlak van statistieken te voldoen.

⁵⁹⁹ Deze statistieken zijn gebaseerd op afgesloten onderzoeken.

In 2022 heeft de RSZ **39 processen-verbaal (PV's) en/of aanvankelijke strafrapporten (SR'en)** opgesteld, naast **38 aanvullende strafrapporten en 35 informatieverlagen** inzake economische uitbuiting (artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek). In die rapporten is er sprake van 110 vermoedelijke slachtoffers. Na onderzoeken in samenwerking met andere inspectiediensten of de politie gebeurt het bovendien dat een andere dienst (meestal de politie) het proces-verbaal of het strafrapport inzake mensenhandel opstelt. Concreet zijn er 16 rapporten of processen-verbaal door andere diensten opgesteld in het kader van een samenwerking met de RSZ.

Een aanvullend strafrapport wordt opgesteld wanneer de magistraat aanvullende onderzoeksdaden vraagt voor een situatie van uitbuiting waarvan al melding is gemaakt via een proces-verbaal of een aanvankelijk strafrapport, voor zover het hetzelfde slachtoffer of dezelfde slachtoffers betreft. Dat onderscheid tussen aanvankelijke en aanvullende strafrapporten moet vermijden dat eenzelfde uitbuitingssituatie of eenzelfde vermoedelijk slachtoffer meermaals in de resultaten wordt meegerekend.

De term "informatieverlag" duidt op de rapporten die bestemd zijn voor de gerechtelijke autoriteiten, hetzij om zwakke elementen van economische uitbuiting te melden (zonder vermoedelijk slachtoffer bijvoorbeeld), hetzij om het resultaat van onderzoeksdaden, informatievergaring of gegevensonderzoek door te geven wanneer er nog geen onderzoek naar mensenhandel is geopend.

Nog enkele cijfers over 2022:

- **110** vermoedelijke slachtoffers van MH werden op basis van strafrapporten of processen-verbaal doorverwezen naar de gerechtelijke autoriteiten.
- De meest vertegenwoordigde nationaliteiten zijn: Roemenië (36), Litouwen (7), Slovakije (7) en Bulgarije (6). Opvallend is ook dat er bij deze 110 vermoedelijke slachtoffers 64 EU-onderdanen waren, onder wie ook 5 Belgen. Wat de uitsplitsing naar geslacht betreft, waren 10 vermoedelijke slachtoffers vrouwen tegenover 100 mannen.
- De meest vertegenwoordigde sectoren waren de bosbouw, de bouw, het transport, de detailhandel en de horeca.
- De twee provinciale directies met de meeste vermoedelijke slachtoffers volgens de cijfers van de in 2022 afgesloten onderzoeken waren Henegouwen en Vlaams-Brabant:
 - In Henegouwen hadden de 35 slachtoffers in de tabel de Roemeense nationaliteit. Daarvan waren er 26 werkzaam in de bosbouw, 6 in de bouw en 3 in de landbouw. In 2 van deze laatste 3 dossiers kwam onze dienst tussen in tweede lijn, nadat de politie onderzoek had gedaan op vraag van de gerechtelijke autoriteiten. Onze inspecteurs hebben de vermoedelijke slachtoffers niet zelf ontmoet, maar tijdens het onderzoek kwamen vervolgens talrijke indicatoren van economische uitbuiting aan het licht.
 - In Vlaams-Brabant hadden 7 van de 18 personen de Slovaakse nationaliteit. Zij werkten op een bouwterrein onder de dekmantel van frauduleuze detachering.

Provinciale directies	PV's/SR'en opgesteld door de RSZ	Aanvullende strafrapporten	Informatieverlagen	PV's/SR'en opgesteld door een andere dienst ⁶⁰⁰	Vermoedelijke slachtoffers
West-Vlaanderen	3	1	0	7	15
Oost-Vlaanderen	1	0	1	1	2
Antwerpen	9	0	15	3	12
Limburg	3	1	0	0	7
Henegouwen	3	2	2	0	35
Namen-Luxemburg	3	9	7	0	3
Luik	5	13	9	2	8
Vlaams-Brabant	6	1	0	0	18
Brussel	4	10	1	2	5
Waals-Brabant	2	1	0	1	5
Totaal	39	38	35	16	110

⁶⁰⁰ In het kader van een onderzoek dat uitgevoerd is in samenwerking met de RSZ. Let wel, wanneer het PV of SR door een andere dienst opgesteld wordt, worden de slachtoffers niet meegeteld in ons beheerprogramma.

1.1. Analyse van de checklists

Inleiding

Rekening houdend met de vereisten van de COL 01/15 werd in **2022** een checklist ingevuld zodra er **voldoende nauwkeurige indicaties** waren van een mogelijke situatie van mensenhandel, ongeacht of het onderzoek nog liep dan wel afgesloten werd.

In totaal werden er **280 checklists** opgesteld (1 checklist per vermoedelijk slachtoffer; verschillende checklists kunnen dus betrekking hebben op dezelfde werkgever/uitbouter). Die zijn als volgt onderverdeeld:

Provinciale directies	Aantal opgestelde checklists
West-Vlaanderen	9
Oost-Vlaanderen	164
Antwerpen	8
Limburg	3
Henegouwen	31
Namen-Luxemburg	15
Luik	5
Vlaams-Brabant	17
Brussel	3
Waals-Brabant	25
Totaal	280

1.1.1. Geografische spreiding per sector (2022)

	Namen-Luxemburg	Brussel	Luik	Henegouwen	Limburg	Waals-Brabant	Vlaams-Brabant	Antwerpen	Oost-Vlaanderen	West-Vlaanderen	Totaal
Slagerij/slachthuis	2							3		3	8
Bakkerij							1				1
Carwash/truckwash											0
Kapsalon/schoonheidssalon	3								2		5
Confectie										1	1
Detailhandel			1					4	1	1	7
Bouw	9		1	4	3	20	7		161		205
Materialen											0
Garage			1								1
Horeca			1			3	1			2	7
Landbouw/tuinbouw/bosbouw	1			26				1			28
Logistiek			1				6				7
Manege											0
Schoonmaak						1				2	3
Prostitutie											0
Diverse diensten				1							1
Transport						1					1
Huishoudelijk werk		1					2				3
Sorteren/recycling		2									2
Totaal	15	3	5	31	3	25	17	8	164	9	280

1.1.2. Verdeling volgens leeftijd, geslacht en nationaliteit van de vermoedelijke slachtoffers 2022

Nationaliteit	Mannen	Vrouwen
Afghanistan	2	
Albanië	1	
Bangladesh	30	
Benin	1	
Brazilië	11	4
Burkina Faso	1	
China	1	3
Congo	2	
Eritrea	2	
Filipijnen	43	
Georgië	1	
Guinee	2	
Guinee-Bissau	1	
Honduras		1
India	2	
Irak	1	
Iran	2	2
Ivoorkust	3	
Marokko	11	
Oekraïne	18	3
Pakistan	2	
Polen	3	
Portugal	1	
Roemenië	26	
Senegal	1	
Slovakije	7	
Soedan	1	
Spanje		3
Tunesië	1	
Turkije	87	
Totaal	264	16

Leeftijd	Mannen	Vrouwen
Minderjarigen (-18 jaar)	0	0
Tussen 18 en 30 jaar	48	3
Tussen 30 en 40 jaar	108	3
Tussen 40 en 50 jaar	83	6
Ouder dan 50 jaar	25	4
Totaal	264	16

Uit een snelle analyse van de tabel valt af te leiden dat het bij 94% van de vermoedelijke slachtoffers van economische uitbuiting om mannen gaat (264/280). Wat hun leeftijd betreft, is 18% van de vermoedelijke slachtoffers tussen 18 en 30 jaar oud, 40% tussen 30 en 40 jaar oud, 32% tussen 40 en 50 jaar oud en 10% ouder dan 50. Bij de mannelijke vermoedelijke slachtoffers was de oudste 61 jaar. Bij de vrouwen was het oudste vermoedelijke slachtoffer op het ogenblik van de feiten 62 jaar. Opvallend is dat de vrouwen voornamelijk actief zijn in de sectoren van de lichaamsverzorging (massagesalons), voeding (slagerijen/bakkerijen), de horeca en de schoonmaak (bij particulieren of in bedrijven).

In 2022 was er geen enkel minderjarig slachtoffer voor wie er een checklist werd opgesteld.

Wat de nationaliteit van de slachtoffers betreft, waren er 240 afkomstig uit derde landen (buiten de EU). Onder de 40 EU-onderdanen waren er 26 Roemenen, 7 Slovaken, 3 Polen, 3 Spanjaarden en 1 Portugees. In 2022 was er geen enkele Belg onder de vermoedelijke slachtoffers.

1.2. Indicatoren van mensenhandel en verzwarende omstandigheden

In de checklists worden er meerdere indicatoren van mensenhandel vermeld. Na een analyse van de in 2022 ontvangen checklists kan het volgende worden vastgesteld:

a. Identiteitsdocumenten

Drie op de vier onderdanen van derde landen verbleven illegaal op het Belgische grondgebied. Ofwel hadden ze geen identiteits- of reisdocumenten, ofwel hadden ze hun nationale paspoort of een tijdelijke verblijfstitel in een EU-land. Onder de niet-Belgische Europeanen

waren er maar enkelen die zich in België hadden gevestigd en een verblijfstitel hadden. De anderen waren over het algemeen in het bezit van hun nationale identiteitsbewijs.

Meerdere vermoedelijke slachtoffers hadden geen eigen identiteitsdocumenten; soms waren ze in het bezit van kopieën.

b. Financieel aspect – sociale zekerheid – sociale documenten

Qua inkomsten: in bijna alle vastgestelde situaties kregen de betrokkenen onvoldoende, weinig, heel weinig of soms helemaal geen loon. Soms gebeurt het ook dat er een vergoeding wordt beloofd die maar gedeeltelijk of helemaal niet wordt uitbetaald, of dat de vergoeding in de loop van de maanden sterk vermindert. Van de 280 vermoedelijke slachtoffers ontving een tiental helemaal geen verloning. Sommige slachtoffers moesten een deel van hun verloning afstaan of er vrede mee nemen dat ze niets kregen in ruil voor kost en inwoning. Anderen moesten zelf hun sociale bijdragen en verplaatsingskosten naar het werk betalen.

Twee vermoedelijke slachtoffers moesten zelfs facturen of boetes betalen die bedoeld waren voor hun werkgever.

Sommige slachtoffers verklaarden dat ze alleen betaald werden als er klanten waren.

Veel slachtoffers die een loon ontvingen (vaak onder de Belgische normen) werden niet volledig betaald voor hun prestaties. In dat geval verzuimde de werkgever de laatste maand of maanden te betalen.

Tal van vermoedelijke slachtoffers verklaarden dat zij grote sommen geld moesten betalen om in België te komen werken. Afhankelijk van het geval ging het om een bedrag tussen 400 en 8.000 euro.

Enkele concrete voorbeelden in 2022, als er al een loon werd uitbetaald: 75 euro/12 uur; 800 euro voor 34 maanden werk (10 tot 14 uur per dag); 5,5 euro/uur; 6,5 euro/uur; 15 euro/uur als er een klant was; 300 euro/maand; 855 euro/maand, enzovoort.

Qua sociale zekerheid en sociale documenten: van de potentiële slachtoffers die rechtstreeks door een Belgische werkgever of een in België gevestigde werkgever werden tewerkgesteld, was bijna 35% in Dimona geregistreerd, terwijl iets minder dan 40% illegaal was tewerkgesteld zonder dat enige formaliteit was geregeld op het vlak van sociale zekerheid of

sociale documenten. Maar enkele werknemers waren aangegeven bij de sociale zekerheid en hadden toestemming om op het Belgische grondgebied te werken (plus minus 3%). Bovendien presteerden zij minstens twee keer zoveel uren als er vermeld stonden in hun arbeidsovereenkomst of was aangegeven bij de sociale zekerheid. Van de vermoedelijke slachtoffers die als gedetacheerde werknemers waren opgegeven, was ongeveer 25% in België tewerkgesteld in het kader van een bewezen of vermoedelijke frauduleuze detachering.

c. Uitbuitingsomstandigheden

Sommige indicatoren van uitbuiting komen vaak terug, zoals de erbarmelijke huisvestingsomstandigheden of de danig lange werktijden. Details en voorbeelden voor bepaalde indicatoren staan hieronder.

■ **Het slachtoffer beschikt niet over geschikte uitrusting/werkkleding, het slachtoffer werkt in gevaarlijke/ongezonde omstandigheden**

Bij ongeveer 60% van de aangetroffen vermoedelijke slachtoffers werden er indicatoren vastgesteld die betrekking hebben op de bescherming op het werk (veiligheid en gezondheid van de werknemers: hygiënemaatregelen, kleding en werkplekken enzovoort). Overigens werden enkele slachtoffers gedetecteerd naar aanleiding van een ernstig arbeidsongeval.

■ **Het slachtoffer mag geen contact hebben met de buitenwereld of zijn bewegingsvrijheid is beperkt**

Iets meer dan 10% van de vermoedelijke slachtoffers die we aantreffen had weinig of geen contact met de buitenwereld en hun bewegingsvrijheid was beperkt.

■ **Het slachtoffer is in erbarmelijke omstandigheden gehuisvest**

In tal van potentiële situaties van mensenhandel waren de slachtoffers in erbarmelijke en ongezonde woningen gehuisvest. Vaak is het de dader/werkgever die dat soort woningen ter beschikking stelt. Deze indicator werd vastgesteld bij iets meer dan de helft van de vermoedelijke slachtoffers.

■ **Het slachtoffer krijgt geen medische verzorging**

Enkele vermoedelijke slachtoffers werd medische verzorging ontzegd toen zij die nodig hadden.

■ **Het slachtoffer werkt bijzonder lang**

Bijna 90% van de vermoedelijke slachtoffers die we aantreffen werkte ongewoon lang. Bij velen lag de wekelijkse werktijd tussen 45 en 60 uur, met een of twee rustdagen per week, wat al buitensporig is,

maar bij een zeventigtal vermoedelijke slachtoffers was de arbeidsduur extreem. Onder hen moesten er velen 6 of 7 dagen per week werken en dat 9 tot 18 uur per dag.

d. Verzwarende omstandigheden

Bij de in 2022 vastgestelde gevallen werden er verschillende verzwarende omstandigheden genoteerd:

■ Met betrekking tot de hoedanigheid van de dader

In de meeste gevallen maakte de dader misbruik van de kwetsbare situatie van het slachtoffer, had hij gezegd over het slachtoffer of maakte hij misbruik van zijn functie.

Er waren wel geen checklists waarin de dader een wetshandhaver was tijdens de uitoefening van zijn functie.

■ Met betrekking tot de situatie van het slachtoffer

Geen enkele van de checklists van 2022 had betrekking op een minderjarige.

Zoals hierboven vermeld, waren veel vermoedelijke slachtoffers afkomstig uit derde landen en waren ze derhalve bijzonder kwetsbaar vanwege hun illegale of preciaire administratieve situatie.

Van de 280 slachtoffers op wie de checklists van 2022 betrekking hebben, verklaarden er 80 dat ze bedreigingen, geweld of dwang ondervonden vanwege de dader. Sommige slachtoffers werden zelfs bedreigd via hun familieleden in hun land van herkomst.

De levens van enkele vermoedelijke slachtoffers werden in gevaar gebracht: twee slachtoffers werden verwond tijdens hun uitbuiting, met blijvende gevolgen en zelfs een blijvende arbeidsongeschiktheid tot gevolg voor een van hen.

In de grote meerderheid van de gevallen ging het om een gebruikelijke activiteit.

1.3. Doorverwijzing van slachtoffers naar een gespecialiseerd opvangcentrum in 2022

Op basis van de 280 geregistreerde checklists ging het in **188** gevallen om vermoedelijke slachtoffers die zijn

opgevangen door een gespecialiseerd opvangcentrum (Sürya, Payoke of PAG-ASA).

Een aantal onder hen verbleef daar al of had reeds contact gehad met deze centra voor de interventie van de sociaal inspecteurs van de RSZ. In dergelijke gevallen treedt de RSZ onder meer op om het vermoedelijke slachtoffer te horen en/of het onderzoek naar economische uitbuiting te voeren, in samenwerking met het opvangcentrum, de magistraat en, desgevallend, de politie of andere diensten.

Onder de 280 vermoedelijke slachtoffers was er geen enkele minderjarige.

Opvallend is ook dat sommige vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel geen contact wensten op te nemen met een opvangcentrum. Dat is vaak het geval bij werknemers die in het kader van een frauduleuze detachering zijn tewerkgesteld en verkiezen om naar hun land van herkomst terug te keren.

De verdeling per provinciale directie ziet er als volgt uit:

Provinciale directies	Aantal doorverwezen vermoedelijke slachtoffers	Nationaliteit en geslacht mannelijk (m) vrouwelijk (v)
Namen-Luxemburg	3	2 Marokko (m) 1 Tunesië (m)
Brussel	2	2 Ivoorkust (m)
Luik	5	2 Afghanistan (m) 2 Marokko (m) 1 China (m)
Henegouwen	5	5 Marokko (m)
Waals-Brabant	5	2 Brazilië (1m-1v) 1 Soedan (m) 1 Burkina Faso (m) 1 Senegal (m)
Antwerpen	0	
Vlaams-Brabant	3	2 Brazilië (v) 1 Portugal (m)
Oost-Vlaanderen	161	87 Turkije (m) 30 Bangladesh (m) 42 Filipijnen (m) 2 India (m)
West-Vlaanderen	3	2 Iran (1m-1v) 1 Brazilië (m)
Limburg	1	1 Filipijnen (m)
Totaal	188	

1.4. Impact Action Days

In 2022 namen de inspectiediensten van de RSZ voor het zesde jaar op rij meermaals deel aan de *Impact Action Days* (EAD), een Europees initiatief met steun van Europol dat ook *Joint Action Days* (JAD) wordt genoemd. Dat EU-initiatief kadert in het Europese EMPACT-project (*European multidisciplinary platform against criminal threats* – Europees multidisciplinair platform tegen criminaliteitsdreiging), waarbij de strijd tegen mensenhandel een van de prioriteiten vormt. Het EMPACT-project past op zijn beurt in het EU-actieplan tegen mensenhandel.

Tijdens de week **van 6 tot 13 juni 2022** nam het ECOSOC-team van Brussel deel aan de EAD-acties rond *child trafficking*, onder leiding van de federale politie. Deze acties waren gericht op het opsporen van alle vormen van kinderhandel, in het bijzonder van minderjarige slachtoffers van mensenhandel die in risicosectoren worden tewerkgesteld.

De EAD-acties rond *labour exploitation* die **van 15 tot 21 juni 2022** werden georganiseerd waren gericht op de detectie van economische uitbuiting bij gedetacheerde werknemers in Aziatische restaurants. Er werd ook bijzondere aandacht besteed aan Oekraïense werknemers (oorlogsvluchtelingen).

Bij sommige van deze controles konden we de doeltreffendheid vaststellen van de nauwe samenwerking (uitwisseling van informatie) met de bevoegde Portugese diensten.

Van 14 tot 22 september 2022 namen de ECOSOC-teams deel aan de EAD-acties rond *labour exploitation* in de **landbouwsector**. Dankzij de uitwisseling van inspecteurs, die mogelijk werd gemaakt door de Europese Arbeidsautoriteit (ELA), konden sommige ECOSOC-inspecteurs als waarnemers deelnemen aan controles in Noord-Frankrijk, terwijl buitenlandse inspecteurs dan weer als waarnemers deelnamen aan controles in België.

2. Markante gebeurtenissen in 2022

Na twee werkjaren die in het teken stonden van de gezondheidscrisis, met *lockdowns* en specifieke pandemiegerelateerde opdrachten die aan onze sociaal inspecteurs werden toevertrouwd, ging 2022 opnieuw een "normaal" jaar worden, ook al leken sommigen ervan

overtuigd dat de wereld, ook de arbeidswereld, nooit meer hetzelfde zou zijn.

De terugkeer naar een 'rustige' context duurde evenwel niet lang. Op 24 februari 2022 viel Rusland immers Oekraïne binnen, wat het begin was van een **gewapend conflict** dat nog lang lijkt aan te slepen. Dat had ook een aanzienlijke impact op de wereldeconomie en leidde tot een grote migratiecrisis. In het kader van de grote vluchtelingenstroom kwamen enkele tienduizenden Oekraïners in België aan. Ze konden genieten van het statuut tijdelijke bescherming.

Hoewel dat statuut onmiddellijke collectieve bescherming biedt aan ontheemden (verblijfsrecht, toegang tot de arbeidsmarkt en tot huisvesting en sociale en medische bijstand), vrezen de verschillende actoren in de strijd tegen mensenhandel dat de toestroom van mensen in precaire omstandigheden tot misbruik kan leiden.

Daarom nam onze inspectiedienst, meer bepaald onze themadirectie Mensenhandel, deel aan verschillende projecten om Oekraïense vluchtelingen te informeren over de risico's en gevaren in verband met mensenhandel en meer bepaald het risico van economische, seksuele en criminele uitbuiting. Daarnaast ontwikkelde het Meldpunt voor een Eerlijke Concurrentie van de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD), in samenwerking met verschillende partners waaronder onze dienst, op zijn website een onlineformulier waarop individuen (vermeende slachtoffers of getuigen), bedrijven of organisaties online melding kunnen maken van situaties van economische uitbuiting.

Onze themadirectie heeft er alles aan gedaan om alert te zijn voor deze problematiek en desgevallend gerelateerde fenomenen te monitoren. Ze nam ook deel aan de uitvoering van controles om gevallen van uitbuiting van Oekraïense werknemers te detecteren. Deze controles worden regelmatig in heel België uitgevoerd door onze ECOSOC-teams.

In 2022 werkten verschillende van onze teams zowel in Vlaanderen als in Wallonië aan enkele **dossiers die erg veel media-aandacht kregen** en die we niet met naam zullen vermelden in verband met de geheimhouding van informatie en/of het geheim van het onderzoek.

In een van deze dossiers werd er een heel groot aantal potentiële slachtoffers gedetecteerd op de bouwwerf van een fabriek in het havengebied van Antwerpen. Daarbij merken we op dat dit deel van de Antwerpse haven gelegen is op het grondgebied van Oost-Vlaanderen. Dat

onderzoek bezorgde onze gespecialiseerde inspecteurs van verschillende provinciale directies een enorme werklast. Zij moesten, met behulp van tolken, tientallen vermoedelijke slachtoffers van economische uitbuiting afkomstig uit derde landen verhoren, in vaak moeilijke omstandigheden.

In 2022 namen we ook deel aan de werkzaamheden van de **Bijzondere commissie** belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake **mensenhandel en mensensmokkel**, die opgericht werd door de Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers.

Wat de **cijfers** voor 2022 betreft, hebben de ECOSOC-teams in ons ARTEMIS-beheerprogramma 210 onderzoeken met het label "mensenhandel" afgesloten. Daarbij waren evenwel een aantal dossiers die niet voldeden aan onze definitie van een onderzoek naar mensenhandel, en ook enkele dubbels. Zo kwam de themadirectie na verificatie uit op 181 afgesloten onderzoeken (MH).

Op 31 december 2022 waren er 106 onderzoeken geopend, dat wil zeggen in behandeling.

In iets minder dan 50% van de onderzoeken MH die door de gespecialiseerde ECOSOC-teams zijn gevoerd en werden afgesloten is het niet sluitend of het om uitbuiting gaat. Dat komt vooral omdat elementen van het onderzoek niet relevant zijn of omdat de indicaties van economische uitbuiting niet duidelijk genoeg zijn, en veeleer wijzen op illegale arbeid dan op economische uitbuiting.

Daarnaast is het belangrijk om te benadrukken dat ongeveer 20% van de afgesloten onderzoeken feiten betreft die eerder werden gedetecteerd en aan de gerechtelijke autoriteiten werden gemeld. In 30% van de uitgevoerde onderzoeken werden indicaties gevonden van een mogelijke situatie van mensenhandel.

Wat de capaciteit betreft, zijn er binnen **onze ECOSOC-teams** de afgelopen jaren meerdere interne veranderingen geweest, waarbij het aantal personeelsleden tussen begin en eind 2021 met zo'n 15% afnam. In 2022 arriveerden nieuwe medewerkers om de mensen die in 2021 vertrokken te vervangen. Zij kwamen onze gespecialiseerde teams versterken en zo nam het aantal voltijdse equivalenten (VTE's) toe van 33,05 naar 35,55 (+2,5 VTE's).

Eind 2022 besloot onze regering om de **inspectie-diensten te versterken** door een extra budget toe te kennen om sociaal inspecteurs aan te werven. We waren

blij om te horen dat een deel van dit budget specifiek was bestemd voor de **aanwerving van 10 sociaal inspecteurs voor de ECOSOC-teams** van de RSZ. Op het moment van schrijven is de rekruteringsprocedure bezig en we hopen dat deze inspecteurs tegen medio 2024 volledig actief kunnen zijn binnen onze ECOSOC-teams, zodra ze de grondige opleiding voor nieuwe medewerkers achter de rug hebben.

Elk jaar kiest de themadirectie, bijgestaan door de directie *Datamining* van de RSZ en desgevallend door andere diensten, een **specifiek jaarproject (focus)**.

In 2022 behielden we dezelfde focus als in 2021, namelijk de controle van ondernemingen die op basis van een door de directie *Datamining* ontwikkelde tool waren uitgekozen. Deze dienst bestudeerde de gegevens van de afgesloten MH-onderzoeken, om op basis van een vijftigtal parameters een model op te stellen voor het identificeren van werkgevers bij wie een hoger risico bestaat dat ze overgaan tot economische uitbuiting.

Op basis van dat model leverde de directie *Datamining* lijsten waaruit elk ECOSOC-team, in functie van zijn mogelijkheden, lopende onderzoeken en terreinkennis, een aantal onderzoeken selecteerde. Zo werden er voor de jaren 2021 en 2022 in totaal 168 onderzoeken geselecteerd. Van deze 168 onderzoeken werden er 113 afgerond en waren er op 31 december 2022 nog 55 lopend. Deze onderzoeken leidden tot de vaststelling van inbreuken die onder de bevoegdheid van de RSZ vallen (inbreuken op de regelgeving inzake Dimona, buitenlandse arbeidskrachten, deeltijdse arbeid, coronamaatregelen, sociale zekerheid enzovoort). Bij een van deze onderzoeken werd er een vermoedelijk slachtoffer van economische uitbuiting met de Bengaalse nationaliteit gedetecteerd.

Opvallend was dat de onderzoeken in het kader van deze focus niet ambtshalve als MH-onderzoeken zijn geopend. Het etiket "mensenhandel" werd pas gebruikt indien er tijdens het onderzoek voldoende indicaties van uitbuiting werden gevonden. Van de onderzoeken die in het kader van deze focus zijn geopend, is er dan ook maar een waarbij een potentieel slachtoffer werd aangetroffen opgenomen in de MH-onderzoeken die in 2022 en 2021 werden afgesloten (meer bepaald in 2021).

Net zoals in de voorgaande jaren hebben de sociaal inspecteurs van de ECOSOC-teams gebruikgemaakt van **specifieke onderzoeksinstrumenten en -technieken** zoals:

- telefonieonderzoeken;

- videobewakingsbeelden;
- uitlezing van gsm's;
- onderzoeken in "open source intelligence" (internet, sociale media, ...).

Deze onderzoekstechnieken worden toegepast in samenwerking met de gespecialiseerde diensten van de federale politie, meestal op verzoek van de arbeidsauditeur. Dergelijke technieken kunnen toelaten om vermoedelijke slachtoffers te identificeren en te verhoren, om potentiële getuigen te identificeren en om de verklaringen van slachtoffers na te trekken zonder hen al te veel bij het onderzoek te moeten betrekken of de bewijslast te laten dragen. De technieken dienen ook voor de vaststelling van de tewerkstelling van andere werkrachten/slachtoffers, identificatie van daders en het aantonen van banden tussen personen of bedrijven.

Het gebruik van sociale media en internet wordt alsmaar noodzakelijker om spoorwerk te verrichten en grondig onderzoek te voeren naar mensenhandel met het oog op uitbuiting door arbeid. Willen onze sociaal inspecteurs evenwel optimaal gebruikmaken van deze bronnen, dan moet er worden nagegaan wat de bestaande technische en juridische mogelijkheden zijn.

Tot slot, wat de **opkomende of toenemende fenomenen** betreft, stond 2022 in het teken van enkele grote, spraakmakende onderzoeken die de aandacht van het grote publiek vestigden op de economische uitbuiting van onderdanen van derde landen. Deze onderzoeken brachten praktijken aan het licht die normaal geassocieerd worden met goed functionerende criminele organisaties. Het ging om grote aantallen werkrachten uit dezelfde gemeenschappen die werden tewerkgesteld door de laatste schakel in een keten van onderaannemers.

In 2022 werden er opnieuw gevallen van identiteitsdiefstal door illegale werknemers vastgesteld. Deze praktijk is in verschillende provincies in opmars, met name bij bepaalde koeriersdiensten. Over het algemeen gebruiken identiteitsdieven, die zich vaak in een precaire administratieve en sociale situatie bevinden, de identiteitsdocumenten van landgenoten om officieel werk te vinden. Voor koeriersdiensten gebruiken zij gewoon de account van een landgenoot. In ruil eist de identiteitshouder een percentage van het loon dat dankzij zijn identiteit is verdiend. Soms gaat hij over tot bedreigingen en intimidatie om betaald te worden. In de gevallen die onze sociaal inspecteurs hebben aangetroffen kon er maar zelden worden besloten dat het om een potentiële situatie van economische uitbuiting ging. Zolang beide partijen er baat bij hebben,

doet immers niemand aangifte, ... Deze situaties worden dan ook pas gedetecteerd tijdens controles op het terrein, of wanneer de werkelijke werknemer naar een inspectiedienst stapt omdat hij zijn loon niet meer krijgt van diegene die hem zijn identiteit leent.

Voorts duiken een aantal sectoren opnieuw op waarvan in het al dan niet recente verleden al bekend was dat er zich situaties van economische uitbuiting voordeden. Het gaat met name om sorteerdere van kleding en krantenverdelers. We merken eveneens een verschuiving van deze activiteiten naar andere provincies, vanwege de gewestelijke wetgeving die de vestiging of oprichting van bedrijven vergemakkelijkt.

Sommige provinciale teams merkten overigens een toename van het aantal onderzoeken met betrekking tot huispersoneel (dienstbodes, thuisverzorgers) of bouwvakkers, vaak onderdanen van derde landen, die het slachtoffer zijn van ernstige of zelfs dodelijke arbeidsongevallen. In deze onderzoeken kunnen niet altijd indicatoren van economische uitbuiting worden vastgesteld, maar ze hebben wel een signaalfunctie om het fenomeen goed op te volgen en eerstelijnsdiensten aan te zetten tot waakzaamheid.

De aandachtspunten van de vorige jaren zijn nog altijd dezelfde: nagelsalons, huispersoneel, de bouwsector, de horeca enzovoort. Dat zijn allemaal laagdrempelige sectoren waarin gemakkelijk lager geschoolde arbeidskrachten in een precaire situatie en/of zonder veel onderhandelingsmarge kunnen worden ingeschakeld.

Conclusie

In 2022 was de coronapandemie voorbij (of toch bijna). In de plaats daarvan kwamen evenwel genoeg andere uitdagingen voor onze gespecialiseerde sociaal inspecteurs en onze themadirectie Mensenhandel. De oorlog in Oekraïne leidde tot een migratiecrisis, en daarnaast werden er meerdere situaties van economische uitbuiting gedetecteerd waarbij veel vermoedelijke slachtoffers betrokken waren.

Deze bijdrage bevat cijfers die afkomstig zijn van twee verschillende kanalen:

- het dossierbeheersysteem met betrekking tot de in 2022 **afgesloten onderzoeken**, waarbij er sprake is van 110 vermoedelijke slachtoffers;
- de analyse van de checklists die in 2022 werden opgesteld zodra het lopende of afgesloten onderzoek

voldoende nauwkeurige indicaties bevatte van een potentiële situatie van mensenhandel. Daarbij is er sprake van 280 vermoedelijke slachtoffers. Dat zijn dus de meest representatieve gegevens voor 2022.

Als we de cijfers van 2022 met die van de jaren voordien vergelijken, zien we een sterke toename van het aantal vermoedelijke slachtoffers op basis van de checklists (280 in 2022 tegenover 86 in 2021 en 134 in 2020), wat volgens ons de meest relevante gegevens zijn, zoals hierboven uiteengezet.

Het aantal behandelde MH-onderzoeken is in 2022 met ongeveer 20% gedaald. Dat heeft met name te maken met enkele grootschalige onderzoeken, de verlaagde capaciteit van de ECOSOC-teams en de opleiding van nieuwe medewerkers binnen deze teams (236 in 2020 – 235 in 2021 – 181 in 2022)⁶⁰¹.

	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal potentiële slachtoffers in de afgesloten onderzoeken	65	82	156	147	110
Aantal potentiële slachtoffers volgens de checklists	78	120	134	86	280
Aantal slachtoffers voor wie de opvangcentra zijn tussengekomen (volgens checklist)	39	73	38	42	188

Uit de analyse van de checklists kunnen we opmaken dat potentiële situaties van economische uitbuiting zich zowel in stedelijke als in landelijke gebieden voordoen en dat voornamelijk mannen er het slachtoffer van zijn. Opmerkelijk is dat in 2022 heel wat gedetecteerde potentiële slachtoffers op een industriële site waren tewerkgesteld.

In de grote meerderheid van de gevallen waren er een, twee of zelfs drie personen betrokken bij deze uitbuitingssituaties. In 2022 leidden meerdere onderzoeken tot de detectie van een groot aantal vermoedelijke slachtoffers die door een of meerdere werkgevers op dezelfde site werden uitgebuit. Dat was met name het geval in:

- Oost-Vlaanderen, waar 159 potentiële slachtoffers aan de slag waren op de bouwwerf van een fabriek, door de laatste schakel in een keten van onderaannemers;
- Waals-Brabant, waar 20 vermoedelijke slachtoffers bereid waren met de ontmanteling van een fabriek;

- Henegouwen, waar 26 arbeiders tewerkgesteld waren in een bosbouwbedrijf. Daarbij merken we op dat dit onderzoek in 2018 werd opgestart maar pas in 2019 aan de RSZ werd toevertrouwd. Bovendien werden de indicatoren van mensenhandel pas achteraf vastgesteld in het kader van latere onderzoeken op sleutelmomenten in het dossier.

De sectoren die bij de analyse van de checklists van 2022 het vaakst werden aangetroffen zijn de bouw en de bosbouw.

De meest voorkomende praktijken waren: zwartwerk (geen Dimona-aangifte), irreguliere tewerkstelling van buitenlandse werknemers in irregulier verblijf en frauduleuze detachering (in mindere mate).

Van de indicatoren mensenhandel waren de meest voorkomende de volgende:

- Weinig of helemaal geen loon
- Ongewoon lange werktijden
- Huisvesting in erbarmelijke omstandigheden
- Misbruik van een kwetsbare situatie
- Overgaan tot bedreigingen/geweld
- Beperking van de bewegingsvrijheid en het contact met de buitenwereld.

Opvallend was dat sommige vermoedelijke slachtoffers die op het werk werden aangetroffen in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid geen contact hebben gehad met een gespecialiseerd opvangcentrum, omdat zij elke vorm van begeleiding weigerden. Dat is overigens vaak het geval bij werknemers die door buitenlandse bedrijven in België worden tewerkgesteld en die eerst betaald willen worden om naar hun land van herkomst terug te keren.

In sommige gevallen ontmoetten onze teams de vermoedelijke slachtoffers nadat zij een opvangcentrum hadden benaderd, hetzij op verzoek van het centrum zelf, hetzij op verzoek van de arbeidsauditeur.

Zoals hierboven al vermeld werd, zijn de cijfers die betrekking hebben op de checklists de meest relevante cijfers inzake de situatie van economische uitbuiting, aangezien die worden opgesteld zodra er een vermoedelijk slachtoffer wordt aangetroffen.

Andere gegevens zoals de processen-verbaal, strafrapporten of informatieverlagen vermelden het

⁶⁰¹ Cijfers die door de themadirectie werden weerhouden na verificatie van de in ons beheersysteem opgenomen MH-onderzoeken, zoals hierboven uiteengezet.

aantal slachtoffers in de onderzoeken die in 2022 zijn afgesloten (ook al werden die eerder geopend).

Afsluitend, en zoals de actoren die op het terrein actief zijn steevast benadrukken, is economische uitbuiting een verborgen verschijnsel dat niet gemakkelijk te doorgronden is en waarvan de omvang moeilijk in te schatten valt. Het is dankzij de proactieve controles, met name binnen risicosectoren, uitgevoerd door sociaal inspecteurs die gespecialiseerd zijn in MH of gesensibiliseerd zijn rond deze problematiek, dat uitbuitingssituaties toch aan het licht worden gebracht. Hoe meer menselijke middelen daartoe worden ingezet en hoe meer er wordt ingezet op de sensibilisering en opleiding van de eerstelijnscontrolediensten, hoe krachtiger en effectiever de strijd tegen dat fenomeen kan worden gevoerd.

Deel 4

Aanbevelingen

Versterking capaciteit en instrumentarium voor detectie en onderzoek

AANBEVELING 1

Meer proactieve controles binnen risicosectoren organiseren door de capaciteit van eerstelijnsdiensten te versterken.

Uitbuitingssituaties kunnen maar worden gedetecteerd als er voldoende proactieve controles binnen de risicosectoren plaatsvinden. Daarvoor moet **de capaciteit van de ECOSOC-teams** van de inspectie van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) **en van de betrokken politiediensten worden versterkt.** De Bijzondere parlementaire commissie mensenhandel en mensensmokkel van 2022-2023 heeft in verschillende aanbevelingen daarop de aandacht gevestigd.

De ECOSOC-teams vervullen een cruciale rol bij de detectie van feiten en slachtoffers van mensenhandel. Volgens de ECOSOC-directeur waren maar 25% van de in 2021 afgehandelde onderzoeken het resultaat van een ECOSOC-initiatief, dus van een controle binnen risicosectoren. Dat beperkte aantal kan alleen worden opgetrokken als er meer systematisch en meer uitgebreid zou kunnen worden gecontroleerd binnen die risicosectoren. Zo had Luik in 2022 maar twee ECOSOC-inspecteurs en een deeltijdse teamchef. Dat was ook het geval in Henegouwen.

Tijdens multidisciplinaire controles zijn de politiediensten vanuit hun ondersteunende rol van een grote meerwaarde voor de diensten van de sociale inspectie. De politie garandeert de veiligheid van de inspecteurs maar daarnaast hebben zij elk hun eigen bevoegdheden en rollen die elkaar versterken. Zo kan de politie de werkgever meenemen naar het politiekantoor, zodat de werkgever de slachtoffers niet verder beïnvloedt en de politie beter het vertrouwen van de slachtoffers kan winnen.

AANBEVELING 2

De gewestelijke inspectiediensten voor mensenhandel sensibiliseren en bestuderen of de gewestelijke arbeidsinspecties bevoegd kunnen worden voor mensenhandel.

Het **sensibiliseren van de gewestelijke inspectiediensten** – zoals de arbeidsinspectie en de wooninspectie – die niet bevoegd zijn voor mensenhandel **rond de indicatoren van mensenhandel kan van een grote meerwaarde zijn** in de strijd tegen dat fenomeen.

In het kader van hun controles kunnen zij in aanraking komen met mogelijke feiten en slachtoffers van mensenhandel. De inspectie van de RSZ heeft al verschillende opleidingen georganiseerd voor de gewestelijke inspectiediensten, een goede praktijk die moet worden ondersteund. Zo kon een groot dossier inzake mensenhandel met sociale dumping worden gedetecteerd op basis van een controle en de alertheid van de Vlaamse arbeidsinspectie.

De parlementaire commissie gaat daarin nog een stap verder en beveelt aan om ook de gewestelijke arbeidsinspecteurs een bevoegdheid inzake mensenhandel te geven (aanbevelingen 36 en 42/1). Dat laatste vindt Myria op het eerste gezicht een onderzoekswaardig spoor, dat beter ook op het niveau van de Interdepartementale Coördinatiecél wordt besproken, niet alleen met het oog op het te ontwikkelen instrumentarium, maar ook met het oog op de te behalen doelstellingen.

AANBEVELING 3

Garanderen dat FGP-secties mensenhandel in grote arrondissementen zich ook specialiseren in economische uitbuiting.

Om in grote dossiers inzake mensenhandel gerelateerd aan sociale dumping uitvoerige onderzoeken te voeren, hebben de arbeidsauditeurs de medewerking van zowel de diensten van de sociale inspectie als de secties mensenhandel bij de federale gerechtelijke politie (FGP) nodig. Daartoe moeten deze **FGP-secties mensenhandel zich ook specialiseren in economische uitbuiting**, zoals dat in sommige regio's in Vlaanderen al gebeurt.

Dergelijke grote onderzoeken vereisen meer gespecialiseerde onderzoekstechnieken door de FGP, zoals telefoontaps en onderzoeken van sociale media. Op deze wijze werken zij niet alleen voor het parket maar ook voor het arbeidsauditoraat. Dat resulteert in een nauwere samenwerking met de diensten van de arbeidsinspectie en het arbeidsauditoraat, wat leidt tot een grote expertise bij de aanpak van economische uitbuiting en een betere detectie van grotere dossiers.

Daarvoor moet er eveneens **voldoende capaciteit bij de FGP-secties mensenhandel** gegarandeerd zijn. In verschillende arrondissementen, waaronder Luik en Brussel, heeft de FGP evenwel onvoldoende capaciteit om een rol te spelen in de strijd tegen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. In Charleroi bestaat er zelfs geen FGP-cel mensenhandel meer. De beleidskeuzes van de parketten en de auditoraten kunnen dan soms op dat vlak eveneens relevant zijn. Dat alles leidt tot een verschillende aanpak en *de facto* tot een **andere beeldvorming van dossiers mensenhandel met het oog op economische uitbuiting binnen deze arrondissementen**.

Ketenaanpak en *due diligence*

AANBEVELING 4

Financieel onderzoek uitvoeren met het oog op een ketenaanpak.

Het financiële onderzoek kan nuttig zijn bij de ketenaanpak. In haar aanbevelingen vraagt de parlementaire commissie om grootschalige financiële onderzoeken op te nemen in een ketenbenadering voor het ontmantelen van grote internationale netwerken ("*follow the money*") (aanbeveling 13). In Myria's jaarverslag van 2019 is dat uitgebreid aan bod gekomen.

Volgens een magistraat kunnen de opdrachtgevers ook grote bedrijven met een internationale reputatie zijn die niet failliet gaan en de situaties van mensenhandel mee gefaciliteerd hebben. Indien het onderzoek ver genoeg gaat op de ketenladder, dan kunnen er binnen deze bedrijven doorgaans goederen worden teruggevonden om in beslag te nemen. Een bijkomend effect is dat zo iets een **signaalfunctie** heeft naar andere Belgische bedrijven toe. Die worden zo aangespoord om te **controleren met welke onderaannemers zij samenwerken**.

Bepaalde goede praktijken – die ook vermeld zijn in het kader van de parlementaire commissie – bestaan al, zoals de "kaalplukcel" van de politie die in grotere dossiers systematisch vanaf het begin wordt ingezet om zo snel mogelijk over te gaan tot inbeslagnames. Deze samenwerking zou moeten worden aangemoedigd.

Daarnaast vormt de berekening van het vermogensvoordeel door de arbeidsinspectie op basis van de schatting van onder meer de niet-betaalde lonen een relevant aspect van het financiële onderzoek.

Dat kan nadien ook van een grote meerwaarde zijn voor een eventuele compensatie van de slachtoffers.

AANBEVELING 5

Aandacht hebben voor de ketenaanpak om hogerop te geraken bij de opdrachtgevers.

AANBEVELING 6

Een wettelijke zorgvuldigheidsplicht (*due diligence*) invoeren voor ondernemingen.

Volgens meerdere arbeidsauditeurs kunnen sociale dumping en mensenhandel hand in hand gaan. Het is **essentieel dat alle arbeidsauditoraten en bevoegde eerstelijnsdiensten errond worden gesensibiliseerd dat sociale dumping in een aantal gevallen ook kan leiden tot de opstart van dossiers mensenhandel.**

De ketenaanpak kan een belangrijk hulpmiddel vormen bij de aanpak van een dergelijk systeem van opdrachtgevers met onderaannemingen. Hoe hoger gesitueerd op de ladder, hoe zwaarder de bewijslast valt en hoe vaker de opdrachtgever juridisch beter ingedeekt is. Daarom pleiten meerdere magistraten voor **meer juridische regelgeving rond de hoofdelijke aansprakelijkheid van de opdrachtgevers.**

Het **concept van mededaderschap in het kader van mensenhandel** kan volgens meerdere arbeidsauditeurs eveneens een instrument zijn om hogerop in de keten te geraken. De opdrachtgever moet daarbij **“wetens en willens”** handelen. De magistraten slagen er niet altijd in om de malafide rol van de opdrachtgever aan te tonen, maar moeten proberen te bewijzen dat de opdrachtgever op de hoogte was van de slechte werkomstandigheden. Daarover bestaat al rechtspraak dankzij een dossier rond mensenhandel waarbij de opdrachtgever door controles van de diensten van de sociale inspectie op de hoogte was van de uitbuitingssituatie.

Een systeem van verplichte zelfregulering met rapportageverplichtingen in het verlengde van de regelgeving rond *due diligence* (zie *infra*) zou kunnen helpen om bij eventuele latere vaststellingen van mensenhandel toch dat aspect “wetens en willens” in het kader van mededaderschap te bewijzen. Zo zou het mogelijk kunnen worden om bepaalde controlesystemen te ontwikkelen, eventueel via zelfregulering, zodat de opdrachtgever achteraf niet meer kan ontkennen dat hij op de hoogte was van de mistoestanden.

België heeft nood aan een wettelijke zorgvuldigheidsplicht voor ondernemingen die actief zijn in België, al dan niet in het kader van de omzetting van de toekomstige Europese richtlijn. De Belgische overheid zou in dat verband moeten onderzoeken **welk systeem het meest geschikt is voor ons land** door de mogelijkheden te analyseren in de buurlanden die deze verplichting al invoerden. Bij de invoering moet erover worden gewaakt dat de **zorgvuldigheidsplicht effectief** is en er **voldoende controlemechanismen** worden geïmplementeerd, zodat deze verplichting in de praktijk voortdurend en continu wordt toegepast door ondernemingen en geen eenmalige jaarlijkse verplichting blijft. De zorgvuldigheidsplicht zou ook een belangrijk element kunnen zijn bij het toekennen van overheidsopdrachten.

Bij de invoering van een verplichting inzake *due diligence* dient er in **voldoende tools** te worden voorzien om ondernemingen daarbij te ondersteunen.

AANBEVELING 7

Een rapportageverplichting rond risico's inzake mensenhandel invoeren in het kader van de zorgvuldigheidsplicht.

Slachtoffers

AANBEVELING 8

Slachtoffergroepen zonder *agency* beter detecteren.

In de huidige wetgeving rond de verklaring van niet-financiële informatie en in het kader van de omzetting van de richtlijn 2022/2464 rond duurzaamheidsrapportage zou België moeten opnemen dat ondernemingen specifiek dienen te rapporteren of hun activiteiten een risico inhouden voor mensenhandel en economische uitbuiting en over hoe hun beleid mensenhandel probeert te voorkomen. Ondernemingen rapporteren daarbij over de risico's in hun eigen activiteiten en over deze in hun waardeketen. **Ondernemingen moeten duidelijk weten waarover en hoe ze precies moeten rapporteren en dat er gebruik kan worden gemaakt van bepaalde rapportagestandaarden.** Daarnaast moet de rapportage **online worden gepubliceerd** op de website van de ondernemingen en in een nationaal register, zodat er **voldoende transparantie** is voor de consumenten, investeerders en andere belanghebbenden. De informatie die ondernemingen daarbij vrijgeven zou kunnen worden gebruikt in een onderzoek naar mensenhandel en economische uitbuiting.

Er is **meer specialisatie nodig bij eerstelijnsdiensten die bevoegd zijn voor mensenhandel**, zoals ECOSOC-teams en de FGP, om het vertrouwen te winnen van bepaalde groepen slachtoffers die worden aangetroffen binnen risicosectoren. Onder hen bevinden zich vaak kwetsbare groepen zonder *agency* in uitbuitingssituaties, zoals illegaal tewerkgestelde Vietnamezen. De eerstelijnsdiensten moeten blijvend worden gesensibiliseerd om dergelijke situaties als mensenhandel te detecteren. De rol van deze diensten is daarbij essentieel, aangezien zij vaak de enige zijn die deze bijzonder kwetsbare groepen slachtoffers kunnen detecteren en bevrijden uit hun erbarmelijke situaties. De autoriteiten moeten zich ervan bewust zijn dat de eerstelijnsdiensten op dat vlak een essentiële rol spelen.

AANBEVELING 9

De overheid de onbetaalde sociale bijdragen van schijnzelfstandigen onder de slachtoffers van mensenhandel laten kwijtschelden.

AANBEVELING 10

Meerdere wetswijzigingen doorvoeren om de hulp aan slachtoffers te verbeteren.

Onder de slachtoffers van economische uitbuiting zijn er veel schijnzelfstandigen die niet op de hoogte waren dat ze in een zelfstandigenstatuut zaten. Die slachtoffers dreigen ongewild een zware schuldenlast te moeten torsen doordat ze de facturen van hun sociale bijdragen van tijdens hun uitbuitingsperiode niet kunnen betalen.

In Myria's jaarverslag van 2012⁶⁰² werd dat al vastgesteld en werden daarrond aanbevelingen geformuleerd. Nadien werd dat opgenomen en uitgewerkt in het Nationaal Actieplan Mensenhandel 2015-2019⁶⁰³ maar dat werd nooit uitgevoerd. Het probleem is nochtans nog altijd bijzonder actueel⁶⁰⁴ en werd opnieuw opgenomen in het Nationaal Actieplan Mensenhandel 2021-2025.⁶⁰⁵

De arbeidsauditoraten en inspectiediensten moeten nog altijd rond die problemen worden gesensibiliseerd. In die gevallen zouden de arbeidsauditeurs het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ) moeten inlichten dat de betrokkene is geïdentificeerd als een slachtoffer van mensenhandel – en dat het dus om een schijnzelfstandige gaat – en de RSZ vragen een onderzoek bij de werkgever te voeren. Bovendien zou de RSVZ een **contactpersoon moeten aanstellen** die de schulden kan kwijtschelden zodra het parket of het auditoraat de persoon als slachtoffer van mensenhandel heeft erkend.

Myria verwelkomt meerdere aanbevelingen van de parlementaire commissie rond wetgeving die verband houden met slachtoffers, zoals het **invoeren van een vereenvoudigde procedure voor de toekenning van het statuut** wanneer slachtoffers de voorwaarden van de procedure hebben nageleefd maar hun status afloopt om redenen buiten hun wil (seponering, buitenvervolginstelling, minnelijke schikking) (aanbeveling 57) of van een **effectief mechanisme voor de schadeloosstelling van slachtoffers** door de wet van 1 augustus 1985 te wijzigen (aanbeveling 52). Het hoopt dat de nodige stappen voor die wijzigingen binnenkort worden gezet.

602 Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2012, Bouwen aan vertrouwen*, p. 22, 29 en 120.

603 Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2015-2019*, pp. 25-26.

604 *VRT NWS*, *Gent draaischijf voor sociale uitbuiting van Bulgaren: "Echte maffiapraktijken, ik kreeg 50 euro per week"*.

605 Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, *Actieplan Strijd tegen mensenhandel 2021-2025*, pp. 25-26.

AANBEVELING 11

De snelle aanstelling van een advocaat voor de slachtoffers garanderen.

AANBEVELING 12

De detectie en bescherming van minderjarige slachtoffers verbeteren, onder meer door opvang in kleinschalige opvangstructuren te bevorderen.

Myria steunt de aanbeveling van de parlementaire commissie mensenhandel om **een lijst bij te houden van de advocaten die gespecialiseerd zijn in mensenhandel en mensensmokkel via bureaus voor rechtsbijstand**, en om te zorgen voor de onmiddellijke aanstelling van een advocaat (aanbeveling 24). In zijn jaarverslag van 2019 over het recht van slachtoffers op juridische bijstand en bescherming heeft Myria het belang daarvan al onderstreept. Ook de GRETA heeft dat als een aandachtspunt naar voren geschoven tijdens zijn derde evaluatiecyclus van België. Myria hoopt derhalve dat deze maatregelen snel worden toegepast.

Meerdere aanbevelingen van de parlementaire commissie zijn gericht op het verbeteren van de detectie en bescherming van minderjarige slachtoffers. Myria verheugt zich daarover. Het pleit er ook voor dat bepaalde aanbevelingen snel in de praktijk worden gebracht, zoals het aanmoedigen dat niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV's) worden opgevangen in **kleinschalige opvangstructuren waarbij specifieke veiligheidsmaatregelen worden getroffen** (aanbeveling 53), het voorzien in en adequaat opleiden van **SPOC's (single points of contact) in alle opvangcentra** van Fedasil of van partners (aanbeveling 55), of het versterken van de uitwisseling tussen jeugdparketten en referentiemagistraten op het gebied van mensenhandel (aanbeveling 91).

Bijlage: aanbevelingen

Versterking capaciteit en instrumentarium voor detectie en onderzoek

2023/1	Meer proactieve controles binnen risicosectoren organiseren door de capaciteit van eerstelijnsdiensten te versterken	Bestemmingen Minister van Binnenlandse Zaken, minister van Justitie, minister van Werk, ECOSOC-teams binnen de RSZ, SIOD
2023/2	De gewestelijke inspectiediensten voor mensenhandel sensibiliseren en bestuderen of de gewestelijke arbeidsinspecties bevoegd kunnen worden voor mensenhandel	Bestemmingen Interdepartementale Coördinatieceel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel en parlement(en)
2023/3	Garanderen dat FGP-secties mensenhandel in grote arrondissementen zich ook specialiseren in economische uitbuiting	Bestemmingen Minister van Binnenlandse Zaken, minister van Justitie, magistraten en politie

Ketenaanpak en *due diligence*

2023/4	Financieel onderzoek uitvoeren met het oog op een ketenaanpak	Bestemmingen Referentiemagistraten mensenhandel en mensensmokkel
2023/5	Aandacht hebben voor de ketenaanpak om hogerop te geraken bij de opdrachtgevers	Bestemmingen Referentiemagistraten mensenhandel en mensensmokkel, Interdepartementale Coördinatieceel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel en het parlement
2023/6	Een wettelijke zorgvuldigheidsplicht (<i>due diligence</i>) invoeren voor ondernemingen	Bestemmingen Interdepartementale Coördinatieceel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel en het parlement
2023/7	Een rapportageverplichting rond risico's inzake mensenhandel invoeren in het kader van de zorgvuldigheidsplicht	Bestemmingen Interdepartementale Coördinatieceel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel en het parlement

Slachtoffers

2023/8	Slachtoffergroepen zonder <i>agency</i> beter detecteren	Bestemmingen Politiediensten, ECOSOC-teams binnen de RSZ
2023/9	De overheid de onbetaalde sociale bijdragen van schijnzelfstandigen onder de slachtoffers van mensenhandel laten kwijtschelden	Bestemmingen Interdepartementale Coördinatieceel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel
2023/10	Meerdere wetwijzigingen doorvoeren om de hulp aan slachtoffers te verbeteren	Bestemmingen Interdepartementale Coördinatieceel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel en het parlement
2023/11	De snelle aanstelling van een advocaat voor de slachtoffers garanderen	Bestemmingen Gespecialiseerde opvangcentra voor mensenhandel
2023/12	De detectie en bescherming van minderjarige slachtoffers verbeteren, onder meer door opvang in kleinschalige opvangstructuren te bevorderen	Bestemmingen Interdepartementale Coördinatieceel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel

Colofon

Brussel, december 2023
Jaarlijks evaluatieverslag 2023 Mensenhandel en mensensmokkel
Een keten van verantwoordelijkheden

Uitgever en auteur:

Myria
Victor Hortaplein 40 bus 40, 1060 Brussel
T: 02 212 30 00
myria@myria.be
www.myria.be

Coördinatie: Patricia Le Cocq

Redactie: Alexandra Büchler, Claire Coenen, Stef Janssens, Patricia Le Cocq, Lisa Van der Zijpen, Tom De Vroe, Koen Dewulf, Joke Swankaert, Mathilde de Kerchove en Joris Delporte.

Externe bijdragen: Annemie De Boye (coördinatrice Arrondissementeel Informatie- en Expertisecentrum Limburg) en Kevin Libioul (coördinator Centre d'Information et d'Expertise d'Arrondissement Namen), Stéphanie Schulze en Peter Van Hauwermeiren (RSZ-inspectiedienst – Themadirectie Mensenhandel).

Vertaling: Dominique Coene en Peter Ingelbrecht.

Grafisch ontwerp en opmaak: StudiOrama

Cover: Teresa Sdravovich

Drukwerk: Bulckens

Verantwoordelijke uitgever: Koen Dewulf

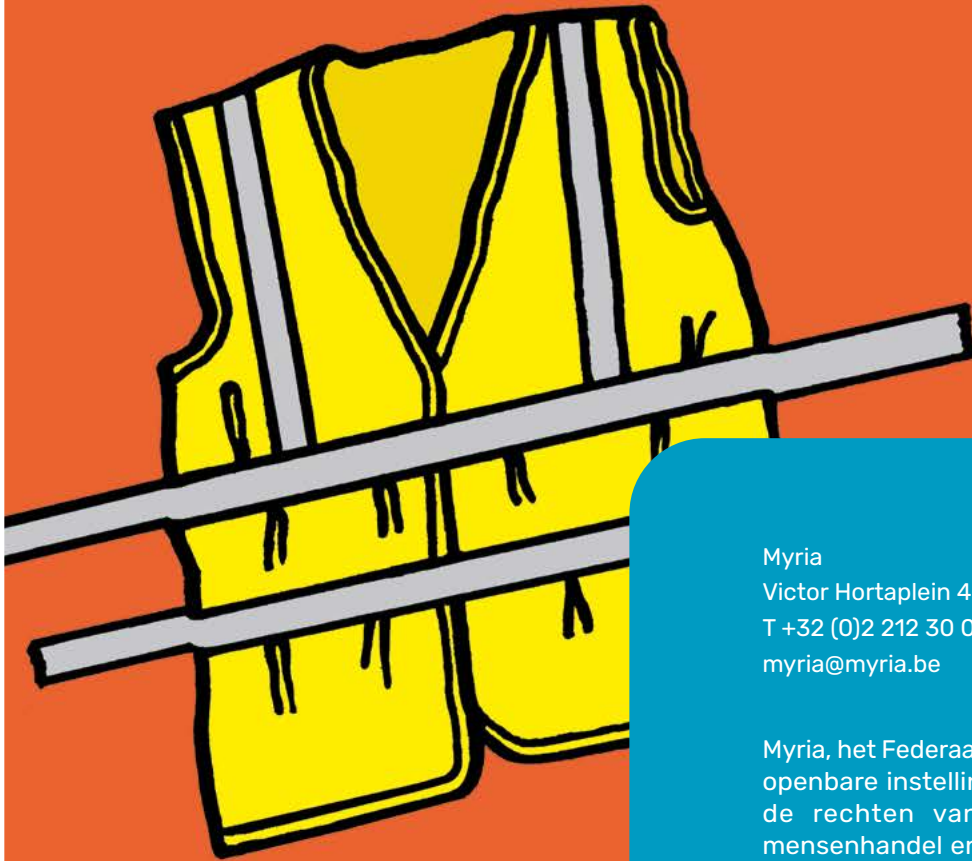
Met dank aan: Myria wil zijn partners danken om ons essentiële cijfergegevens voor dit rapport te bezorgen.

Ce rapport est aussi disponible en français. This report will be available in English.

Dit rapport is ook digitaal beschikbaar op de website van Myria: www.myria.be.

Myria juicht de verspreiding van kennis toe, maar dringt aan op respect voor de samenstellers en auteurs van alle bijdragen in deze publicatie. Gebruik van teksten en van de tabellen en figuren uit deze publicatie als informatiebron is enkel toegestaan met vermelding van de auteur en de bron. De gehele of gedeeltelijke reproductie, verkoop, publicatie, aanpassing van de teksten, foto's, tekeningen of andere auteursrechtelijk beschermd elementen in deze publicatie is niet toegelaten zonder de voorafgaande schriftelijke toelating van Myria. Neem contact op met Myria voor gebruik van het beeldmateriaal.

Dit verslag is gedrukt op FSC-papier Mix Crédit CU-COC-812048.

Myria
Victor Hortaplein 40 • 1060 Brussel
T +32 (0)2 212 30 00
myria@myria.be

Myria, het Federaal Migratiecentrum, is een onafhankelijke openbare instelling. Het analyseert migratie, verdedigt de rechten van vreemdelingen en strijdt tegen mensenhandel en mensensmokkel. Myria komt op voor een overheidsbeleid dat steunt op feitenkennis en respect voor de mensenrechten.

Het doel van het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel* is een onafhankelijke evaluatie brengen van de evolutie en de resultaten van de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel.

www.myria.be

 [@MyriaBe](https://twitter.com/MyriaBe)

 www.facebook.com/MyriaBe

 www.linkedin.com/company/myria-federal-migration-centre

Federaal Migratiecentrum